

รายงานการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การ
ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

STUDY THE INFLUENCE OF THE SUPREME COURT JUDGMENT ON THE GENERAL
LEGAL PRINCIPLES TO LEAD TO THE REVISION OF LAW

สถิต จำเริญ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ประจำปีงบประมาณ 2568
ตุลาคม 2568

รายงานการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การ
ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

STUDY THE INFLUENCE OF THE SUPREME COURT JUDGMENT ON THE GENERAL
LEGAL PRINCIPLES TO LEAD TO THE REVISION OF LAW

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สถิต จำเริญ

หลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ประจำปีงบประมาณ 2568

ตุลาคม 2568

“ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา”

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีโดยได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณคณบดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ที่สนับสนุนงบประมาณสำหรับการทำวิจัย ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์มงคล เจริญจิตต์และผู้ช่วยศาสตราจารย์พิทักษ์ชัย เตชอุดม ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งที่จะให้เกิดประโยชน์ต่อวงการนักกฎหมายไทย คณาจารย์ และนักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไป และหน่วยงานด้านกฎหมายที่จะนำผลการวิจัยนี้เพื่อไปประกอบการให้ความรู้ด้านกฎหมายแก่ประชาชนอันเป็นการบริการวิชาการด้านกฎหมาย เพื่อให้ นักวิชาการ นักศึกษาเห็นความสำคัญของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป และเห็นถึงหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา อีกทั้งยังผลต่อผู้สนใจศึกษาค้นคว้าและสร้างผลงานวิจัยให้แพร่หลายยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สถิต จำเริญ

ตุลาคม 2568

คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์

หัวข้อวิจัย	การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไป เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย
ผู้วิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สถิต จำเริญ
หน่วยงาน	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ปีที่ทำวิจัยเสร็จ	2568

บทคัดย่อ

การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป วิเคราะห์แนวโน้มการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลจากคำพิพากษาดังกล่าว และนำเสนอข้อสังเกตเชิงวิชาการสำหรับการพัฒนากฎหมายในอนาคต การวิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากคำพิพากษาศาลฎีกาและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุมช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2500 ระหว่างปี พ.ศ. 2500–2537 และระหว่างปี พ.ศ. 2538–2568 จากนั้นทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดหมวดหมู่ และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไปมีจำนวนรวมทั้งสิ้น 109 คำพิพากษา โดยพบมากที่สุดในช่วงปี พ.ศ. 2538–2560 จำนวน 60 คำพิพากษา หลักกฎหมายทั่วไปที่ปรากฏมากที่สุด ได้แก่ หลักสุจริต รองลงมาคือ หลักแห่งความยุติธรรม หลักที่มาจากสามัญสำนึกหรือดุลพินิจของศาล และหลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมาย สุภาชิตกฎหมาย รวมทั้งหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า คำพิพากษาศาลฎีกาที่อาศัยหลักกฎหมายทั่วไปมีบทบาทสำคัญต่อการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติ และกฎหมายลำดับรอง โดยบางมาตรามีการบัญญัติหลักกฎหมายทั่วไปเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น “โดยสุจริต” “ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน” และ “เหตุสุดวิสัย” อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อการตรากฎหมายเฉพาะ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งสะท้อนการนำหลักการสำคัญทางกฎหมายมาเป็นเหตุผลในการกำหนดแนวทางให้ศาลใช้วินิจฉัยคดี เพื่อสร้างความเป็นธรรมที่เหมาะสมแก่กรณี นอกจากนี้ยังปรากฏให้เห็นในคำพิพากษาศาลฎีกาที่เป็นบรรทัดฐาน เช่น ฎีกาที่ 1601/2492 ซึ่งมีผลต่อการบัญญัติมาตรา 1627 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยสถานะบุตรที่ได้รับการรับรองและบุตรบุญธรรม ให้มีสิทธิในการสืบสันดานเสมอภาคกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย

คำสำคัญ : อิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกา หลักกฎหมายทั่วไป การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

Research Title : The Study of the Influence of Supreme Court Decisions on General Principles of Law towards Legislative Amendments
Researcher : Asst.Prof. Satid Jumrern
Institute : Humanities and Social sciences Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Year : 2025

Abstract

This study aims to examine the influence of Supreme Court decisions on general principles of law, analyze the trends of legislative amendments resulting from such decisions, and provide academic observations for future legal development. The research employed a document analysis method by collecting data from relevant Supreme Court decisions and academic literature, covering three periods: prior to 1957, between 1957–1994, and between 1995–2025. The collected data were then analyzed through content analysis, categorized, and interconnected to establish a conceptual framework for further analysis.

The findings reveal that there were a total of 109 Supreme Court decisions related to general principles of law, with the highest number (60 cases) found between 1995–2025. The most frequently cited principle was the principle of good faith, followed by the principle of justice, principles derived from common sense or judicial discretion, implicit legal principles, legal maxims, and natural justice. The results indicate that Supreme Court decisions relying on general principles of law have played a significant role in amending the Civil and Commercial Code, Acts, and subordinate legislation. Some provisions explicitly codified these principles, such as “in good faith,” “public order and good morals,” and “force majeure.” Furthermore, these principles influenced the enactment of specific legislation, such as the Unfair Contract Terms Act B.E. 2540 (1997), which reflects the use of core legal principles—such as the sanctity of intention, individual freedom, and public order—as the foundation for guiding judicial discretion to ensure fairness in contractual disputes. In addition, landmark decisions, such as Supreme Court Decision No. 1601/1949, significantly influenced the codification of Section 1627 of the Civil and Commercial Code, which recognizes legitimized and adopted children as having equal inheritance rights to legitimate children.

Keywords: Influence of Supreme Court Decisions, General Principles of Law, Legislative Amendments

สารบัญ

บทที่	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลในระบบกฎหมาย.....	6
1. คำพิพากษาของศาลในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร.....	6
2. คำพิพากษาศาลในระบบกฎหมายคอมมอน์.....	8
3. บรรทัดฐานแห่งคำพิพากษา.....	11
4. การสกัดหลักกฎหมายจากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา.....	12
5. คำพิพากษาของศาลที่มีผลต่อการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย.....	21
แนวคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไป.....	22
1. หลักกฎหมายทั่วไปในระบบกฎหมายกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law).....	22
2. หลักกฎหมายทั่วไปในการพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง.....	26
3. การใช้การตีความและการอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย.....	31
แนวคิดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย.....	49
1. การพัฒนากฎหมายในประเทศไทย.....	49
2. การร่างกฎหมาย.....	58
3. หลักการชำระกฎหมายของต่างประเทศ.....	66
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	74
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	74
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	74
วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	75

บทที่	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	76
คำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป.....	76
หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกาตามหลักแนวคิดและทฤษฎีทาง กฎหมาย.....	145
บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำ พิพากษาศาลฎีกา.....	148
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	185
สรุปผลการวิจัย.....	185
อภิปรายผลการวิจัย.....	190
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้.....	195
บรรณานุกรม.....	197
ประวัติผู้วิจัย.....	200

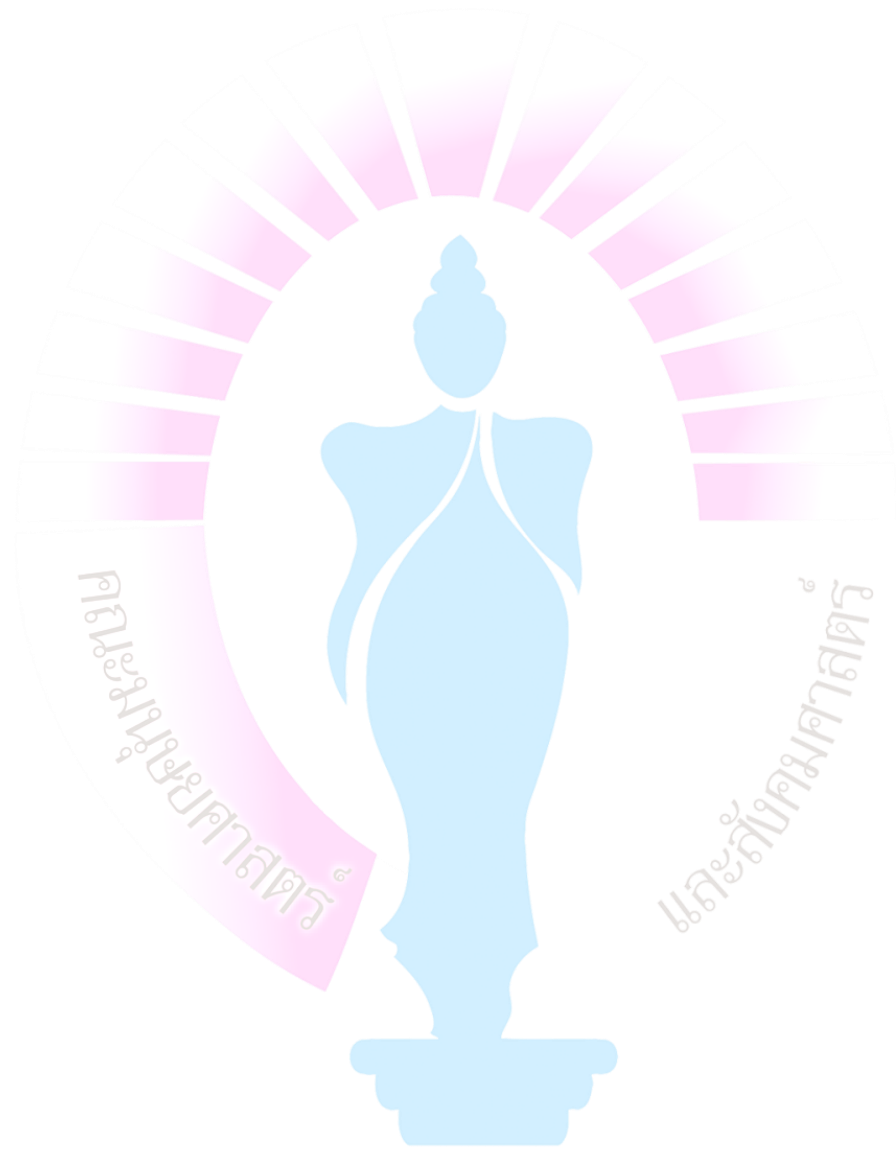

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ตารางแสดงคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย ทั่วไป ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500.....	76
4.2	แสดงการสรุปคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลัก กฎหมายทั่วไป ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500	82
4.3	ตารางแสดงคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย ทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2500- 2537.....	83
4.4	แสดงการสรุปคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลัก กฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2500-2537	94
4.5	ตารางแสดงคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมาย ทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538-2568.....	94
4.6	แสดงการสรุปคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลัก กฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538-2568	144
4.7	ตารางแสดงที่มาของหลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกาตาม แนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย.....	145
4.8	ตารางแสดงหลักกฎหมายทั่วไปที่ส่งผลต่อการปรับปรุงแก้ไขที่มี อิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา.....	148
4.9	ตารางแสดงการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับ หลักกฎหมายทั่วไป	168

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

สถาบันสังคมเป็นผลผลิตมาจากธรรมชาติของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งมนุษย์จะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อได้ใช้ชีวิตร่วมกับมนุษย์ด้วยกันได้ มนุษย์จึงไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ได้ตามลำพังโดยปราศจากผู้อื่น เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นบังคับให้มนุษย์จำต้องพึ่งพาอาศัยและติดต่อสื่อสารกัน (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2549, น.1) สาระสำคัญของวิถีชีวิตในสังคมที่เรียกว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างของข้อเท็จจริงทางสังคม” เป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ เช่น สังคมและศาสนา เวทมนต์ และเศรษฐกิจ ประโยชน์ใช้สอยและอารมณ์ความรู้สึก กฎหมายและศีลธรรม เป็นต้น (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2549, น.2) ซึ่งสังคมจะสงบสุขหรือไม่ขึ้นอยู่กับการทำหน้าที่ของสถาบันแต่ละสถาบันโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือสถาบันครอบครัวที่ต้องมีหน้าที่ ได้แก่ หน้าที่ทางด้านชีวภาพ หน้าที่ทางด้านจิตใจและสติปัญญา (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2549, น.8-9) และเมื่อสถาบันสังคมที่เกิดขึ้นโดยสติปัญญาของมนุษย์ที่เรียกว่ารัฐสมัยใหม่ที่มองว่ารัฐเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะต้องเป็นรัฐประชาชาติหรือรัฐชาติ (Nation State) เป็นรัฐอธิปไตย (Sovereign State) และเป็นรัฐที่มีดินแดนอย่างชัดเจนแน่นอนเป็นของตนเอง (Territorial State) (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2549, น.14) กฎเกณฑ์แบบแผนในการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ที่เรียกว่า บรรทัดฐานทางสังคม (Social norms) ศาสนา ศีลธรรม จารีตประเพณีและกฎหมาย นั้น พบว่า กฎหมายเป็นแบบแผนที่ใช้ควบคุมความประพฤติในรัฐสมัยใหม่ เพราะกฎหมายมีกฎเกณฑ์แบบแผนความประพฤติของมนุษย์ที่มีกระบวนการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ มีสภาบังคับหรือมีบทลงโทษที่ชัดเจนต่อผู้ฝ่าฝืนกฎหมายและมีสถาบันทางกฎหมายที่คอยควบคุมให้มีการบังคับใช้กฎหมาย (enforcement) อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นกิจจะลักษณะ การปกครองในรัฐสมัยใหม่จึงถือหลักกฎหมายเป็นใหญ่เป็นหลักสูงสุด เรียกว่า The Rule of law ดังนั้น กฎหมายตามแนวคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองจึงต้องเป็นกฎหมายที่มาจากผู้มีอำนาจในรัฐหรือผู้ทรงอำนาจอธิปไตย ฝ่ายนิติบัญญัติหรือผู้มีอำนาจในการตรากฎหมายด้วย เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ ฯลฯ ถือว่าเป็นกฎหมายตามแบบพิธี

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และเป็นประเทศที่ปกครองโดยกฎหมายหรือที่เรียกว่า นิติรัฐ ซึ่งบ่อเกิดของกฎหมาย (Source of Law) หรือที่มาของกฎหมายไทยตามมาตรา 4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ระบุว่าบ่อเกิดของกฎหมายสามประเภท ได้แก่ ประเภทแรก คือกฎหมายลายลักษณ์อักษร คือ คำว่า “บทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมาย...” และคำว่า “บทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง” ประเภทที่ 2 คือ กฎหมายประเพณี และประเภทที่ 3 คือ หลักกฎหมายทั่วไป ทั้งนี้คำพิพากษาของศาลและคำสอนของนักนิติศาสตร์ที่ปรากฏในงานเขียนทั้งหลายนั้นเป็นที่ยอมรับกันในระบบกฎหมาย Civil law ว่าไม่ใช่กฎหมาย แต่คำสอนหรือทฤษฎีที่คิดค้นปรุงแต่งโดยนักนิติศาสตร์นั้นมีส่วนช่วยในการพัฒนาหลักกฎหมาย

การศึกษากฎหมายตลอดจนการใช้และการตีความกฎหมายได้ (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2549, น.38) แม้ว่าคำพิพากษาของศาลจะไม่ก่อให้เกิดของกฎหมายในระบบกฎหมาย Civil Law ก็ตาม แต่คำพิพากษาของศาลนั้นสามารถแสดงให้เห็นถึงการใช้และการตีความกฎหมายหรือการอธิบายตัวบทกฎหมายได้ ซึ่งในการตัดสินคดีของศาลจึงไม่ถูกผูกมัดที่จะต้องตัดสินคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาที่ตัดสินคดีมาก่อนหน้า ศาลจะต้องตัดสินคดีให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร คำพิพากษาใหม่อาจตัดสินเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเดิมโดยหลักกฎหมายหรือให้เหตุผลทางนิติศาสตร์ที่ขัดแย้งหรือไม่ตรงกับคำพิพากษาเดิมก็ย่อมทำได้เป็นดุลพินิจของศาล ความน่าเชื่อถือของคำพิพากษาก็เนื่องมาจากคำพิพากษาของศาลได้อธิบายหลักกฎหมายที่อยู่เบื้องหลังในประมวลกฎหมายหรือตัวบทบัญญัติกฎหมายนั้นๆ ซึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลไทยจึงต้องยึดบทบัญญัติของกฎหมายเป็นหลัก การวินิจฉัยปรับบทกฎหมายกับข้อเท็จจริงจึงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของมาตรา 4 เรื่องการใช้กฎหมาย การตีความกฎหมายรวมทั้งการอุดช่องว่างของกฎหมายด้วย

มีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า หลักกฎหมายทั่วไป นั้น เป็นบ่อเกิดของกฎหมายหรือไม่ และจะหาหลักกฎหมายทั่วไปจากแห่งใดเพื่อนำมาใช้ในการอุดช่องว่างของกฎหมาย รวมทั้งหลักกฎหมายทั่วไปมีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่และสามารถค้นหาได้จากที่ใด ซึ่งจากประเด็นต่างๆ ดังกล่าว อาจตอบได้ว่า หลักกฎหมายทั่วไปย่อมเป็นบ่อเกิดของกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรตามมาตรา 4 วรรคสองได้บัญญัติเอาไว้ ความว่า “...และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วยให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” ซึ่งการค้นหาหลักกฎหมายทั่วไปนั้นจะต้องไปค้นหาที่ไหน พบว่ามี 2 ความเห็น (สมยศ เชื้อไทย, 2538, น.67-68) คือ ความเห็นแรก กล่าวว่าหลักกฎหมายทั่วไปนี้มีอยู่โดยทั่วไปมิได้จำกัดว่าอยู่ที่ใด เพียงแต่ให้หลักกฎหมายที่สามารถนำมาตัดสินคดีก็ใช้ได้ แล้ว ส่วนความเห็นที่สอง กล่าวว่าหลักกฎหมายทั่วไปที่นี้หมายถึงหลักกฎหมายที่มีอยู่ในระบบกฎหมายของประเทศนั้นๆ โดยค้นหาได้จากกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรของประเทศนั้นเอง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่ง หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรอื่นที่มีหลักใหญ่พอที่จะทำเป็นหลักอ้างอิงได้ บทบัญญัติที่มีอยู่มากมายโดยปกติเกิดจากหลักทั่วไปเพียงไม่กี่หลัก หากได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของหลักกฎหมายและการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทหลายๆ มาตราให้ดี ก็จะพบหลักใหญ่ที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติเหล่านี้ หลักใหญ่นี้เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่นำมาปรับแก้คดี หลักกฎหมายทั่วไปนี้มีใช้หลักการตามความประสงค์ของผู้มีอำนาจบัญญัติกฎหมายแต่เป็นหลักการแห่งเหตุผลที่ดำรงอยู่ในบทบัญญัติทั้งหลาย หลักเหตุผลที่แฝงอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั้งหลายทั้งปวงนี้เป็นสิ่งที่นักนิติศาสตร์จะต้องแสวงหาศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจและแสดงให้เห็นปรากฏ บทกฎหมายจึงเป็นแต่เพียงสิ่งที่สะท้อนให้เห็นหลักการที่แฝงอยู่ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าหลักกฎหมายทั่วไปมิใช่กฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติขึ้นของผู้ปกครอง แต่เป็นหลักกฎหมายอันเป็นผลผลิตจากการใช้สติปัญญาของนักนิติศาสตร์อย่างแท้จริงที่ได้รับการปรุงแต่งใคร่ครวญ คิดค้น และพัฒนาบนพื้นฐานของการให้เหตุผลในเชิงนิติศาสตร์ (Juristic reason) (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2549, น.49) ดังนั้นแล้วเมื่อมีการใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงหรือการตัดสินคดีผู้ใช้กฎหมายจะต้องไปค้นหาหลักกฎหมายทั่วไปได้อย่างไร และหากต้องการรู้ว่าหลักกฎหมายทั่วไปที่ผู้พิพากษาหรือศาลเคยใช้หลักกฎหมายทั่วไปหรือไม่จะต้องไปศึกษาจากคำ

พิพากษาของศาลเพื่อให้รู้ถึงการอ้างหลักกฎหมายทั่วไปในการตัดสินคดีของศาล รวมทั้งศึกษาจากบทบัญญัติต่างๆ ของกฎหมายฉบับนั้นเพื่อหยั่งถึงเจตนารมณ์หรือหลักกฎหมายทั่วไปที่อยู่เบื้องหลัง และศึกษาในบทบัญญัติกฎหมายที่มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับหลักกฎหมายทั่วไปว่ามีหรือไม่ เช่น หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา หลักสุจริต หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา หลักผู้ซื้อต้องระวัง และหลักไม่มีโทษถ้าไม่มีกฎหมายกำหนด เป็นต้น

เหตุใดประเทศไทยจะต้องรับรองหลักกฎหมายทั่วไปดังกล่าวไว้ในมาตรา 4 ด้วย ตามคำกล่าวของ René David ที่ได้กล่าวไว้ว่า “บางครั้งผู้บัญญัติกฎหมายได้ละอำนาจอำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมายของตน และได้ร้องขออย่างแข็งขันที่จะขอความร่วมมือต่อนักนิติศาสตร์เพื่อที่จะค้นหาหนทางในการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องท่ามกลางทางเลือกที่เป็นไปได้ที่มีจำนวนมากมาย” ซึ่งการศึกษาวินิจฉัยนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาข้อจำกัดของการบัญญัติกฎหมาย ว่าไม่มีระบบกฎหมายใดในโลกที่บัญญัติกฎหมายในรูปกฎหมายลายลักษณ์อักษรแล้วแก้ปัญหาข้อพิพาทของมนุษย์ได้อย่างสิ้น เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์มีความละเอียดซับซ้อนเกินกว่าที่กฎหมายจะเขียนเป็นตัวหนังสือแล้วใช้เป็นบรรทัดฐานความถูกต้องการกระทำของมนุษย์ได้ตลอดไป แต่กฎหมายที่ดีกลับจะต้องให้กฎหมายอื่น เช่น กฎหมายประเพณี หลักกฎหมายทั่วไป หลักกฎหมายจากคำพิพากษา หรือแม้กระทั่งข้อเขียนต่างๆ ของนักนิติศาสตร์เข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหาข้อกฎหมาย โดยเฉพาะการให้เหตุผลทางกฎหมายในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะปรากฏออกมาในรูปของคำพิพากษาศาลฎีกา ตำราหรือบทความทางวิชาการที่เขียนขึ้นโดยนิติศาสตร์ที่มีความรู้และประสบการณ์สูง สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ต้องตรากฎหมายใหม่เสมอไป (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2549, น.50) ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยการศึกษา ค้นคว้าคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป และศึกษาหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา อันจะเป็นแนวทางในนำหลักกฎหมายทั่วไปตามคำพิพากษาศาลฎีกามาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เป็นบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรให้เหมาะสมและสอดคล้องตามการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

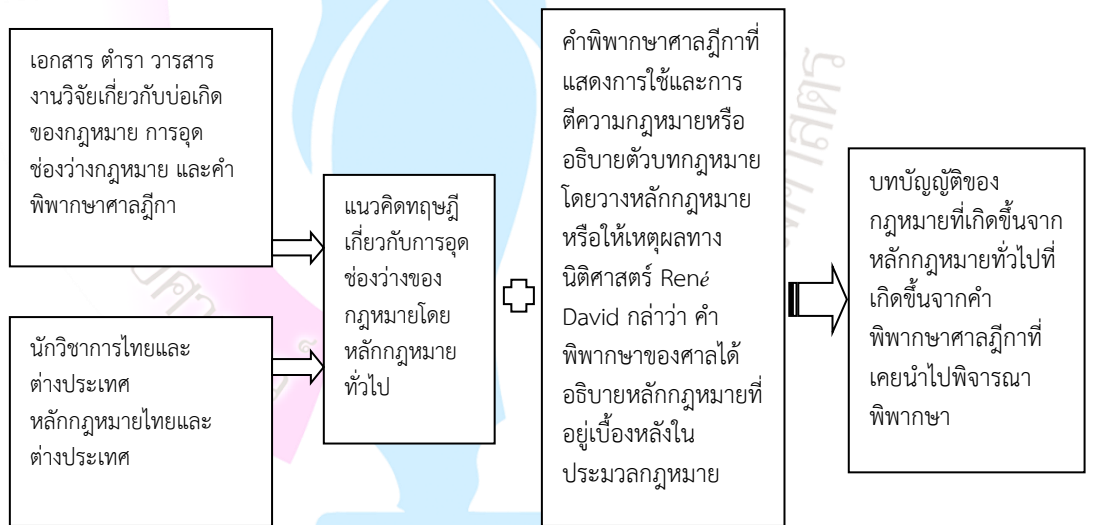
1. เพื่อศึกษาค้นคว้าคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป
2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
3. เพื่อเสนอแนวทางข้อสังเกตจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือ วิจัย ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีกับบ่อเกิดของกฎหมาย ระบบกฎหมายและความสำคัญของคำพิพากษา
2. ศึกษาคำพิพากษาของศาลฎีกาที่มีการพิจารณาพิพากษาเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งเป็นบ่อเกิดของกฎหมายตามมาตรา 4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ศาลฎีกานำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย โดยเก็บข้อมูลคำพิพากษาศาลฎีกา แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้ ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 ช่วงระหว่างปี 2500-2537 และช่วง พ.ศ. 2538-2568 เท่านั้น ทั้งนี้ไม่รวมคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง หรือคำพิพากษาในศาลทหาร ซึ่งหากนำมารวมพิจารณาแล้วอาจส่งผลทำให้ผลการวิจัยมีความคลาดเคลื่อนไปได้
3. ศึกษาหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา โดยศึกษาเฉพาะบทบัญญัติของกฎหมายที่สามารถอุดช่องว่างตามมาตรา 4 ได้เท่านั้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป
2. ทำให้ค้นพบหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา

3. ทำให้ได้แนวทางข้อสังเกตจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

นิยามศัพท์เฉพาะ

อิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกา หมายถึง อำนาจหรือกำลังของคำพิพากษาศาลฎีกาที่สามารถบันดาลให้คล้อยตามหรือทำตาม รวมทั้งผลการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มาจากคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกา หมายถึง คำพิพากษาของศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลยุติธรรมสูงสุด

หลักกฎหมายทั่วไป หมายถึง หลักกฎหมายที่ยอมรับนับถือกันทั่วไป มีลักษณะกว้างกว่าหลักกฎหมายธรรมดาหรือบทบัญญัติกฎหมาย หลักกฎหมายทั่วไปนั้นเป็นบ่อเกิดของกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นหลักที่นำมาใช้ในการอุดช่องว่างของกฎหมายตามมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย หมายถึง การเพิ่มเติมเนื้อหาหรือบทบัญญัติมาตราลงไปในประมวลกฎหมายหรือพระราชบัญญัติที่บังคับอยู่หรือการแก้ไขบทบัญญัติเดิมบางมาตราให้เหมาะสมขึ้น

คณะมนุษยศาสตร์

และศึกษาศาสตร์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวินิจฉัยเรื่อง การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป และเพื่อศึกษาหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา รวมทั้งเสนอแนวทางในนำหลักกฎหมายทั่วไปตามคำพิพากษาศาลฎีกามาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เป็นบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะได้ศึกษาค้นคว้าจากตำรา หนังสือวารสาร เอกสารและงานวิจัย รวมทั้งค้นคว้าข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลในระบบกฎหมาย
2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไป
3. แนวคิดการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคำพิพากษาของศาลในระบบกฎหมาย

คำพิพากษาของศาลในระบบกฎหมาย Common Law ถือว่าเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย (Source of Law) กฎหมายเกิดจากคำพิพากษาของศาล การแก้ปัญหาข้อพิพาทที่พิจารณาจากหลักเกณฑ์และเหตุผลของคำพิพากษา ดังนั้นคำพิพากษาจึงเป็น Source of Law และเป็นตัวบทกฎหมาย กล่าวคือคำพิพากษาต่อๆ มาในกรณีอย่างเดียวกันย่อมต้องตัดสินตามแนวคำพิพากษาก่อนๆ นั้นเสมอ แต่ในระบบกฎหมาย Civil Law ไม่ถือว่าคำพิพากษาของศาลเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย คำพิพากษาจึงเป็นเพียงคำอธิบายในการใช้ตัวบทกฎหมายปรับแก้คดี คำพิพากษาจึงไม่ใช่ Source of Law และไม่ใช่ตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาใหม่อาจจะตัดสินเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาเดิมโดยวางหลักเกณฑ์หรือให้เหตุผลเสียใหม่ เว้นแต่เป็นคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐาน เช่น ฎีกาที่ 1601/2492 เรื่องการรับรองบุตรตามมาตรา 1627 ที่บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” แต่อย่างไรก็ตามคำพิพากษาศาลฎีกาในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (civil Law) ของประเทศไทยถือว่าเป็นตัวอย่างของการปรับใช้กฎหมายหรือบทบัญญัติของกฎหมายกับข้อเท็จจริงได้ และสามารถที่จะใช้เป็นการยกตัวอย่างในการบรรยายบทบัญญัติของกฎหมายมาตรานั้นๆ ได้

1. คำพิพากษาของศาลในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร

บทบัญญัติของกฎหมายมีการตราขึ้นเพื่อใช้บังคับกับข้อเท็จจริงหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งหากเกิดข้อพิพาทขึ้นศาลเป็นผู้วินิจฉัยคดีตามตัวบทกฎหมาย ถ้าหากเป็นคดีที่มีข้อเท็จจริงตรงไปตรงมาตรงตามตัวบทกฎหมายย่อมทำให้การพิจารณาคดีไม่มีข้อยุ่งยากและ

เรียกว่าการปรับบทกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงในคดี แต่หากมีข้อยุ่งยากอาจจะเนื่องมาจากกฎหมายบัญญัติไว้ไม่ชัดเจนหรือมีกรณีปัญหาที่ก้ำกึ่งกันระหว่างข้อเท็จจริงเช่นนั้นว่าจะใช้กฎหมายบทใดปรับแก้คดีซึ่งต้องมีการตีความกฎหมาย ซึ่งการตีความกฎหมายนั้นก็เป็นที่ของศาลในการที่จะไปค้นหาเจตนารมณ์อันแท้จริงของฝ่ายนิติบัญญัติที่ได้ให้หลักการเหตุผลในการตรากฎหมายฉบับนั้นหรือความมุ่งหมายของกฎหมายไว้ตั้งแต่ที่มีการตรากฎหมายขึ้น เมื่อศาลตีความกฎหมายตามคำพิพากษาแล้ว โดยปกติถ้าต่อมาคดีที่มีข้อพิพาทซึ่งมีข้อเท็จจริงในสาระสำคัญเหมือนกัน ศาลก็มักจะวินิจฉัยคดีใหม่นั้นในแนวเดียวกันกับที่เคยวินิจฉัยมาแล้ว แม้การปรับบทกฎหมายกับคดีใหม่ศาลก็มักจะปรับบทกฎหมายในแนวเดียวกันกับที่ได้เคยปฏิบัติมาแล้วในคดีก่อนๆ

ถ้าการปรับบทกฎหมายเข้ากับข้อพิพาทในคดีต่างๆ เป็นการวินิจฉัยของศาลฎีกาย่อมมีน้ำหนักงใจให้ศาลล่าง คือศาลอุทธรณ์และศาลชั้นต้นปฏิบัติตาม ทั้งนี้แม้ว่าคำพิพากษาศาลฎีกาจะไม่ใช้ตัวบทกฎหมายแต่คำพิพากษาศาลฎีกานั้นก็มีน้ำหนักน่าเชื่อถือในแง่ที่ว่าศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดของประเทศไทย ผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นผู้พิพากษาที่มีอาวุโสมีประสบการณ์ในงานด้านการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีมากกว่า ทั้งคดีแต่ละคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาก็ได้ผ่านการไต่สวนและการกลั่นกรองของศาลอุทธรณ์และศาลชั้นต้นมาแล้วถึงสองชั้นศาล แม้ว่าคำพิพากษาศาลฎีกาไม่ใช่กฎหมายทั้งไม่มีบทกฎหมายใดบังคับให้ผู้พิพากษาศาลใดจำเป็นต้องพิจารณาพิพากษาคดีตามแนววินิจฉัยของศาลฎีกา แม้กระนั้นก็ตามศาลทั้งหลายถือเป็นประเพณีปฏิบัติหรือนิติประเพณีที่ศาลล่างจะถือปฏิบัติตามแนววินิจฉัยของศาลฎีกาเรื่อยมานับตั้งแต่มีการปฏิรูประบบศาลยุติธรรมในครั้งสมัยรัชกาลที่ 5 จวบจนถึงปัจจุบัน (ธานินทร์ กรีวิเชียร, 2546, น. 90-91)

ในกรณีที่คำพิพากษาศาลฎีกาหลายฉบับขัดหรือแย้งกันเอง ศาลล่างก็มักจะถือเอาคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยในประเด็นนั้นโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาเป็นหลักหรือถ้าหากเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาธรรมดาขัดแย้งกันก็มักจะถือคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับล่าสุด ซึ่งศาลฎีกาเองก็วินิจฉัยคดีตามแนวที่เคยวินิจฉัยตลอดมาตุลกัน ในกรณีที่ศาลฎีกาประสงค์จะเปลี่ยนแนววินิจฉัยเสียใหม่ก็ทำได้ บางครั้งเปลี่ยนแนวเป็นไปตามทางตรงกันข้ามกับที่เคยวินิจฉัยมาแล้ว ซึ่งมักจะวินิจฉัยคดีที่ประสงค์จะแก้หรือกลับแนววินิจฉัยเดิมนั้นโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา กล่าวคือวินิจฉัยโดยอาศัยเสียงข้างมากของผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งเข้าร่วมพิจารณาปัญหานั้นๆ ด้วยกัน ด้วยเหตุนี้คำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่จึงมีน้ำหนักในทางจงใจให้ศาลล่างถือปฏิบัติมากกว่าคำพิพากษาศาลฎีกาธรรมดา การที่ศาลทั้งหลายถือปฏิบัติตามแนววินิจฉัยของศาลฎีกาเป็นบรรทัดฐานมาเช่นนี้มีผลดีในแง่ที่ว่าบุคคลทั่วไปย่อมตระหนักดีว่ากฎหมายมีอยู่อย่างไรและถ้ามีคดีซึ่งมีข้อเท็จจริงในทำนองเดียวกันนั้นมาสู่ศาลฎีกาศาลจะปรับบทกฎหมายศาลจะปรับบทบัญญัติของกฎหมายเข้ากับคดีนั้นอย่างไรจึงทำให้กฎหมายและแนววินิจฉัยของศาลมีความแน่นอนในอันที่บุคคลทั่วไปพอจะอย่างไรทราบได้ล่วงหน้าตามสมควร เมื่อแนววินิจฉัยของศาลฎีกามีอิทธิพลชักจูงให้ศาลฎีกาเองหรือศาลล่างถือปฏิบัติ ดังนั้นแนววินิจฉัยของศาลฎีกาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนากฎหมายและวิธีปฏิบัติของศาลต่างๆ ที่วราชอาณาจักให้เป็นไปตามแบบฉบับเดียวกันเพราะฉะนั้นแม้คำพิพากษาศาลฎีกาจะไม่ใช้กฎหมายก็เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเอาใจใส่ศึกษาไม่น้อยกว่าตัวบทกฎหมายเอง (ธานินทร์ กรีวิเชียร, 2546, น. 92)

ขอบเขตของการศึกษาวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะสืบค้นคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายโดยมีการจัดพิมพ์เผยแพร่โดยทั่วไป คือ คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับย่อของเนติบัณฑิตยสภาซึ่งเรียกว่าคำพิพากษาศาลฎีกา และคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับย่อของสำนักงานศาลยุติธรรมโดยจัดพิมพ์เผยแพร่คำพิพากษาศาลฎีกาที่น่าสนใจหรือวางแนววินิจฉัยที่สำคัญไว้ ผู้วิจัยจะคัดเลือกคำพิพากษาศาลฎีกาโดยเลือกศึกษาในรายละเอียดหรือบันทึกไว้ที่สมควรเลือกสรรเฉพาะเรื่องที่เป็นคำอธิบายบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้กระจ่างขึ้นหรือเป็นเรื่องการตีความบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ไม่ได้ให้ความกระจ่างในหลักกฎหมายข้อใดเพิ่มขึ้นจะไม่ศึกษา

2. คำพิพากษาศาลในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้นถือว่าหลักกฎหมายจากคำพิพากษา (Precedent) บ่อเกิดของกฎหมายที่สำคัญที่สุด กล่าวคือหลักกฎหมายจากคำพิพากษาของศาลนั้นสืบทอดมาจากระบบศาลหลวงที่ถือว่าเหตุผลที่ได้จากการพิเคราะห์ข้อเท็จจริงเป็นกฎหมายที่ดีที่สุดสำหรับตัดสินข้อพิพาท เพราะเหตุผล (Reason) มีค่าเป็นกฎหมาย ศาลเป็นเพียงผู้ค้นพบและประกาศใช้ และการที่ศาลระบบคอมมอนลอว์ยอมผูกพันตามแนวคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานก็เป็นไปตามหลักที่ว่าข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันย่อมต้องได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่การที่ศาลระบบคอมมอนลอว์จะยอมผูกพันยึดถือตามแนวคำพิพากษาเดิม (The Doctrine of Precedent) นั้นย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรก คือส่วนที่เป็นเหตุผลที่จำเป็นในการวินิจฉัยคดีนั้นๆ (The Ratio Decidendi) และประการที่สอง คือคำพิพากษานั้นต้องเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา (House of Lords) (ตระการ ตานกุล, 2560, น. 27-34)

การพัฒนาหลักกฎหมายต่างๆ ในระบบคอมมอนลอว์นั้นจะถูกปรุงแต่งโดยศาลหรือผู้พิพากษา ทำให้กฎหมายมีรายละเอียดมากในทางปฏิบัติและผูกติดอยู่กับกฎหมายวิธีพิจารณาความ การพัฒนากฎหมายขึ้นอยู่กับนักปฏิบัติ คือ ศาลและเนติบัณฑิต ซึ่งได้รับการศึกษาจากโรงเรียนกฎหมาย กฎหมายระบบคอมมอนลอว์จึงได้รับการพัฒนาแบบเป็นไปเองภายใต้หลัก “เหตุผลในคำพิพากษา (Ratio Decidendi) เป็นผลให้โครงสร้างของกฎหมายขาดลักษณะที่เป็นระเบียบ สอดคล้องกันไม่เป็นตรรกะและเข้าใจยากกว่าในกฎหมายระบบซีวิลลอว์ ซึ่งได้รับการพัฒนาจากนักวิชาการทางนิติศาสตร์และมีลักษณะเป็นระบบมากกว่า ผู้พิพากษาหรือศาลในระบบคอมมอนลอว์นี้มีบทบาทสำคัญมากจนกระทั่งเรียกกฎหมายระบบนี้ว่า กฎหมายระบบที่ศาลกำหนดขึ้น (Judge Made Law) (Lloyd, Dennis, 1981, น. 143-150) และอาจกล่าวได้ว่าคำพิพากษาของศาลคอมมอนลอว์นั้น นอกจากจะมีบทบาทในการปรับใช้กฎหมายแก่ข้อเท็จจริงแล้วยังมีบทบาทในการวางนิติวิธีทางกฎหมายด้วย อำนาจของศาลในระบบคอมมอนลอว์มีมากกว่าในระบบซีวิลลอว์มาก หลักเกณฑ์ที่ศาลตั้งขึ้นจากการพิจารณาข้อเท็จจริงโดยคำพิพากษานี้จะต้องได้รับการถือตาม (Precedent) เพื่อให้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์มีหลักประกันความแน่นอนและไม่ตกอยู่ภายใต้อำเภอใจของผู้พิพากษา อย่างไรก็ตามการถือตามแนวคำพิพากษานี้มีปัญหาว่านานไปแนวคำพิพากษานั้นอาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ดังนั้นจึงมีข้อยกเว้นการใช้หลัก (Precedent) นี้ในกรณีที่ข้อพิพาทต่างกัน เรียกว่า “หลักพิเคราะห์แยกแยะความแตกต่าง” (The Technique of Distinctions) คือว่าถ้าข้อเท็จจริงในคดีเหมือนกันทุกประการก็ต้องถือตามแนว

บรรทัดฐานเดิม (Precedent) แต่ถ้าวิเคราะห์ออกมาแล้วปรากฏว่าข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นต่างกัน ศาลก็ไม่ต้องถือตามแนวบรรทัดฐาน และหากหลักที่ศาลวางไว้มิได้เป็นข้อวินิจฉัยในประเด็นแห่งคดีโดยตรงแต่เป็นเพียงข้อสังเกตหรือข้อที่อ้างที่กล่าวไว้ (Obiter Dictum) โดยศาลมิได้มุ่งจะให้ผลผูกพันในอนาคต ข้อสังเกตเช่นนั้นก็ไม่มีอำนาจบังคับให้ถือตาม ด้วยหลักพิเคราะห์แยกแยะความแตกต่างนี้ทำให้ศาลอังกฤษสามารถพัฒนากฎหมายระบบให้ยืดหยุ่นและสามารถแก้ไขปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้ โดยไม่ต้องกลับหลักกฎหมายที่มีมาแต่เดิม และหากเกิดกรณีที่คดีก่อนศาลได้ตัดสินไม่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา (House of Lords) ในคดีปัจจุบัน อาจพิพากษาว่าคดีก่อนได้พิพากษาผิดพลาดไปและพิพากษากลับหลักเกณฑ์ที่คำพิพากษาในคดีก่อนได้กำหนดไว้ก็ได้ กรณีเช่นนี้ถือเป็นการสร้างแบบอย่าง (Precedent) ขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เพื่อความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป

กฎหมายระบบคอมมอนลอว์อยู่ภายใต้หลักที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าเป็นกฎหมายระบบที่ศาลได้กำหนดขึ้น (Judge Made Law) ดังนั้นนิติวิธีของระบบคอมมอนลอว์จึงเป็นหลักที่ได้มาจากการเทียบเคียงหลักในคำพิพากษาของศาล (Precedent) หลักการใช้กฎหมายของระบบคอมมอนลอว์ จึงมักเป็นหลักเฉพาะเรื่องเฉพาะราวที่ใช้กับข้อเท็จจริงเฉพาะกรณี (Case Law) กล่าวคือเป็นการพิจารณาจากเรื่องเฉพาะเรื่องมาสู่หลักเกณฑ์ทั่วไป (หลักคอมมอนลอว์) โดยการที่ศาลได้พิจารณาเป็นกรณีๆ นี้ได้ทำให้มีหลักเกณฑ์ขึ้น คำพิพากษาของศาลจึงเป็นการจัดให้ถูกต้องที่ละเล็กละน้อยและถือเป็นบรรทัดฐานที่จะต้องเคารพนับถือคำพิพากษานั้นๆ มากกว่าที่จะเป็นหลักทั่วไปที่เป็นระบบและเป็นเอกภาพแบบในระบบซีวิลลอว์ หลักเกณฑ์การใช้กฎหมายในระบบคอมมอนลอว์นั้นตั้งอยู่บนรากฐานของหลักเหตุผลในคำพิพากษา (Ratio Decidendi) และต้องดำเนินการตามแนวคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา (House of Lords) ที่เป็นแบบอย่าง (Precedent) และจะใช้กับกรณีที่ประเด็นแห่งคดีมีข้อเท็จจริงแบบเดียวกันเท่านั้น นักนิติศาสตร์ในระบบคอมมอนลอว์จะเล็งที่จะนำเอาหลักเกณฑ์ที่ศาลกำหนดขึ้นมาใช้อย่างครอบคลุมแบบการใช้หลักกฎหมาย (Doctrine) เพราะการทำเช่นนั้นจะถูกถือว่าเป็นการบิดเบือนกฎหมายที่เดียว และเนื่องจากการใช้กฎหมายของระบบคอมมอนลอว์เป็นการใช้กฎหมายเฉพาะกรณี (Case Law) ดังนั้นวิธีการใช้กฎหมายจึงเป็นการพิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริง กล่าวคือ หากเป็นข้อเท็จจริงที่เคยเป็นประเด็นและได้มีแนวคำพิพากษาไว้แล้วก็ต้องถือตามนั้น แต่ถ้าข้อเท็จจริงต่างกันก็จะแก้ปัญหามาโดยการมาพิจารณาว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวมีบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้หรือไม่ แม้ว่าจจะเห็นว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นสิ่งแปลกปลอมและไม่ค่อยยอมรับฐานะของกฎหมายประเภทนี้ โดยมองว่ากฎหมายเป็นบทยกเว้นหลักทั่วไปและมุ่งใช้กฎหมายตามคำพิพากษามากกว่าและไม่ยอมรับเข้าสู่กฎหมายระบบอย่างจริงจังจนกว่าจะมีคำพิพากษาของศาลใดศาลหนึ่งนำบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้นไปใช้บังคับเสียก่อน และเมื่อเกิดข้อพิพาททำนองเดียวกัน ศาลที่พิจารณาคดีมักจะนิยมอ้างคำพิพากษามากกว่าอ้างบทกฎหมาย จากการคลี่คลายทางประวัติศาสตร์ของความขัดแย้งระหว่างศาลกับสภานิติบัญญัติ และจากค่านิยมทางกฎหมายที่สืบทอดกันมาและทัศนคติต่อกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่แตกต่างกัน ประกอบกับความจำเป็นที่จะต้องใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับระบบที่ตั้งอยู่บนรากฐานของประสบการณ์มากกว่าทฤษฎีทำให้มีวิธีการตีความกฎหมาย

ลักษณะอักษรที่แตกต่างจากวิธีการของนักนิติศาสตร์ในระบบซีวิลลอว์ หลักการตีความกฎหมายในกฎหมายระบบคอมมอนลอว์ที่รู้จักกันโดยทั่วไปมีอยู่ 3 หลักคือ

1) หลักการตีความถ้อยคำตามตัวอักษร (Literal Rule) หลักการตีความตามตัวอักษรหรือตามหลักภาษา เป็นกฎข้อแรกและข้อสำคัญที่สุดในการตีความ โดยมีกฎของการตีความ คือ ศาลจะต้องหาความหมายของบทบัญญัติตามทีผู้บัญญัติได้แสดงออกมาโดยชัดแจ้งในบทบัญญัตินั้น ไม่ว่าผลของการตีความจะเป็นประการใด ในกรณีที่บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งและมีความหมายเพียงอย่างเดียวศาลต้องบังคับให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แม้ว่าผลจะเป็นไปในทางเหลวร้ายสาระหรือไปในทางร้ายก็ตาม หน้าที่ของศาลไม่ใช่อยู่ที่การทำให้กฎหมายสมเหตุสมผลแต่อยู่ที่แสดง ความหมายของมันออกมาตามที่เป็นอยู่ตามความหมายที่แท้จริงของถ้อยคำ การจะอาศัยประวัติ ความเป็นมาของการบัญญัติกฎหมายเป็นเครื่องช่วยในการหาความหมายเป็นสิ่งต้องห้าม

2) หลักการตีความโดยเล็งผลเลิศ (Golden Rule) ตามปกติศาลจะต้องตีความตามความหมายตามธรรมดาของถ้อยคำที่ใช้หรือตามหลักภาษาเว้นแต่ผลของการนั้นจะขัดต่อความมุ่งหมายของกฎหมายอย่างรุนแรง ก็อาจจะตีความโดยการขยายความหรือตีความตามความมุ่งหมายของผู้ร่าง เพื่อหลีกเลี่ยงผลเช่นนั้นได้ แต่อย่างไรก็ตามการตีความตามความมุ่งหมายของผู้ร่าง จะต้องไม่ตีความจนเลยเถิด และจะใช้ต่อเมื่อต้องการหลีกเลี่ยงในทางร้ายอย่างมากเท่านั้น

3) หลักการตีความตามหลักแก้ไขข้อเสีย (Mischief Rute) เป็นข้อยกเว้นของหลักการตีความตามตัวอักษร คือ เป็นการตีความโดยคำนึงถึงเหตุผลและเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมาย ถ้าเป็นกรณีที่บทบัญญัตินั้นบัญญัติขึ้นเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของหลักคอมมอนลอว์ให้ดีขึ้น หลักเรื่องนี้มีขึ้นเพื่อรองรับนโยบายทั่วไปของบทบัญญัติที่มุ่งปรับปรุงคอมมอนลอว์โดยตรง

โดยหลักการตีความในหลักที่ 3 นี้ ศาลสูงของอังกฤษในคดี Heydon's Case (1584) 3 Co Rep 7a ได้วางหลักไว้ว่า ศาลจำเป็นต้องพิจารณาจากแนวทางแก้ไขข้อบกพร่อง 4 ประการ ดังนี้ 1) ต้องพิจารณาก่อนว่าก่อนที่จะมีการตรากฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับนั้นบังคับหลักคอมมอนลอว์มีอยู่ประการใด 2) มีข้อบกพร่องประการใดที่หลักคอมมอนลอว์มิได้ให้ช่องทางแก้ไขเอาไว้ 3) รัฐสภาได้ให้ทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้นไว้ประการใด และ 4) เหตุผลของการแก้ไขข้อบกพร่องนี้มีประการใด ดังนั้นการที่ศาลจะใช้หลักนี้ ศาลจะต้องอ้างอิงถึงเหตุผลที่ฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นใช้บังคับจากคำปรารภในกฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับนั้นเองหรือจากรายงานของคณะกรรมการพิจารณาค้นคว้าปรับปรุงแก้ไขฉบับนั้นโดยตรง

กรณีหากปรากฏว่าไม่มีบทกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้ นักนิติศาสตร์ในระบบคอมมอนลอว์จะทำการอุดช่องว่างกฎหมายมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนแรก แก้ไขโดยการพิจารณาว่าข้อพิพาทเกิดขึ้นนั้นมีจารีตประเพณีที่จะนำมาปรับใช้ได้หรือไม่ ถ้ามีก็ให้ใช้จารีตประเพณีนั้น

ขั้นตอนที่สอง หากปรากฏว่าไม่มีจารีตประเพณีที่จะนำมาปรับใช้ได้ ก็จะใช้ปัญหา โดยการพิจารณาว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นได้มีข้อคิดข้อเขียนของนักนิติศาสตร์เขียนไว้ได้อย่างไร และนำมาปรับใช้กับข้อพิพาทได้หรือไม่

ขั้นตอนที่สาม หากปรากฏว่าไม่เคยมีข้อคิดข้อเขียนของนักนิติศาสตร์เขียนไว้ก็จะแก้ไขโดยใช้หลักเหตุผลของข้อเท็จจริงและหลักความยุติธรรม (Equity) มาปรับใช้ อันเป็นการ

ค้นหาหลักเกณฑ์ หรือสร้างหลักเกณฑ์ขึ้นมาใหม่โดยใช้หลักเหตุผลและหลักความยุติธรรมจากข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้น และไม่ว่าจะจะเป็นไปในทางกฎหมายแพ่งหรือในทางกฎหมายอาญาศาลในระบบคอมมอนลอว์ก็สามารถค้นหาหลักเกณฑ์ขึ้นมาใหม่ได้

ตัวอย่างนิติวิธีในทางกฎหมายแพ่งที่เป็นการสร้างหลักเกณฑ์หรือวางหลักเกณฑ์ขึ้นมาใหม่ในทางกฎหมายแพ่ง เช่น คดี *Wilkinson v Downton* (1897) 2 Q.57 ในคดีนี้จำเลยต้องการจะหยอกล้อโจทก์ จึงพูดกับโจทก์ว่าสามีของโจทก์ประสบอุบัติเหตุถูกรถชนขาหักทั้งสองข้าง ขณะนี้รอคอยอยู่ที่ตำบลสันสโตน ให้โจทก์ว่าจ้างรถแท็กซี่และนำหมอน 2 ใบไปรับสามีโจทก์กลับมาที่บ้าน ข้อความทั้งหมดนี้เป็นข้อความเท็จ และมีผลต่อระบบประสาทของโจทก์ซึ่งทำให้โจทก์มีอาการอย่างรุนแรงมีอาการอาเจียน และมีผลต่อร่างกายทำให้โจทก์ล้มป่วยได้รับทุกข์ทรมานเป็นเวลาหลายสัปดาห์โจทก์และสามีโจทก์ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการที่ต้องให้แพทย์มาดูแล ผลที่เกิดขึ้นดังกล่าวมิได้เกิดจากการที่โจทก์มีสุขภาพไม่ดีหรืออ่อนแอ ทั้งไม่มีข้อเท็จจริงว่าโจทก์เคยมีอาการป่วยทางประสาทมาก่อน ปัญหาคือคดีเช่นนี้ไม่เคยมีมาสู่การพิจารณาของศาลมาก่อน กล่าวคือในขณะที่ศาลทำการพิจารณาคดียังไม่เคยมีการวินิจฉัยว่าการที่บุคคลใดทำให้บุคคลอื่นได้รับความเจ็บปวดเป็นละเมิดคงมีแต่ละเมิดแบบที่เรียกว่า Tort of Battery ซึ่งจะต้องเป็นการทำร้ายแก่ร่างกายโดยตรง เช่น นาย ก. ยิงหรือแทง นาย ข. แต่คดีนี้ไม่ได้ความว่าจำเลยทำร้ายหรือขู่ว่าจะทำร้ายโจทก์แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามในคดีนี้ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระเงิน 100 ปอนด์เป็นค่าเสียหายและเงินอีก 1 ซิลลิง 10 เพนนีครึ่ง เป็นค่ารถไฟที่โจทก์ต้องให้คนไปรับสามีโจทก์โดยผู้พิพากษา Wright ได้กล่าวไว้ในคำพิพากษาว่า คดีนี้จำเลยมีเจตนาอันพึงคาดหมายได้ว่าจะเป็นการทำให้โจทก์ได้รับความเจ็บป่วยทางร่างกาย (Physical Harm) นั่นคือกระทำการอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิในอันที่บุคคลจะอยู่โดยปลอดภัย และการกระทำดังกล่าวทำให้โจทก์ได้รับความเจ็บป่วยเพียงเท่านี้โจทก์ก็มีเหตุผลที่ดีในการฟ้องเรียกค่าเสียหายแล้ว เพราะจำเลยไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะกระทำเช่นนั้น

3. บรรทัดฐานแห่งคำพิพากษา

บรรทัดฐานแห่งคำพิพากษา คือ หลักกฎหมายที่ศาลได้เคยตัดสินมาแล้วจนเป็นที่ยอมรับนับถือและยึดเป็นบรรทัดฐานสืบเนื่องกันมา จนกระทั่งศาลในภายหลังถือว่าเป็นพันธะที่จะต้องตัดสินตาม หลักกฎหมายนี้เรียกว่า “The doctrine of precedent” หรือ “stare decisis” (to stand by things decided) ซึ่งเป็นหลักที่ระบบกฎหมายและระบบการศาลของอังกฤษยึดถือมาตลอดตั้งแต่โบราณจนกระทั่งปัจจุบันโดยถือว่าศาลมีพันธะที่จะต้องตัดสินคดีตามแนวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาที่ศาลเคยตัดสินมาแล้ว กล่าวคือ ศาลมีพันธะที่จะต้องถือตามคำพิพากษาของศาลในเรื่องเดียวกันของศาลที่มีศักดิ์สูงกว่า หรือระดับเคียงคู่กัน (a court of equivalent standing) ส่วนศาลที่มีศักดิ์สูงกว่าย่อมมีอำนาจที่จะกลับหรือแก้คำพิพากษาของศาลล่างได้เสมอ และในบางกรณีอาจที่จะกลับหรือแก้แนวคำพิพากษาของศาลตนเองได้ด้วย (Lloyd, Dennis, 1981)

สำหรับประเทศที่เชื่อถือระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) เช่น ฝรั่งเศสและเยอรมัน ศาลของประเทศเหล่านี้ไม่ถูกผูกพันโดยแนวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาของศาลอย่างไร้

ดี ในทางปฏิบัติคำพิพากษาศาลสูงสุดของฝรั่งเศส (Cour de Cassation) !!ละของเยอรมัน (Reichsgerieht) แม้จะไม่ผูกพันศาลล่างในอันที่จะถือตาม แต่ศาลล่างก็มักจะให้ความเคารพต่อคำพิพากษาของศาลสูงเหล่านั้นเป็นพิเศษโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าศาลสูงสุดได้วินิจฉัยคดีซ้ำ ๆ กันในแนวเดียวกันเป็นจำนวนมากคำพิพากษานั้นก็มีน้ำหนักจูงใจให้ศาลล่างตัดสินใจตาม ส่วนศาลสูงสุดของฝรั่งเศสและของเยอรมันเองนั้นก็มักจะกลับหรือแก้แนววินิจฉัยของศาลได้เสมอเมื่อมีเหตุอันควร (Zweigert, Konrad & Kötz, Hein, 1998)

สำหรับระบบกฎหมายของไทย แม้ว่าจะอยู่ในระบบประมวลกฎหมาย แต่แนวปฏิบัติในศาลยุติธรรมของไทยก็ได้ยึดถือคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นบรรทัดฐานตลอดมา เช่นเดียวกับระบบกฎหมายอังกฤษ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะระบบกฎหมายอังกฤษได้เข้ามามีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายและระบบการศาลของไทยอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง (วิชญ์ เครื่องงาม, 2545)

แนวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษานั้นว่ามีส่วนช่วยพิเคราะห์หาเหตุผลของกฎหมายได้ดียิ่งขึ้น เพราะในกรณีที่ตัวบทกฎหมายเคลือบคลุม และศาลฎีกาได้วินิจฉัยคดีนั้นโดยตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งเท่ากับศาลฎีกาได้วางหลักกฎหมายขึ้นใหม่เป็นการอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็จะกลายเป็นบรรทัดฐานที่ศาลล่างและศาลในภายหลังยึดถือปฏิบัติตาม สมดังภาษิตกฎหมายโรมันที่ว่า Ubi eadem ratio ibi idem jus ซึ่งแปลว่า “เหตุผลอย่างเดียวกันกระทำให้เกิดเป็นกฎหมายอย่างเดียวกัน” (Stein, Peter, 1999) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ กล่าวคือ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเกี่ยวกับตัวบทกฎหมายนั้นอีก ก็ดูแนวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาที่ได้ตัดสินไว้เกี่ยวกับบทกฎหมายนั้น ๆ ย่อมพบเจตนารมณ์หรือเหตุผลของกฎหมายได้สะดวกขึ้น ตัวอย่างคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐาน เช่น ฎีกาที่ 1601/2492 เรื่องการรับรองบุตรตามมาตรา 1627 ที่บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้”

4. การสกัดหลักกฎหมายจากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา

กรณีที่ตัวบทกฎหมายมีความยุ่งยากซับซ้อนและมีแนววินิจฉัยในคำพิพากษาที่พิจารณาตัวบทกฎหมายนั้น การสกัดหลักกฎหมายจากแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็มีความสำคัญ เพราะศาลฎีกาปรับใช้ตัวบทกฎหมายนั้นอย่างไร และให้เหตุผลอย่างไรในเรื่องนั้น บางครั้งแนวคำพิพากษาที่วินิจฉัยหลักกฎหมายเรื่องนั้นๆ อาจมีหลายฉบับและขัดแย้งกันเองได้ การสกัดหลักกฎหมายจากแนวคำวินิจฉัยศาลฎีกาก็จะสามารถสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งในตัวบทกฎหมายและการปรับใช้หลักกฎหมายที่ยุ่งยากซับซ้อนนั้น ซึ่งในหัวข้อนี้เป็นวิธีการสกัดหลักกฎหมายจากคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งธานินทร์ กรัยวิเชียร (2546 : น.112-127) ได้ยกตัวอย่างในการสกัดหลักกฎหมายจากแนววินิจฉัยของศาลฎีกา ดังนี้

4.1 การสกัดหลักกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมอำพราง

4.1.1 เนื้อหาของคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำมาสกัดหลักกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 88/2471 ทำสัญญากันเป็นจำนอง แต่ประพุดติกันเป็นการขายฝาก ตัดสินว่าเป็นขายฝากตามที่ประพุดติต่อกัน ๆ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 848/2479 เดิมโจทก์จำเลยตั้งใจจะทำสัญญาจำนองที่ดินต่อกัน แต่เห็นว่าดอกเบี้ยยที่เรียกจะเกินกำหนดอัตราในกฎหมาย จึงเปลี่ยนความตั้งใจมาทำเป็นสัญญาขายฝาก แล้วให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ขายฝากทำสัญญาเช่าที่ดินไป ดังนี้ จำเลยจะยกความตั้งใจเดิมมาลบล้างสัญญานี้หาได้ไม่ ต้องบังคับตามสัญญาขายฝาก ซึ่งเป็นสัญญาที่ทำกันโดยชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1255/2491 เดิมโจทก์จำเลยตั้งใจกันทำสัญญาซื้อขายนาพิพาท แต่เมื่อไปถึงกำหนดกำหนดทำให้ไม่ได้ ทำได้แต่สัญญาจำนำ แล้วโจทก์จำเลยก็เปลี่ยนความตั้งใจทำสัญญาจำนำดังนี้จำเลยยกเอาความตั้งใจเดิมมาลบล้างสัญญาที่โจทก์จำเลยทำโดยความตกลงใหม่นี้ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 399/2505 ผู้ซื้อและผู้ขายทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาทกันผู้ขายได้รับชำระค่าที่ดินไปเกือบหมดแล้วและผู้ซื้อก็เข้าครอบครองปลูกเรือนลงในที่ดินนั้นเรียบร้อยแล้ว ยังแต่ผู้ขายจะไปทำการแบ่งแยกโฉนดที่พิพาทให้ผู้ซื้อเท่านั้น ผู้ซื้อถือว่าผู้ขายจะโกงบิดพลิ้วไม่ยอมโอนที่พิพาทในภายหลัง จึงขอร้องให้ผู้ขายไปทำสัญญาจำนองเป็นประกันเงินราคาที่ดินที่ซื้อขายซึ่งได้ชำระไปแล้วให้อีกโดยผู้ซื้อไม่คิดเอาดอกเบี้ยในการจำนอง เว้นแต่ผู้ขายด้วยกฎหมายบิดพลิ้วโกง ไม่ยอมโอนขายที่ดินให้ตามสัญญาจะซื้อขาย จึงเอาสัญญาจำนองมาฟ้องบังคับเรียกราคาที่ดินที่ได้รับชำระไปแล้วคืนจากผู้ขาย ดังนี้ สัญญาจะซื้อขายที่ดินพิพาทเป็นเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญา แต่สัญญาจำนองก็ไม่ใช่นิติกรรมอำพราง หากเป็นนิติกรรมอีกอันหนึ่งที่คู่กรณีสมัครใจตกลงทำขึ้นเพื่อเป็นการค้ำประกันเงินที่ผู้ซื้อได้ ชำระราคาที่ดินไปแล้ว สัญญาจำนองจึงไม่เป็นโมฆะ แต่ตราบไต่ที่ผู้ขายยังมีได้ผิดสัญญาจะซื้อขาย โดยผู้ขายยังมีได้บิดพลิ้วไม่ยอมโอนขายที่ดินให้แก่ผู้ซื้อแล้ว ผู้ซื้อจะนำสัญญาจำนองมาฟ้องบังคับผู้ขายยังไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1234/2505 นิติกรรมอำพรางนั้น หมายถึงบุคคลสองฝ่ายตกลงทำนิติกรรมอันหนึ่ง แต่ไม่แสดงเจตนาออกมาเช่นนั้น แสร้งทำเป็นนิติกรรมอีกอันหนึ่งเพื่ออำพรางนิติกรรมที่เขาแสดงเจตนาอันแท้จริงผู้นิติสัมพันธ์กันขึ้นนั้น กฎหมายจึงให้บังคับตามเจตนาอันแท้จริงนั้นได้ กรณีที่จำเลยได้แสดงเจตนาตกลงกับโจทก์ และจดทะเบียนแสดงเจตนาอันต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของจำเลยไปให้โจทก์เป็นการขายฝากแล้วนั้น สืบพยานว่าพฤติการณ์เป็นการจำนองโดยไม่มีสัญญาจำนองอันแท้จริงอีกอันหนึ่งหาไม่ได้ เพราะเป็นการขอสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสาร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1671/2505 สองฝ่ายมีหนี้สินเกี่ยวค้ำกัน คิดบัญชีกันแล้วฝ่ายหนึ่งยังเป็นหนี้อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ จึงตกลงกันทำเป็นสัญญากู้ไว้ ดังนี้ เป็นกรณีที่คู่สัญญาตกลงกันเปลี่ยนชื่อผูกพันจากสัญญาเดิมมาผูกพันตามสัญญา กู้ สัญญา กู้ จึงไม่ใช่นิติกรรมอำพราง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 295/2508 ในกรณีที่จำเลยให้การต่อสู้ว่าสัญญาขายฝากเป็นนิติกรรมอำพรางสัญญาจำนองนั้น ย่อมเป็นการกล่าวอ้างว่าสัญญาขายฝากเกิดจากเจตนาลวงของคู่กรณี โดยคู่กรณีมีเจตนาที่แท้จริงจะทำสัญญาจำนองกัน หากความจริงเป็นดังจำเลยอ้างสัญญาขายฝากย่อมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 118 (เดิม) ฉะนั้น การที่จำเลยขอให้นำสัญญาขายฝากเป็นโมฆะ จึงไม่ใช่เป็นการนำสืบเปลี่ยนแปลง

แก้ไขข้อความในเอกสาร หากแต่เป็นการนำสืบหักล้างว่าสัญญาขายฝากไม่สมบูรณ์ถูกต้องทั้งหมด จำเลยจึงนำสืบได้ ไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 วรรคท้าย ส่วนเมื่อนำสืบได้ว่าสัญญาขายฝากเกิดจากเจตนาลวงเป็นโมฆะแล้วจะบังคับตามสัญญาจำนองได้ เพียงใดหรือไม่ ในเมื่อสัญญาจำนองมิได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่นั้น ย่อมเป็นปัญหาที่ต้องวินิจฉัยในอันดับต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1145/2508 โจทก์ฟ้องขอให้แสดงว่านิติกรรมขายฝากที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเป็นโมฆะ โดยอ้างว่านิติกรรมการขายฝากและสัญญาเช่าเป็นนิติกรรมอำพรางให้จำเลยไถ่ถอนและแก้ทะเบียนที่ดินคืนเป็นของโจทก์ จำเลยให้การว่านิติกรรมขายฝากและสัญญาเช่าเป็นนิติกรรมแท้จริงไม่อำพราง สัญญาเช่าสิ้นอายุแล้วขอให้ขับไล่นั้นเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องฟ้องเดิมซึ่งจำเลยฟ้องแย้งมาในคำให้การได้ เมื่อนิติกรรมอันหนึ่งทำขึ้นเพื่ออำพรางนิติกรรมอีกอันหนึ่ง นิติกรรมอันแรกย่อมเป็นการแสดงเจตนาลวงด้วยสมรู้กันระหว่างคู่กรณีที่จะไม่ผูกพันกันตามเจตนาที่ได้แสดงออกมานั้น นิติกรรมอันแรกที่ได้ปรากฏออกมานั้นย่อมเป็นโมฆะ ส่วนนิติกรรมอันหลังที่ถูกอำพรางไว้ โดยนิติกรรมอันแรกนั้นต้องบังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมอันที่ถูกอำพรางไว้ ซึ่งจะสมบูรณ์หรือไม่เพียงใดก็แล้วแต่บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมอันหลังนี้เจตนาลวงที่แสดงออกมามีด้วยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ย่อมตกเป็นโมฆะ ไม่ว่านิติกรรมอีกอันหนึ่งถูกปกปิดไว้หรือไม่ก็ตาม เหตุนี้การนำสืบพยานตามข้ออ้างของโจทก์จึงเป็นการนำสืบทำลายข้อความในเอกสารว่าสัญญาที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 วรรคสอง ซึ่งไม่ห้ามในการที่โจทก์จะนำสืบพยานบุคคลตามฟ้องโจทก์นั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1038-1039/2509 ทำสัญญาจ้างทำนาเป็นหนังสือโดยอำพรางนิติกรรมเช่านา สัญญาเช่าที่ถูกอำพรางนั้นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือหรือทำตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ มิฉะนั้นไม่มีผลบังคับ และจะถือเอาหลักฐานสัญญาจ้างทำนา เป็นหลักฐานการเช่านาไม่ได้ เมื่อการเช่านามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสือ และโจทก์ก็ได้บอกกล่าวให้จำเลยออกไปจากนาแล้ว จำเลยก็ไม่มีสิทธิอยู่ในนาที่เช่านั้นต่อไปได้ การอยู่ต่อมาของจำเลยจึงเป็นการละเมิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1744/1511 ในกรณีที่จำเลยยกขึ้นต่อสู้ว่า สัญญาขายฝากเป็นนิติกรรมอำพรางสัญญาจำนองนั้น ย่อมเป็นการกล่าวอ้างว่า สัญญาขายฝากเกิดจากเจตนาลวงของคู่กรณีโดยคู่กรณีมีเจตนาที่จะทำสัญญาจำนองกัน หากเป็นจริงดังจำเลยกล่าวอ้าง สัญญาขายฝากก็ใช้บังคับไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 118 (เดิม) เมื่อสัญญาขายฝากใช้บังคับไม่ได้แล้วโจทก์ก็ไม่มีกรรมสิทธิ์ในบ้านพิพาทตามสัญญาขายฝาก และไม่มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1129/2517 โจทก์จดทะเบียนขายฝากที่ดินไว้กับจำเลยเป็นการอำพรางการจำนอง นิติกรรมอันแรกคือสัญญาขายฝากย่อมเป็นการแสดงเจตนาลวงด้วยสมรู้กันระหว่างคู่กรณีที่จะไม่ผูกพันกันตามเจตนาที่แสดงออกมานั้นจึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 118 วรรคหนึ่ง (เดิม) ส่วนนิติกรรมอันหลังคือสัญญาจำนองที่ถูกอำพรางไว้โดยนิติกรรมอันแรกนั้น ต้องบังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยนิติ

กรรมอันที่ถูกอำพรางไว้ตามมาตรา 118 วรรคสอง (เดิม) เมื่อการจำนองไม่ได้จดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมาย จึงเรียกไม่ได้ว่าเป็นการจำนอง แต่เป็นเพียงการเงินที่โจทก์กู้จากจำเลยโดยมอบที่ดินให้จำเลยยึดถือเป็นประกันและถือได้ว่าเอกสารการขายฝากเป็นนิติกรรมสัญญากู้เงินที่ทำให้เป็นลายลักษณ์อักษรระหว่างโจทก์จำเลยเท่านั้นเมื่อโจทก์ฟ้องขอนำเงินมาไถ่ถอนที่ดินคืน โจทก์ขอชำระหนี้กู้ จำเลยมีหน้าที่รับชำระและคืนที่ดินเป็นประกันนั้นให้โจทก์ไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 956/2519 จำเลยมีเจตนาจะจำนองที่ดิน แต่โจทก์สัญญาขายฝาก เหตุที่จำเลยยอมทำสัญญาขายฝากตามความประสงค์ของโจทก์ก็เพื่อจะให้ได้เงินตามที่ต้องการ สัญญาขายฝากจึงมิใช่นิติกรรมอำพราง การที่สัญญาขายฝากทำเพื่ออำพราง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 862-863/2520 สัญญาภู่นั้น นิติกรรมอันแรกคือสัญญาขายฝากย่อมเป็นการแสดงเจตนาด้วยสมรู้กันระหว่างคู่กรณีที่จะไม่ผูกพันกันตามเจตนาที่แสดงออกมานั้น นิติกรรมอันแรกย่อมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 118 วรรคหนึ่ง (เดิม) ส่วนนิติกรรมอันหลัง คือสัญญาภู่ที่ถูกอำพรางไว้โดยนิติกรรมอันแรก ต้องบังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยนิติกรรมอันที่ถูกอำพรางไว้ตามมาตรา 118 วรรคสอง (เดิม) กรณีเช่นนี้แม้จะมีได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้กู้เป็นสำคัญต่างหากจากสัญญาขายฝากก็ตาม ย่อมถือได้ว่าเอกสารการขายฝากเป็นนิติกรรมสัญญากู้เงินที่ทำได้เป็นลายลักษณ์อักษรมีผลบังคับได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1725/2527 เดิมโจทก์มีเจตนาเพียงกู้เงินจากจำเลยไม่ประสงค์จะขายฝากที่พิพาท แต่เมื่อจำเลยให้โจทก์ทำสัญญาขายฝากที่พิพาท ซึ่งถ้าโจทก์ไม่ยอมทำสัญญาขายฝากจำเลยก็จะไม่ให้เงิน ในที่สุดโจทก์ก็ได้ตกลงทำสัญญาขายฝากให้ เช่นนี้ ถือได้ว่าโจทก์ทำสัญญาขายฝากที่พิพาทด้วยความสมัครใจของโจทก์เอง สัญญาขายฝากหาใช่เกิดจากเจตนาลวงด้วยการสมรู้ของโจทก์จำเลยที่เพื่อจะอำพรางการกู้ยืมเงินไม่ สัญญาขายฝากดังกล่าวจึงมิใช่นิติกรรมอำพราง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2923/2525 โจทก์ทำสัญญาให้จำเลยกู้เงินไปจัดสรรที่ดินและบ้านขายหรือให้เช่าแก่บุคคลทั่วไป และทำสัญญากับจำเลยอีกฉบับหนึ่งตกลงจะให้ผู้ซื้อหรือเช่าซื้อที่ดินโจทก์ไปซื้อที่ดินและบ้านตามโครงการของจำเลย ดังนี้ การตีความเจตนาของคู่สัญญาต้องแปลทั้งสองฉบับรวมกัน ข้อความในแต่ละฉบับใช้บังคับได้ มิใช่นิติกรรมอำพราง การที่สัญญาฉบับหลังให้สิทธิโจทก์เข้าควบคุมดูแลอนุมัติโครงการ แบบแปลน แผนผังในการจัดสรรที่ดิน และปลูกสร้างตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้น โดยจำเลยจะต้องจ่ายเงินค่าควบคุมดูแลหลังละ 700 บาท รวมทั้งโจทก์ก็ต้องหาเงินมาให้ผู้ซื้อหรือผู้เช่าซื้อที่ร้อยละ 75 ของราคาที่ดินและบ้านไม่ว่าผู้ซื้อหรือผู้เช่าซื้อจะกู้เงินโจทก์หรือไม่ สัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าวจึงเป็นสัญญาต่างตอบแทนเป็นพิเศษยิ่งกว่าสัญญากู้ธรรมดา เมื่อโจทก์ผิดสัญญาไม่ยอมให้จำเลยและผู้ซื้อหรือเช่าซื้อที่ดินและบ้านกู้เงินโจทก์ตามข้อตกลงเป็นผลให้ธุรกิจของจำเลยชะงักลงโดยสิ้นเชิง โจทก์จึงต้องใช้ค่าเสียหายแก่จำเลย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3385/2526 โจทก์มอบเงินแก่จำเลยเพื่อจัดการให้โจทก์ได้เป็นตัวแทนจำหน่ายสุราแล้วทำเป็นหนังสือสัญญากู้เงินจำนวนนั้นไว้อันเป็นนิติกรรมอำพราง เมื่อโจทก์ฟ้องร้องขอให้บังคับตามหนังสือสัญญาภู่ ซึ่งไม่มีผลใช้บังคับได้ตามกฎหมาย

ข้อตกลงอย่างอื่นที่ว่าเมื่อจำเลยมิได้ทำการตามสัญญาที่ถูกอำพรางไว้ให้แก่โจทก์จนสำเร็จ จำเลยจะต้องใช้เงินที่รับไว้คืนให้แก่โจทก์จึงเป็นเรื่องนอกฟ้องนอกประเด็น ศาลฎีกาไม่อาจวินิจฉัยหรือบังคับให้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 165/2527 โจทก์ต้องการกู้เงินจำเลย จำเลยไม่มีเงิน จึงตกลงจดทะเบียนซื้อขายที่พิพาทมี น.ส. 3 ก. เพื่อจำเลยจะได้นำ น.ส. 3 ก. ไปยืมเงินเพื่อนมาให้โจทก์หลังจากนั้นอีก 5 วัน โจทก์มารับเงินจากจำเลย แล้วโจทก์จำเลยทำสัญญาขายฝากที่พิพาทกันเอง ดังนี้ถือได้ว่าการทำสัญญาซื้อขายที่พิพาทเพื่ออำพรางสัญญาขายฝาก สัญญาซื้อขายจึงเป็นการแสดงเจตนาหลงด้วยสมรู้กันระหว่างคู่กรณีที่จะไม่ผูกพันตามเจตนาที่แสดงออกมานั้น ย่อมตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 118 วรรคหนึ่ง (เดิม) และสัญญาขายฝากไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมาย จึงตกเป็นโมฆะตามมาตรา 115 (เดิม) กรณีต้องบังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ คือ โจทก์ต้องคืนเงินให้จำเลย และจำเลยต้องคืนที่พิพาทให้แก่โจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4696/2536 จำเลยกู้เงินโจทก์โดยมอบรถยนต์ให้โจทก์ยึดไว้เป็นประกัน แต่ทำหนังสือการรับเงินค่าขายรถยนต์มอบให้โจทก์เป็นหลักฐาน นิติกรรมการซื้อขายรถยนต์จึงเป็นนิติกรรมอำพรางนิติกรรมการกู้เงินและตกเป็นโมฆะต้องบังคับตามนิติกรรมการกู้เงิน ซึ่งเป็นนิติกรรมที่ถูกอำพรางไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 วรรคสอง แม้จะต้องถือว่าหนังสือการรับเงินค่าขายรถยนต์ใช้บังคับเป็นหลักฐานการกู้ยืมเงินได้ แต่เมื่อโจทก์ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาซื้อขายขอเรียกเงินคืน โดยข้อเท็จจริงฟังได้ตามที่จำเลยต่อสู้ว่าเป็นการกู้ยืมเงินจึงไม่อาจพิพากษาให้จำเลยชำระเงินแก่โจทก์ได้ เพราะเป็นเรื่องนอกฟ้องนอกประเด็นต้องห้ามตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 125/2538 พิษนัยกรรมทำขึ้นเพื่ออำพรางสัญญาซื้อขายที่ดินพิพาท พิษนัยกรรมซึ่งเป็นนิติกรรมอันแรกย่อมเป็นการแสดงเจตนาหลงด้วยสมรู้ระหว่างคู่กรณีที่จะไม่ผูกพันกันตามเจตนาที่แสดงออกมานั้น จึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 155 วรรคหนึ่ง ส่วนนิติกรรมอันหลังคือสัญญาซื้อขายที่ถูกอำพรางไว้โดยพิษนัยกรรมซึ่งเป็นนิติกรรมอันแรก ต้องบังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายอันเกี่ยวกับนิติกรรมที่ถูกอำพรางตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 วรรคสอง ที่ดินพิพาทมีข้อกำหนดห้ามโอนภายใน 10 ปี ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 58 ทวิ และการโอนขายได้กระทำภายในกำหนดเวลาดังกล่าวถือว่าสัญญาซื้อขายที่ดินพิพาทมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องโดยกฎหมาย ตกเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5236/2542 นิติกรรมอำพรางตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 วรรคสอง เป็นเรื่องคู่กรณีแสดงเจตนาทำนิติกรรมขึ้นสองนิติกรรม นิติกรรมหนึ่งแสดงให้ปรากฏออกมาโดยไม่ประสงค์ให้มีผลบังคับตามกฎหมาย ส่วนอีกนิติกรรมหนึ่งอำพรางปกปิดไว้ โดยคู่กรณีประสงค์จะให้นิติกรรมที่อำพรางปกปิดไว้ นั้นใช้บังคับระหว่างกันเองได้ คู่กรณีในเรื่องนิติกรรมอำพรางจึงมีอยู่เพียงคู่เดียว ดังนั้น สัญญาเช่าระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 และสัญญาเช่าช่วงระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 2 แม้จะทำในวันเดียวกัน แต่เมื่อคู่กรณีเป็นคนละคู่กันจึงไม่มีทางที่จะเป็นนิติกรรมอำพรางตามความหมายของกฎหมายได้

4.1.2 หลักกฎหมายที่สกัดได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น อาจสกัดหลักกฎหมายออกมาได้ดังต่อไปนี้

4.1.2.1 องค์ประกอบของนิติกรรมอำพราง ซึ่งนิติกรรมอำพรางจะต้องประกอบด้วยนิติกรรม 2 อย่างที่เกิดขึ้นพร้อมกันในคราวเดียวกัน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 102/2525) โดยนิติกรรมอันแรกเป็นนิติกรรมที่เปิดเผย และทำถูกต้องตามแบบของกฎหมาย แต่คู่กรณีไม่มีเจตนาจะให้นิติกรรมนั้นผูกพันตนส่วนนิติกรรมอันหลังคือนิติกรรมที่ถูกปกปิดหรือถูกอำพรางโดยนิติกรรมอันแรก แต่เป็นนิติกรรมที่คู่กรณีมีเจตนาจะให้ผูกพันตามนิติกรรมนั้น ดังนั้นผลก็คือ นิติกรรมอันแรกเป็นโมฆะ ส่วนนิติกรรมอันหลังเป็นนิติกรรมที่สามารถผูกพันได้ตามกฎหมาย (เปรียบเทียบคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1234/2505, 1038-1039/2509) การที่จะพิสูจน์เจตนาที่แท้จริงของคู่กรณีว่า ประสงค์จะให้บังคับตามนิติกรรมที่ถูกปกปิดหรือถูกอำพรางนั้นจะต้องพิจารณาจากพฤติการณ์หรือความประพฤติก่อนคู่กรณีปฏิบัติต่อกัน เช่น ทำสัญญากันเป็นจำนอง แต่ประพฤติก่อนเป็นการขายฝากตัดสินว่าเป็นการขายฝากตามที่ประพฤติก่อน (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 88/2471) แต่ถ้าคู่กรณีแสดงเจตนาทำนิติกรรมเพียงอันเดียว โดยมีข้อตกลงอุปกรณปลักย่อยเพิ่มเติมในลักษณะต่างตอบแทนเพิ่มขึ้น ไม่ถือว่าเป็นนิติกรรมอำพราง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2923/2525) หรือบางกรณีคู่กรณีแสดงเจตนาทำนิติกรรมอันหนึ่งเพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกนิติกรรมอันเดิมที่ทำไว้ก่อนหน้า หรือคู่กรณีแสดงเจตนาหักกลบลบหนี้หรือแปลงหนี้ใหม่ นิติกรรมดังกล่าวมิใช่นิติกรรมอำพราง เช่น คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีหนี้สินเกี่ยวค้ำกันคิดบัญชีกันแล้วฝ่ายหนึ่งยังเป็นหนี้อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ จึงตกลงทำเป็นสัญญากู้ไว้ ดังนี้เป็นกรณีที่คู่สัญญาตกลงกันเปลี่ยนข้อผูกพันจากสัญญาเดิมมาผูกพันตามสัญญากู้ สัญญากู้จึงมิใช่นิติกรรมอำพราง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1671/2505) หรือบางกรณีคู่กรณีต้องการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง แต่มีเหตุขัดข้องอันเนื่องมาจากเพราะความไม่สะดวกบางประการ เช่น หลักฐานยังไม่มั่นคงหรือดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด หรือคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ยินยอมเข้าผูกพันด้วย จึงเปลี่ยนเจตนาไปทำนิติกรรมอีกอย่างหนึ่ง เพื่อผูกมัดให้มั่นคงอันก่อให้เกิดความสะดวกในการฟ้องร้องบังคับคดี ดังนี้ไม่ใช่เรื่องนิติกรรมอำพราง และต้องบังคับตามนิติกรรมที่ปรากฏออกมาภายนอก จะยกเอาความตั้งใจเดิมมาลบล้างนิติกรรมที่ทำขึ้นไม่ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 848/2479, 1255/2491, 956/2519, 1725/2523)

4.1.2.2 การฟ้องขอให้บังคับตามนิติกรรมที่ถูกอำพราง การฟ้องขอให้บังคับตามนิติกรรมที่ถูกอำพรางนั้น คำฟ้องต้องบรรยายข้อเท็จจริงให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่คู่กรณีแสดงเจตนาลงทำนิติกรรมอันหนึ่งเพื่ออำพรางหรือปกปิดนิติกรรมอีกอันหนึ่ง และต้องมีคำขอให้บังคับตามนิติกรรมที่ถูกอำพราง ดังนั้นถ้าคำฟ้องเพียงแต่บรรยายข้อเท็จจริงว่ามีการทำนิติกรรมเพียงอันเดียวและขอให้บังคับตามนิติกรรมนั้น แม้ทางพิจารณาจะได้ความว่านิติกรรมดังกล่าวอำพรางนิติกรรมอีกอันหนึ่ง ศาลก็ไม่อาจพิพากษาบังคับตามนิติกรรมที่ถูกอำพรางได้ เพราะเป็นการพิพากษาเกินไปกว่าที่ปรากฏในคำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 วรรคหนึ่ง หรือแม้ว่าคำฟ้องบรรยายข้อเท็จจริงให้เห็นว่าเป็นเรื่องที่คู่กรณีแสดงเจตนาทำนิติกรรมอันหนึ่งเพื่ออำพรางนิติกรรมอีกอันหนึ่ง แต่กลับมีคำขอให้บังคับตามนิติกรรมอำพราง ศาลย่อมไม่อาจบังคับตามนิติกรรมอำพรางได้เพราะนิติกรรมอำพรางตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 155 วรรคหนึ่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3385/2526, 4696/2536)

4.1.2.3 การนำพยานมาสืบเกี่ยวกับนิติกรรมอำพราง และนิติกรรมที่ถูกอำพราง ในกรณีที่มีประเด็นเรื่องนิติกรรมอำพรางนั้นย่อมมีการนำพยานบุคคลมาสืบหักล้างนิติกรรมที่มีหลักฐานเป็นหนังสือ และนำสืบถึงนิติกรรมที่ถูกอำพรางได้ด้วย ทั้งนี้ถือว่าการนำสืบดังกล่าว มิใช่เป็นการนำสืบเพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อความในเอกสารหากแต่เป็นการนำสืบหักล้างว่าสัญญาหรือหน้อย่างอื่นที่ระบุไว้ในเอกสารนั้นไม่สมบูรณ์ทั้งหมดไม่ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 94 วรรคท้าย คู่ความจึงจะสามารถนำพยานบุคคลมาสืบประกอบได้ ส่วนเมื่อนำสืบได้แล้วว่าเป็นการแสดงลงทำนิติกรรมหนึ่งเพื่ออำพรางนิติกรรมอีกอันหนึ่ง แต่จะบังคับตามนิติกรรมที่ถูกอำพรางได้หรือไม่เพียงใดนั้น เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาต่อไป (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 285/2508 ประชุมใหญ่ กลับแนววินิจฉัยของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1234/2515 ประชุมใหญ่, และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1145/2508 ก็วินิจฉัยตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 295/2508 ประชุมใหญ่)

4.1.2.4 ความสมบูรณ์ของนิติกรรมที่ถูกอำพราง นิติกรรมที่ถูกอำพรางอยู่นั้นจะใช้บังคับได้เพียงใดจะต้องพิจารณาถึงความสมบูรณ์ของตัวนิติกรรมนั้นเองด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1038-1039/2509) หากนิติกรรมที่ถูกอำพรางมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายหรือเป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ย่อมตกเป็นโมฆะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 เช่นคู่กรณีทำสัญญาจ้างหรือทำพินัยกรรมอำพรางสัญญาซื้อขายและโอนที่ดินซึ่งอยู่ในระหว่างกำหนดระยะเวลาห้ามโอนตามกฎหมาย การซื้อขายที่ดินจึงตกเป็นโมฆะ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 125/2538) และถ้านิติกรรมที่ถูกอำพรางตกเป็นโมฆะ หากคู่กรณีมีการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่กัน ย่อมเรียกคืนในฐานลามาสมควรได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 165/2527)

4.2 การสกัดหลักกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงของคู่ความ

4.2.1 เนื้อหาของคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำมาสกัดหลักกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1270/2480 โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหาย 1,000 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชดใช้ให้โจทก์ 10 บาท ศาลอุทธรณ์แก้ไขให้เป็น 550 บาท ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการแก้ไขมาก คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2826/2522 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้เงินตามสัญญาฉบับเดียวจากใน 5 ฉบับเป็นเงิน 4,000 บาท ตรงตามที่จำเลยต่อสู้ เท่ากับจำเลยชนะคดีในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขให้จำเลยใช้เงินคู่ตามสัญญาทั้ง 5 ฉบับ เป็นเงิน 29,500 บาท เป็นเงินจำนวนมากและเป็นข้อสำคัญที่จำเลยชนะในศาลชั้นต้นกลับเป็นแพ้คดีทั้งหมดเป็นการแก้ไขมาก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1776/2527 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้หนี้โจทก์เพียง 1,837.50 บาท โดยฟังข้อเท็จจริงตามข้อต่อสู้ของจำเลยว่ามีภาระหนี้แล้ว 30,000 บาทซึ่งมีผลเท่ากับจำเลยชนะคดี ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขให้จำเลยใช้หนี้เต็มจำนวนคือ 31,837.50 บาท เป็นการแก้ไขข้อสำคัญที่จำเลยชนะในศาลชั้นต้นให้แพ้ทั้งหมดจึงเป็นการแก้ไขมาก

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 881/2511 คดีมีทุนทรัพย์ 2,729.93 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้ 774 บาท แต่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้จำเลยชำระเต็มตามฟ้อง ศาลฎีกาเห็นว่าเป็นการแก้ไขเล็กน้อย คู่ความจะฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2391/2533 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยชำระค่าเสียหายทั้งสิ้น 44,067 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยชำระค่าเสียหายจำนวน 7,500 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขให้จำเลยชำระค่าเสียหายจำนวน 44,067 บาท ตามฟ้อง เป็นการแก้ไขเล็กน้อย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1229/2518 โจทก์ฟ้องเรียกเงิน 4,100 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้เงิน 4,000 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ย ศาลอุทธรณ์แก้ไขเป็นให้ใช้เงิน 2,000 บาท กับดอกเบี้ยเป็นการแก้ไขเล็กน้อย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 78/2519 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ 2,000 บาท ศาลอุทธรณ์แก้ไขจำนวนค่าเสียหายเป็น 950 บาท เป็นการแก้ไขเล็กน้อย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 36/2520 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นเงิน 15,370 บาท ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขให้จำเลยใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน 3,200 บาทเป็นการแก้ไขเล็กน้อย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1704/2520 ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้เงินแก่โจทก์จำนวน 20,125 บาท เต็มตามฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขจำนวนเงินเป็น 10,000 บาท เป็นการแก้ไขเล็กน้อย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 891/2510 โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่นา 2 แปลง ราคารวมกัน 2,500 บาท ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์สำหรับนาแปลงที่ 1 และห้ามจำเลยเกี่ยวข้องกับนาแปลงที่ 2 ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขเป็นให้ยกฟ้องโจทก์สำหรับนาแปลงที่ 2 และห้ามจำเลยเกี่ยวข้องกับนาแปลงที่ (สลับแปลงกันกับที่ศาลชั้นต้นพิพากษาไว้) ดังนี้ เป็นการแก้ไขมาก คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1025/2491 โจทก์ฟ้องขอให้ขับไล่จำเลยออกจากที่ดิน สองแปลง (ราคารวมกัน 600 บาท) ศาลชั้นต้นให้ขับไล่จำเลย 1 แปลง แต่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น ให้ยกฟ้องโจทก์ทั้ง 2 แปลง ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเป็นการแก้ไขเล็กน้อย คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 825/2509 โจทก์จำเลยต่างพิพาทกันว่าเป็นผู้ซื้อที่ดินพิพาททุนทรัพย์ 3,100 บาท จากผู้มีชื่อ ศาลชั้นต้นฟังว่าโจทก์ซื้อเพียงครึ่งแปลงพิพากษาว่าโจทก์มีสิทธิในที่พิพาทครึ่งหนึ่ง ศาลอุทธรณ์ฟังว่าโจทก์ซื้อทั้งแปลง พิพากษาว่าโจทก์มีสิทธิในที่พิพาททั้งแปลง ศาลฎีกาถือว่าศาลอุทธรณ์แก้ไขเล็กน้อยต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 564/2516 โจทก์จำเลยพิพาทเกี่ยวกับสิทธิครอบครองในที่ดินราคา 1,000 บาท ศาลชั้นต้นฟังข้อเท็จจริงว่า โจทก์จำเลยได้ทำนาพิพาทร่วมกันมาในฐานะเป็นเจ้าของรวม พิพากษานาพิพาทเป็นของโจทก์ครึ่งหนึ่ง ศาลอุทธรณ์ฟังว่าโจทก์เป็นผู้ครอบครองในนาพิพาทมาแต่ฝ่ายเดียว พิพากษาว่าโจทก์มีสิทธิครอบครองในนาที่พิพาทให้จำเลย

และบริวารออกจากนาพิพาท ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า กรณีเช่นนี้ไม่ถือว่าศาลอุทธรณ์แก้ไขเล็กน้อยจำเลยจึงฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้

4.2.2 หลักกฎหมายที่สกัดได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น อาจสกัดหลักกฎหมายออกมาได้ดังต่อไปนี้

4.2.2.1 กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษากำหนดจำนวนค่าเสียหายไม่เต็มตามคำขอบังคับในฟ้องหากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขโดยกำหนดจำนวนค่าเสียหายเพิ่มขึ้น แต่ไม่เต็มตามคำขอบังคับในฟ้อง เป็นการแก้ไขมาก (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1270/2480)

4.2.2.2 กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษากำหนดจำนวนค่าเสียหายไม่เต็มตามคำขอบังคับในฟ้องหากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขโดยกำหนดจำนวนค่าเสียหายเพิ่มขึ้นและเต็มตามคำขอบังคับในฟ้อง ในกรณีนี้จะมีแนววินิจฉัยอยู่ 2 แนว คือ แนวแรกเห็นว่า หากจำเลยให้การต่อสู้ว่าจำนวนค่าเสียหายของโจทก์แท้จริงมีเพียงใด แล้วศาลชั้นต้นพิพากษากำหนดค่าเสียหายให้ตามที่จำเลยต่อสู้ ต่อมาศาลพิพากษาแก้ไขโดยกำหนดค่าเสียหายเพิ่มขึ้นเต็มตามที่โจทก์ฟ้อง ถือว่าเป็นการแก้ไขมากเพราะเป็นการแก้ไขข้อสำคัญที่จำเลยต่อสู้คดีในศาลชั้นต้นกลับต้องมาแก้คดีทั้งหมด (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2826/2522, 1776/2527) แต่แนวที่สองเห็นว่า กรณีดังกล่าวเป็นการแก้ไขเล็กน้อย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 881/2511, 2391/2533)

4.2.2.3 กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษากำหนดจำนวนค่าเสียหายไม่เต็มตามคำขอบังคับในฟ้องหากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขโดยกำหนดจำนวนค่าเสียหายให้น้อยลงกว่าเดิม เป็นการแก้ไขเล็กน้อย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1229/2518, 78/2519)

4.2.2.4 กรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษากำหนดจำนวนค่าเสียหายให้เต็มตามคำขอบังคับในฟ้องหากศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขโดยกำหนดจำนวนค่าเสียหายให้น้อยลงกว่าเดิม เป็นการแก้ไขเล็กน้อย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1704/2520)

4.2.2.5 ส่วนกรณีระหว่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 891/2510 กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1025/2491 หากมองผิวเผินดูประหนึ่งว่าจะขัดแย้งกัน แต่หากมองลึกลงไปวิเคราะห์เนื้อหาของข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งสองฉบับ จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 891/2510 นั้น คำพิพากษาศาลอุทธรณ์คงแก้ทำให้โจทก์มีสิทธิเฉพาะในนาแปลงที่ 2 สลับกันกับที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์มีสิทธิเฉพาะในนาแปลงที่ 1 เท่านั้น ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1025/2491 นั้น คำพิพากษาศาลอุทธรณ์แก้ไขยกฟ้องไม่ให้โจทก์มีสิทธิในนาทั้งสองแปลงเลย

4.2.2.6 แต่กรณีระหว่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 825/2509 กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 564/2516 นั้นข้อเท็จจริงมีลักษณะเหมือนกันคือ โจทก์และจำเลยพิพากษาเกี่ยวกับที่ดินแปลงหนึ่ง ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ที่ดินที่พิพาทเป็นของโจทก์ครึ่งหนึ่ง แต่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขให้โจทก์มีสิทธิในที่พิพาททั้งแปลง โดยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 825/2509 วินิจฉัยว่าเป็นการแก้ไขเล็กน้อย แต่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 564/2516 ซึ่งวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่กลับวินิจฉัยว่าเป็นการแก้ไขมาก จึงถือได้ว่าแนวคำวินิจฉัยของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 825/2509 ได้ถูกกลับโดยแนวคำวินิจฉัยของคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 564/2516 แล้ว

5. คำพิพากษาของศาลที่มีผลต่อการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

ก่อนปี พ.ศ.2560 ยังไม่มีการบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 118/1 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 ในการเรื่องของการเลิกจ้างมาตรา 118 วรรคสอง กรณีลูกจ้างการเกษียณอายุให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้างที่นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชยตามอัตราตาม มาตรา 118 วรรคหนึ่ง ดังนั้นเมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาลแรงงานที่เป็นข้อพิพาทแรงงานเกี่ยวกับการเลิกจ้าง เพราะเกษียณอายุของลูกจ้าง จนกระทั่งศาลฎีกามีคำพิพากษาในประเด็นดังกล่าว ดังปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1617/2547 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4732/2548 ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1617/2547 ลูกจ้างมีอายุครบ 60 ปี ต้องพ้นสภาพพนักงาน เนื่องจากเกษียณอายุตามข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานต่อมาถือเป็นการต่ออายุสัญญาและขยายระยะเวลาการเกษียณอายุ 2 ปี ต่อมาลูกจ้างขอใช้สิทธิเกษียณอายุ และนายจ้างอนุมัติถือว่าลูกจ้างพ้นจากการเป็นลูกจ้างเนื่องจากเกษียณอายุนายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4732/2548 การที่นายจ้างให้ลูกจ้างเกษียณอายุ เป็นกรณีที่ นายจ้างไม่ให้ลูกจ้างทำงานต่อไปและไม่จ่ายค่าจ้างเนื่องจากเกษียณอายุ เป็นการเลิกจ้างตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน มาตรา 118 วรรคสอง แม้นายจ้างจะให้ลูกจ้างใช้สิทธิเกษียณอายุตนเองหลังจากครบ 60 ปีแล้ว เมื่อใดก็ได้ โดยแจ้งให้นายจ้างทราบก็เป็นกรณีสอดคล้องกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1617/2547 เป็นเรื่องที่นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างเพราะเหตุเกษียณอายุ มิใช่เรื่องลูกจ้างขอ ลาออกในกรณีปกติตามข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน

จากคำพิพากษาศาลฎีกาทั้ง 2 ฎีกานี้ ส่งผลทำให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 โดยเพิ่มบทบัญญัติมาตรา 118/1 ที่ว่า

“มาตรา 118/1 การเกษียณอายุตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันหรือตามที่ นายจ้างกำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้างตามมาตรา 118 วรรคสอง

ในกรณีที่มิได้มีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้ หรือมีการตกลงหรือ กำหนดการเกษียณอายุไว้เกินกว่าหกสิบปี ให้ลูกจ้างที่มีอายุครบหกสิบปีขึ้นไปมีสิทธิ แสดงเจตนาเกษียณอายุได้โดยให้แสดงเจตนาต่อนายจ้างและให้มีผลเมื่อครบสามสิบ วันนับแต่วันแสดงเจตนา และให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่เกษียณอายุนั้น ตามมาตรา 118 วรรคหนึ่ง”

จึงกล่าวได้ว่า บทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 118/1 นั้นเกิดขึ้นจากคำพิพากษาศาลฎีกาจนทำให้สามารถแก้ปัญหาในประเด็นเรื่องการเกษียณอายุตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกัน หรือตามที่นายจ้างกำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้าง ทั้งนี้ในกรณีที่มิได้มีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้หรือมีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้เกินกว่า 60 ปี ให้ลูกจ้างที่มีอายุครบ 60 ปีขึ้นไปมีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุได้โดยให้แสดงเจตนาต่อนายจ้างและให้มีผลเมื่อครบ 30 วันนับแต่วันแสดงเจตนา และให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่เกษียณอายุนั้นด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไป

นิติวิธี (Juristic Method) หรือวิธีทางกฎหมายแต่ละระบบกฎหมายย่อมมีความแตกต่างกัน รวมทั้งการใช้ การตีความกฎหมายและการอุดช่องว่างแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) การใช้กฎหมาย การตีความกฎหมายและการอุดช่องว่างของกฎหมาย

1. หลักกฎหมายทั่วไปในระบบกฎหมายกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) และคอมมอนลอว์ (Common Law) ย่อมมีนิติวิธี (Juristic Method) หรือวิธีทางกฎหมายที่แตกต่างกัน ทั้งในเรื่องทัศนคติและความคิดของนักนิติศาสตร์ที่มีต่อกฎหมายระบบ เช่น ทัศนคติที่มีต่อบ่อเกิดของกฎหมายลายลักษณ์อักษรกฎหมายจารีตประเพณี คำพิพากษา หลักกฎหมายทั่วไป รวมทั้งแนวคิดในการบัญญัติกฎหมายการปรับใช้กฎหมาย วิธีศึกษา วิธีใช้ วิธีตีความ วิธีแก้ไขปัญหาทางกฎหมาย และการปรับปรุงพัฒนากฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา ดังนั้นนิติวิธีก็คือจิตวิญญาณของกฎหมายนั่นเอง (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2520, น. 126) ในหัวข้อนี้จึงอธิบายถึงบ่อเกิดและนิติวิธีของระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) ของประเทศไทย

1.1 บ่อเกิดของกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

กฎหมายระบบซีวิลลอว์เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ให้ความสำคัญกับตัวบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยถูกต้องตามกระบวนการบัญญัติกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นก็ถูกนำมาใช้เป็นกฎหมาย และหากบทบัญญัติของกฎหมายและจารีตประเพณีก็ยังไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการตัดสินคดี จึงต้องใช้หลักกฎหมายทั่วไปมาช่วยในการตัดสินคดีเช่นกัน ดังปรากฏตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสองที่ว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” ดังนั้นที่มาหรือบ่อเกิดที่สำคัญของกฎหมายระบบซีวิลลอว์นั้นมี 3 ประการ คือ (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2555, น. 32-34)

1.1.1 กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Written Law) ถือว่าตัวบทกฎหมายเป็นบ่อเกิดอันดับแรกของกฎหมาย บทกฎหมายเป็นตัวแทนของเหตุผลและความเป็นธรรมในตัวเอง เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจะพิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ทางข้อเท็จจริงในข้อพิพาทนั้น แล้วแสวงหาประเด็นอันเป็นปัญหาจากนั้นจึงอ้างหลักเกณฑ์จากบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหานั้นมาปรับใช้แก่กรณีพิพาท หากข้อความในตัวบทกฎหมายนั้นชัดเจนไม่คลุมเครือ ศาลจะต้องปรับใช้บทกฎหมายนั้นตามตัวอักษร หากข้อความในตัวบทกฎหมายคลุมเครือไม่ชัดเจนในความหมายของตัวอักษรนั้น

ศาลจึงค่อยใช้วิธีตีความกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง เทศบัญญัติหรือกฎหมายที่ออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.1.2 จารีตประเพณี (Custom) หมายถึงจารีตประเพณีที่ยังมิได้นำมาบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร เป็นแบบอย่างของความประพฤติที่ดีซึ่งประชาชนในสังคมทั่วไปนิยมปฏิบัติตามกันมานาน จนเป็นที่ยอมรับว่ามีความศักดิ์สิทธิ์เสมือนด้วยกฎหมาย ซึ่งจารีตประเพณีถือเป็นบ่อเกิดที่คู่เคียง ส่งเสริมหรือตัดทอนบทกฎหมายก็ได้ การบังคับใช้ในบางกรณีเพื่อให้กฎหมายมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เช่นมาตรา 4 วรรคสอง ที่ว่า “...เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ...” ดังนั้น การนำจารีตประเพณีมาใช้จะต้องพิจารณาให้ได้ว่าจารีตประเพณีนั้นจะต้องเป็นประเพณีซึ่งมีมานาน เป็นประเพณีอันสมควร (ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน) และมีกำหนดแน่นอนโดยสถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง (ไม่เลื่อนลอยและประชาชนในท้องถิ่นถือปฏิบัติโดยทั่วไป) จะต้องไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้หรือขัดต่อกฎหมาย เพราะถ้ามีกฎหมายที่บัญญัติขึ้นขัดกับจารีตประเพณี ต้องถือว่าจารีตประเพณีนั้นถูกยกเลิกโดยปริยาย

1.1.3 หลักกฎหมายทั่วไป (General Principle of Law) บทบัญญัติของกฎหมายเป็นแต่เพียงสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักการแห่งเหตุผลที่แทรกตัวหรือแฝงอยู่ในบทบัญญัติ เช่น หลักความเป็นธรรมที่แฝงอยู่ในบทบัญญัติ หากบทบัญญัติของกฎหมายใดที่ฝ่าฝืนหลักความเป็นธรรม (Equity) จึงเป็นที่ยอมรับไม่ได้ หลักการเหตุผลดังกล่าวเป็นสิ่งที่นักนิติศาสตร์จะต้องศึกษา ค้นคว้า ทำความเข้าใจ และทำให้ปรากฏ นอกจากนี้นักนิติศาสตร์ถือว่ากฎหมายมีช่องว่าง กล่าวคือไม่มีบทบัญญัติไว้โดยตรงสำหรับกรณีที่จะวินิจฉัย นักนิติศาสตร์จึงมีหน้าที่อุดช่องว่างดังกล่าวด้วยหลักความเป็นธรรมและหลักการแห่งเหตุผลที่แฝงอยู่ในบทกฎหมาย ดังปรากฏในมาตรา 4 วรรคสอง ที่ว่า “...ถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป...” หลักกฎหมายทั่วไปที่เป็นที่ยอมรับของนักนิติศาสตร์ เช่น หลักสุจริต หลักการใช้สิทธิโดยมิชอบ (Abuse of Rights) นิติศาสตร์ของไทยเห็นว่าหลักกฎหมายทั่วไป (หยุด แสงอุทัย, 2566, น. 10) คือ

1) เป็นหลักกฎหมายดั้งเดิม ในลักษณะสุภาษิตกฎหมายภาษาละติน เช่น ผู้ซื้อต้องระวัง (Caveat Emptor) อย่าสั่นนิฐานไว้ก่อนว่ามีภาระให้ (Donation Non Praesunitur) ผู้ลงมือกระทำกับผู้อื่นยอมให้มีการกระทำ ย่อมได้รับโทษเท่ากัน (Agents Et Consentientes, Paripoena, Plectentur) หน้าที่นำสืบตกแก่ฝ่ายอ้างไม่ใช่ฝ่ายที่ปฏิเสธ (Affirmanti Non Neganti Incumbit Probation) และไม่มีความผิดไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย (Nullumcrimen, Nullapoena Sine Lege) เป็นต้น

2) เป็นหลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ เช่น กรรมยอมเป็นเครื่องชี้เจตนา ความยินยอมไม่ทำให้เป็นการละเมิด หรือหลักรับผู้โอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน เป็นต้น หลักกฎหมายเหล่านี้สามารถพบได้ด้วยการพิจารณาตัวบทกฎหมายในมาตราต่างๆ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ซึ่งหลักที่ค้นพบนี้ยอมเป็นหลักทั่วไปที่สามารถนำมาใช้แก่กรณีอื่นๆ ที่มีข้อเท็จจริงคล้ายคลึงกันได้

ศาลฎีกาไทยได้มีการใช้หลักกฎหมายทั่วไปประกอบการวินิจฉัยตัดสินคดีในคดีต่างๆ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1531/2512 “...จำเลยหมายฟันที่คอซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญโดยแรงเป็นแผลฉกรรจ์ ถ้าไม่รีบรักษาทันท่วงทีก็อาจถึงแก่ความตายได้นั้น กรรมยอมเป็นเครื่องชี้เจตนา การกระทำของจำเลยชี้ว่าจำเลยมีเจตนาหมายเอาให้ตาย แต่พอดีผู้เสียหายไม่ตายจำเลยจึงผิดฐานพยายามฆ่า มิใช่ทำร้ายร่างกาย” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 673/251 “...การที่โจทก์ทำให้จำเลยฟันเช่นนั้นเป็นการที่โจทก์ได้ขอมหรือสมัครใจให้จำเลยทำต่อร่างกายตน และละเป็นการยอมรับผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองแล้ว ตามกฎหมายจึงถือไม่ได้ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายกลับคำพิพากษา และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 844/2511 “... การซื้อทรัพย์สินจากผู้ที่มีใจเข้าของทรัพย์สินยอมมิได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น เพราะผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำหลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศมาใช้พิจารณาพิพากษาคดี โดยเมื่อไม่มีบทบัญญัติหรือจารีตประเพณีที่จะนำมาปรับใช้แก่กรณี ศาลจำเป็นต้องนำหลักกฎหมายทั่วไปนั้นมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาไปพลางก่อน เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมสามารถที่จะแก้ไขปัญหาและอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่คู่กรณีที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้น เนื่องจากในขณะนั้นกฎหมายทะเลของไทยยังไม่มีทั้งจารีตประเพณีก็ไม่ปรากฏ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 999/2496 “...บริษัทยางเงินสง จำกัดเป็นโจทก์และบริษัทชินฮั่วประกันภัย จำกัด เป็นจำเลยความว่า โจทก์ฟ้องว่า ได้ประกันภัยพูนซีเมนต์ของบริษัทบรรทุกในรถยนต์ชื่อ “ตรังกานู” จากจังหวัดพระนครไปยังจังหวัดสงขลา บัดนี้รถยนต์ตรังกานูอับปางลงในอ่าวไทยเพราะแนวเรือแตกหมันของเรือหลุดทำให้ไม้ค้ำเรือแยกออกจากทวนหัวเรือ ซึ่งนายช่างตรวจเรือว่าอาจมีสาเหตุจากการวิ่งฝ่าฟันคลื่นหรือไปกระแทกของแข็งเข้าก็เป็นได้ ยังผลให้พูนซีเมนต์ตั้งประกันภัยไว้เสียหายไปด้วย แต่จำเลยกลับบิดพลิ้วไม่ใช้ค่าเสียหายตามจำนวนในกรมธรรม์ จึงขอให้ศาลบังคับจำเลยแย้งว่า คำว่า “อันตรายทางทะเลตามกรมธรรม์นั้นหมายแต่ว่าเป็นอันตรายซึ่งเกิดจากคลื่นลม” พายุที่มีมาอย่างหนักผิดปกติเป็นวิสัย ศาลฎีกาพิพากษาว่า กฎหมายทะเลของไทยในขณะนี้ยังไม่มีทั้งจารีตประเพณีก็ไม่ปรากฏ เมื่อเกิดมีคดีขึ้นจึงควรเทียบเคียงวินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไปและเมื่อกรมธรรม์นี้ทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษจึงควรถือกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัย ตามกฎหมายนั้น คำว่า “ภัยอันตรายแห่งทะเล” หรือ “อันตรายทางทะเล (Penl of The

Sea)” ย่อมหมายถึงภัยอันตรายใดๆ ที่เกิดขึ้นอันเป็นวิสัยที่ท้องทะเลจะบันดาลได้ หากจำต้องคำนึงถึงว่าขณะนั้นทะเลเรียบร้องอยู่หรือทะเลเป็นบ้าคลั่งอย่างใดไม่พิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบต่อโจทก์”

1.2 นิติวิธีและการใช้กฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

นักนิติศาสตร์ในระบบซีวิลลอว์ยึดถือสาระของหลักเกณฑ์แห่งกฎหมายสารบัญญัติเป็นใหญ่ โดยไม่ให้ความสำคัญแก่แนวคำพิพากษาของศาลมากเกินไป เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นจะพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทางข้อเท็จจริงในข้อพิพาทนั้นแล้วแสวงหาประเด็นอันเป็นปัญหา จากนั้นจึงอ้างหลักเกณฑ์จากบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหานั้นๆ มาปรับใช้แก่กรณีพิพาทโดยวิธีตีความกฎหมาย โดยไม่ต้องไปวางหลักเกณฑ์ปลีกย่อยอื่นๆ มาอธิบายให้มาก ความอีก เรียกว่าเป็นการใช้กฎหมายโดยถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายมีฐานะเป็นหลักทั่วไปที่ให้ความสำคัญกับการตีความ เพื่อให้กฎหมายมีความแน่นอนชัดเจนจึงถือว่าการใช้กฎหมายตามบทบัญญัติเป็นหลัก (กฎเกณฑ์ปฐมภูมิ) และใช้เกณฑ์การตีความของศาลที่วางเป็นบรรทัดฐานสืบเนื่องกันมาเป็นคำอธิบายบทบัญญัติมาประกอบเป็นการให้รายละเอียด (กฎเกณฑ์ทุติยภูมิ) วิธีนี้จะช่วยให้การตีความกฎหมายและการใช้กฎหมายตามบทบัญญัตินั้นสมบูรณ์ขึ้นและและแน่นอนชัดเจนมากขึ้น (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2555, หน้า 45) ในกรณีที่หากปรากฏว่าข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้น ไม่มีบัญญัติแห่งกฎหมายที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ก็จะมีการพิจารณาว่าข้อพิพาทดังกล่าวนั้นเคยมีคำพิพากษาดัดสินเป็นบรรทัดฐานไว้หรือไม่ และแม้ว่าเคยมีคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานไว้ก็ตาม ในระบบซีวิลลอว์จะถือตามคำพิพากษาดังกล่าวหรือไม่ก็ได้ เพราะคำพิพากษานั้นเป็นเพียงตัวอย่างการปรับใช้กฎหมาย คำพิพากษาไม่ใช่กฎหมายและไม่ผูกพันเป็นการทั่วไปเหมือนบทบัญญัติของกฎหมาย กรณีหากปรากฏว่าข้อพิพาทดังกล่าวไม่เคยมีคำพิพากษาดัดสินไว้เป็นบรรทัดฐาน ก็จะแก้ปัญหาโดยการมาพิจารณาว่าข้อพิพาทดังกล่าวนั้นมีจารีตประเพณีที่สามารถนำมาปรับใช้ได้หรือไม่ หากปรากฏว่าไม่มีจารีตประเพณีที่จะนำมาปรับใช้แก่ข้อพิพาทดังกล่าวนั้นมีหลักกฎหมายทั่วไปพอที่จะนำมาปรับใช้ได้หรือไม่ ซึ่งถือเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายระบบซีวิลลอว์และท้ายที่สุดหากปรากฏว่าไม่มีหลักกฎหมายทั่วไปที่พอจะนำมาปรับใช้กับข้อพิพาทดังกล่าวได้ ก็จะแก้ปัญหาประการสุดท้ายโดยการดูว่าข้อพิพาทดังกล่าวนี้มีข้อคิดข้อเสนอของนักนิติศาสตร์ให้ความเห็นไว้อย่างไร หรือเคยสอนเป็นหลักสืบทอดกันมาอย่างไร

นิติวิธีที่กล่าวมานี้เป็นหลักการใช้และเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายตามแนวความคิดหรือทัศนคติของนักนิติศาสตร์ในระบบซีวิลลอว์ แต่โดยสภาพของบทบัญญัติแห่งกฎหมายลายลักษณ์อักษรเองที่ไม่อาจทำให้สมบูรณ์ปราศจากช่องว่างได้ ดังนั้นจึงต้องใช้และแก้ไขปัญหาทางกฎหมายโดยการนำข้อคิดของกฎหมายในลำดับรองลงมาใช้เพื่อส่งเสริมบทบัญญัติแห่งกฎหมายลายลักษณ์อักษรให้สมบูรณ์นั่นเอง อย่างไรก็ตามหากนิติวิธีดังกล่าวมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้อย่างไร หลักการใช้นิติวิธีก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้น แต่ทั้งนี้นิติวิธีต้องแยกกันให้ชัดเจนว่าเป็นนิติวิธีในทางกฎหมายแพ่งหรือในทางกฎหมายอาญา จะพบว่าในทางแพ่งหรือกรอบทางแพ่งหากนิติวิธีมีกำหนดไว้ ก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติไว้นั้น เช่น ในมาตรา 4 วรรคสอง ที่บัญญัติไว้ว่า “เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัย

เทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” ส่วนในทางอาญาหรือกรอบในทางอาญามีหลักกฎหมายที่สำคัญคือ “หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา” กล่าวคือในกฎหมายอาญามีหลักกฎหมายที่สำคัญที่สุดซึ่งมาจากหลักสภษิตกฎหมายที่ว่า “Nullumcrimen, Nullapoenasine Lege” ซึ่งแปลได้ว่า “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” (วิสาร พันธนะ, 2554, น. 29) หลักดังกล่าวนี้มีความสำคัญเนื่องจากถือว่าเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ว่า “บุคคลจะมีความผิดและมีโทษทางอาญาได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น” ซึ่งหมายความว่า เฉพาะกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติเท่านั้นที่สามารถกำหนดว่าการกระทำใดการกระทำหนึ่งเป็นความผิดอาญาได้ และเฉพาะกฎหมายที่เกิดจากการบัญญัติเท่านั้น ที่สามารถกำหนดโทษสำหรับการกระทำใดการกระทำหนึ่งได้ โดยทั้งทั้งสองประการที่กล่าวมานี้จะต้องมีอยู่แล้วก่อนการกระทำนั้นเช่นกัน อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า แม้ว่ากฎหมายอาญาจะเน้นที่กฎหมายที่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ในบางกรณีกฎหมายจารีตประเพณีก็อาจนำมาใช้บังคับได้ในกฎหมายอาญาเช่นกัน เพียงแต่การใช้กฎหมายจารีตประเพณีในกฎหมายอาญามีขอบเขตที่จำกัดเท่านั้น กล่าวคือ จะกำหนดการกระทำที่เป็นความผิดในทางอาญาหรือกำหนดการเพิ่มโทษโดยกฎหมายจารีตประเพณีไม่ได้ เนื่องจากการลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการที่รุนแรงที่สุดของรัฐที่ใช้กับประชาชนในรัฐนั้นๆ ฉะนั้นรัฐจึงจำต้องบัญญัติกฎหมายอาญาให้ชัดเจนที่สุดเท่าที่จะทำได้ด้วย

2. หลักกฎหมายทั่วไปในการพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง

เอกสิทธิ์ วินิจกุล (ม.ป.ป.) กล่าวไว้ว่า ในการบัญญัติกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรในแต่ละมาตรา ในแต่ละเรื่อง หรือในแต่ละฉบับนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติได้พยายามที่จะบัญญัติกฎหมายให้มีความครอบคลุมมากที่สุดเพื่อใช้บังคับให้ได้กับทุก ๆ กรณีที่เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ถือได้ว่าเป็นการทำงานที่ยากมากที่จะสามารถเขียนกฎหมายลายลักษณ์อักษรให้ครอบคลุมข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทุกปัญหาและทุกประเด็น ยิ่งไปกว่านั้นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมีพลวัตรและอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา ดังนั้น การปรับใช้และบังคับใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรให้มีประสิทธิภาพ ส่วนหนึ่งก็ต้องอาศัยการตีความบทบัญญัติของกฎหมายจากองค์กรตุลาการเพื่อให้กฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้นมีพัฒนาการและเติบโตไปตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น จึงไม่อาจปฏิเสธได้เลยว่าองค์กรตุลาการจำเป็นที่จะต้องมีความรอบรู้ทั้งในบริบทข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม และความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่ปรับใช้แก่กรณี ทั้งในบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้น เพื่อปรับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายกับข้อเท็จจริงให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

องค์กรตุลาการเป็นองค์กรหนึ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการตีความกฎหมายเพื่อสร้างแนวบรรทัดฐานในทางปฏิบัติ แต่จะเป็นองค์กรที่มีบทบาทในฐานะองค์กรตรวจสอบการปรับใช้กฎหมายเท่านั้น เช่น ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ศาลปกครองมีบทบาทในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง และศาลยุติธรรมก็มีบทบาทในฐานะองค์กรระงับข้อพิพาทและพิจารณาปรับใช้กฎหมายที่ก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนด้วยกัน เป็นต้น ซึ่งโดยหลักการแล้วองค์กรตุลาการจะต้อง

พิจารณาบทบัญญัติทางกฎหมายที่ตราขึ้นโดยองค์กฤษฎีกาเป็นหลัก ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร การทำหน้าที่ขององค์กรตุลาการจึงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาโดยอาศัยทั้งกฎหมายที่มีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรและกฎหมายที่มีได้มีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรในการพิจารณาข้อพิพาทในแต่ละกรณี ซึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดี หากองค์กรตุลาการไม่สามารถปรับใช้หรือบังคับใช้กฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้ เนื่องจากไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้โดยตรง หรือไม่สามรถตีความบทบัญญัติทางกฎหมายให้ครอบคลุมแก่กรณีที่เกิดขึ้นได้ องค์กรตุลาการจึงจะมีอำนาจในการปรับใช้กฎหมายที่มีได้มีบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งอาจจะเป็นการจารีตประเพณี ข้อบังคับทางศาสนา หรือกฎเกณฑ์อื่นใดที่สังคมได้เรียนรู้ว่าจะต้องปฏิบัติภายใต้กฎเกณฑ์เช่นนั้น แม้ฝ่ายนิติบัญญัติจะมีได้บัญญัติไว้เป็นกฎหมายก็ตาม ซึ่ง “หลักกฎหมายทั่วไป” ก็เป็นหนึ่งในกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่องค์กรตุลาการสามารถหยิบยกขึ้นมาเพื่อใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรใดนำมาปรับใช้แก่คดีได้ ดังความที่ปรากฏในบทบัญญัติ มาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

“กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

และเช่นเดียวกันกับข้อ 5 วรรคสองแห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ที่บัญญัติว่า “... ในกรณีที่กฎหมายหรือระเบียบตามวรรคหนึ่งมิได้กำหนดเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ ให้ดำเนินการตามหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง ...”

จะเห็นได้ว่า “หลักกฎหมายทั่วไป” มิได้มีสถานะเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่เป็นหนึ่งในบ่อเกิดของกฎหมายที่ใช้บังคับในสังคม แต่เดิมหลักกฎหมายทั่วไปเป็นเพียงกฎเกณฑ์ที่แต่ละสังคมยึดถือและปฏิบัติต่อกันมา โดยเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย และมีได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Dr.Jordan DACI, p.109-110) หากย้อนไปดูสังคมในยุคสมัยโรมัน ซึ่งเป็นสังคมที่มีการปกครองโดยกฎหมายในความหมายของรัฐสมัยใหม่แล้ว (ที่มีการจัดตั้งองค์กฤษฎีกาขึ้นมาเพื่อออกกฎหมาย) ก็พบว่ามีการบัญญัติหรือกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับกับสังคมที่มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับหลักกฎหมายทั่วไป กล่าวคือ “ius gentiu” ซึ่งเป็นกฎหมายลักษณะหนึ่งที่มีได้รับการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร หรือมิได้ปรากฏในประมวลกฎหมายใด ๆ โดยเฉพาะ แต่เป็นวิธีการปฏิบัติของคนในสังคมจนเป็นที่ยอมรับและเห็นตรงกันว่า เป็นกฎเกณฑ์ที่ต้องปฏิบัติโดยปริยาย ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของจารีต ประเพณี หรือความเชื่อที่เคารพและปฏิบัติสืบต่อกันมา และได้รับการเรียกขานในเวลาต่อมาว่า “กฎหมายแห่งประชาชน” หรือ “กฎหมายแห่งชนชาติ” (N.M. KORKUNOV, p.238)

ในยุคสมัยหนึ่งมีการถือเอาความเชื่อในทางศาสนาและกฎเกณฑ์ในทางศาสนา มาถือปฏิบัติในสังคมและได้รับการเคารพจากผู้คนในสังคมเสมือนว่าเป็นกฎหมายประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกันและในเวลาต่อมาความเชื่อหรือหลักเกณฑ์ในทางศาสนาเหล่านั้นอาจจะได้รับการ

บัญญัติไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรและมีสภาพบังคับเป็นกฎหมาย ดังที่เกิดขึ้นในประเทศที่เป็นรัฐอิสลามที่ใช้กฎหมายชะรีอะฮ์ (Shara) หรือแม้จะมีได้รับการบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรโดยตรง แต่องค์กรรัฐที่มีอำนาจในขณะนั้น สามารถปรับใช้และบังคับใช้โดยนำมากล่าวอ้างเพื่อบังคับตามได้ จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎเกณฑ์ที่มีได้มีสถานะของกฎหมายลายลักษณ์อักษร อาจจะมีค่าบังคับในทางสังคมได้เช่นเดียวกันกับกฎหมายลายลักษณ์อักษร หากผู้คนในสังคมนั้นให้การยอมรับตรงกันว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่เคารพนับถือร่วมกันและยอมตนผูกพันภายใต้กฎเกณฑ์ดังกล่าว อาทิ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับศีลธรรมอันดีของสังคม หรือแนวทางการปฏิบัติทางวิชาชีพ เป็นต้น อนึ่ง คุณค่าของกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นจะมีมากหรือน้อยเพียงใดจึงขึ้นกับประเภทของกฎเกณฑ์และบริบทของแต่ละสังคม บางกรณีกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรอาจกลายเป็นกฎหมายที่มีคุณค่าและความสำคัญในลำดับรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศดังเช่นที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ (Robert Blackburn, 2017) หรือบางกรณีหลักเกณฑ์การปฏิบัติเหล่านั้นอาจจะสูญสลายหายไปตามกาลเวลา เมื่อความเชื่อของผู้คนในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปก็ได้ ซึ่งกรณีนี้เป็นเงื่อนไขประการสำคัญที่ทำให้กฎหมายที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรแตกต่างจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่โดยสภาพจะยังยังคงคู่ตลอดไปตราบที่ยังไม่ถูกยกเลิก

ยิ่งไปกว่านั้น พัฒนาการของกฎหมายที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรจึงมีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสังคมได้ง่ายกว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษร ตัวอย่างเช่น ในยุคสมัยคลาสสิก (classical antiquity) เห็นว่า เป็นกฎเกณฑ์ที่เชื่อมโยงกับกฎหมายธรรมชาติ โดยท่าน Junst Gaius ซึ่งเป็นนักกฎหมายในยุคสมัยนั้น ได้ให้นิยามของ *ius gentium* ว่าเป็น “เหตุผลตามธรรมชาติของประชาชน” (natural reason has established among all peoples) และในเวลาต่อมาก็มีการยึดโยงกันกับ *ius civile* ซึ่งความหมายของ *ius civile* ในยุคนั้นคือ กฎหมายที่ประชาชนได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นกติกาในการอยู่ร่วมกัน (Brian Tierney, 1997, p.136) จึงกล่าวได้ว่า “หลักกฎหมายทั่วไป” เป็นหนึ่งในกฎเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ถูกยอมรับกันในสังคมและมีสภาพบังคับโดยปริยาย และกฎเกณฑ์ดังกล่าวถูกกล่าวอ้างโดยองค์กรที่ปรับใช้กฎหมายเพื่อนำมาใช้บังคับแก่กรณี

ในกฎหมายโรมันมีคำว่า “non liquet” แปลว่า “It is not clear” หรือ “ไม่ชัดเจน” ซึ่งจะนำมาใช้ในบริบทของกฎหมายที่ศาลไม่สามารถปรับใช้กฎหมายแก่คดีที่พิจารณาได้ไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม เช่น ไม่มีกฎหมายที่ใช้บังคับแก่คดีหรือกฎหมายมีความคลุมเครือมากเกินไป เป็นต้น ซึ่งเป็นประเด็นในทางกฎหมายต่อมาว่าศาลจะสามารถปฏิเสธการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยเหตุที่ไม่สามารถปรับใช้กฎหมายแก่คดีได้หรือไม่ และคำตอบอันเป็นผลผลิตทางประวัติศาสตร์กฎหมายก็ได้ให้คำตอบว่า “ศาลจะปฏิเสธไม่พิจารณาพิพากษาคดี โดยอ้างว่าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้กับคดีไม่ได้” ไม่ว่าจะเป็น the Prussian Civil Code of 1794 ที่ให้ตุลาการจะต้องหารือกับฝ่ายนิติบัญญัติ หากไม่สามารถปรับใช้กฎหมายตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายได้ หรือในประเทศฝรั่งเศสที่ประมวลกฎหมายแพ่ง (the French Civil Code) กำหนดบทลงโทษผู้พิพากษา หากปฏิเสธการพิจารณาพิพากษาคดี หรือตุลาการสามารถสร้างหลักกฎหมายขึ้นมาเองเพื่อใช้บังคับแก่คดีได้ ดังเช่นความเป็นมาของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือแม้แต่ในประมวล

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยก็บัญญัติในทำนองเดียวกันว่าห้ามศาลปฏิเสธการพิจารณาพิพากษาคดี ด้วยเหตุที่ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดี มาตรา 134 ที่บัญญัติว่า “ไม่ว่ากรณีใด ๆ ห้ามมิให้ศาลที่รับฟ้องคดีไว้ ปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยอ้างว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดี หรือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับนั้นเคลือบคลุมหรือไม่บริบูรณ์” ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าแนวทางการปฏิบัติขององค์กรตุลาการย่อมไม่สามารถปฏิเสธการพิจารณาพิพากษาคดีได้ หากไม่มีกฎหมายที่จะสามารถนำมาปรับใช้แก่คดีได้ แต่องค์กรตุลาการสามารถกล่าวอ้างกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรมาปรับใช้แก่คดีได้

ในประเทศฝรั่งเศสนั้น “หลักกฎหมายทั่วไป” หรือ “*principes generaux du droit*” เป็นการกล่าวอ้างในการปรับใช้กฎหมายที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรเฉพาะกรณีของศาลปกครองเท่านั้น ซึ่งหากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญกล่าวอ้างกฎหมายอื่นที่มีได้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรมาปรับใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี คณะตุลาการรัฐธรรมนูญก็จะไม่ใช้คำว่า “หลักกฎหมายทั่วไป” หรือ “*principes generaux du droit*” แต่จะใช้คำอื่น อาทิ หลักการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับยุคสมัยของเรา (*Les Principes politiques economiques et sociaux Particulierement Necessaires a Notre Temps*) หรือหลักการพื้นฐานของกฎหมายแห่งสาธารณรัฐ (*Principes fondamentaux reconnus par les lois de la Republique* หรือ PFRLR) ซึ่งหลักการที่ถูกนำมากล่าวอ้างมิได้เป็นหลักการที่บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน แต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าเป็นหลักการสำคัญอย่างยิ่งและปรากฏในที่อื่น เช่น สิทธิในการนัดหยุดงาน หรือสิทธิในการจัดตั้งสหภาพ เป็นต้น คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงกล่าวอ้างและนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี และมีผลให้หลักการที่ถูกนำมากล่าวอ้างอ้างเหล่านั้นมีสภาพเป็นกรอบที่ใช้ในการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย จึงอาจกล่าวได้ว่า “หลักกฎหมายทั่วไป” ในบริบทของประเทศฝรั่งเศสนั้นเป็นนิยามที่ปรากฏเฉพาะบริบทของประเทศฝรั่งเศส กล่าวคือ หลักกฎหมายที่เฉพาะศาลปกครองกล่าวอ้างเพื่อใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่จะนำมาปรับใช้แก่คดีได้ ซึ่งองค์ประกอบของหลักกฎหมายทั่วไป (ในคดีปกครอง) ของประเทศฝรั่งเศสจะต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการดังต่อไปนี้

1. สามารถนำมาปรับใช้ได้ แม้จะไม่มีบทบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร
2. เป็นหลักที่สกัดโดยคำพิพากษา
3. เป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้บังคับในสังคม และค้นพบโดยองค์กรตุลาการ

อนึ่ง “หลักกฎหมายทั่วไป” ในความหมายทั่วไปนั้น เป็นหลักเกณฑ์ที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษรและได้รับการยอมรับกันในสังคมว่าควรจะต้องปฏิบัติตาม ดังเช่นที่บัญญัติในมาตรา 38 แห่งธรรมนูญศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (*Le Statut de la Cour international de Justice*) ที่กำหนดว่า “หลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งเป็นหลักที่ได้รับการยอมรับจากชาติอารยะ” และจากมาตราดังกล่าวได้รับการยอมรับและนำมาใช้เป็นบ่อเกิดของกฎหมายระหว่างประเทศประเภทหนึ่งหรือที่ปรากฏในบทบัญญัติมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย

“กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

และข้อ 5 วรรคสองแห่งระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ที่บัญญัติว่า “... ในกรณีที่กฎหมายหรือระเบียบตามวรรคหนึ่งมิได้กำหนดเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ ให้ดำเนินการตามหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง ...”

อาจกล่าวได้ว่า “หลักกฎหมายทั่วไป” ปรากฏขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรตุลาการมีอำนาจกล่าวอ้างหลักเกณฑ์ที่มีได้มีได้มีสถานะทางกฎหมาย เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาการพิจารณาพิพากษาคดี กรณีที่ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่นำมาใช้บังคับแก้คดีได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า “หลักกฎหมายทั่วไป” เป็นกลไกทางด้านนิติศาสตร์ที่องค์กรตุลาการใช้ในการอุดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร ในกรณีที่ไม่สามารถหากฎหมายลายลักษณ์อักษรมาบังคับใช้แก้คดีได้ ซึ่งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่องค์กรตุลาการสามารถหยิบยกขึ้นมาเพื่อนำมาใช้ในการฐานะของหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของจารีตประเพณี วัฒนธรรม หลักเกณฑ์ทางศาสนา เหตุผลทางประวัติศาสตร์ของประเทศ เป็นต้น แต่จะต้องเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมได้เรียนรู้ร่วมกันว่าจะต้องปฏิบัติภายใต้กฎเกณฑ์เช่นนั้น แม้ฝ่ายนิติบัญญัติจะได้บัญญัติไว้เป็นกฎหมายก็ตาม และอาจกล่าวได้ว่า องค์กรตุลาการมิใช่เป็นผู้สร้างหลักกฎหมายทั่วไป แต่เป็นผู้ค้นหาและค้นพบหลักกฎหมายทั่วไปที่จะนำมาใช้บังคับแก้คดี

หลักกฎหมายทั่วไปเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับในสังคมอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งผู้คนในสังคมให้ความเคารพกฎเกณฑ์ดังกล่าวทั้งโดยชัดแจ้งและโดยปริยาย ดังนั้น การที่ศาลไปหยิบยกกฎเกณฑ์ที่ใช้อยู่ทั่วไปในสังคมอยู่แล้วมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลปกครองมิได้เป็นผู้สร้างหลักกฎหมายทั่วไปแต่ศาลปกครองเป็นเพียงผู้ค้นพบและนำหลักกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้เท่านั้น เนื่องจาก “หลักกฎหมายทั่วไป” ได้รับการจัดประเภทให้เป็นกฎหมายที่มีได้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเงื่อนไขสำคัญในการนำมาปรับใช้แก้คดี คือ ไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่นำมาปรับใช้แก้คดีได้ ตุลาการจึงจะสามารถหยิบยก (หลักเกณฑ์ใด ๆ ที่ได้รับการยอมรับจากสังคม) ขึ้นมาในฐานะหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อใช้บังคับแก้คดีได้ ในทางกลับกันหากในเวลาต่อมา มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวบัญญัติไว้อย่างชัดแจ้งแล้วตุลาการต้องกล่าวอ้างกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรนั้น และการนำหลักกฎหมายทั่วไปในเรื่องนั้นจึงไม่สามารถนำมาปรับใช้ได้โดยตรงอีก อย่างไรก็ตาม ตุลาการก็ยังสามารถนำมาปรับใช้อย่างควบคู่กันไปกับบทบัญญัติของกฎหมายลายลักษณ์อักษร กล่าวคือ นำมาใช้ในการตีความการปรับใช้บทบัญญัติของกฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้ง” ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่า “หลักกฎหมายทั่วไป” (ในความหมายที่มีได้เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรและองค์กรตุลาการสามารถหยิบยกขึ้นมาปรับใช้ได้) จึงมีลำดับศักดิ์ที่ต่ำกว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษร

3. การใช้ การตีความและการอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย

3.1 ขอบเขตการใช้กฎหมาย

ขอบเขตการใช้กฎหมายมี 3 ขอบเขต คือ การใช้กฎหมายเกี่ยวกับเวลา กฎหมายนั้นจะเริ่มใช้เมื่อใด การใช้กฎหมายเกี่ยวกับสถานที่ คือ จะนำกฎหมายนั้นไปใช้ที่ไหนได้บ้าง และ การใช้กฎหมายเกี่ยวกับบุคคล คือ ใครบ้างที่จะต้องอยู่ในบังคับของกฎหมายฉบับนั้น

3.1.1 ขอบเขตการใช้กฎหมายเกี่ยวกับเวลา เป็นประเด็นที่ว่ากฎหมายนั้นจะเริ่มใช้เมื่อใด

3.1.1.1 การประกาศใช้กฎหมาย การระบุเวลาเริ่มต้นใช้บังคับของกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้น ในทางปฏิบัติกำหนดไว้ดังนี้ (มาตรา 2)

(1) กรณีปกติ คือ วันถัดจากวันประกาศฯ ให้ประชาชนทราบล่วงหน้า 1 วัน

(2) กรณีรีบด่วน คือ ให้มีผลวันและเวลาประกาศฯ นั้นเลย

(3) เริ่มใช้บังคับ โดยกำหนดวันที่แน่นอนหรือกำหนดให้ใช้เมื่อระยะเวลาหนึ่งได้ล่วงพ้นไป เช่น เมื่อพ้น 30 วันนับแต่วันประกาศฯ

(4) กำหนดให้มีผลใช้บังคับในวันถัดจากวันที่ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว แต่การจะนำพระราชบัญญัติฉบับนั้นไปใช้จริงๆ ในท้องที่ใด เวลาใด ก็ให้ประกาศในพระราชกฤษฎีกาอีกชั้นหนึ่ง

แต่ในกรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดวันใช้บังคับลงไว้ดังที่กล่าวมาข้างต้น ก็เป็นไปตามหลัก กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หมายถึงกฎหมายจะใช้บังคับแก่กรณีที่เกิดขึ้นในอนาคต นับตั้งแต่วันที่ประกาศใช้กฎหมายเป็นต้นไปเท่านั้น และกฎหมายจะไม่บังคับแก่การกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าวันใช้บังคับแห่งกฎหมาย ทั้งนี้อาจมีการย้อนหลังได้หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ ต้องระบุไว้ให้ชัดเจนในกฎหมายนั้นเองว่าให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และการบัญญัติให้ย้อนหลังนั้นต้องไม่แย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญเช่น มาตรา 39 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 บัญญัติว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” หลักกฎหมาย 1) ไม่มี ความผิดโดยไม่มีกฎหมาย 2) ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย

ข้อห้ามการออกกฎหมาย มี 2 กรณี คือ ห้ามออกกฎหมายย้อนหลังเป็นการลงโทษบุคคล และห้ามออกกฎหมายย้อนหลังเพิ่มโทษบุคคลให้สูงขึ้น เว้นแต่ย้อนหลังแล้วเป็นคุณปรากฏตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้” คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2406/2523 จำเลยเข้าไปยึดถือครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินก่อนกฎกระทรวงกำหนดเขตให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติใช้บังคับ การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิด ศาลมีอำนาจยกฟ้องได้เลย

แต่ถ้าไม่ใช่โทษทางอาญาย้อนหลังได้ คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญที่ 3-5/2550 ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองฯ ฉบับที่ 27 ข้อ 3 ที่ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองมีกำหนด 5 ปี แม้เป็นบทบัญญัติที่มีผลให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองที่กระทำการต้องห้ามก่อนที่ประกาศฉบับนี้มีผลใช้บังคับต้องรับผลร้ายเพิ่มขึ้น แต่การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมิใช่โทษทางอาญา แต่เป็นเพียงมาตรการเพื่อมิให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองมีโอกาสที่จะกระทำการอันเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายซ้ำอีก ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ประกาศฉบับที่ 27 ข้อ 3 จึงมีผลใช้บังคับย้อนหลังแก่การกระทำอันเป็นเหตุยุบพรรคในคดีนี้ได้ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6602/2550 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการทางแพ่งให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินในกรณีที่ศาลเชื่อว่าทรัพย์สินตามคำร้องเป็นทรัพย์สินที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดมูลฐาน โดยมีข้อกำหนดว่าทรัพย์สินนั้นผู้เป็นเจ้าของหรือผู้รับโอนทรัพย์สินจะได้มาก่อนพระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับหรือไม่ เพราะมาตรการดังกล่าวมิใช่โทษทางอาญา จึงมีผลใช้บังคับได้ ดังนั้น การมีผลย้อนหลังของกฎหมายอาญาจะมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) กฎหมายนั้นเป็นกฎหมายที่ยกเลิกความผิดเดิม บทบัญญัติในประมวลอาญา มาตรา 2 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายในภายหลังบัญญัติให้การกระทำนั้นไม่เป็นความผิดอีกต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การรับโทษนั้นสิ้นสุดลง”

(2) กฎหมายนั้นเป็นคุณแก่ผู้กระทำ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3 วรรคแรก “ถ้ากฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำความผิดแตกต่างกับกฎหมายที่ใช้ในภายหลังกระทำความผิด ให้ใช้กฎหมายในส่วนที่เป็นคุณแก่ผู้กระทำความผิดไม่ว่าในทางใด”

3.1.1.2 การยกเลิกกฎหมาย แบ่งเป็น 3 กรณี คือ การยกเลิกกฎหมายโดยตรง การยกเลิกกฎหมายโดยปริยาย และการยกเลิกกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญ

การยกเลิกกฎหมายโดยตรง ได้แก่ 1) มีกำหนดวันยกเลิกกฎหมายไว้ในกฎหมายฉบับนั้นเอง 2) มีกฎหมายฉบับใหม่ที่มีลักษณะเช่นเดียวกันระบุงยกเลิกไว้โดยตรง 3) เมื่อได้ประกาศใช้พระราชกำหนด แต่ต่อมารัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนดนั้น ในกรณีนี้ก็มีผลเป็นการยกเลิกพระราชกำหนดไปในตัว แต่ไม่มีผลกระทบต่อกิจการที่ได้ทำไปในระหว่างที่บังคับใช้พระราชกำหนดนั้น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 184)

การยกเลิกกฎหมายโดยปริยาย หมายถึง กรณีที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติชัดแจ้งระบุงให้ยกเลิก แต่เป็นที่เห็นได้จากกฎหมายฉบับใหม่ ว่าจะต้องยกเลิกกฎหมายเก่าไปในตัวด้วย เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะมีกฎหมายสองฉบับใช้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งมีความเกี่ยวกับเรื่องเดียวกัน ซึ่งศาลจะเลือกหยิบยกฉบับใดขึ้นใช้ก็ได้ตามใจชอบนั้นไม่ได้ การยกเลิกกฎหมายโดยปริยายมีได้ 2 กรณีดังต่อไปนี้ คือ 1) กฎหมายใหม่และกฎหมายเก่ามีบทบัญญัติสำหรับกรณีหนึ่งๆ อย่างเดียวกัน ในกรณีนี้ต้องถือว่ากฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่าในกรณีเช่นเดียวกันนั้นเพราะต้องถือว่ากฎหมายใหม่ดีกว่ากฎหมายเก่าและกฎหมายใหม่ไม่ประสงค์จะให้ใช้กฎหมายเก่า แม้ว่ากฎหมายเก่าจะมีข้อความอย่างเดียวกันกับกฎหมายใหม่ 2) กรณีที่กฎหมายเก่ามีข้อความขัดแย้งกับ

กฎหมายใหม่ คือ กฎหมายเก่าบัญญัติไว้อย่างหนึ่งกฎหมายใหม่บัญญัติไว้อีกอย่างหนึ่งไม่เหมือนกัน ก็ต้องถือว่ากฎหมายใหม่มกเลิกกฎหมายเก่าโดยปริยาย 3) กรณีที่กฎหมายเก่ามีข้อความขัดกับกฎหมายใหม่ คือ กฎหมายเก่าบัญญัติไว้อย่างหนึ่งแต่กฎหมายใหม่บัญญัติข้อความตรงกันข้ามทีเดียว ในกรณีเช่นนี้ต้องถือว่ากฎหมายใหม่มกเลิกกฎหมายเก่าโดยปริยายดุจกัน

การยกเลิกกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องศักดิ์ของกฎหมายว่า กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าจะมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญที่เป็นกฎหมายสูงสุดไม่ได้ หากศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ กฎหมายนั้นใช้บังคับไม่ได้เท่ากับว่ากฎหมายนั้นถูกยกเลิกไปด้วยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ หากมีกรณีที่ว่ากฎหมายใหม่ที่มีลักษณะทั่วไปจะยกเลิกกฎหมายเก่าที่เป็นกฎหมายพิเศษหรือไม่ การยกเลิกพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ย่อมยกเลิกพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงที่ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายนั้นๆ ไปในตัวด้วย แต่การเลิกใช้รัฐธรรมนูญฉบับหนึ่งฉบับใดไม่ทำให้พระราชบัญญัติซึ่งออกในสมัยใช้รัฐธรรมนูญฉบับนั้นถูกยกเลิกไปด้วย การยกเลิกกฎหมายโดยการไม่ใช้บังคับกฎหมายเป็นเวลานานมีได้หรือไม่

3.1.2 ขอบเขตการใช้กฎหมายเกี่ยวกับสถานที่ เป็นประเด็นที่ว่ากฎหมายของรัฐโดยอ้อมใช้บังคับเฉพาะภายในดินแดนของรัฐนั้นเองตาม “หลักดินแดน” คือใช้บังคับแก่การกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในราชอาณาจักร คำว่า ราชอาณาจักรไทย หมายถึง

(1) พื้นดินในประเทศไทย รวมถึงแม่น้ำลำคลองในประเทศไทยด้วย

(2) ทะเลอันเป็นอ่าวไทย ตามพระราชบัญญัติกำหนดเขตจังหวัดในอ่าวไทยในตอน พ.ศ.2502

(3) ทะเลอันห่างจากฝั่งที่เป็นดินแดนของประเทศไทยไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล

(4) พื้นอากาศเหนือ (1) (2) และ (3)

(5) เรือไทยและอากาศยานไทย

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 4 กำหนดไว้ว่า ผู้ใดกระทำความผิดในราชอาณาจักร ต้องรับโทษตามกฎหมาย การกระทำความผิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทยไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใด ให้ถือว่ากระทำความผิดในราชอาณาจักร

ทั้งนี้กฎหมายบางฉบับที่ไม่นำไปใช้ทั่วประเทศ แต่ใช้เฉพาะท้องที่ใดท้องที่หนึ่ง เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยกฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา สตูล พ.ศ.2498 ซึ่งบัญญัติถึงเรื่องการวินิจฉัยคดีแพ่งที่เกี่ยวกับครอบครัวและมรดกของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในเขตจังหวัดดังกล่าว

กฎหมายบางฉบับบังคับแก่การกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรได้ เช่น 1) พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ.2481 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กล่าวถึงการที่มีข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งไปพัวพันกับต่างประเทศไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง ทำให้เกิดปัญหาว่าจะนำกฎหมายของประเทศใดมาใช้บังคับ ถ้าคู่กรณีตกลงกันที่จะนำกฎหมายใดมาใช้คงจะไม่เป็นปัญหา แต่ถ้าหากไม่ได้ตกลงกันไว้ เมื่อเกิดปัญหาในการฟ้องร้องคดี ศาลต้องนำ พรบ.ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายมาใช้ในการพิจารณา 2) ประมวลกฎหมายอาญา ให้ศาลไทยพิจารณาพิพากษาความผิดที่แม้จะกระทำนอกราชอาณาจักรได้ 2 กรณี คือ กรณีเกี่ยวกับสภาพของความผิด

(ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 7) ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร ความผิดเกี่ยวกับการปลอมและการแปลง ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดฐานชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ซึ่งได้กระทำในทะเลหลวง

ส่วนกรณีเกี่ยวกับตัวผู้กระทำ ได้แก่ 1) เมื่อคนไทยได้กระทำความผิดนอกราชอาณาจักรและรัฐบาลแห่งประเทศที่ความผิดได้เกิดขึ้น หรือผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ 2) เมื่อคนต่างด้าวไปกระทำความผิดนอกราชอาณาจักร โดยรัฐบาลไทยหรือคนไทยเป็นผู้เสียหายได้ร้องขอให้ลงโทษ 3) เจ้าพนักงานของรัฐบาลไทยกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่นอกราชอาณาจักร ดังนี้ จะต้องรับโทษในราชอาณาจักร

3.1.3 ขอบเขตการใช้กฎหมายเกี่ยวกับบุคคล เป็นประเด็นที่ว่ากฎหมายใช้บังคับกับบุคคลใดบ้าง ทั้งนี้มีข้อยกเว้นอยู่ 2 ประการที่กฎหมายของไทยจะไม่ใช้บังคับกับบุคคลบางจำพวก

3.1.3.1 ข้อยกเว้นตามกฎหมายไทย

1) ตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ มาตรา 8 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 บัญญัติว่า “องค์พระมหากษัตริย์ทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้” แปลว่า The King can do no wrong และสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่อยู่ในที่ประชุมสภาใดสภาหนึ่ง หรือทั้งสองสภาร่วมกัน และบุคคลที่ประธานสภาฯ อนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในสภา รวมตลอดถึงบุคคลผู้พิมพ์และโฆษณารายงานการประชุมและผู้ดำเนินการถ่ายทอดการประชุมสภาทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตจากประธานสภา ย่อมได้รับเอกสิทธิ์ที่ผู้ใดจะฟ้องร้องกล่าวหาสมาชิกไม่ได้ ไม่ว่าในทางใดตามมาตรา 130 แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 การกำหนดให้เอกสิทธิ์แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาไว้ ได้แก่ เอกสิทธิ์ในการแถลงข้อเท็จจริง แสดงความคิดเห็น ออกเสียงลงคะแนน ผู้ใดจะนำไปฟ้องร้องไม่ได้ เว้นแต่เป็นการกล่าวถ้อยคำในการประชุมที่มีการถ่ายทอดสดทางวิทยุหรือโทรทัศน์ ซึ่งมีลักษณะเป็นความผิดอาญาหรือทางแพ่งต่อบุคคลอื่นที่มีใช้รัฐมนตรี หรือสมาชิกแห่งสภา เอกสิทธิ์นี้ให้แก่สมาชิกรัฐสภา เพื่อให้สมาชิกรัฐสภา ซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเกรงว่าจะถูกคนใดฟ้องร้อง การอภิปรายในการประชุมสภาที่สมาชิกสภาแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม แม้จะทำให้ผู้อื่นเสียหาย หรือมีความผิดฐานหมิ่นประมาท ก็ไม่ถูกฟ้องทั้งทางแพ่งและทางอาญา

2) ตามกฎหมายอื่น เช่น การไม่เก็บภาษีบางประเภทจากทหารที่เคยออกไปราชการสงคราม หรือกฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชนยกเว้นการมีบัตรประจำตัวประชาชนให้แก่บุคคลบางประเภท เช่น พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ และพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

3.1.3.2 ข้อยกเว้นตามกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง ซึ่งการยกเว้นไม่ใช้บังคับกฎหมายกับบุคคลดังต่อไปนี้ ได้แก่

- 1) ประมุขแห่งรัฐต่างประเทศ รวมทั้งข้าราชการบริหาร
- 2) ทูต สมาชิกในสถานทูต รวมทั้งครอบครัวและบริวาร

- 3) กองทัพต่างประเทศที่เข้ามายึดครองราชอาณาจักร
- 4) บุคคลที่มีกฎหมายพิเศษให้ได้รับเอกสิทธิและความคุ้มกัน

3.2 การใช้กฎหมาย

การใช้กฎหมายในความหมายแรกหมายถึงการบัญญัติกฎหมายตามวิถีทางรัฐธรรมนูญหรือการออกพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด หรือพระบรมราชโองการที่เป็นแม่บทนั้นว่าได้อำนาจให้ออกพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงหรือไม่ เพียงใด การใช้กฎหมายจึงต้องพิจารณาอยู่ 2 ประการ ซึ่งประการแรกจะต้องเป็นกรณีที่กฎหมายซึ่งเป็นแม่บทให้อำนาจให้ออกได้ ประการที่ 2 พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงจะออกให้ขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่เป็นแม่บทไม่ได้ ความหมายที่สอง หมายถึงการนำกฎหมายมาใช้กับข้อเท็จจริงในกรณีเฉพาะเรื่อง เช่น ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาลศาลย่อมต้องพิจารณาคดีข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐาน เมื่อฟังพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงเป็นที่สุดแล้ว ศาลก็จะนำกฎหมายมาปรับกับข้อเท็จจริงที่รับฟังได้นั้น นอกจากนี้เจ้าพนักงานที่มีหน้าที่เกี่ยวกับคดีก็สามารถใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงได้ เช่น พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ รวมทั้งราษฎรก็มีหน้าที่ต้องระมัดระวังผลประโยชน์ของตนเองก็ต้องใช้กฎหมายด้วย เช่น การทำสัญญาต่าง ๆ ก็ต้องทำให้ถูกต้องตามหลักกฎหมายว่าด้วยสัญญาการซื้อขายที่ดินซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ก็ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

การใช้กฎหมายนั้นต้องเริ่มที่บทบัญญัติว่าได้มีการบัญญัติไว้สำหรับข้อเท็จจริงนั้นๆ หรือไม่ หากมีบัญญัติไว้ต้องนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงนั้น ซึ่งการใช้กฎหมายต้องใช้ทั้งตัวอักษรควบคู่ไปกับความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นด้วย จะใช้ตัวอักษรก่อนเมื่อใช้ไม่ได้จึงมาใช้เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายนั้นเช่นนี้ไม่ถูกต้อง ดังนั้นเมื่อมีข้อเท็จจริงเกิดขึ้นต้องดูว่ามีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติสำหรับข้อเท็จจริงนั้นหรือไม่ หากมีก็นำมาปรับกับข้อเท็จจริงได้เลย ตามมาตรา 4 วรรคแรก บัญญัติว่า “กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นๆ”

3.2.1 การใช้กฎหมายแก่ข้อเท็จจริง

3.2.1.1 หมายถึง การบัญญัติกฎหมายตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ หรือการออกพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติกรุงเทพฯ ข้อบัญญัติเมืองพัทยา ข้อบัญญัติจังหวัดและข้อบัญญัติตำบล โดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายสำหรับ ความหมายนี้ไม่มีปัญหา เพราะเป็นตามบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายนั้นๆ

3.2.1.2 หมายถึง การใช้กฎหมายแก่ข้อเท็จจริงเฉพาะเรื่อง หมายความว่า การนำบทกฎหมายมาปรับแก่กรณีที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจะแยกพิจารณาดังนี้

3.2.2 ผู้ใช้กฎหมายแก่ข้อเท็จจริง ได้แก่ 3 ฝ่าย กล่าวคือ 1) ศาลยุติธรรม ในกรณีที่มีคดีสู่ศาล 2) เจ้าพนักงานในกรณีที่จะต้องใช้กฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของพนักงานนั้นๆ 3) ราษฎร ในกรณีที่ราษฎรจะต้องใช้กฎหมาย เช่น ราษฎรทำสัญญาจะซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ระหว่างกัน เป็นต้น

3.2.3 หลักเกณฑ์ในการใช้กฎหมายแก้ข้อเท็จจริง การนำข้อเท็จจริงไปปรับกับตัวบทกฎหมาย และใช้วินิจฉัยชี้ขาดว่าข้อเท็จจริงนั้นมีผลทางกฎหมายอย่างไร การใช้กฎหมายไม่ได้จำกัดโดยศาลเท่านั้นที่มีหน้าที่ใช้กฎหมาย แต่ยังรวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนด้วย มี 4 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) เป็นเรื่อง 2) กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับเรื่องนั้น ๆ ไว้อย่างไร 3) นำข้อเท็จจริงไปปรับกับหลักเกณฑ์ของกฎหมาย 4) เมื่อนำข้อเท็จจริงไปปรับกับหลักเกณฑ์ของกฎหมายแล้ว พิจารณาว่าผลจะเป็นประการใด มีขั้นตอนต่อไปนี้

3.2.3.1 เมื่อมีข้อเท็จจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกิดขึ้น ในเบื้องต้นให้ตรวจสอบเสียก่อนว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายใด เช่น นายแดงเล่นเตะฟุตบอลกับเพื่อน ปรากฏว่าลูกฟุตบอลได้กระดอนไปถูกกระจกบ้านของนายดำแตกเสียหาย ดังนี้ จากข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายละเมิด

3.2.3.2 เมื่อรู้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายใดแล้ว เราตรวจสอบต่อไปว่ามีกฎหมายบัญญัติเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นๆ หรือไม่ จากตัวอย่างเดิมในข้อ 1 เป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายละเมิด เมื่อรู้เป็นเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายละเมิด ก็ให้ไปตรวจสอบดูในกฎหมายละเมิดว่า มีกฎหมายบัญญัติไว้สำหรับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างไร ซึ่งเมื่อตรวจสอบดูกฎหมายแล้วมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในมาตรา 420 ว่า ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายทำให้เขาเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง ทรัพย์สิน สิทธิอย่างใด ๆ ผู้นั้นกระทำผิดฐานละเมิดจำต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

3.2.3.3 เมื่อรู้ว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้สำหรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว ก็นำเอาข้อเท็จจริงนั้นไปปรับกับหลักกฎหมาย กล่าวคือ วินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามหลักกฎหมายหรือไม่ ซึ่งขั้นตอนนี้เรียกว่า “ขั้นตอนวินิจฉัย” จากตัวอย่างเดิม การที่นายแดงเตะลูกฟุตบอลแล้วกระดอนไปถูกกระจกบ้านนายดำนั้น นายแดงไม่มีเจตนาทำให้ทรัพย์สินของนายดำเสียหายแต่อย่างใด แต่เกิดจากการกระทำโดยประมาทที่ไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการเล่น ส่งผลให้ลูกฟุตบอลกระดอนไปถูกกระจกบ้านนายดำเสียหาย กฎหมายได้บัญญัติเอาผิดในกรณีที่แม้ไม่ได้ตั้งใจ แต่หากการกระทำโดยประมาทดังกล่าว ส่งผลให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหาย ผู้กระทำต้องรับผิดชอบละเมิดโดยมีหน้าที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือมีหน้าที่ต้องชดใช้ค่าเสียหายที่ทำให้กระจกบ้านของนายดำแตก เป็นต้น

3.2.3.4 เมื่อได้ทำการวินิจฉัยแล้วก็ต้องพิจารณาต่อไปว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้มีผลทางกฎหมายเป็นอย่างไร จากตัวอย่างเดิม ผลในทางกฎหมายที่กระทำละเมิด ทำให้ทรัพย์สินผู้อื่นเสียหาย กฎหมายกำหนดว่าผู้ทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังนั้นนายแดงต้องชดใช้ค่าสินไหมที่ทำให้กระจกนายดำแตก เป็นต้น

การที่จะเข้าใจกฎหมายเพื่อนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงต้องอาศัยการตีความ กล่าวคือ การตีความให้ได้ความว่าตัวอักษรที่บัญญัติออกมานั้นมีจุดมุ่งหมายอย่างไร หรือมีเจตนารมณ์อย่างไร ดังนั้นการจะรู้ความหมายของบทบัญญัติของกฎหมายที่สื่อออกมาเป็นตัวอักษรได้อย่างถูกต้อง ต้องวิเคราะห์เหตุผลของกฎหมาย หรือความมุ่งหมาย หรือเจตนารมณ์ของกฎหมายควบคู่กันไปด้วย จะตีความแง่ตัวอักษรที่สื่อออกมาอย่างเดียวไม่ได้ ตัวอย่างเช่น มีป้ายปักเขียนข้อความว่า “ห้ามเดินลัดสนามหญ้า” จะเห็นได้ว่าเจตนารมณ์ของผู้เขียนข้อความดังกล่าวนี้

ก็เพื่อต้องการดูแลรักษาหญ้าไม่ให้เสียหาย ดังนั้นห้ามเดินผ่านสนามหญ้า ถ้าหากตีความแง่ตัวอักษรที่สื่อออกมา เมื่อเขียนว่าห้ามเดินลัดสนามหญ้าจะใช้รถจักรยานปั่นผ่านสนามหญ้าได้หรือไม่ ซึ่งถ้าตีความตามตัวอักษรดังกล่าว ก็สามารถทำได้แต่การตีความดังกล่าวไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการสื่อข้อความออกมา เช่นเดียวกันกฎหมายที่บัญญัติออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรเราต้องเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรมีเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมายอย่างไร ดังนั้นจึงต้องมีการตีความ การตีความจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อบทบัญญัติของกฎหมายนั้น มีความไม่ชัดเจน มีความคลุมเครือไม่สามารถเข้าใจถ่องแท้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นมีความประสงค์อย่างไร ดังนั้นจึงต้องมีการตีความ ถ้าหากอ่านบทบัญญัติของกฎหมายแล้วมีความเข้าใจว่ากฎหมายมีจุดมุ่งหมายอย่างไร ก็ไม่จำเป็นต้องมีการตีความแต่อย่างใด

3.3 การตีความกฎหมาย

เมื่อมีการนำกฎหมายมาใช้กับข้อเท็จจริงแล้ว ในบางกรณีอาจเกิดปัญหาเพราะถ้อยคำในตัวบทไม่ชัดเจนแน่นอน สามารถแปลความหมายได้หลายทาง มีความกำกวม เช่นนี้จะต้องมีการตีความหรือแปลความกฎหมายเพื่อหยั่งทราบว่าถ้อยคำของบทบัญญัติกฎหมายนั้นหมายถึงอย่างไร

3.3.1 ความหมายของการตีความกฎหมาย (interpretation of law)

การค้นหาคำความหมายของกฎหมายที่มีถ้อยคำที่ไม่ชัดเจนแน่นอนกำกวมหรือมีความหมายได้หลายทางเพื่ออย่างทราบว่าจะถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมายว่ามีความหมายอย่างไร เรียกว่าการตีความกฎหมาย ซึ่งการตีความกฎหมายจะพึงกระทำต่อเมื่อมีข้อสงสัยในความหมายของกฎหมายเกิดขึ้นถ้ากฎหมายชัดเจนอยู่แล้วก็ไม่ต้องตีความ (หยุด แสงอุทัย, 2552, น.118) ซึ่งศาลจะต้องตัดสินคดีตามกฎหมายเพราะกฎหมายบัญญัติขึ้นโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา การที่ศาลยอมตนอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายจึงเท่ากับศาลพิจารณาพิพากษาคดีตามเจตจำนงของราษฎรแล้ว

การค้นหาคำความหมายของกฎหมายที่มีถ้อยคำไม่ชัดเจนแน่นอน คือกำกวมหรือมีความหมายได้หลายทาง เพื่อหยั่งทราบว่าจะถ้อยคำของบทบัญญัติของกฎหมายมีความหมายอย่างไรดังนั้น การตีความ จึงเป็น การคิดค้นหาจากบทบัญญัติของกฎหมายโดยวิธีใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยา และสามัญสำนึกเพื่อให้ได้มาซึ่ง “ข้อความ” ของกฎหมายที่จะนำไปใช้วินิจฉัยข้อพิพาทได้อย่างถูกต้อง คือเหมาะสมเจาะเหมาะและเป็นธรรม โดยการตีความกฎหมายจะพึงกระทำต่อเมื่อมีข้อสงสัยในความหมายของกฎหมายเกิดขึ้น ถ้ากฎหมายชัดเจนอยู่แล้วก็ไม่ต้องตีความ แม้ผู้ใช้กฎหมายจะรู้สึกว่าการนำกฎหมายไปใช้กับคดีเรื่องนั้นๆจะไม่ยุติธรรม เหตุผลที่ต้องมีการตีความ มี 2 สาเหตุ คือ ฝ่ายนิติบัญญัติไม่สามารถรู้เหตุการณ์ล่วงหน้าที่เกิดขึ้นได้ทุกกรณี จึงไม่สามารถบัญญัติได้อย่างครอบคลุม กับอีกสาเหตุคือฝ่ายนิติบัญญัติอาจผิดพลาดในการตรากฎหมายขึ้นมาใช้บังคับ เช่น บัญญัติกฎหมายไว้เคลือบคลุมหรือขัดแย้งกันเอง (มานิตย์ จุมปา, บรรณาธิการ, 2555, น. 100)

หลักพื้นฐานในการตีความกฎหมายไทยปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้นๆ”

3.3.2 ประเภทของการตีความ

การตีความมี 2 ประเภท คือ การตีความตามตัวอักษร และการตีความตามเจตนารมณ์ (หยุด แสงอุทัย, 2538, น. 108-114)

3.3.2.1 การตีความตามตัวอักษร เป็นการพิจารณาความหมายของกฎหมายจากตัวบทกฎหมายนั่นเอง แยกออกได้เป็น 3 ประการ คือ

- 1) กรณีใช้ภาษาสามัญธรรมดา ดูจากพจนานุกรม
- 2) กรณีใช้ภาษาทางวิชาการหรือภาษาเทคนิค เช่น ศัพท์วิทยาศาสตร์

สารเคมี

3) กรณีที่กฎหมายได้ให้บทนิยามความหมายไว้ ได้แก่ ศัพท์กฎหมายที่ก่อตัวและพัฒนาโดยวิชานิติศาสตร์ เช่น เหตุสุดวิสัย นิติกรรม โฆษะกรรม โฆษัยกรรม คำศัพท์ที่มาจากคำพิพากษา เช่น คำว่าผู้เสียหาย มาตรา 2 (4) หรือศัพท์กฎหมายที่เกิดจากการนิติบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ.2490 มาตรา 4 (1) “สัตว์น้ำ หมายถึง ปลา เต่า กระ กุ้ง ปู ...สัตว์น้ำจำพวกปลิงทะเล จำพวกฟองน้ำ และสาหร่ายทะเล...”

ประมวลกฎหมายอาญาได้ให้คำนิยามความหมายของอาวุธไว้ ซึ่งโดยทั่วไปคนจะนึกถึง ปืน มีด เป็นต้น แต่กฎหมายได้ให้ความหมายกว้างกว่านั้นโดยให้ครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่แม้โดยสภาพไม่ใช่อาวุธ แต่โดยเจตนาผู้ใช้ต้องการให้เป็นอาวุธก็อยู่ในความหมายของอาวุธด้วย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1(5) “อาวุธ” หมายความว่ารวมถึง สิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ

ประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 1 “ที่ดิน” หมายความว่า ผืนที่ดินทั่วไป และให้หมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลด้วย

3.3.2.2 การตีความตามเจตนารมณ์ คือ การค้นหาความหมายของถ้อยคำในบทกฎหมายจากเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายนั้นๆ เพราะกฎหมายที่บัญญัติขึ้นก็เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วพยายามเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายดังกล่าว ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีอำเภोजิต และทฤษฎีอำเภอกาณ

1) ทฤษฎีอำเภोजิต ค้นพบจากเจตนารมณ์ของผู้บัญญัติกฎหมายนั้นเอง ในทางประวัติศาสตร์ เช่น พิจารณาดำรงร่างกฎหมายนั้น รายงานการประชุมพิจารณาร่างกฎหมายนั้นที่คณะกรรมการกฤษฎีกา และชั้นคณะกรรมการธิการของรัฐสภา จากคำอภิปรายในรัฐสภา

2) ทฤษฎีอำเภอกาณ เห็นว่าไม่ต้องค้นหาเจตนารมณ์ของกฎหมายผู้บัญญัติกฎหมายในทางประวัติศาสตร์ แต่ต้องค้นหาเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นเอง กล่าวคือ เป็นการค้นคว้าว่าบทกฎหมายนั้นมีความมุ่งหมายอย่างไร เป็นการตีความหมายโดยคำนึงถึงคุณค่าแห่งคำพิพากษา โดยบทกฎหมายยังมีถ้อยคำอยู่ตามเดิมแต่อาจนำบทกฎหมายนั้นมาใช้ให้เหมาะสมกับ

ความก้าวหน้าในการพาณิชย์และในทางวิชาการ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทั้งนี้เท่าที่ ถ้อยคำของกฎหมายจะเปิดช่องให้ทำเช่นนั้นได้ สามารถค้นหรือพิจารณาได้จาก

- 1) ชื่อของกฎหมายนั่นเอง
- 2) คำขึ้นต้นของกฎหมายนั้น ไม่ว่าจะ เป็นพระราชปรารภ หรือ คำปรารภก็

ตาม

- 3) ฐานที่เป็นอยู่ก่อนวันใช้บังคับกฎหมาย
- 4) การอ่านกฎหมายหลายฉบับในเรื่องเดียวกันหรืออ่านบทมาตราหลายๆ บทมาตราในกฎหมายฉบับเดียวกันเทียบเคียง

- 5) หมายเหตุท้ายกฎหมาย
- 6) รายงานการประชุมในการร่างหรือพิจารณากฎหมายนั้น
- 7) ต้องถือว่ากฎหมายมีความมุ่งหมายในทางที่จะใช้บังคับได้
- 8) ต้องถือว่ากฎหมายบัญญัติเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไป หรือที่จำกัด

หรือตัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎร ไม่มีความมุ่งหมายจะให้ขยายความออกไป

การตีความกฎหมายอาญาจึงต้องมีลักษณะพิเศษดังนี้

- 1) กฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด หมายความว่า บุคคลใดที่จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญา จะต้องปรากฏว่า มีกฎหมายระบุไว้โดยชัดแจ้งว่าการกระทำนั้น เป็นความผิด

2) กฎหมายอาญาจะตีความให้เป็นผลร้ายแก่บุคคลที่เป็นผู้ต้องสงสัยไม่ได้ กล่าวคือ จะตีความขยายความให้เป็นการลงโทษ หรือเพิ่มโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้นไม่ได้

3) กรณีเป็นที่สงสัย จะต้องตีความในบางที่เป็นผลดีแก่ผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ถ้าพยานหลักฐานไม่ชัดเจน ยังเป็นที่เคลือบคลุม ยังสงสัย หรือไม่แน่ใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ ต้องยกประโยชน์ให้จำเลย ถือว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ซึ่งเป็นไปตาม สุภาษิตทางกฎหมายที่ว่า “ปล่อยคนผิดสิบคนดีกว่าการที่จะลงโทษคนบริสุทธิ์คนเดียว”

ต้องตีความโดยเคร่งครัด ตัวอย่างกฎหมายบัญญัติไว้เช่นใดก็ต้องตีความ เช่นนั้น เช่น ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ผู้อื่น ตามมาตรา 217 ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า “ผู้ใดวางเพลิงเผาทรัพย์ผู้อื่น ต้องระวางโทษ.....” มิได้บัญญัติรวมถึงทรัพย์ที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ดังเช่นมาตรา 358 ในความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ฉะนั้นแม้ทรัพย์ที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ก็ไม่ผิดตามมาตรา 217

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 358 บัญญัติว่า “ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ต้องระวางโทษ...”

ตีความให้ลงโทษผู้กระทำไม่ได้ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามมาตรา 334 ทรัพย์ที่จะลักได้ต้องเป็นวัตถุมีรูปร่าง ฉะนั้นหากเป็นการปรับจูนโทรทัศน์ของผู้อื่นไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์เป็นเพียงการแย่งใช้คลื่นสัญญาณ แต่เคยมีฎีกาว่า กระแสไฟฟ้าเป็นทรัพย์ที่ลักได้ เพราะน่าจะเป็นทรัพย์ที่จับต้องได้เพราะมาตามสายไฟ

3.3.3 ผลของการตีความ แบ่งเป็น 3 กรณี 1) ความหมายที่หยั่งทราบกว้างกว่า ถ้อยคำที่เข้าใจกันอยู่ตามธรรมดา เรียกว่า การตีความโดยขยายความ 2) ความหมายที่หยั่งทราบ แคบกว่าถ้อยคำที่เข้าใจกันอยู่ตามธรรมดา เรียกว่า การตีความโดยจำกัดความ 3) ความหมายที่ หยั่งทราบเท่ากับถ้อยคำที่เข้าใจกันอยู่ตามธรรมดา

3.4 การอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย

ช่องว่างของกฎหมาย (gap in the law) เป็นปัญหาของกฎหมาย ในระบบ Civil law อันเกิดขึ้นเป็นประจำและเลี่ยงไม่ได้ โดยเป็นกรณีที่ไม้อาจหากกฎหมายลายลักษณ์อักษรมาปรับใช้ แก่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ จึงเกิดเป็น “ช่องว่าง” ของกฎหมาย และหมายถึงช่องว่างของกฎหมาย ลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ซึ่งวิธีการอุดช่องว่างของกฎหมายย่อมแตกต่างกันไปตามแต่ท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 4 วรรคสอง วางหลักในการอุดช่องว่างของกฎหมายไว้ ดังต่อไปนี้ 1) ต้องไม่มีบทกฎหมายบัญญัติไว้เพื่อปรับแก้ข้อเท็จจริงใด และ 2) ให้นำเรื่องดังต่อไปนี้ มาปรับใช้เพื่ออุดช่องว่างแทนบทกฎหมายที่ไม่มีนั้นตามลำดับ ดังนี้ จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และหลักกฎหมายทั่วไป

เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ต้องพิจารณาไปที่ละเรื่องตามลำดับขั้นตอนกล่าวคือ ให้พิจารณาก่อนว่าเรื่องดังกล่าวมีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นหรือไม่ หากไม่มีให้ใช้กฎหมายที่ ใกล้เคียงอย่างยิ่ง หากไม่มีกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งจะสามารถนำหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ได้ ในแต่ละเรื่องไม่สามารถข้ามขั้นตอนได้ เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้แจ้งชัดแล้วใน มาตรา 4 วรรคสอง ช่องว่างของกฎหมาย เป็นกรณีที่ไม้อาจหากกฎหมายลายลักษณ์อักษรมาปรับใช้ แก่ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ส่วนคำว่า “ช่องโหว่ของกฎหมาย” หมายถึง การที่กฎหมายสามารถ ตีความไปได้ต่าง ๆ นานาหลายแง่หลายมุมจนจับให้มันคั้นให้ตายมิได้ เป็นความสิ้นไหลของ ผู้ ตีความกฎหมายเอง ที่อาจกระทำเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ตัวหรืออย่างอื่นก็ดี ช่องโหว่จึงคล้าย ๆ กับรูโหว่ที่สามารถเล็ดลอดตอดหนีออกไปได้อีก แม้จะวางปรากการไว้แน่นอนแล้วก็ตาม

กฎหมายอาจมีช่องว่างได้ใน 2 กรณี ดังนี้ (หยุด แสงอุทัย, 2552, น. 128-129)

1) ผู้บัญญัติกฎหมายนึกไม่ถึงว่าจะเกิดช่องว่างได้ อาจเป็นเพราะเขาสามารถนึกถึงได้ แต่เกิดบกพร่องที่นึกไปไม่ถึง หรือเขาไม่สามารถนึกถึงจริง ๆ ก็ได้เนื่องจากเหตุการณ์ที่จะทำให้นัก ถึงนั้นยังไม่เกิดขึ้น เช่น ขณะบัญญัติกฎหมายอาญามีแต่การขนส่งทางบก ต่อมาเกิดมีการขนส่งทาง อากาศขึ้น กฎหมายอาญาดังนั้นจึงยังไม่ครอบคลุมการขนส่งทางอากาศ เพราะนึกไม่ถึงว่าจะมี

2) ผู้บัญญัติกฎหมายนึกถึงแล้วว่าจะเกิดช่องว่างได้ แต่ยังไม่เห็นควรบัญญัติไว้ให้ ตายตัว อาจเป็นเพราะประเด็นนั้นยังเป็นที่ถกเถียงไม่ยุติ ไม่ควรฝันบัญญัติไว้เป็นต้น กรณีเช่นนี้เป็น การตั้งใจให้มีช่องว่างในกฎหมาย

เหตุผลที่กฎหมายกำหนดให้มีการอุดช่องว่างของกฎหมาย เนื่องจากการร่างกฎหมาย เป็นเรื่องยากอย่างยิ่งที่จะให้ครอบคลุมในทุกกิจกรรมของสังคม และข้อห้ามมิให้ศาลปฏิเสธไม่ยอม ตัดสินคดีเพราะไม่มีกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 134 บัญญัติว่า “ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ห้ามมิให้ศาลที่รับฟ้องคดีไว้ปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยอ้าง ว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดี หรือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับนั้น เคลือบคลุมหรือไม่บริบูรณ์” ปรัชญาที่แฝงอยู่เบื้องหลังหลักการอุดช่องว่างนี้ ได้แก่ ศาลต้องเป็นที่

ที่สุดท้ายเพื่อให้ความยุติธรรมแก่ประชาชน เมื่อประชาชนมาศาลเพื่อขอให้ตัดสินคดีข้อพิพาทแล้ว ศาลปฏิเสธเท่ากับเป็นการทำลายหรือลดทอนคุณค่าของที่สุดท้ายดังกล่าว เมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาล แม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติที่จะยกขึ้นมาปรับแก้คดีได้ ศาลมีหน้าที่ต้องพิจารณาคดีนั้น โดยนำหลักการอุดช่องว่างตามมาตรา 4 วรรคสองมาใช้ตามลำดับ วิธีการอุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษรนั้น กฎหมายไทยก็บัญญัติไว้ใน มาตรา 4 บัญญัติว่า

“กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับแก้คดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

ขั้นตอนการอุดช่องว่างของกฎหมาย จะเริ่มจากการใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงก่อน หากไม่อาจหากฎหมายลายลักษณ์อักษรมาใช้แก่ข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกิดขึ้นได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็ให้นำกฎหมายที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรคือจารีตประเพณีสำหรับท้องถิ่นนั้นๆ มาใช้ และถ้าไม่มีจารีตประเพณีที่จะใช้ได้ก็ให้หันกลับไปหากฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีเนื้อหาสาระใกล้เคียงอย่างย้งกับข้อเท็จจริงนั้น และถ้าไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีความใกล้เคียงอย่างว่าอีก ก็ให้ใช้หลักกฎหมายทั่วไป (มานิตย์ จุมปา, บรรณาธิการ, 2555, น.112-118)

3.4.1 การอุดช่องว่างด้วยจารีตประเพณี

จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่อยู่ปฏิบัติและได้รับการยอมรับในสังคม และเป็นเครื่องมือหรือกลไกทางสังคมอย่างหนึ่งที่ทำให้สังคมอยู่กันอย่างสงบสุขและเรียบร้อย นอกจากหรือก่อนที่จะมีกฎหมายบัญญัติขึ้น จารีตประเพณีที่จะนำมาใช้ปรับจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) ต้องเป็นจารีตประเพณีที่บุคคลในท้องถิ่นได้ถือปฏิบัติกันทั่วไป
- 2) ต้องเป็นจารีตประเพณีที่ถือปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลานาน
- 3) ต้องเป็นจารีตประเพณีที่ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย

หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

- 4) ต้องเป็นจารีตประเพณีที่ทราบกันทั่วไป

จารีตประเพณีที่จะนำมาใช้ได้นั้นต้องมีลักษณะสำคัญ คือ เป็นจารีตประเพณีที่ผู้คนยึดถือปฏิบัติมานานและสม่ำเสมอโดยรู้สึกว่าเป็นสิ่งถูกต้องดีงามและมีความสำคัญ หากไม่แล้วจะนำมาใช้มิได้เลย สำหรับการนำจารีตประเพณีมาใช้นั้น จะต้องใช้เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น กรณีที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติไว้อย่างชัดเจนแล้ว จะตีความโดยอาศัยจารีตประเพณีมิได้ จารีตประเพณีที่ใช้ได้เพื่อการอุดช่องว่างทางกฎหมายเช่นว่าต้องมีลักษณะเป็นจารีตประเพณีที่ได้รับการปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนานและสม่ำเสมอจนกลายเป็นธรรมเนียม กับทั้งต้องมีสภาพที่สังคมเห็นว่าเป็นสิ่งถูกต้อง สมควรปฏิบัติตาม เป็นต้น

นอกจากนี้ จารีตประเพณีที่จะนำมาใช้จะมีลักษณะดังต่อไปนี้ได้เลย คือ

1) มาสร้างความคิดทางอาณาขึ้นใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามหลักที่ว่า “ไม่มีความคิดถ้าไม่มีกฎหมายกำหนด” และ “ไม่มีโทษถ้าไม่มีกฎหมายกำหนด” และ

2) มากำหนดหน้าที่ของบุคคลเพิ่มจากที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรกำหนดไว้แล้วไม่ได้ เช่น จะมีจารีตประเพณีให้เสียภาษีมรดกทั้ง ๆ ที่กฎหมายไม่ได้บังคับให้เสียไม่ได้

กฎหมายลายลักษณ์อักษร รับรองจารีตประเพณี ตามมาตรา 1354 บัญญัติว่า “ถ้ามีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นให้ทำได้ และถ้าเจ้าของไม่ห้าม บุคคลอาจเข้าไปในที่ป่า ที่ดง หรือในที่มีหญ้าเลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นที่ดินของผู้อื่นเพื่อเก็บพืช หรือผลไม้ป่า ผัก เห็ด และสิ่งเช่นกัน”

คำว่า ปกติประเพณี หมายถึง มาตรา 368 “สัญญาอันท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย” หมายถึง ขนบธรรมเนียมปฏิบัติต่อกันในวงอาชีพหนึ่ง เช่น พ่อค้าข้าว ชาวประมง ชาวนา เช่น ขนบธรรมเนียมการลงแขกของชาวนาในหน้าเก็บเกี่ยวข้าว เป็นจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นหรือไม่

จารีตประเพณีที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติ เช่น การทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บในการเล่นฟุตบอล การแข่งขันชกมวย นายแพทย์ผ่าตัดคนไข้เพื่อรักษาคนไข้

ตัวอย่างการใช้จารีตประเพณีอุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษร ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 104/2462 ประเพณีที่ยกขึ้นวินิจฉัยได้ต้องมีมานานสมควร และมีกำหนดแน่นอน และไม่ขัดต่อกฎหมายลายลักษณ์อักษร ประเพณีที่ยอมให้ปิดทางน้ำไม่ให้สาธารณชนสามารถเดินเรือได้ทั้ง ๆ ที่มีสิทธิ ย่อมไม่เรียกว่าเป็นประเพณีที่สมควร

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9/2501 ตามประเพณีการซื้อขายผลไม้สวนของทางภาคเหนือ เมื่อผลไม้ออกดอกจะมีผู้ซื้อมาดูต้นและตกลงซื้อขายกันขณะนั้นเลยทั้ง ๆ ที่ยังไม่ออกผล โดยจะจ่ายครึ่งหนึ่งก่อน อีกครึ่งไปจ่ายตอนออกผลแล้ว และแม้ต่อมาต้นนั้นจะไม่ให้ผลไม่ว่าเพราะเหตุใดก็ตาม ถือกันว่าผู้ขายไม่ต้องคืนเงินที่ได้รับครึ่งหนึ่งก่อนนั้น ส่วนผู้ซื้อก็ได้ต้นไปจัดการเองตามแต่สมควร สัญญาระหว่างโจทก์จำเลยรายนี้เป็นสัญญาซื้อขายลำไยซึ่งตกลงกันตามประเพณีของภาคเหนือแล้ว โดยโจทก์เป็นผู้ซื้อต้นลำไย และจำเลยเป็นผู้ขาย นับเป็นการเสี่ยงโชคโดยคำนวณราคาจากดอกลำไยเป็นหลัก และสุดแต่ดินฟ้าอากาศจะอำนวยให้เป็นผลสักเพียงใด ผลได้ผลเสียเป็นของผู้ซื้อ ถ้าเกิดผลเสียหายอย่างใดผู้ขายก็ไม่ต้องคืนเงิน ต่อมาได้มีพายุพัดแรงจัด ทำให้ลำไยสวนนี้หักเสียหายหมด โจทก์จะเรียกเงินคืนจากจำเลยไม่ได้ ต้องถือเอาตามที่ตกลงกันไว้ตามขนบธรรมเนียมประเพณีการซื้อขายนั้น การใช้จารีตประเพณีในการอุดช่องว่าง เช่น การซื้อขายดอกลำไย กรรมสิทธิ์ในลำไยอยู่ที่ใคร เพราะขณะซื้อ ซื้อในขณะที่ลำไยเป็นดอก แต่จะเก็บเกี่ยวผลเมื่อลำไยโตเต็มที่ ในกรณีนี้ไม่อาจปรับเข้าตามตัวบทกฎหมายซื้อขายได้ จึงเป็นช่องว่างของกฎหมาย และจำเป็นต้องอุดช่องว่างนี้ โดยนำจารีตประเพณีการซื้อขายลำไยทางภาคเหนือมาใช้ เมื่อลำไยออกดอกจะมีผู้ซื้อมาดูและตกลงซื้อขายกัน ตามปกติชำระเงินกันครึ่งหนึ่งก่อน อีกครึ่งหนึ่งชำระเมื่อเก็บผลลำไยแล้ว ถ้าต่อมาลำไยไม่มีผลจะเพราะเหตุใดก็ดี ฝ่ายผู้ขายก็ไม่ต้องคืนเงินที่ได้รับไว้แล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9/2501 นักนิติศาสตร์อธิบายว่า ในกรณีปรกติแล้ว มาตรา 458-460 ป.พ.พ. กำหนดว่า ถ้าในสัญญาซื้อขายไม่ได้ตกลงกันเป็นอื่น กรรมสิทธิ์จะโอนกันได้ก็ต่อเมื่อกำหนดตัวทรัพย์สินที่จะซื้อขายกันแล้ว แต่กรณีตามฎีกาที่ 9/2501 เป็นการซื้อขายทรัพย์สิน

ตั้งแต่ทรัพย์สินยังไม่แน่นอน คือ เป็นการซื้อขายลำไยตั้งแต่ลำไยยังไม่เป็นผลไม้อาจปรับเข้ากับกฎหมายข้างต้นได้ จึงเป็นไปตามจารีตประเพณีของทางภาคเหนือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 881/2510 สัญญาเช่าที่ไม่มีกำหนดเวลานั้น ป.พ.พ. บัญญัติว่า “คู่สัญญาฝ่ายใดบอกเลิกสัญญาในขณะที่เมื่อสุดระยะเวลาอันเป็นกำหนดชำระค่าเช่าได้ทุกระยะ” จำเลยจะนำสืบว่า การเช่าไม่มีกำหนดเวลารายนี้คู่สัญญาเข้าใจกันว่าหรือมีประเพณีว่าให้จำเลยมีสิทธิเช่าได้ตลอดไป หาได้ไม่ เพราะกฎหมายบัญญัติเรื่องนี้ไว้ชัดแจ้งแล้วการที่จะให้จำเลยนำสืบจึงไม่มีประโยชน์แก่คดี ศาลชอบที่จะตัดไม่ให้จำเลยสืบได้

3.4.2 การอุดช่องว่างด้วยบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (Analogy)

การอุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษรโดยใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีเนื้อหาสาระใกล้เคียงอย่างยิ่งกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น หรือที่กฎหมายไทยเรียก “บทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง” นั้น ตามกฎหมายไทยเป็นขั้นหลังจากที่ไม่อาจหากกฎหมายลายลักษณ์อักษรและจารีตประเพณีมาใช้กับข้อเท็จจริงดังกล่าวได้แล้ว ซึ่งการใช้บทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งนี้ เป็นการให้เหตุผลโดยอ้างความคล้ายคลึงกันของข้อเท็จจริง เป็นการเปรียบเทียบข้อเท็จจริงที่บัญญัติไว้ในกฎหมายกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น แล้วพิจารณาว่าข้อเท็จจริงทั้งสองมีความคล้ายคลึงกันหรือไม่ หากใช่ ผลลัพธ์ของข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจะเป็นไปตามที่บทกฎหมายอันใกล้เคียงนั้นบัญญัติไว้ หลักเกณฑ์การใช้กฎหมายแบบ Analogy มีขั้นตอนดังนี้

- 1) พิจารณาตัวบทว่าเป็นบทกฎหมายประเภทบทหลักหรือบทยกเว้น เช่น เรื่องสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ มาตรา 569
- 2) พิจารณาว่าเป็นเรื่องที่จะใช้เหตุผลเทียบเคียงกันกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ได้หรือไม่
- 3) พิจารณาแยกกฎหมายออกเป็นส่วนที่เป็นสาระสำคัญและส่วนที่ไม่ใช่สาระสำคัญ

การใช้กฎหมายโดยการเทียบเคียง (analogy) ตัวอย่างการอุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษรโดยใช้บทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1848/2512 ป.พ.พ. ว่า ผู้สร้างโรงเรือนรูกกล้าโดยสุจริตย่อมมีสิทธิในที่ดินที่ถูกรุกกล้านั้นได้ โดยเจ้าของที่ดินที่ถูกรุกกล้าไม่มีสิทธิบังคับให้รื้อ แล้วโฉนดถ้าจำเลยมีได้เป็นผู้สร้างรูกกล้าเอง แต่การที่สร้างนั้นเป็นการสร้างโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งยิ่งกว่าเป็นการสร้างโดยสุจริตเสียอีก แล้วกลับจะถูกบังคับให้รื้อถอนเสียแล้ว กรณีดังกล่าวไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ เมื่อเป็นช่องว่างแห่งกฎหมาย กรณีนี้ไม่มีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จะยกมาปรับคดีได้ จึงต้องอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งกับบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งก็คือ ป.พ.พ. ในบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ดังนั้น จำเลยมีสิทธิใช้ส่วนแห่งแดนกรรมสิทธิ์ที่ดินของโจทก์เฉพาะที่กันสาตรุกกล้าเข้าไปนั้นได้ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องขอให้จำเลยรื้อ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2643/2515 บัญชีที่ 1 หมวด 1 (4) ท้าย พ.ร.ฎ. ออกตามความใน ป.ร.ก. ว่าด้วยการลดอัตราภาษากฎ (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2509 ไม่ได้ให้นิยามคำว่า “ผลิตภัณฑ์อาหาร” ไว้เป็นการเฉพาะ ย่อมค้นหาความหมายได้โดยเปรียบเทียบจากบทบัญญัติที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งคือจากบทมาตราอื่น ๆ ของ ป.ร.ก. เอง โดยคำว่า “อาหาร” ใน ป.ร.ก. ถ้าใช้เป็น

คำกลาง ๆ หมายถึง อาหารสำหรับคนเท่านั้น หากมีความหมายถึงอาหารสัตว์ด้วยไม่ คำว่า "ผลิตภัณฑ์อาหาร" ตาม พ.ร.ฎ. ข้างต้น จึงหมายถึง อาหารคนแต่อย่างเดียว ถ้ากฎหมายประสงค์ จะให้หมายถึงอาหารอย่างอื่น ก็จำเป็นจะต้องบัญญัติไว้ให้ชัดเป็นแห่ง ๆ ไปฉะนั้น อาหารสัตว์จึงไม่ อยู่ในความหมายของคำว่า "ผลิตภัณฑ์อาหาร" นี้

มาตรา 1349 "ที่ดินแปลงใดมีที่ดินแปลงอื่นล้อมอยู่จนไม่มีทางออกถึงทาง สาธารณะได้ไซ้ ท่านว่าเจ้าของที่ดินแปลงนั้นจะผ่านที่ดินซึ่งล้อมอยู่ไปสู่ทางสาธารณะได้

ที่ดินแปลงใดมีทางออกได้แต่เมื่อต้องข้ามสระ บึง หรือทะเลหรือมีที่ชันอัน ระดับที่ดินกับทางสาธารณะสูงกว่ากันมากไซ้ ท่านว่าให้ใช้ความในวรรคต้นบังคับ..." คำว่า "ที่ ชายเลน"

มาตรา 1352 "ท่านว่าถ้าเจ้าของที่ดินได้รับค่าทดแทนตามสมควรแล้วต้อง ยอมให้ผู้อื่นวางท่อน้ำ ท่อระบายน้ำ สายไฟฟ้า หรือสิ่งอื่นซึ่งคล้ายกัน ผ่านที่ดินของตน เพื่อ ประโยชน์แก่ที่ดินติดต่อกัน ซึ่งถ้าไม่ยอมให้ผ่านก็ไม่มีความหวังได้ หรือถ้าจะวางได้ก็เปลืองเงินมาก เกินควร แต่เจ้าของที่ดินอาจให้ยกเอาประโยชน์ของตนขึ้นพิจารณาด้วย"

ตัวอย่างการอุดช่องว่างโดยการใช้กฎหมายโดยการเทียบเคียง (analogy) กล่าวคือ เมื่อเกิดข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับกฎหมายหรือคดีความขึ้นแล้ว ย่อมเป็นหน้าที่ของนัก กฎหมายหรือศาลที่ต้องการนำตัวบทกฎหมายนั้นมาปรับใช้หรือปรับเข้ากับคดีหรือข้อเท็จจริงใน เรื่องต่างๆ เรียกว่า การใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริง (application of law) ซึ่งการใช้กฎหมายนั้นต้อง ใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษรหรือตามความมุ่งหมายของ บทบัญญัตินั้น ๆ (มาตรา 4 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์) ในการใช้กฎหมายจึงต้องพิจารณา ตามตัวอักษรและเจตนารมณ์ควบคู่กันไป และอาจใช้กฎหมายได้ทันทีโดยไม่ต้องมีการตีความก่อนก็ได้ หากกฎหมายนั้นบัญญัติไว้อย่างชัดเจนแล้ว แต่ในกรณีที่กฎหมายนั้นมีลักษณะกำกวมไม่ชัดเจน ก่อนที่จะมีการใช้กฎหมายก็ต้องมีการตีความกฎหมายเสียก่อน เพื่อค้นหาความหมายที่ถูกต้องและ น่ากฎหมายไปใช้ปรับกับข้อเท็จจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปย่อมทำให้เกิดเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงจริงใหม่ๆ ที่กฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ใช้บังคับในขณะนั้นไม่สามารถปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้ เรียกกรณีที่เกิดขึ้นนี้ว่า "ช่องว่างของกฎหมาย" (Gap in the law) และไม่ว่าในกรณีใดๆ ห้ามมิให้ศาลที่รับ ฟ้องคดีไว้ปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยอ้างว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะ ใช้บังคับแก่คดี หรือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับนั้นเคลือบคลุมหรือไม่บริบูรณ์ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 134) ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาช่องว่างของกฎหมายที่ เกิดขึ้นจึงต้องมีการอุดช่องว่างนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 4 วรรคสอง บัญญัติว่า "เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่ง ท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้นให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งและ ถ้าวาทกฎหมายเช่นนั้นก็ไม่มีด้วยให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป"

จากบทบัญญัติข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่าสิ่งที่จะนำมาใช้ในการอุดช่องว่างของ กฎหมาย คือ จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น บทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งการจะนำมาใช้นั้นต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนไม่ควรที่จะเลือกใช้ตามอำเภอใจ หลักเกณฑ์การ

อุดช่องว่างของกฎหมายจะเริ่มจากการใช้กฎหมายแล้วไม่มีบทกฎหมายที่จะนำมาปรับแก้ข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ ต่อจากนั้นให้พิจารณาไปที่ละเรื่องตามลำดับขั้นตอน โดยให้พิจารณาก่อนว่าเรื่องดังกล่าวมีจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นหรือไม่ หากไม่มีให้ใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง (Analogy) หากไม่มีกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งถึงจะสามารถนำหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ได้ ทั้งนี้แต่ละเรื่องไม่สามารถข้ามขั้นตอนได้เพราะกฎหมายได้บัญญัติไว้แจ้งชัดแล้วในมาตรา 4 วรรคสอง

ข้อเท็จจริงเกิดขึ้นว่านายอัคนีปลูกโรงเรือนในที่ดินของตนเอง แต่ชายคาของโรงเรือนนั้นรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของนายศิลา โดยไม่รู้ในขณะที่ปลูกสร้างว่ารุกล้ำที่ดินของผู้อื่น ดังนี้สามารถนำบทบัญญัติของมาตรา 1312 วรรคแรกที่บัญญัติว่า “บุคคลใดสร้างโรงเรือนรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริตไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของโรงเรือนที่สร้างขึ้น แต่ต้องเสียเงินให้แก่เจ้าของที่ดินเป็นค่าใช้ที่ดินนั้น และจดทะเบียนสิทธิเป็นภาระจำยอม ต่อภายหลังถ้าโรงเรือนนั้นสลายไปทั้งหมด เจ้าของที่ดินจะเรียกให้เพิกถอนการจดทะเบียนเสียก็ได้” มาใช้บังคับได้ โดยไม่ต้องมีการอุดช่องว่างของกฎหมายแต่อย่างใด เพราะมีบทบัญญัติกฎหมายที่ปรับกับข้อเท็จจริงได้อย่างชัดเจนแล้ว

แต่หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่า นายวายุปลูกสร้างโรงเรือนในที่ดินของตนเอง โดยในขณะที่ปลูกสร้างไม่รุกล้ำที่ดินผู้อื่น ต่อมามีการต่อเติมโรงเรือนรุกล้ำเข้าไปในที่ดินผู้อื่น ดังนี้จากข้อเท็จจริงดังกล่าวจะนำมาตรา 1312 มาใช้บังคับโดยการอุดช่องว่างตามมาตรา 4 ในฐานะกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งไม่ได้ เพราะการต่อเติมโรงเรือนเพิ่มไม่ใช่การปลูกสร้างโรงเรือนรุกล้ำที่จะอุดช่องว่างของกฎหมายแต่อย่างใดไม่ เช่นนี้เจ้าของที่ดินแปลงที่ถูกรุกล้ำด้วยสิ่งต่อเติมนั้นสามารถฟ้องให้ผู้ต่อเติมรื้อออกได้ตามหลักกฎหมายว่าด้วยการล่วงละเมิดแดนกรรมสิทธิ์ในที่ดินของผู้อื่น

ข้อเท็จจริงได้ความว่า นายปฐพีและสามีนางดรุณีต่างซื้อที่ดินจากเจ้าของเดิมซึ่งตัดแบ่งขายเป็นแปลงๆ นางดรุณีรับมรดกจากสามี นายปฐพีและนางดรุณีจึงมีที่ดินติดต่อกัน นางดรุณีซื้อเมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม 2553 โดยมีตีพิมพ์พร้อมกันสาดพิพาทปลูกสร้างอยู่ในที่ดินเสร็จแล้ว ส่วนนายปฐพีซื้อที่ดินเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2555 ในสภาพที่มีกันสาดตึกขอบนางดรุณีรุกล้ำที่ดินของนายปฐพีอยู่ก่อน กรณีดังกล่าวเมื่อพิจารณาตามมาตรา 1312 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นบทบัญญัติเรื่องผู้ไม่มีสิทธิในที่ดินสร้างโรงเรือนรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของผู้อื่น แต่ตามข้อเท็จจริงนี้ นายปฐพีมิใช่ผู้สร้างตึกพร้อมทั้งกันสาดที่พิพาท หากแต่เจ้าของที่ดินเป็นผู้ปลูกสร้างในที่ดินของตนเองในขณะที่ยังไม่ได้แบ่งแยกที่ดินออกเป็นสองแปลง ซึ่งเจ้าของที่ดินมีสิทธิสร้างได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แล้วต่อมาเจ้าของที่ดินนั้นแบ่งที่ดินออกเป็นสองแปลง จึงทำให้กันสาดของโรงเรือนชอบด้วยกฎหมาย แล้วต่อมาเจ้าของที่ดินนั้นแบ่งที่ดินออกเป็นสองแปลง จึงทำให้กันสาดของโรงเรือนที่สร้างไว้ในที่ดินแปลงหนึ่งรุกล้ำเข้าไปในที่ดินที่แบ่งแยกอีกแปลงหนึ่ง ดังนั้นแล้วกรณีตามข้อเท็จจริงนี้จึงไม่อยู่ในบังคับแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1312 เพราะการรุกล้ำมิได้เกิดจากนางดรุณีเป็นผู้สร้าง

เมื่อไม่สามารถนำบทบัญญัติแห่งมาตรา 1312 มาปรับใช้กับข้อเท็จจริงดังกล่าวได้แล้ว ปัญหาที่ว่า นายปฐพีมีสิทธิจะฟ้องขอให้นางดรุณีรื้อกันสาดซึ่งเป็นส่วนควบของโรงเรือนออกไปให้พื้นที่ดินนายปฐพีได้หรือไม่ จะเห็นว่ามาตรา 1312 เป็นบทยกเว้นเรื่องส่วน

ควบและแดนแห่งกรรมสิทธิ์ โดยบุคคลผู้สร้างโรงเรือนรูก้ำเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริต มีสิทธิใช้ที่ดินของผู้อื่นในส่วนที่รูก้ำนั้นได้ แต่ต้องเสียเงินให้แก่เจ้าของที่ดินเป็นค่าใช้ที่ดิน และจดทะเบียนสิทธิเป็นการจำยอม สำหรับกรณีข้อเท็จจริงนี้ ถ้านางดรุณีเป็นผู้สร้างเองโดยสุจริต นางดรุณีย่อมมีสิทธิใช้ที่ดินของนายปฐพีได้ โดยนายปฐพีไม่มีสิทธิจะบังคับให้นางดรุณีรื้อเพราะเป็นกรณีที่สามารถบังคับใช้ตามมาตรา 1312 วรรคแรกได้โดยตรง แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่านางดรุณีมิได้เป็นผู้สร้าง หากแต่เจ้าของที่ดินเป็นผู้สร้างในที่ดินเดิมของตนเองโดยชอบด้วยกฎหมาย เพราะขณะสร้างยังมีได้แบ่งแยกที่ดินออกเป็นสองแปลง ดังนั้น ถ้าจะบังคับให้รื้อ ก็มีผลเท่ากับนางดรุณีเป็นผู้สร้างตามมาตรา 1312 วรรคสอง ย่อมไม่เป็นธรรม เพราะแม้นางดรุณีเป็นผู้สร้างรูก้ำเอง ถ้าโดยสุจริต กฎหมายยังยอมให้นางดรุณีมีสิทธิใช้ที่ดินส่วนที่รูก้ำได้แล้ว ซึ่งถ้าหากนางดรุณีมิได้เป็นผู้สร้างรูก้ำเอง ย่อมเป็นการสร้างโดยชอบด้วยกฎหมายและเป็นการสร้างโดยสุจริตด้วย แล้วกลับจะต้องถูกบังคับให้รื้อถอน เพราะไม่มีสิทธิจะใช้ กรณีจึงมีปัญหาต่อไปว่า ถ้าเช่นนั้นจะปรับข้อเท็จจริงนี้เข้ากับบทกฎหมายใด

กรณีดังกล่าวจึงไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ เมื่อเป็นช่องว่างแห่งกฎหมาย ดังนี้ จึงต้องนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 มาใช้ คือ เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามคลองจาริตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าและไม่มีจาริตประเพณีเช่นว่านั้น ก็ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง สำหรับกรณีนี้ก็ไม่มีจาริตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่จะยกมาปรับคดีได้ ฉะนั้น จึงต้องอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งสำหรับคดีนี้คือ มาตรา 1312 วรรคแรก คือ นางดรุณีมีสิทธิใช้ส่วนแห่งแดนกรรมสิทธิ์ที่ดินของนายปฐพีเฉพาะที่กินสาตรูก้ำเข้าไปนั้นได้ นายปฐพีไม่มีอำนาจฟ้องขอให้นางดรุณีรื้อ แต่มีสิทธิที่จะเรียกเงินเป็นค่าที่นางดรุณีใช้ส่วนแห่งแดนกรรมสิทธิ์ที่ดินของนายปฐพีต่อไปตลอดจนการที่จะดำเนินการจดทะเบียนสิทธิเป็นการจำยอม (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1848/2512)

จากข้อเท็จจริงทั้งสามกรณีแม้จะเป็นเรื่องที่ใกล้เคียงกัน แต่เมื่อข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป ย่อมส่งผลทำให้การใช้กฎหมายมีความแตกต่างกันไปด้วย โดยอาจต้องมีการอุดช่องว่างหากใช้กฎหมายแล้วไม่มีบทกฎหมายที่จะมาปรับกับข้อเท็จจริงได้ โดยการอุดช่องว่างนั้นต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอนไม่ควรที่จะเลือกใช้ตามอำเภอใจ เริ่มจากจาริตประเพณีแห่งท้องถิ่นตามด้วยบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง จบลงด้วยหลักกฎหมายทั่วไป ซึ่งข้อเท็จจริงที่นำมาเป็นกรณีศึกษาในบทความวิชาการนี้ มุ่งเน้นหลักการอุดช่องว่างโดยอาศัยบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง โดยผู้ใช้กฎหมายต้องนำข้อเท็จจริงใดที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ไปเปรียบเทียบกับข้อเท็จจริงที่มีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วดูว่ามีความใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกันหรือไม่ ถ้ามีความใกล้เคียงกันถึงขนาดหรือมีความใกล้เคียงกันอย่างมาก ก็ให้นำบทบัญญัตินั้นมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ได้ ซึ่งหลักการใช้บทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งนี้มาจากหลักที่ว่า “สิ่งที่เหมือนกันควรจะได้รับปฏิบัติอย่างเดียวกันหรือเท่าเทียมกัน” (สมยศ เชื้อไทย, 2550, น. 186) จะเห็นได้ว่าในสังคมยุคปัจจุบันที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างมาก จนอาจเกิดมีข้อเท็จจริงหรือคดีความที่ผู้บัญญัติกฎหมายคาดไม่ถึงว่าจะเกิดขึ้นจนทำให้ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่จะมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงได้ ดังนั้นการอุดช่องว่างของกฎหมายจึงเป็นเรื่องสำคัญในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ผู้ใช้กฎหมายต้องใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงให้จงได้

3.4.3 การอุดช่องว่างด้วยหลักกฎหมายทั่วไป

การอุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษรโดยใช้หลักกฎหมายทั่วไปนั้น ตามกฎหมายไทยเป็นขั้นหลังจากที่ไม่อาจหากกฎหมายลายลักษณ์อักษร จารีตประเพณี และกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีความใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น มาใช้กับข้อเท็จจริงดังกล่าวได้แล้ว ซึ่งหลักกฎหมายทั่วไปนี้ สามารถหาได้จากอุดมคติของสังคมในเรื่องที่เกี่ยวข้อง นักกฎหมายได้ให้ความหมายของการอุดช่องว่างไว้ดังต่อไปนี้

หลักกฎหมายทั่วไป โดยอธิบายไว้ว่า หลักกฎหมายทั่วไป คือ หลักกฎหมายที่ประเทศส่วนมากในโลกยอมรับรอง และใช้อยู่ด้วยกันมิใช่กฎหมายต่างประเทศที่เป็นของประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ (ประมุข สุวรรณศร, ม.ป.ป.)

หลักกฎหมายทั่วไป คือ หลักกฎหมายของประเทศที่เจริญแล้วยอมรับนับถือกันมิใช่กฎหมายต่างประเทศที่เป็นของประเทศหนึ่งประเทศใดโดยเฉพาะแต่อาจเป็นของประเทศหนึ่งประเทศใดก็ได้ แต่ในประเทศอื่นๆ ที่เจริญแล้วยอมรับนับถือกัน (ไพจิตร ปุณณพันธ์, 2540, น. 177)

หลักกฎหมายทั่วไป คือ หลักกฎหมายที่ยอมรับนับถือกันอยู่โดยทั่วไปไม่เฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น เพราะตัวบทกฎหมายใช้คำว่า หลักกฎหมายทั่วไป ก็ต้องหมายความว่า เป็นหลักกฎหมายที่รับรองหรือรับนับถือกันอยู่ทั่วไป ที่ว่าทั่วไปนั้นไม่ใช่หมายความว่า ทั่วไปเฉพาะในประเทศไทยไม่ (หลวงจ่ารัฐเนติศาสตร์, ม.ป.ป.)

หลักกฎหมายทั่วไป คือ 1) สุภาษิตที่เขียนเป็นภาษาลาตินเป็นหลักกฎหมายทั่วไป 2) หลักกฎหมายทั่วไป ได้แก่ หลักกฎหมายที่ผู้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นำมาใช้ในการร่างกฎหมาย หลักกฎหมายทั่วไปนี้ จะทราบได้จากการนำบทมาตราต่างๆ ที่บัญญัติสำหรับข้อเท็จจริงที่คล้ายคลึงกันมาพิจารณา และเมื่อพิจารณาตัวบทกฎหมายหลายมาตราดังกล่าว ก็จะพบหลักกฎหมายทั่วไปผู้รำนนำมาใช้ เช่น หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ท่านอธิบายต่อไปว่า หลักกฎหมายทั่วไปเป็นหลักที่กว้างมาก ผู้มีหน้าที่ในการค้นหาเพื่ออุดช่องว่างคือ ศาลยุติธรรม (หยุด แสงอุทัย, 2552, น.128)

ดังนั้น หลักกฎหมายทั่วไปจึงได้แก่ สุภาษิตกฎหมาย หลักกฎหมายต่างประเทศ หลักแห่งความยุติธรรม หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล คำสอนหรือตำรากฎหมาย หรือหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม เช่น สัญญาประกันภัยทางทะเลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 868 ให้ใช้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล แต่ปรากฏว่ากฎหมายทะเลในประเทศไทยยังไม่มี การบัญญัติไว้ ทั้งจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นก็ไม่ปรากฏ จึงต้องวินิจฉัยคดีตามหลักกฎหมายทั่วไป กรมธรรม์ประกันภัยทางทะเลทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ จึงควรถือกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษ ตัวอย่างในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7350/2537 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 999/2496 เป็นสำคัญ หรือ สัญญาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น สัญญาให้ใช้สิทธิในทรัพย์สินปัญญา สัญญาธุรกิจแฟรนไชส์ ศาลสามารถนำหลักกฎหมายทั่วไป เรื่อง บุคคลต้องปฏิบัติตามสัญญา ซึ่ง

เป็นหลักกฎหมายตามสุภาษิตกฎหมายภาษาละติน “Pacta sunt servanda” (อ่านว่า แพคต้า-ซุง-เซอร์วันต้า) มาวินิจฉัยคดีได้

ตัวอย่างของการนำหลักกฎหมายทั่วไปมาอุดช่องว่างของกฎหมายลายลักษณ์อักษร ดังนี้

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 999/2496 กฎหมายทะเลของประเทศไทยในขณะเกิดเหตุยังไม่มี ทั้งจารีตประเพณีก็ไม่ปรากฏ เมื่อเกิดมีคดีขึ้น จึงควรเทียบวินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป โดยสัญญาประกันภัยทางทะเลฉบับนี้ทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ จึงควรถือกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัย คำว่า “อันตรายทางทะเล” หรือ “ภัยอันตรายแห่งทะเล” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “peril of the sea” ตามมารีนอินชอร์เร็นส์แอกต์ ค.ศ. 1906 (Marine Insurance Act, 1906) นั้น ย่อมหมายถึงภัยอันตรายใด ๆ ที่เกิดขึ้นอันเป็นวิสัยที่ท้องทะเลจะบันดาลได้ หากจะต้องคำนึงถึงว่า ขณะนั้นทะเลเรียบร้อยอยู่หรือทะเลเป็นบ่าอย่างใดไม่ การที่เรือเกิดรั่วต้องอับปางลงในระหว่างเดินทางในทะเลโดยไม่ใช้ความผิดของใคร ย่อมเป็นอันตรายที่เรือนั้นจะต้องประสบโดยวิสัยในการเดินทางผ่านทะเลอยู่แล้ว เป็นอันตรายทางทะเลตามความหมายแห่งการประกันภัยทางทะเลแล้ว ตามที่ศาลอังกฤษถือตามกันมาก็ถืออันตรายที่เกิดขึ้นโดยโชครกรรมจากทะเลหรือเนื่องจากทะเล

สุภาษิตกฎหมาย คือ คำกล่าวที่ปลูกถ่ายความคิดทางกฎหมาย และยังเป็นบทย่อของหลักกฎหมายต่าง ๆ ด้วย เช่น คำว่า “กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา” ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1531/2512 พนักงานอัยการจังหวัดอุบลราชธานีเป็นโจทก์ นายสุดใจ หลักคำ เป็นจำเลย ความว่า โจทก์ฟ้องว่าจำเลยบังอาจใช้ขวานคมกว้างสองนิ้วครึ่ง ยาวสามนิ้วครึ่ง ทั้งตัวและด้ามขวานยาวสิบเจ็ดนิ้ว ฟันต้นคอร้อยตรีประพันธ์ ศิวิล โดยเจตนาฆ่าและไตร่ตรองไว้ก่อน แต่ไม่บรรลุผลโดยกระดุกต้นคอแตก ได้รับการรักษาพยาบาลทันที่จึงไม่ตาย ขอให้ลงโทษจำเลยฐานพยายามฆ่าเจ้าพนักงาน ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า ขวานของกลางเป็นขวานขนาดเล็ก จำเลยฟันครั้งเดียว ไม่ฟันซ้ำ การกระทำของจำเลยจึงเป็นเพียงเจตนาทำร้ายร่างกายบาดเจ็บสาหัส ศาลฎีกาว่า ขวานขนาดนั้นถือเป็นขวานขนาดใหญ่อยู่มีใช้น้อย หมายฟันที่คอซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญโดยแรง เป็นบาดแผลฉกรรจ์ ถ้าไม่รีบรักษาทันที่ที่อาจถึงแก่ความตาย โดยที่หมายฟันที่คอซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญโดยแรงเป็นบาดแผลฉกรรจ์ ถ้าไม่รีบรักษาทันที่ที่อาจถึงแก่ความตายได้นั้น กรรมย่อมเป็นเครื่องชี้เจตนา การกระทำของจำเลยชี้ว่าจำเลยมีเจตนาหมายเอาให้ตาย แต่พอดีผู้เสียหายไม่ตาย จำเลยจึงผิดฐานพยายามฆ่า มิใช่ทำร้ายร่างกาย

โจทก์ได้ประกันภัยไว้กับจำเลยซึ่งปูนซีเมนต์จำนวนหนึ่งซึ่งบรรทุกลงเรือยนต์ชื่อ “ตรังกานู” ไปยังจังหวัดสงขลา ต่อมา เรือตรังกานูออกจากท่ากรุงเทพฯ จะไปจังหวัดสงขลา พันสันดอนปากน้ำเจ้าพระยาไปแล้วประมาณ 10 ไมล์เศษ เกิดมีคลื่นลมจัด เรือโคลงมาก และน้ำเข้าเรือมาก ถ้าไม่กลับเรือจะจมเรือตรังกานูจึงได้แล่นกลับ พยายามแก้ไขและวิดน้ำก็ไม่ดีขึ้น ในที่สุดน้ำท่วมเครื่องดับนายเรือให้สัญญาณบอกเหตุเรืออับปาง มีเรือยนต์อื่นมาช่วยถ่ายคนและลากเรือตรังกานูมาปล่อยไว้ที่กลางน้ำหน้าที่ทำการไปรษณีย์ปากน้ำแล้ว ได้จ้างเรือเล็กลากเข้าฝั่งเกยตื้นจมอยู่ที่ฝั่งป้อมผีเสื้อสมุทร ปูนซีเมนต์ถูกน้ำท่วมเสียหายสิ้นเชิงดังนี้ ถือได้ว่าเป็นความเสียหายที่

เนื่องจากเรือได้สูญเสียน้ำมันเนื่องจากอันตรายทางทะเลแล้ว บริษัทผู้รับประกันต้องรับผิดชอบค่าเสียหายแก่โจทก์

คำว่า “ความยินยอมไม่ทำให้เป็นการละเมิด” ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 673/2510 นายน่วม เหตุทองเป็นโจทก์ นายน่วม เหตุทองเป็นจำเลย ความว่า โจทก์ฟ้องว่า จำเลยใช้มีดฟันทำร้ายโจทก์ จนโจทก์ได้รับอันตรายสาหัส ทุกขเวทนาและประกอบกรณียกิจตามปกติเกินกว่ายี่สิบวัน กับทั้งแขนอาจพิการตลอดชีวิต จำเลยว่า โจทก์เสพสุรามีนเมาแล้วอดอ้างว่าเป็นผู้อยู่คงกระพันฟันไม่เข้า ขอให้จำเลยลงฟัน จำเลยไม่ควรถูกต้องรับผิดชอบ ศาลมณฑลทหารบกที่ 5 พิพากษาลงโทษจำเลยฐานทำร้ายร่างกาย ศาลฎีกาว่า การที่โจทก์ทำให้จำเลยฟันเช่นนั้นเป็นการที่โจทก์ได้ยอมหรือสมัครใจให้จำเลยทำต่อร่างกายตน และเป็นการยอมรับผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองแล้ว ตามกฎหมายจึงถือไม่ได้ว่าโจทก์ได้รับความเสียหาย กลับคำพิพากษา

คำว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนให้” ในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 844/2511 ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลโรงงานน้ำตาลเจริญผลโดยนายศักดิ์ชัย แซ่ตั้ง หุ้นส่วนผู้จัดการ เป็นโจทก์ กับนายไพศาล ชนะศรีวินิชัย และนายดำรง ชนะศรีวินิชัย เป็นจำเลยที่ 1 และที่ 2 ความว่า การซื้อทรัพย์สินจากผู้ที่มีเป็นเจ้าของทรัพย์สินย่อมมิได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น เพราะผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย

การพัฒนามาตรฐานกฎหมายในประเทศไทย การร่างกฎหมายและหลักการชำระกฎหมายของต่างประเทศ หัวข้อต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นหลักสำคัญในการเสนอให้เห็นว่าการจะพัฒนามาตรฐานหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแต่ละฉบับของประเทศไทยมีหลักเกณฑ์อย่างไร

1. การพัฒนามาตรฐานกฎหมายในประเทศไทย

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาหากมีปัญหาในเรื่องใดพระมหากษัตริย์ทรงตรากฎหมายเป็นพระราชสาส์นใช้เคียงคู่กันกับพระธรรมศาสตร์ จนกระทั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ที่ปรากฏว่าข้อความในกฎหมายไม่มีความถูกต้องเป็นธรรมที่จะใช้บังคับในคดี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ชำระสะสางกฎหมายทั้งหมดโดยรวบรวมกฎหมายให้เป็นหมวดหมู่ (compilation) และแก้ไขบทบัญญัติอันวิปลาสต่างๆ ให้ชอบด้วยความยุติธรรมเรียกกันว่า “กฎหมายตราสามดวง” จนล่วงมาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 มีการล่าอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจตะวันตกเริ่มเข้ามารุกรานประเทศในเอเชียอาคเนย์จนหลายประเทศตกเป็นเมืองขึ้น และปัญหาการเสียดิสสิทธิสภาพนอกอาณาเขตโดยอ้างว่ากฎหมายไทยสมัยนั้นล้าสมัยและไม่ยุติธรรม ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงจัดให้มีการปฏิรูประบบการปกครองและกฎหมายขึ้น โดยจัดรูปกระทรวง ทบวง กรม การศาล และกฎหมายตามแนวของประเทศตะวันตก การจัดทำประมวลกฎหมายต่างๆ เกี่ยวกับกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง อีก 2 ครั้งในระยะเวลาใกล้ๆ กันในช่วงนั้น คือ พ.ศ. 2437-2453 และ พ.ศ. 2453-2498 นับว่าเป็นการปฏิรูปกฎหมายครั้งใหญ่โดยนำหลักกฎหมาย

ตะวันตกเข้ามาใช้เป็นส่วนใหญ่ จนในที่สุดยังผลให้ลบบข้ออ้างของต่างประเทศไปได้ ซึ่งวิวัฒนาการในช่วงนั้นเป็นผลงานที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่ที่กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงริเริ่มไว้ในช่วงต้น (พ.ศ. 2437-2451) กองกรรมการชำระประมวลกฎหมาย (พ.ศ. 2451-2466) กรมร่างกฎหมาย (พ.ศ. 2466-2475) และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งจัดตั้งตั้งแต่ พ.ศ. 2496 เป็นต้นมา นอกจากนั้น กฎหมายหลักทางมหาชนก็เกิดขึ้นมากมายในช่วงระยะเวลาดังกล่าวด้วย เช่น พระราชกำหนดไปรษณีย์ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) พระราชบัญญัติระเบียบบรรดาศักดิ์ข้าราชการพลเรือน ร.ศ.127 (พ.ศ. 2441) พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดิน ร.ศ.127 (พ.ศ. 2451) พระราชบัญญัติจัดการสุขาภิบาลตามหัวเมือง ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) พระราชบัญญัติคลังออมสิน พ.ศ. 2456 พระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456 พระราชบัญญัติรักษาป่า พ.ศ. 2456 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติวิทยุโทรเลข พ.ศ. 2457 พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ.2461 พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พ.ศ. 2464 พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 และพระราชบัญญัติควบคุมกิจการค้าขายอันกระทบถึงความปลอดภัยหรือผาสุกแห่งสาธารณชน พ.ศ. 2471 เป็นต้น ช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงนับว่าเป็นชุดแห่งการปฏิรูปกฎหมายโดยแท้ การจัดทำกฎหมายมหาชนเหล่านี้มิได้ง่ายไปกว่าการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งนั้นนั้นแต่อย่างใด (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, 2550, น.21)

การพัฒนากฎหมายต่อจากรัชกาลที่ผ่านมาเป็นการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเดิมให้มีรายละเอียดดีขึ้นตามแต่โอกาสอำนวยโดยการเสนอปรับปรุงกฎหมายจะมาจากกระทรวงที่รักษาการตามกฎหมายนั้นๆ ส่วนกฎหมายที่ไม่มีผู้ใดรักษาการทางปฏิบัติสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจะเสนอคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการพิเศษเพื่อปรับปรุงเมื่อเห็นสมควร เช่น การปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญา ระหว่าง พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2499 การปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ระหว่าง พ.ศ. 2498 ถึง พ.ศ. 2517 และการปรับปรุง บรรพ 1 ระหว่าง พ.ศ.2417 ถึง พ.ศ. 2534 เป็นต้น แต่จากประสบการณ์ที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่านักกฎหมายที่เชี่ยวชาญในกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ มีน้อย ส่วนใหญ่ไปเป็นผู้พิพากษาและอัยการกัน เพราะระดับเงินเดือนแตกต่างกันจนเกินสมควร และที่ไปเป็นผู้พิพากษาและอัยการนั้นก็สนใจแต่เฉพาะกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา และบางท่านก็เน้นแต่ทางปฏิบัติตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาเท่านั้น ที่สนใจในทฤษฎีของกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาเอาเข้าจริงก็มีน้อย นักกฎหมายที่เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ จึงขาดแคลน ในสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาแม้จะเป็นแหล่งวิชาการและมีนักกฎหมายที่เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ อยู่หลายคน แต่จำนวนข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาก็ยังมีน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับความรับผิดชอบในการจะช่วยปรับปรุงกฎหมายทั้งหมดของประเทศ ยิ่งประเทศพัฒนามากขึ้นปัญหาทางกฎหมายต่างๆ จึงรุมล้อมเข้ามาทุกที เท่าที่ผ่านมาเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลครั้งใดรัฐมนตรีใหม่ก็มักจะมโนบายใหม่ อยากจะปรับปรุงอะไรหลายๆ อย่างโดยที่ผู้รู้ในกระทรวงไม่อยู่ในฐานะจะให้ข้อคิดเห็นและรายละเอียดในวิธีดำเนินการได้เท่าที่ควร ร่างกฎหมายที่กระทรวง ทบวง กรมจัดทำมาเมื่อถึงขั้นการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงปรากฏบ่อยครั้งว่ามีหลักการและสาระสำคัญที่ไม่เหมาะสมบางกรณีง่ายพอที่จะแจ้งเหตุผลให้ทราบ แต่มีหลายกรณีเหลือเกินที่เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาต้องลงมือศึกษาเพิ่มเติมโดยทันทีในขณะนั้นเพื่อช่วยแก้ไข

ปรับปรุงให้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม บางเรื่องมีขอบเขตที่ใหญ่เกินไปหรือบางกรณีก็ลึกเกินไปจนตำราในประเทศไทยไม่มีจะให้ค้นคว้าได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว และโดยที่แต่ละรัฐมนตรีก็ประสงค์จะได้ผลงานที่ท่านคิดว่าดีแล้วภายในเวลาอันรวดเร็วอีกด้วย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงมักถูกเร่งรัดให้ช่วยพิจารณาเรื่องต่างๆ ให้เสร็จภายในเวลาเท่านั้นเท่านี้อยู่เสมอ เมื่อกรณีเป็นนโยบายที่ผู้บริหารที่รับผิดชอบประสงค์เช่นนั้น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาก็คงได้แต่พิจารณาแก้ไขให้เท่าที่เวลาจะอำนวย ส่วนที่ยังกังขาหรือไม่สนิทใจอยู่เมื่อหาเหตุผลโต้แย้งแก้ไขไม่ได้ก็จำต้องปล่อยให้ผ่านไป ทั้งที่เชื่อว่าบทบัญญัติบางส่วนอาจจะไม่ถูกต้องประสบการณ์เช่นนี้สร้างความไม่สบายใจให้แก่เจ้าหน้าที่ในสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตลอดมาเป็นระยะเวลายาวนาน (ธงทอง จันทรางศุ, 2536, น.15)

ในขณะเดียวกัน วงการภายนอกก็เริ่มจะรู้สึกว่าการพัฒนาประเทศยุ่งยากลำบากเพราะมีปัญหาที่กฎหมายเป็นส่วนใหญ่ จะพัฒนาอย่างนั้นก็มีผู้ทักว่าผิดกฎหมาย ครั้นจะพัฒนาอย่างนี้ก็มีผู้ท้วงว่ายังไม่มีความหมายออกมาให้กระทำได้ กรณีเป็นเช่นนี้อยู่เสมอในการประชุมสัมมนาเพื่อจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกครั้งมักจะมีข้อเสนอแนะในทุกเรื่องว่าต้องปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมกับแนวทางที่จะพัฒนาด้วยในระหว่างการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 นักพัฒนาต่างๆ เริ่มเห็นควรที่จะเอากฎหมายเข้ามาเป็นเรื่องหลักอีกเรื่องหนึ่งโดยเห็นว่าจะจะเป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้นโยบายและวิธีการพัฒนาเรื่องต่างๆ ถูกร้อยเข้ามาให้ดำเนินการไปในทิศทางอันเป็นเป้าหมายที่ต้องการได้ (อาณัติ อาภาภิรม, 2529, น.51) จากการประสานแนวความคิดระหว่างนายเสนาะ อุนากุล เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นายอาณัติ อาภาภิรม อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (ในขณะนั้น) นายมีชัย ฤชุพันธุ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และนายอมร จันทรสุมบุรณ์ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นชอบร่วมกันที่จะริเริ่มให้กฎหมายเข้ามามีบทบาท ช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นแกนกลาง ประสานงานกับมหาวิทยาลัยต่างๆ โดยคำสั่งคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ 1/2529 ลงวันที่ 20 มกราคม 2529 ได้ตั้งอนุกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นประธาน มีนักวิชาการจากหน่วยราชการและคณบดีคณะนิติศาสตร์ร่วมด้วย ต่อมาได้มีอีก 3 คำสั่ง ตั้งอนุกรรมการเพิ่มเติมโดยให้คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นแกนในการศึกษารายละเอียดทางด้านการค้าระหว่างประเทศ ให้คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นแกนในทางด้านการจัดสรรและการใช้ทรัพยากรที่ดิน แหล่งและทรัพยากรธรณี และให้คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นแกนในด้านด้านธุรกิจ คณะอนุกรรมการทั้ง 4 คณะ ได้ทำงานร่วมกันและจัดสัมมนาหาข้อยุติในการจะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายจำนวนหนึ่งขึ้น และได้พบว่าการพัฒนากฎหมายดังที่ปฏิบัติมาเป็นการยากที่จะพัฒนากฎหมายเป็นระบบให้ทันกับเหตุการณ์ต่อไปในอนาคต และขณะนั้นบุคลากรทางมหาวิทยาลัยและภาคเอกชนได้พัฒนามากขึ้นถึงระดับที่อาจช่วยงานพัฒนากฎหมายของประเทศได้ จึงเห็นควรจัดให้มีการพัฒนากฎหมายอย่างเป็นระบบขึ้น ในที่สุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2535) ได้กำหนดไว้ในแผนงานที่ 5 ข้อ 15 ว่า

“15. เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ในข้อ 14 เห็นควรกำหนดแนวทางการพัฒนา ดังนี้

15.1 ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นแกนกลางและมีกลไกหลัก ประกอบด้วยคณะนิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ เข้าร่วมในรูปของคณะกรรมการพิจารณาการศึกษาเพื่อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อรัฐบาล

15.2 ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาการจัดตั้งระบบและองค์กรที่จะดำเนินการศึกษาแนวทางการปรับปรุงโครงสร้างของอนุบัญญัติให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนา

15.3 สนับสนุนให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาดำเนินโครงการวิจัยในเรื่องสภาพบังคับของกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน”

การดำเนินการตามแผนฯ 6 ไม่คืบหน้าเพราะอำนาจการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงเจ้าของเรื่องเป็นหลัก ที่ผ่านมการที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจะเสนอแก้ไขปรับปรุงกฎหมายตามมาตรา 7 (1) (ค) หรือมาตรา 62 (3) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. 2522 ก็เป็นเพียงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมในส่วนเล็กน้อยมิใช่ในส่วนนโยบายของกฎหมาย และความเข้าใจเกี่ยวกับการเสนอแก้ไขกฎหมายโดยองค์กรอิสระที่เป็นกลางยังไม่เกิดขึ้น เมื่อยังไม่มีกรอบการเฉพาะ ภารกิจจึงไม่เด่นชัดทำให้ไม่อาจทำงานให้ก้าวหน้าได้ การเสนอแก้ไขกฎหมายโดยองค์กรอิสระที่เป็นกลาง (independent legislative advice) เป็นกระบวนการแนวทางใหม่ในการเสนอแก้ไขกฎหมาย เพิ่มเติมจากแนวทางปกติที่อำนาจเสนอแก้ไขกฎหมายเป็นของรัฐมนตรีผู้รักษาการ รัฐบาลและสมาชิกรัฐสภา ทั้งนี้เพื่อชดเชยจุดอ่อนในระบบประชาธิปไตยที่รัฐสภามีเวลาน้อยในการพิจารณากฎหมายและมีผลประโยชน์ทางการเมืองเข้ามาเบี่ยงเบนผลการพิจารณาแก้ไขกฎหมายตามหลักวิชาการดังที่กล่าวมีในข้อ 2 ข้างต้น โดยแนวทางใหม่นี้จะเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นโดยประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียมีโอกาสแสดงข้อคิดเห็นด้วยตนเองโดยตรง ซึ่งในแนวทางปกติบางครั้งก็ไม่มีสมาชิกรัฐสภาท่านใดนำแนวคิดดังกล่าวไปเสนอให้ และแนวทางใหม่นี้จะเกิดผลที่สมบูรณ์ทางวิชาการมากยิ่งขึ้นเมื่อการแก้ไขกฎหมายกระทำโดยมีการศึกษาขึ้นก่อนแล้วจึงมีการเสนอรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อความสมบูรณ์ของข้อเสนอด้วย ดังที่กล่าวมาในข้อ 3.2 (2) หากจะพิจารณาให้ละเอียดแล้ว แนวทางใหม่ของการเสนอแก้ไขกฎหมายโดยองค์กรอิสระที่เป็นกลางนี้จะช่วยชดเชยจุดอ่อนของแนวทางปกติของระบบการปกครองได้ดังนี้

(1) การเสนอแก้ไขข้อบกพร่องในกฎหมายตามแนวทางปกติอาจไม่เกิดขึ้นเพราะสาเหตุหลายประการ เช่น

ก) บางกรณีข้าราชการผู้รับผิดชอบในกระทรวงผู้รักษาการกฎหมายในไม่มีความรู้เพียงพอที่จะแก้ไข โดยเป็นผลมาจากเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทนของข้าราชการตกต่ำมาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีต จนคนดีมีความรู้สูงได้เคลื่อนย้ายไปอยู่ในภาคเอกชน

ข) บางกรณีข้าราชการผู้รับผิดชอบรู้หนทางที่จะแก้ไข แต่ยังไม่มีความมั่นใจ เพราะไม่มีโอกาสปรึกษาหารือกับผู้รู้ในส่วนอื่นๆว่าจะเห็นด้วยกับหนทางที่จะแก้ไชนั้นหรือไม่

ค) บางกรณีข้าราชการผู้รับผิดชอบบรู๋หนทางที่จะแก้ไขและมั่นใจว่าทำได้แต่ปกติข้าราชการไทยที่ดีมักจะไม่วิ่งเข้าไปเสนอหน้ากับนักการเมือง เว้นแต่จะถูกถามหรือขอให้ทำ ยังมี การเปลี่ยนรัฐบาลกันบ่อยครั้งรัฐมนตรีใหม่ก็ต้องใช้เวลาเรียนงานระยะหนึ่งก่อน กว่าจจะรู้ว่าปัญหา อยู่ทีใดและใครจะช่วยแก้ไขได้อย่างไร ก็ใช้เวลาจนบางที่ยังไปการแก้ไขต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรี ก็มีการเปลี่ยนรัฐบาลเสียแล้ว

ง) บางกรณีข้าราชการผู้รับผิดชอบทราบปัญหาดี และรู้วิธีการแก้ไข แต่ไม่ ประสงค์ที่จะแก้ไข เช่น กฎหมายให้อำนาจกว้างขวางที่เจ้าหน้าที่จะทำงานได้สะดวกแต่กฎหมาย นั้นกลับสร้างภาระที่ไม่เหมาะสมจนเกินควรที่จะใช้มาตรการดังกล่าว ซึ่งกรณี เช่นนี้ผู้อยู่ในฐานะได้ ประโยชน์ไม่ไม่ว่าโดยหน้าที่หรือโดยส่วนตัวก็ไม่อยากจะทำแก้ไข

จ) บางกรณีข้าราชการผู้รับผิดชอบและรัฐมนตรีผู้รักษาการกฎหมายรู้ดีว่า กฎหมายบกพร่องและควรแก้ไขเช่นใด แต่หากเป็นกรณีของกฎหมายที่ไวต่อความรู้สึกของสังคมก็ ไม่อยากจะทำยุ่งยากในการผลักดันกฎหมายหรือต้องเสียคะแนนนิยมจากบุคคลบางกลุ่มโดยหากเฉย เสียฐานะส่วนตัวก็ไม่มิอะไรเสียหาย เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้ง

(2) การเสนอแก้ไขกฎหมายในแนวทางใหม่โดยองค์กรกลางที่อิสระจะมีผลดี คือ

ก) ระดมผู้รู้ในปัญหานั้นๆ เข้ามาศึกษาช่วยกันหาวิธีการแก้ไข

ข) ทำให้การเสนอแก้ไขกฎหมายที่มีความสำคัญต่อสังคมได้รับการเสนอให้แก้ไข อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยเพียงใด

ค) ทำให้การเสนอแก้ไขกฎหมายต่างๆ มีการพิจารณาอย่างเป็นระบบเกี่ยวเนื่องกัน มิใช่เรื่องทำนองเดียวกันกระทรวงหนึ่งปฏิบัติอย่างหนึ่งแต่อีกกระทรวงหนึ่งปฏิบัติอีกอย่าง หนึ่ง

ง) ทำให้การเสนอแก้ไขกฎหมายได้กระทำโดยความเป็นกลางตามหลักวิชาการ เพราะมิได้มีส่วนได้เสียในการใช้บังคับกฎหมายฉบับนั้นๆ

จ) ทำให้มีการเสนอแก้ไขกฎหมายที่ควรมีการแก้ไขแม้ว่าจะเป็นกฎหมายที่ไวต่อ ความรู้สึกของสังคมก็ตาม เพราะเป็นการเสนอของคนกลางที่ไม่เกี่ยวกับพรรคการเมืองใดและได้รับ ฟังความเห็นมหาชนแล้ว

ฉ) เป็นการเสนอแก้ไขกฎหมายโดยได้ฟังข้อคิดเห็นจากประชาชนมาก่อนแล้ว เท่ากับเป็นการเสนอแก้ไขแทนประชาชนผู้ให้ข้อคิดเห็นโดยตรง เป็นการทำให้กระบวนการนิติ บัญญัติมีความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

หากพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่าแนวทางใหม่ในการเสนอแก้ไขกฎหมายโดยองค์กร กลางที่มีอิสระทางวิชาการนี้มีได้ขัดแย้งกับแนวทางปกติของระบบการปกครองเพราะข้อเสนอของ องค์กรกลางจะเกิดเป็นกฎหมายขึ้นต่อเมื่อรัฐบาลช่วยเสนอให้และรัฐสภาเห็นชอบแล้วเท่านั้น และ ในทางผ่อนปรนให้มีโอกาสพิจารณาโดยรัฐสภา (positive) การที่รัฐบาลเสนอให้มีได้หมายความว่า รัฐบาลจะเห็นชอบด้วยเสมอไป แต่ในเมื่อรับฟังความคิดเห็นมหาชนแล้วมีคนจำนวนมากเรียกร้อง เช่นนั้นก็สมควรที่รัฐบาลจะผ่านข้อเสนอดังกล่าวให้เพื่อให้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของรัฐสภา แต่ ในทางลบ (negative) ถ้าในกรณีใดรัฐบาลหรือรัฐสภาเห็นว่าเป็นข้อเสนอที่จะเกิดผลเสียอย่าง แน่ชัดจะไม่ผ่านข้อเสนอหรือไม่รับข้อเสนอนั้นก็ได้ การดำเนินตามสองแนวทางนี้จึงเป็นการเสริม

กันมากกว่า อนึ่ง กระบวนการเสนอแก้ไขกฎหมายแนวใหม่นี้จะต้องใช้เวลาศึกษาอยู่บ้างเพื่อให้มั่นใจว่าข้อเสนอที่ดีแท้ในทางวิชาการตามที่ตนรับผิดชอบของครั้นนี้จึงไม่อาจเสนอแก้ไขกฎหมายได้ปีละมากมายในกรณีมีปัญหาที่ต้องแก้ไขให้ทันเวลากระทรวงผู้รักษาการกฎหมายก็ยังคงมีหน้าที่เสนอแก้ไขกฎหมายอยู่ตามปกติ เพียงแต่แนวทางปกติเป็นแนวทางที่ทำได้โดยมีความรับผิดชอบทางการเมืองโดยตรงตามที่เคยเป็นมา

ในระหว่างรอทำความเข้าใจภาระหน้าที่ขององค์กรอิสระที่เป็นกลางในการเสนอแก้ไขกฎหมายอยู่นั้น มีการเปลี่ยนรัฐบาลอีกครั้งหนึ่งโดยมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ศูนย์วิจัยกฎหมายและการพัฒนา คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดสัมมนาเรื่อง “รัฐบาลกับนโยบายการปฏิรูปกฎหมาย” ขึ้นเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2532 ในครั้งนั้น นายเสนาะ อุณากรูล เสนอให้จัดตั้งสายงานอีกสายงานหนึ่งในสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา นอกเหนือไปจากงานร่างกฎหมาย งานตีความกฎหมาย และงานวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์ โดยเพิ่มคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเข้าไป โดยมีหน้าที่ทั้งระยะสั้นและระยะยาวในการปฏิรูปกฎหมายเพื่อการพัฒนา และให้คณะนิติศาสตร์ต่างๆ จัดตั้งศูนย์วิจัยกฎหมายขึ้นรับช่วงทำงานให้กับคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งผลการสัมมนาก็มีข้อยุติตามแนวทางดังกล่าว (เสนาะ อุณากรูล, 2532)

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เสนอร่างพระราชบัญญัติคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ นร 0601/0001 ลงวันที่ 2 มกราคม 2533) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้พิจารณารับหลักการเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2533 โดยให้มีกรรมการอีกประเภทหนึ่งขึ้นในสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา แต่แล้วจากผลของเกมการเมืองในระหว่างนั้นของฝ่ายค้านทำให้รัฐบาลถอนร่างพระราชบัญญัตินี้จากวาระของการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2533 โดยไม่อาจเข้าใจเหตุผลกันได้ว่าเป็นเพราะเหตุใด

อย่างไรก็ตาม ความพยายามจัดตั้งองค์กรเพื่อการพัฒนากฎหมายก็ยังคงดำเนินต่อไป โดยคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีคำสั่ง ที่ 18/2533 ลงวันที่ 12 กันยายน 2533 ตั้งอนุกรรมการพิจารณาแนวทางและรูปแบบขององค์กรปฏิรูปกฎหมายเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ยังผลต่อมาให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2534 กำหนดแนวทางในการพัฒนากฎหมายข้อ 5.4.1 ว่า

“5.4.1 ปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับทิศทางและกระบวนการพัฒนาด้วยการจัดตั้งองค์กรที่เป็นกลาง มีอิสระ และมีกฎหมายรองรับเพื่อปฏิรูปกฎหมายต่อการบริหารงานพัฒนา โดยจะต้องสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรที่จำเป็นให้แก่องค์กรดังกล่าวให้มีขีดความสามารถที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยที่การดำเนินงานเพื่อจัดตั้งองค์กรอิสระที่เป็นกลางโดยไม่มีส่วนได้เสียในการรับผิดชอบใช้บังคับกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง และมีความเป็นอิสระและเป็นกลางในการเสนอความเห็นทางวิชาการได้เป็นที่เข้าใจกันอยู่แล้ว ระหว่างรอแผนฯ 7 ประกาศอย่างเป็นทางการเพื่อใช้บังคับในปีถัดไปนั้น ปรากฏว่ามีการเปลี่ยนรัฐบาลกะทันหัน รัฐบาลชุดใหม่ ซึ่งมีนายชวนนท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี นั้น มีนายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นรองนายกรัฐมนตรี นายเสนาะ อุณากรูล เป็น

รองนายกรัฐมนตรีและนายอานันท์ อภาภิรม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งทั้งสามท่านได้เคยสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์การอิสระที่เป็นกลางทางวิชาการเพื่อช่วยการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาก่อนแล้ว ดังนั้น นโยบายของรัฐบาลเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2534 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย “การบริหารราชการและปรับปรุงกฎหมาย” ในข้อ 2 จึงได้กำหนดไว้ว่าจะปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันและวางรากฐานสำหรับการพัฒนาในอนาคต โดยจัดให้มีกลไกในการพิจารณาปรับปรุงกฎหมายอย่างเป็นระบบต่อเนื่องและรวดเร็ว

ดังนั้น การจัดตั้งกลไกเพื่อการพัฒนากฎหมายจึงได้รับการผลักดันอย่างรวดเร็ว จนสำเร็จออกมาประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2534 เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2534 ก่อนที่แผนฯ 7 จะประกาศเป็นทางการเสียอีก ก่อนหน้านั้นเมื่อกล่าวถึงองค์การที่จะจัดตั้งมักเรียกกันว่า “คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย” ตามชื่อคำแปลตรงตัวจากศัพท์ภาษาอังกฤษที่นิยมใช้ว่า Law Reform Commission แต่มีผู้ใหญ่หลายท่านทักท้วงว่า คำว่า “ปฏิรูป” โนม์เอียงไปในทางปรับปรุงอย่างมากทำนองไม่รักษาของเดิม แต่แท้จริงงานที่องค์กรนี้จะจัดทำปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งผลอาจเป็นการปรับปรุงอย่างมากในโครงสร้างหรือเฉพาะในส่วนเล็กน้อยของเนื้อหาก็ได้ จึงเห็นควรใช้คำว่า “คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย” จะเหมาะสมกว่า โดยในต่างประเทศนั้นเรียกกันว่า Law Reform Commission ก็มี หรือ Law commission ก็มี จึงให้งดใช้คำว่า “ปฏิรูป” ดังที่เคยใช้มา แต่มีได้ขัดข้องที่จะใช้คำแปลเป็นภาษาอังกฤษ ว่า “Law Reform Commission”

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2534 ได้จัดให้มี “คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย” ขึ้นตามมาตรา 17 ทวิ ประกอบด้วยกรรมการร่างกฎหมายซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายสาขาต่างๆ และทราบกลไกในระบบกฎหมายดีอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง และให้มีบุคคลภายนอกที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัย หน่วยงานของรัฐและเอกชนอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อให้ได้บุคคลรุ่นหนุ่มซึ่งยังไม่ได้เป็นกรรมการร่างกฎหมายเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย โดยมีสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นฝ่ายเลขานุการในทางปฏิบัติขณะนี้ได้แต่งตั้งอาจารย์มหาวิทยาลัยรุ่นหนุ่มหัวก้าวหน้า และนักวิชาการในสายข้าราชการระดับสูงผู้พิพากษาและอัยการตลอดจนผู้ได้รับความสำเร็จในภาคเอกชน เข้ามาเป็นกรรมการพัฒนากฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งการจัดตั้งโดยกฎหมายเช่นนี้เป็นฐานรองรับที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์โดยกฎหมายที่จะให้มีองค์กรกลางที่มีอิสระในการเสนอแก้ไขกฎหมาย โดยมีใช้รัฐบาลจะสั่งให้เกิดผลอย่างนั้นอย่างนี้

สำหรับการดำเนินงานสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีหน้าที่ตรวจสอบกฎหมายต่างๆ หากพบว่ากรณีใดมีลักษณะดังนี้

กรณีแรก คือจำกัดเสรีภาพของประชาชนโดยไม่สมควรหรือก่อให้เกิดภาวะโดยไม่จำเป็น

กรณีที่สอง คือไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองหรือการบริหารราชการ

กรณีที่สาม คือควรมีกฎหมายใหม่เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือเพื่อประโยชน์แห่งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือการบริหารราชการ

ให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการพัฒนา
กฎหมายเพื่อจัดทำแผนงานหรือโครงการพัฒนากฎหมาย โดยระบุขอบเขตของงานขั้นตอนและ
วิธีดำเนินการ และงบประมาณ เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่ออนุมัติต่อไป (มาตรา 17 ตรี) การที่
ต้องเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาอนุมัติเพื่อจะศึกษาการเสนอแก้ไขกฎหมายในเรื่องใดมี
ความสำคัญ 2 ประการ คือ

(1) ทุกกฎหมายจะมีกระทรวงผู้รักษาการอยู่แล้ว หากคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้
คณะกรรมการพัฒนากฎหมายดำเนินการเสนอแก้ไขกฎหมายใด จะถือว่าเป็นการก้าวก้าวกระทรวง
นั้นไม่ได้ และคณะกรรมการพัฒนากฎหมายมีอิสระโดยชอบธรรมที่จะศึกษาปัญหานั้นตาม
เจตนารมณ์ของกฎหมาย ขณะเดียวกันกรณีเป็นปริยายว่ากระทรวง ทบวง กรมเจ้าของกฎหมาย
จะต้องให้ความร่วมมือแก่คณะกรรมการพัฒนากฎหมายเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามมติ
คณะรัฐมนตรีด้วย ไม่ว่าจะโดยการให้ข้อเท็จจริงหรือให้เจ้าหน้าที่มาร่วมประสานงานจนกว่างานจะ
สำเร็จลุล่วงไป

(2) ในการดำเนินการหากงบประมาณประจำปีไม่เพียงพอ สำนักงานงบประมาณก็
จำต้องจัดหางบประมาณเพิ่มเติมให้แก่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อดำเนินการให้เกิดผล
ตามมติคณะรัฐมนตรี

การดำเนินการของคณะกรรมการพัฒนากฎหมายในทุกเรื่องจะต้องมี “รายงาน”
และ “ร่างกฎหมาย” ประกอบในการเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเสมอ (มาตรา 17 จัตวา) ทั้งนี้เป็นไป
ตามหลักการของการเสนอแก้ไขกฎหมายโดยองค์กรกลางที่มีอิสระทางวิชาการ เพราะรายงาน
เช่นนั้นจะเป็นตัวค้ำประกันหลักการและเหตุผลในการเสนอแก้ไขที่ผู้ใดจะมาบิดเบือนไม่ได้ เว้นแต่
โดยเหตุผลในทางวิชาการเท่านั้น นอกจากนั้น ควรเผยแพร่รายงานการศึกษานี้ออกไปให้แพร่หลาย
ด้วยเพื่อจะได้รวบรวมข้อคิดเห็นสรุปเป็นรายงานสุดท้ายเป็นทางการในการเสนอต่อรัฐบาล
รายงานการศึกษานี้นอกจากส่งไปยังบุคคลเป้าหมายที่คาดว่าจะได้ข้อวิจารณ์กลับมาแล้ว ควร
วางขายเป็นการทั่วไปชั่วคราวด้วย ซึ่งหากส่วนของเนื้อหากฎหมายปัจจุบันและปัญหาที่เกี่ยวข้อง
เขียนได้ดีสมบูรณ์แล้ว ย่อมมีผู้ซื้อหาไปใช้เช่นเดียวกับตำราหรือเอกสารวิชาการทั่วไป ส่วนการให้มี
ร่างกฎหมายประกอบรายงานด้วยนั้นเป็นการแสดงถึงการเป็นข้อเสนอที่เป็นทางการโดยมีรูปธรรม
แน่ชัดเพื่อการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาต่อไป รายงานนี้จึงเป็นขั้นตอนในขั้นที่สุดที่จำ
ไปสู่ทางปฏิบัติที่แท้จริง มิใช่รายงานของสถาบันศึกษาวิจัยต่างๆไป ที่เก็บขึ้นหิ้งไว้นานเท่าใดก็ได้
ตราบเท่าที่ยังไม่มีใครสนใจอย่างจริงจัง ซึ่งหวังว่านักวิชาการที่มีจิตใจพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้าจะ
ให้ความร่วมมือแก่คณะกรรมการพัฒนากฎหมายมากยิ่งขึ้น เพราะผลงานวิจัยที่สร้างไว้ นอกจากจะ
เป็นผลงานตามความเหมาะสมแล้ว ยังจะนำไปสู่ขั้นตอนการปฏิบัติอย่างจริงจังด้วย

ในการพัฒนากฎหมายตามมาตรา 17 เบญจ ได้บัญญัติเจตนารมณ์ให้เห็นเด่นชัดถึง
หลักการฟังความเห็นของมหาชน (public consultation) โดยให้พิจารณาจัดให้มีการสัมมนา การ
รับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานและบุคคลต่างๆ ทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชนซึ่งย่อมเป็นที่
แน่นอนว่าจะมีผลเป็นการสร้างความเชื่อถือในความมั่นคงทางวิชาการของรายงานที่จะเสนอและ
ความชอบธรรมในการนำความคิดเห็นของมหาชนในการจะพัฒนากฎหมายเสนอต่อรัฐบาล การจัด
ให้มีการรับฟังความคิดเห็นของมหาชนที่กว้างขวางละเอียดอ่อนเพียงใดย่อมเป็นการสร้าง

ความชอบธรรมในข้อเสนอให้มากขึ้นตามไปด้วย ในปัจจุบันคณะกรรมการพัฒนากฎหมายตั้งใจว่า รายงานการศึกษาทุกฉบับจะต้องจัดให้มีการสัมมนาทดสอบแสดงความยอมรับของมติมหาชนด้วยเสมอ โดยจะจัดเป็นสัมมนาในระดับชาติซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการเป็นอย่างน้อย คือ

(1) ผู้ใช้บังคับกฎหมาย (เพื่อให้ทราบรายละเอียดว่ามาตรการใหม่จะใช้บังคับได้จริงหรือไม่)

(2) ผู้ถูกใช้บังคับกฎหมาย (เพื่อให้ทราบถึงภาระที่จะเกิดขึ้นว่าเหมาะสมหรือเกินสมควรไปหรือไม่)

(3) นักวิชาการสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมิใช่เฉพาะนักกฎหมาย (เพื่อให้ทราบถึงความถูกต้องและทางเลือกอื่นที่ควรพิจารณาให้ดียิ่งขึ้น) และ

(4) นักการเมือง ซึ่งจะรวมทั้งรัฐมนตรีและสมาชิกรัฐสภาไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเสนอหรือฝ่ายค้าน (เพื่อให้ผู้รับผิดชอบทราบถึงข้อเท็จจริง สภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของสังคม โดยเฉพาะของประชาชนที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นพื้นฐานในขั้นพิจารณาทางการเมืองต่อไป)

ในการสัมมนาจะให้ผู้มีผลประโยชน์เข้ามาร่วมสังเกตการณ์โดยใกล้ชิด เพื่อให้ทุกฝ่ายแสดงออกอย่างชอบธรรมและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจโดยกว้างขวาง

สำหรับการดำเนินการในปีแรกนับแต่จัดตั้ง คือปีงบประมาณ 2536 นั้น ได้มีโครงการวิจัยที่คณะรัฐมนตรีให้ดำเนินการถึง 21 โครงการ โดยผู้ดำเนินการวิจัยจะเป็นนักวิชาการสาขาต่างๆ ในมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัยเอกชน และคณะบุคคล ซึ่งปรากฏว่ามีผู้ขอเข้าร่วมมีอยู่หลายราย สมมติเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้แต่ต้นให้งานของคณะกรรมการพัฒนากฎหมายเป็นศูนย์รวมทรัพยากรบุคคลในด้านนี้เพื่อปรับปรุงกฎหมายให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคม ในบางโครงการก็เป็นการวิจัยร่วมกับสถาบันอื่นก็มี เช่น เรื่องกฎหมายส่งเสริมการปลูกป่า ซึ่งดำเนินการร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และเริ่มได้รับความสนใจให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

จากเจตนารมณ์ในการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนากฎหมายขึ้นมานั้นจะเห็นได้ว่าแตกต่างจากต่างประเทศค่อนข้างมาก โดยในหลายประเทศแม้จะกล่าวว่ามีวัตถุประสงค์กว้างแต่การดำเนินงานค่อนข้างยุ่งเกี่ยวแต่ในขอบเขตของเทคนิคกฎหมายสำหรับนักกฎหมาย (lawyer's law) แต่คณะกรรมการพัฒนาไทยเราได้ตั้งขึ้นเพื่อเป็นแกนในการประสานงานกับการพัฒนาในแง่ต่างๆ เพื่อช่วยผลักดันให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นไปตามเป้าหมาย โดยจัดให้มีกฎหมายที่จะชักนำสังคมหรือสนองตอบสังคมเพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ขณะเดียวกันก็จัดให้มีกฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อสภาพของสังคมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว หัวข้อศึกษาใน 21 โครงการ ของปีแรกจึงเกี่ยวข้องกับการพัฒนาค่อนข้างมาก โดยพิจารณาจัดลำดับว่าเรื่องใดมีความจำเป็นสูงที่ต้องดำเนินการก่อนในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทย จากเป้าหมายและแนวทางดังกล่าวการดำเนินงานได้มีการตั้งอนุกรรมการขึ้นมา 7 ชุด คือ

- 1) อนุกรรมการสาขากฎหมายการเมือง การปกครอง และการบริหารราชการ
- 2) อนุกรรมการสาขากฎหมายการยุติธรรมทางแพ่งและทางอาญา
- 3) อนุกรรมการสาขากฎหมายการคลัง การธนาคาร สถาบันการเงิน และ

รัฐวิสาหกิจ

- 4) อนุกรรมการสาขากฎหมายการอุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรม การคมนาคม และการสื่อสาร
- 5) อนุกรรมการสาขากฎหมายการเกษตร ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ การพลังงาน และสิ่งแวดล้อม
- 6) อนุกรรมการสาขากฎหมายสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และการสาธารณสุข
- 7) อนุกรรมการสาขากฎหมายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการค้าระหว่างประเทศ

โดยในอนุกรรมการทั้ง 7 ชุด จำนวน 98 คน (ไม่นับฝ่ายเลขานุการ) นั้น เป็นนักกฎหมาย 50 คน และเป็นนักวิชาการสาขาต่างๆ อีก 48 คน ซึ่งแต่ละคนเคยดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี นักวิชาการในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและกระทรวงต่างๆ นักวิชาการในสถาบันเอกชน เช่น สภาหอการค้าไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย แม้กระทั่งประธานบริษัทใหญ่ๆ ในภาคเอกชน ซึ่งหวังอย่างยิ่งว่า จะมีผลงานที่ได้ออกมาให้เห็นกันอย่างแน่นอนในระยะอันใกล้

การยกเลิกกฎหมายเก่าที่ล้าสมัยเพื่อจัดความสงสัยว่ากฎหมายใดยังจะมีผลบังคับได้หรือไม่ และการรวมกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวข้องกันเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการรวบรวม (compilation) หรือการประมวล (codification) ต่างก็เป็นงานสำคัญที่รอการพัฒนาอยู่เช่นกัน เพียงแต่ว่าการจะเริ่มงานใดก่อนย่อมขึ้นอยู่กับลำดับความสำคัญที่มีต่อสังคมและจำนวนนักวิชาการที่มีอยู่ในสังคมไทย นอกจากนั้น การพัฒนากฎหมายโดยวิธีการอื่น เช่น การจัดพิมพ์กฎหมายให้เป็นระบบ การจัดทำสารานุกรมกฎหมาย การส่งเสริมการวิจัยทางนิติศาสตร์ที่เอื้ออำนวยแก่การพัฒนากฎหมาย เหล่านี้ก็เป็นสิ่งที่ต้องคิดกันต่อไปในอนาคต

ดังนั้น ลักษณะของกฎหมายที่ดั่งนั้น อาจจะเห็นได้ว่าการจัดให้มีกรรมการร่างกฎหมายในสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นการจัดให้มีองค์กรโดยเฉพาะเพื่อพิจารณาในการพัฒนาต้นแบบการร่างกฎหมาย ให้พัฒนาไปอย่างเหมาะสม และขณะนี้การจัดให้มีคณะกรรมการพัฒนากฎหมายและอนุกรรมการในลักษณะดังกล่าว จะเป็นการช่วยเสริมในการพัฒนาต้นแบบของกฎหมายให้ดียิ่งขึ้นในขณะนี้องค์กรที่จะพัฒนาทั้งรูปแบบและสาระก็ได้เกิดขึ้นโดยครบวงจรแล้ว ผลงานการพัฒนากฎหมายของไทยย่อมจะต้องดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในไม่ช้า

2. การร่างกฎหมาย

เมื่อได้มีการยกร่างกฎหมายแล้ว ผู้เสนอร่างกฎหมายก็เสนอร่างกฎหมาย แต่ถ้าหากเป็นร่างพระราชบัญญัติจะต้องเสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, มาตรา 133) สมาชิกสภาและผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาจึงต้องเป็นผู้ร่างกฎหมายด้วยตนเองเพราะไม่มีบุคคลอื่นเป็นผู้ช่วยในการยกร่างพระราชบัญญัติ (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2561, น, 21)

2.1 ที่มาของร่างกฎหมาย

นโยบายเป็นที่มาของร่างกฎหมาย คณะรัฐมนตรีแถลงนโยบายเมื่อได้รับโปรดเกล้าแต่งตั้งแล้ว ต่อรัฐสภาว่าตนมีนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างไร (รัฐธรรมนูญ 2560, มาตรา 162) ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงข้อผูกพันดังนี้

2.1.1 ต้องกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 (มาตรา 75) กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะแนวนโยบายแห่งรัฐเป็นข้อเรียกร้องอย่างน้อยที่สุดของรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งคณะรัฐมนตรีทุกคนจะต้องปฏิบัติตามให้เป็นไปตามแนวนโยบายแห่งรัฐ และจะขัดแย้งกับแนวนโยบายแห่งรัฐมิได้

2.1.2 ต้องเอากำหนดนโยบายของพรรคการเมืองที่สนับสนุนคณะรัฐมนตรีนั้นมาเป็นนโยบายของรัฐบาล (ไพโรจน์ วายุภาพ, 2562, น. 132) ทั้งนี้ เพราะในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นการเลือกตั้งทั่วไปนั้น พรรคการเมืองย่อมนำนโยบายของพรรคมาเสนอต่อประชาชนพร้อมด้วยให้คำมั่นสัญญาว่า ในกรณีที่ผลของการเลือกตั้งทำให้คนเป็นฝ่ายข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมืองจะนำนโยบายของพรรคมาเป็นนโยบายของคณะรัฐมนตรี ส่วนในกรณีที่พรรคการเมืองต้องร่วมกันตั้งแต่สองพรรคขึ้นไปจึงจะจัดตั้งรัฐบาลที่เรียกว่า รัฐบาลผสม (Coalition Government) ได้ นโยบายของคณะรัฐมนตรีย่อมได้แก่นโยบายของพรรคการเมืองซึ่งร่วมมือกันจัดตั้งรัฐบาลโดยนำนโยบายของพรรคการเมืองนั้นๆ มาอะลุ่มอล่วยกัน

การที่รัฐสภานับสนุนคณะรัฐมนตรี ย่อมหมายความว่ารัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบในนโยบายและตัวบุคคลผู้ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี ฉะนั้น คณะรัฐมนตรีจึงมีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามนโยบายนั้นๆ

ในการที่คณะรัฐมนตรีจะบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายนั้นๆ ถ้าสามารถบริหารราชการแผ่นดินไปได้โดยไม่ต้องอาศัยบทกฎหมาย เช่น การช่วยเหลือพี่น้องชาวไทยภาคอีสานที่อดอยากขาดแคลนในปัจจุบัน คณะรัฐมนตรีก็ดำเนินการไปตามวิถีทางของฝ่ายบริหาร แต่ถ้าการที่จะบริหารราชการแผ่นดินจำต้องอาศัยบทกฎหมาย คณะรัฐมนตรีหรือกระทรวงทบวงกรมซึ่งจะเป็นผู้บริหารให้เป็นไปตามนโยบายจำต้องพิจารณาว่า

ก. มีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วหรือไม่ถ้ามีกฎหมายนั้นเพียงพอที่จะบริหารราชการไปได้หรือไม่

ข. ถ้ากฎหมายที่มีอยู่แล้วไม่มีหรือมีแต่ไม่เพียงพอ ก็ต้องพิจารณาว่าสมควรจะออกกฎหมายใหม่ทั้งฉบับ หรือจะแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่แล้ว หลักมีว่ากฎหมายเรื่องใดจะต้องมีบทบัญญัติเฉพาะเรื่องนั้นเท่านั้น ไม่ควรเอาเรื่องอื่นมาปะปนกัน เช่น พระราชบัญญัติแพปลาฯ ก็ไม่ควรบัญญัติถึงการจับปลาน้ำลึก ซึ่งเป็นเรื่องประมงทะเล โดยเหตุนี้ถ้าเป็นคนละเรื่องกันก็ไม่อาจแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่แล้วได้ จำต้องบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่ แต่แม้จะเป็นกฎหมายเรื่องเดียวกันแต่ถ้าได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งจนยากแก่การค้นหาแล้ว บางทีก็เป็นการสมควรที่จะยกเลิกและบัญญัติขึ้นใหม่ทั้งฉบับ ในทางปฏิบัติ การที่จะยกเลิกกฎหมายทั้งหมดและบัญญัติขึ้นใหม่ทั้งฉบับมักจะไม่ได้กระทำ เพราะเป็นการทำให้เสียเวลาของรัฐสภา นอกจากนั้นในการที่จะบัญญัติขึ้นใหม่ทั้งฉบับยังเปิดโอกาสให้มีการแปรญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมได้ทุกมาตรา ซึ่งอาจทำให้แก้ไขเพิ่มเติมในข้อที่รัฐบาลไม่ประสงค์ก็ได้ ฉะนั้น เพื่อความสะดวกและให้กฎหมายได้

บัญญัติใช้ในเวลาอันรวดเร็ว โดยมากจึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเป็นฉบับๆ เท่าที่จำเป็น ยิ่งกว่าที่จะนำบทบัญญัติทั้งหมดมารวมบัญญัติไว้เป็นกฎหมายฉบับเดียวกันตามที่กล่าวมาแล้วแสดงว่า

(1) ร่างกฎหมายมาจากนโยบายของรัฐบาลซึ่งนำมาจากนโยบายของพรรคการเมืองที่สนับสนุนรัฐบาลนั้นๆ เพราะฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีย่อมหมายถึง การเปลี่ยนนโยบายมีผลเป็นการออกกฎหมายยกเลิกกฎหมายหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

(2) บุคคลซึ่งมีหน้าที่ร่างกฎหมายจะต้องพยายามร่างกฎหมายให้ตรงกับหลักการซึ่งคณะรัฐมนตรีหรือกระทรวงทบวงกรมมอบหมาย ในการนี้ คณะรัฐมนตรีหรือกระทรวงทบวงกรมที่ให้ออกร่างกฎหมาย อาจมอบรายละเอียดบางประการมาด้วยก็ได้ รายละเอียดที่ได้รับมอบหมายนี้ ย่อมผูกมัดผู้ร่างกฎหมาย กล่าวคือ ผู้ร่างกฎหมายจะยกร่างกฎหมายให้ผิดไปจากหลักการ และรายละเอียดที่มอบหมายให้ไม่ได้ เพราะคณะรัฐมนตรีหรือกระทรวงทบวงกรมซึ่งเป็นฝ่ายมอบหมายหลักการและรายละเอียดต่างหากซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบ ผู้ร่างกฎหมายหาได้รับผิดชอบด้วยไม่ ความรับผิดชอบของผู้ร่างกฎหมายจะมีเฉพาะได้ร่างผิดพลาดไปในเทคนิคของการร่างกฎหมาย เช่น ได้ร่างกฎหมายให้มีบทบัญญัติขัดแย้งกัน หรือใช้ถ้อยคำไม่รัดกุมเป็นตัวอย่าง ส่วนในกรณีที่คณะรัฐมนตรีหรือกระทรวงทบวงกรมมิได้มอบรายละเอียดมาให้ยกร่าง คือเป็นแต่มอบหลักการมาให้ยกร่างก็เป็นหน้าที่ของผู้ร่างกฎหมายที่จะร่างให้มีรายละเอียดเอาเอง ทั้งนี้ ผู้ยกร่างย่อมจะต้องคำนึงถึงถึงหลักกฎหมายทั่วไปตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และประมวลกฎหมายอาญาเท่าที่หลักกฎหมายทั่วไปนั้น ไม่ขัดกับหลักการที่ผู้ยกร่างได้รับมา และถ้าสามารถทำได้ ไม่ควรจะให้บทบัญญัติของร่างพระราชบัญญัติมีข้อความแย้งหรือขัดกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือประมวลกฎหมายอาญา อันมีลักษณะเป็นกฎหมายทั่วไปของประเทศ

2.2 การยกร่างกฎหมายและการพิจารณาร่างกฎหมาย

ผู้ยกร่างกฎหมายอาจเป็นคนๆ เดียวก็ได้ ทั้งนี้ แล้วแต่คณะรัฐมนตรีหรือกระทรวงทบวง กรมจะมอบให้ข้าราชการคนเดียวเป็นผู้ยกร่าง หรือจะแต่งตั้งคณะกรรมการไปยกร่างเพื่อให้เห็นเค้าโครงร่างกฎหมายเต็มขั้นหนึ่งก่อนก็ได้แต่การพิจารณาร่างกฎหมายที่ให้ออกขึ้นเรียบร้อย แล้วนั้นเป็นการพิจารณาของคณะกรรมการแทบทั้งนั้น ทั้งนี้มีวิธีปฏิบัติดังนี้ เมื่อข้าราชการคนเดียวหรือคณะกรรมการได้ยกร่างกฎหมายขึ้นสำเร็จแล้ว และรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ซึ่งจะเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายนั้นเห็นชอบด้วย ก็จะได้เสนอไปให้คณะรัฐมนตรีเพื่อรับหลักการแล้วก็จะได้ส่งมาให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาต่อไป คณะกรรมการกฤษฎีกานี้แยกเป็นกรรมการร่างกฎหมายกองด้วยกัน แต่ละกองประกอบด้วยกรรมการร่างกฎหมายจำนวน 6 คนถึง 8 คน มีหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายที่คณะรัฐมนตรีลงมติรับหลักการ ดังกล่าวข้างต้น กรรมการร่างกฎหมายต่างๆ ย่อมแก้ไขเพิ่มเติมร่างกฎหมายนั้นได้ตามที่เห็นสมควร แต่ไม่มีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติมให้ผิดไปจากหลักการของร่างพระราชบัญญัตินั้นๆ ซึ่งคณะรัฐมนตรีรับหลักการไปแล้ว แต่นอกจากนั้น นายกรัฐมนตรียังตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายของนายกรัฐมนตรีขึ้นอีกคณะ

หนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่คล้ายคลึงกับคณะกรรมการกฤษฎีกา นับว่าเป็นคณะกรรมการที่นายกรัฐมนตรีกำหนด มอบหมายให้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติเป็นนโยบายสำคัญๆ ของรัฐบาล

2.3 ลักษณะรูปร่างของกฎหมาย

ผู้ร่างกฎหมายในขั้นแรกก็ดี กรรมการร่างกฎหมายของคณะกรรมการกฤษฎีกา ก็ดี จะต้องพิจารณาว่าจะร่างกฎหมายในรูปพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา หรือกฎกระทรวง ฯลฯ ในการนี้มีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

2.3.1 ถ้าจะร่างเป็นร่างพระราชบัญญัติแล้ว ก็สามารถมีบทบัญญัติต่างๆ โดยมิชอบความตามที่เห็นสมควร เพราะพระราชบัญญัตินั้นจะบัญญัติอะไรก็ได้ เว้นเสียแต่จะแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้เท่านั้น เพราะถ้าแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญแล้ว ถ้าศาลเสนอความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ ก็มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยว่าบทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 211

ร่างกฎหมายใดที่เป็นการรวบรวมกฎหมายอย่างเป็นหมวดหมู่เป็นระบบและทั่วความถึงกันได้ จะใช้ชื่อว่าเป็น “ประมวลกฎหมาย” แทนคำว่า “พระราชบัญญัติ” เช่นประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายที่ดิน ประมวลกฎหมายยาเสพติด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นต้น ในกรณีเช่นว่านี้ ก็ต้องร่างพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายนั้นๆ อีกฉบับหนึ่งมีความว่า พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต่อท้ายพระราชบัญญัตินั้นเป็นกฎหมายตั้งแต่เมื่อใด

2.3.2 ถ้าจะร่างเป็นร่างพระราชกำหนดแล้ว ก็สามารถมีบทบัญญัติต่างๆ โดยมิชอบความตามที่เห็นสมควร เพราะพระราชกำหนดนั้นจะบัญญัติอะไรก็ได้ เว้นเสียแต่จะแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้เท่านั้น เพราะถ้าแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ แล้ว ถ้าศาลเสนอความเห็นไปยังศาลรัฐธรรมนูญฯ ก็มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัตินั้นเป็นอันอันใช้บังคับมิได้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 211 แต่สำหรับการพิจารณาร่างพระราชกำหนดนั้นจะต้องพิจารณาเพิ่มขึ้นจากการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติอีกอย่างหนึ่ง กล่าวคือ จะต้องพิจารณาว่าเงื่อนไขในการตราพระราชกำหนดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 184 และมาตรา 186 ของรัฐธรรมนูญฯ นั้น ครบถ้วนหรือไม่ อีกด้วย

2.3.3 ถ้าจะร่างเป็นพระราชกฤษฎีกาแล้ว ก็ต้องระลึกว่ามีพระราชกฤษฎีกาอยู่สองประเภท กล่าวคือ

ก. พระราชกฤษฎีกาที่ไม่ได้ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายใดๆ เลย เช่น พระราชกฤษฎีกากำหนดเบี้ยประชุมคณะกรรมการฯ ซึ่งเป็นกรณีที่ทางราชการให้เบี้ยประชุม หรือพระราชกฤษฎีกากำหนดวันลาฯ ซึ่งเป็นกรณีที่ทางราชการกำหนดว่าข้าราชการมีสิทธิที่จะลาได้ พระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสมาชิกรัฐสภาตามสมัยประชุมสามัญซึ่งเป็นแต่เรียกประชุมสมาชิกรัฐสภา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าพระราชกฤษฎีกาทำนองนี้ได้เป็นเรื่องกำหนดกิจการในวงการบริหารหรือรัฐสภาเท่านั้น และการออกพระราชกฤษฎีกาทำนองนี้เป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 187 ซึ่งบัญญัติว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย” ฉะนั้น ถ้าวงการรัฐสภาหรือรัฐสภาเห็นว่า กิจการใดเป็นเรื่องสำคัญควรจะตราเป็นพระราชกฤษฎีกาก็อาจขอให้คณะรัฐมนตรีถวายคำแนะนำให้พระมหากษัตริย์ทรงตราพระ

ราชกฤษฎีกาได้ แต่พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะต้อง (1) ไม่แย้งหรือขัดกับรัฐธรรมนูญฯ โดยจะกำหนดให้กระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของราษฎรที่รัฐธรรมนูญให้หลักประกันไว้ไม่ได้ และ (2) พระราชกฤษฎีกาดังกล่าวจะขัดกับบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดไม่ได้ ทั้งนี้ เพราะพระราชบัญญัติกำหนดดังกล่าวมีฐานะเป็นกฎหมายและสูงกว่าพระราชกฤษฎีกา ฉะนั้น พระราชกฤษฎีกาจึงไม่สามารถที่จะมีบทบัญญัติขัดแย้งหรือขัดต่อพระราชบัญญัติพระราชกำหนดดังกล่าวได้

ข. พระราชกฤษฎีกาที่จะออกโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย กล่าวคือ ออกมาเพื่อกำหนดรายละเอียดของกฎหมายได้แก่ พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ได้ ให้ฝ่ายบริหารที่จะถวายคำแนะนำให้พระมหากษัตริย์ทรงตราพระราชกฤษฎีกาได้ พระราชกฤษฎีกากล่าวนี้จะแย้งหรือขัดกับรัฐธรรมนูญและกฎหมายใดๆ ไม่ได้และยังจะต้องออกภายในกรอบแห่งพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดที่ให้อำนาจให้ออกพระราชกฤษฎีกานั้นด้วย กล่าวคือ จะต้องพิจารณาจากพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดนั้นๆ ว่าได้ให้อำนาจให้ออกพระราชกฤษฎีกาในเรื่องใดบ้าง เช่น ให้ออกพระราชกฤษฎีกาเฉพาะการนำพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดไปใช้ในท้องที่ใด เวลาใด ก็ออกได้เฉพาะเรื่องสถานที่และเวลาที่จะใช้นั้น จะออกพระราชกฤษฎีกาในเรื่องอื่นๆ ไม่ได้ นอกจากนี้ ข้อความของพระราชกฤษฎีกาเองก็จะเป็นข้อความที่กำหนดหน้าที่ของราษฎรขึ้นใหม่หรือจำกัดหรือตัดทอนเสรีภาพของราษฎรขึ้นใหม่นอกเหนือไปจากที่พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ที่เป็นแม่บทกำหนดไว้ก็ไม่ได้ เพียงแต่อธิบายหน้าที่ของราษฎรหรืออธิบายการจำกัดหรือตัดทอนสิทธิหรือเสรีภาพของราษฎรซึ่งบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดเป็นรายละเอียดเท่านั้น

2.3.4 ถ้าจะร่างเป็น ร่างกฎกระทรวงแล้ว ก็ต้องพิจารณาแบบเดียวกับการพิจารณาร่างพระราชกฤษฎีกาที่ออกโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมาย เพราะเป็นกรณีที่พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดมอบอำนาจให้รัฐมนตรี ผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดออกกฎกระทรวงเป็นรายละเอียด ฉะนั้น ในการพิจารณากฎกระทรวงจะต้องพิจารณา 3 ประการคือ (1) จะแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้ (2) จะขัดกับกฎหมายใดๆ ก็ไม่ได้ และ (3) ต้องออกภายในกรอบแห่งพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดที่ให้อำนาจออกกฎกระทรวงนั้นๆ กล่าวคือจะต้องพิจารณาจากพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดที่เป็นแม่บทว่าได้ให้อำนาจให้ออกกฎกระทรวงในเรื่องใดบ้าง และจะออกกฎกระทรวงได้เฉพาะเท่าที่พระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดนั้นๆ ระบุไว้ แต่สำหรับพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดนั้น ในบางกรณีก็ได้กำหนดให้ออกกฎกระทรวงต่างๆ ไป เช่น ให้ออกกฎกระทรวง เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด เป็นต้น ในกรณีเช่นว่านี้ ก็ออกกฎกระทรวงในเรื่องต่างๆ เพื่อให้การเป็นไปตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ซึ่งได้กำหนดให้ออกพระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวงเป็นรายละเอียดนั้น มีหลักว่า เรื่องใดที่เป็นเรื่องสำคัญก็ได้ กำหนดให้ออกเป็นพระราชกฤษฎีกา ถ้าเรื่องใดที่มีความสำคัญลดหลั่นลงมา ก็ได้กำหนดให้ออกเป็นกฎกระทรวง อย่างไรก็ตาม ความคิดที่เกี่ยวกับความสำคัญของเรื่องอาจเปลี่ยนแปลงไปตามพฤติการณ์และกาลเทศะ เช่น การกำหนดให้เป็นป่าสงวนและป่าคุ้มครองนั้น แต่เดิมโดยที่เห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นการตัดทอนสิทธิของราษฎรในการใช้ป่า จึงให้กระทำเป็นพระราชกฤษฎีกา แต่ต่อมาก็

เห็นกันว่าการกำหนดให้เป็นป่าสงวนและคุ้มครองนั้นไม่สู้จะมีความสำคัญจึงได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติฯ เปลี่ยนมาให้ออกกฎกระทรวงแทนการออกเป็นพระราชกฤษฎีกากับออกเป็นกฎกระทรวงนั้นมีแบบพิธีคือ ต้องได้รับการพิจารณาของคณะรัฐมนตรีด้วยกันต่างกันเพียงว่า ถ้าเป็นพระราชกฤษฎีกา คณะรัฐมนตรีต้องถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยในฐานะที่ได้ทรงตราพระราชกฤษฎีกา และต้องมีรัฐมนตรีคนหนึ่งลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่ถ้าเป็นกฎกระทรวงเมื่อคณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบแล้ว รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดเป็นผู้ลงชื่อในฐานะเป็นผู้ตรากฎกระทรวงนั้นๆ

2.3.5 ถ้าจะร่างเป็นข้อบังคับขององค์การปกครอง เช่น เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติจังหวัด หรือข้อบัญญัติตำบล ก็ต้องพิจารณาว่า (1) จะแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ ไม่ได้ (2) จะแย้งหรือขัดกับกฎหมายใดๆ ไม่ได้ (3) ต้องออกภายในกรอบแห่งพระราชบัญญัติ หรือพระราชกำหนดซึ่งให้อำนาจให้ออกข้อบังคับขององค์การปกครองตนเองนั้นๆ ในกรณีนี้ ก็ต้องดูว่า เงื่อนไขในข้อบังคับขององค์การปกครองตนเองนั้นๆ ครบถ้วนหรือไม่ การร่างข้อบังคับตนเองนี้เป็นการจัดทำองค์การนั้นๆ เป็นอิสระจากทางรัฐบาล คือ คณะรัฐมนตรี

2.4 การค้นหาหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

การร่างกฎหมายจะต้องพยายามให้ได้หลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ทั้งโดยคำนึงถึงหลักกฎหมายทั่วไปตามที่ได้เห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือประมวลกฎหมายอาญา เป็นต้น ในการที่จะค้นหาหลักเกณฑ์นี้มีข้อที่ต้องกระทำดังนี้

2.4.1 ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์จากกฎหมายไทย ที่บัญญัติไปแล้วในเรื่องเดียวกัน และเรื่องอื่นๆ ว่าการใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวได้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างไร มีข้อดีอย่างไร ข้อเสียอย่างไร มีอุปสรรคบ้างหรือไม่ มีทางแก้ไขข้อเสียและอุปสรรคนั้นอย่างใดบ้าง ข้อเสียและอุปสรรคดังกล่าวมีการแก้ไขไปแล้วและมีผลอย่างไรหรือไม่ เมื่อนำข้อดีมาเปรียบเทียบกับข้อเสีย และอุปสรรคดังกล่าวจะสมควรมีหลักเกณฑ์นั้นๆ ต่อไปอีกหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักเกณฑ์ที่ใช้อยู่ในกฎหมายไทยนั้นเหมาะสมกับนิสัยใจคอของคนไทย ภูมิประเทศ เหตุการณ์ และกาลสมัยมากน้อยเพียงใด

2.4.2 การพิจารณาเทียบเคียงกฎหมายต่างประเทศ นอกจากผู้ร่างกฎหมายจะคำนึงถึงกฎหมายไทยแล้ว ควรจะได้เทียบเคียงกฎหมายต่างประเทศด้วย เพราะสังคมมนุษย์ย่อมมีชีวิตและดำเนินการประกอบอาชีพและทำการค้าขายคล้ายคลึงกัน เช่น การอยู่กินระหว่างสามีภริยาในฐานะเดียวเมียเดียว เป็นต้น โดยเหตุนี้กฎหมายของประเทศต่างๆ จึงคล้ายคลึงกัน ที่กฎหมายต่างกันไปบ้างก็เพราะขนบธรรมเนียมประเพณีของชาตินั้นๆ แตกต่างกัน แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับการพาณิชย์แล้วเกือบจะพูดได้ว่าคล้ายคลึงกันมากทีเดียว จนถึงกับมีนักกฎหมายคิดจะให้ประเทศต่างๆ มีกฎหมายว่าด้วยสัญญาซื้อขายและกฎหมายว่าด้วยตัวเงินเป็นอย่างเดียวกัน ตามที่กล่าวมานี้ย่อมแสดงว่า การเทียบเคียงกฎหมายต่างประเทศย่อมทำให้ผู้ร่างกฎหมายไทยเกิดความคิดที่ว่า จะหาหลักเกณฑ์อย่างไรมาใช้จึงจะเหมาะสม ในการเทียบเคียงกฎหมายต่างประเทศนี้ ก็ย่อมจะต้องคำนึงถึงตำรากฎหมายและคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศประกอบด้วย เพื่อพิจารณาว่าสิ่งใดอาจขาดตกบกพร่องอยู่ในกฎหมายต่างประเทศก็ดี หรือที่ยังมีอุปสรรคอยู่ในกฎหมายต่างประเทศก็ดี ถ้าผู้ร่างกฎหมายไทยจะเทียบเคียงเอากฎหมายต่างประเทศมาใช้ ก็

จะต้องแก้ไขข้อขาดตกบกพร่องหรือขจัดอุปสรรคนั้นๆ ให้หมดไป อนึ่ง มีข้อที่ควรระลึกเหมือนกันว่า ไม่ใช่บทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศจะดีไปหมดเพราะอาจเป็นไปได้ว่าเมื่อคำนึงถึงภูมิประเทศ นิสัยใจคอ และความต้องการของชนชาติไทยแล้ว การนำกฎหมายต่างประเทศเทียบเคียงมาใช้ อาจไม่เหมาะสมก็ได้ เช่น กฎหมายต่างประเทศซึ่งได้บัญญัติไว้สำหรับต่างประเทศที่เป็นประเทศที่ ร่ำรวย สามารถหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีประสิทธิภาพมาดำเนินการได้ แต่ไม่เหมาะสมที่จะเทียบเคียงนำมาใช้ในประเทศของเราซึ่งเป็นประเทศที่ยากจน เป็นต้น ฉะนั้น จึงต้องพิจารณาในแง่ที่ว่า ถ้านำเอากฎหมายต่างประเทศเทียบเคียงมาใช้ในประเทศไทยแล้ว จะเหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ของประเทศไทย ตลอดจนนิสัยใจคอและความต้องการของคนไทยหรือไม่

2.4.3 การพิจารณาสภาพความเป็นอยู่ของประเทศไทย เมื่อออกกฎหมายไปแล้ว ต้องคำนึงถึงเจ้าพนักงานผู้ที่จะปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายว่า มีสมรรถภาพเพียงใด ตลอดจนงบประมาณและเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีอยู่ว่าจะดำเนินการไปได้เพียงใดด้วย เช่น ถ้าเจ้าพนักงานมีสมรรถภาพต่ำการกำหนดให้ร่างกฎหมายมีวิธีการยุ่งยากย่อมจะทำให้เจ้าพนักงานไม่อาจปฏิบัติได้ บางกรณีถ้าจะต้องใช้งบประมาณมากเกินไป กฎหมายก็จะเป็นหมัน เพราะไม่มีทางที่จะจัดสรรเงินงบประมาณมาใช้จ่ายในการนั้นได้ เพื่อให้ร่างกฎหมายเหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของประเทศไทย ในการร่างกฎหมายที่ดี ในการพิจารณาร่างกฎหมายที่ดี จึงต้องเชิญผู้แทนกระทรวงทบวง กรม ซึ่งมีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นมาร่วมประชุมด้วย เพื่อจะได้แถลงข้อเท็จจริงว่า ถ้าวางกฎหมายจะมีบทบัญญัตินั้นๆ กระทรวงทบวงกรมนั้นๆ จะปฏิบัติให้การเป็นไปได้อย่างไรหรือไม่เพียงใด

2.4.4 ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในการตีความในกฎหมาย กฎหมายเมื่อประกาศใช้ไปแล้ว ก็ต้องมีการใช้และการตีความในกฎหมาย ทั้งนี้ เพราะการตีความในกฎหมาย ได้แก่ การหยั่งทราบความหมายของกฎหมายในกรณีที่บทกฎหมายมีข้อความไม่ชัดเจนแน่นอน มีความหมายกำกวม หรือมีความหมายได้หลายทาง และบทบัญญัติที่ร่างกฎหมายเห็นว่าชัดเจนแล้ว ผู้ใช้กฎหมายอาจเห็นว่ายังไม่ชัดเจนก็ได้ เพราะต่างคนต่างความคิด โดยเหตุนี้ ถ้าผู้ใช้กฎหมายเห็นว่า บทกฎหมายมีข้อความไม่ชัดเจนแน่นอน มีความหมายกำกวม หรือมีความหมายได้หลายทาง ก็จะต้องตีความ ฉะนั้นผู้ร่างกฎหมายจึงต้องทราบหลักเกณฑ์ในการตีความในกฎหมายด้วย เช่น หลักเกณฑ์ที่ว่ากฎหมายที่เป็นบทยกเว้นจะต้องพิจารณาอย่างเคร่งครัด (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2559, น.89.) (หลักเกณฑ์ในการตีความดังกล่าวนี้ ความคิดสมัยใหม่ไม่ได้รับรองต่อไปแล้ว) เป็นต้น กล่าวคือ จะต้องตีความว่าผู้ร่างกฎหมายประสงค์จะยกเว้นไว้เท่าที่บัญญัติไว้นั้น เมื่อผู้ร่างกฎหมายระลึกถึงหลักเกณฑ์ในการตีความในกฎหมายดังกล่าวแล้ว เวลาที่จะร่างบทบัญญัติใดซึ่งมีลักษณะเป็นข้อยกเว้น ก็จะต้องพิจารณาโดยรอบคอบว่า จะสมควรยกเว้นกรณีใดอีกบ้างหรือไม่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมุ่งหมายของกฎหมายในขณะนั้น ได้มีการประกาศเหตุผลของการตรากฎหมายนั้นๆ ในราชกิจจานุเบกษา โดยพิมพ์ต่อจากพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระบรมราชโองการ ให้ใช้บังคับเช่นพระราชบัญญัติฯ พระราชกฤษฎีกา หรือกฎกระทรวงนั่นเอง โดยเหตุนี้ถ้าผู้ร่างกฎหมายเขียนเหตุผลในการบัญญัติพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระบรมราชโองการฯ พระราชกฤษฎีกา หรือกฎกระทรวง ไว้แจ่มแจ้ง ก็จะเป็นเครื่องมือให้ผู้ใช้กฎหมายตีความไปในทางที่ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่ข้อนี้มีข้อระลึกดังนี้คือ ถ้าถ้อยคำในกฎหมายชัดเจนแล้ว

กล่าวคือไม่แสดงว่ามีความหมายไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน หรือมีความหมายกำกวม หรือมีความหมายได้หลายทาง ผู้ใช้กฎหมายก็ไม่มีทางที่จะตีความได้ เพราะไม่มีข้อสงสัยในความหมายของกฎหมาย เมื่อไม่มีการตีความได้แล้ว เจตนารมณ์ของกฎหมายจะมีอยู่อย่างไรก็ไม่เป็นประโยชน์ ดังนั้น การเพ่งเล็งถึงถ้อยคำของกฎหมายจึงเป็นข้อสำคัญซึ่งต้องพิจารณาก่อนอื่น

2.4.5 ต้องพิจารณาถึงกรณีช่องว่างแห่งกฎหมาย (gap in the law) ด้วย กล่าวคือ ผู้ร่างกฎหมายที่ตีนั้นจะต้องพยายามมิให้มีช่องว่างแห่งกฎหมายโดยไม่จำเป็น ช่องว่างแห่งกฎหมายถึงกรณีที่ไม่มีการบัญญัติไว้ และเมื่อมี “ช่องว่างแห่งกฎหมาย” เช่นนี้ ศาลหรือเจ้าพนักงานก็ต้องอุดช่องว่างแห่งกฎหมายนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลยุติธรรมย่อมจะยกฟ้องโดยอ้างว่าไม่มีด้วยบทกฎหมายไม่ได้ แต่การที่ศาลหรือเจ้าพนักงานจะอุดช่องว่างแห่งกฎหมายเอาเองนี้ ย่อมเห็นได้ชัดว่าอาจไม่ตรงกับเจตจำนงของผู้ร่างกฎหมาย ฉะนั้น ในกรณีที่ปรากฏว่าอาจมีช่องว่างแห่งกฎหมายเกิดขึ้นได้ในขณะร่างกฎหมาย ผู้ร่างกฎหมายก็ต้องพยายามร่างกฎหมายอย่าให้เกิดช่องว่างแห่งกฎหมาย เช่น เวลาที่ร่างกฎหมายมีโทรศัพท์ วิทยุ และวิทยุโทรภาพเป็นเครื่องมือในการสื่อสารอยู่แล้ว ผู้ร่างกฎหมายก็ต้องคิดถึงการใช้โทรศัพท์ วิทยุ และวิทยุโทรภาพเป็นเครื่องมือในการสื่อสารด้วย อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ร่างกฎหมายเห็นว่าการที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ตายตัวในร่างกฎหมายอาจทำให้ร่างกฎหมายนั้นๆ บทบัญญัติไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ อาจได้หลักเกณฑ์ที่ยังไม่ดีพอสมควรจะปล่อยให้ตำรากฎหมาย หรือคำพิพากษาศาลสูงได้คลี่คลายปัญหานั้นๆ ให้แจ่มแจ้ง และค้นหาหลักเกณฑ์ที่ดีที่สุดมาใช้ไปกลางก่อน ผู้ร่างกฎหมายก็อาจปล่อยให้เกิดช่องว่างแห่งกฎหมายไว้โดยตั้งใจ เพื่อให้ศาล เจ้าพนักงาน หรือเขียนตำราได้คิดค้นหลักเกณฑ์อันเหมาะสมสำหรับอุดช่องว่างแห่งกฎหมายไปก่อน และเมื่อได้หลักเกณฑ์ที่ดีพอแล้วจึงค่อยคิดแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยนำเอาหลักเกณฑ์นั้นๆ มาบัญญัติไว้ต่อไป

2.4.6 ต้องลองสมมติตนเองเป็นราษฎรซึ่งจะต้องถูกกฎหมายใช้บังคับ โดยปกติกฎหมายที่ร่างโดยเจ้าพนักงานของรัฐบาลนั้น มักจะคำนึงถึงความสะดวกของเจ้าพนักงานเป็นเกณฑ์ เช่น มักจะมีบทบัญญัติให้ราษฎรขอแบบฟอร์มจากเจ้าพนักงานไปกรอก แล้วราษฎรต้องนำแบบฟอร์มนั้นมามอบให้แก่เจ้าพนักงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นการกำหนดภาระให้ราษฎรซึ่งต้องประกอบกรทำมาหากินเพื่อเลี้ยงชีวิตมากเกินไป ฉะนั้นหลักการใหม่ๆ จึงมีว่า อย่าร่างกฎหมายให้ราษฎรต้องเดือดร้อนโดยไม่จำเป็น เช่น ถ้าเจ้าพนักงานจะเป็นฝ่ายออกมาราษฎรแล้ว จะเป็นการประหยัดมากกว่า เพราะเจ้าพนักงานเดินทางมาเพียงสองสามคน แต่อาจติดต่อกับราษฎรในวันหนึ่งได้หลายร้อยคน ก็ควรจะร่างกฎหมายให้เจ้าพนักงานเป็นฝ่ายมาติดต่อกับราษฎร โดยเจ้าพนักงานจะต้องยอมรับความยากลำบากไปบ้างตามสมควร โดยนัยเช่นเดียวกัน ถ้าจะมีกฎหมายกำหนดให้ราษฎรมีหน้าที่ขึ้นใหม่ก็ดีหรือจะจำกัดตัดทอนสิทธิและเสรีภาพซึ่งราษฎรมีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ ลงไปก็ดี ผู้ร่างกฎหมายก็ต้องลองสมมติตนเองเป็นราษฎรดูบ้าง ถ้ากฎหมายนี้ใช้บังคับแก่ตนเองแล้วจะเดือดร้อนเกินควรหรือไม่ ถ้าปรากฏว่าราษฎรจะต้องเดือดร้อนเกินควร ก็จะต้องพิจารณาหาทางผ่อนคลายเป็นที่ที่จะเป็นไปได้ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าความจะออกกฎหมายแต่จะต้องสิทธิและเสรีภาพหรือกำหนดให้ราษฎรมีหน้าที่ไม่ได้เลย เพราะสังคมปัจจุบันได้เรียกร้องให้ต้องมีกฎหมายเพื่อกำหนดระเบียบของสังคมในด้านต่างๆ เป็นแต่ผู้ร่างกฎหมายจะต้องคำนึงถึงอกของราษฎรตามสมควร นอกจากนั้น ผู้ร่างกฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ

(Natural Justice) ด้วย เช่น ถ้าเจ้าพนักงานของรัฐจะทำให้ราษฎรได้รับความเสียหายโดยความผิดของเจ้าพนักงาน ก็ต้องร่างกฎหมายให้รัฐเป็นฝ่ายชดใช้ค่าเสียหาย เป็นต้น

3. หลักการชำระกฎหมายของต่างประเทศ

กฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย ผู้ร่างกฎหมายจึงมีหน้าที่ต้องทำให้กฎหมายมีความทันสมัยเสมอและสามารถให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายได้ ความล้าสมัยของกฎหมายอาจเกิดมาจากสาเหตุในเรื่องภาษาของกฎหมายไม่เป็นปัจจุบันจนยากที่จะเข้าใจขอบเขตหรือความหมายของคำได้ กฎหมายมีจำนวนมากเกินไป ค้นหายาก เนื่องจากไม่มีการชำระสะสาง เป็นที่มาของช่องทางที่นำไปใช้ในทางที่ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ได้ ตลอดจนกฎหมายสร้างภาระให้กับสังคม ดังนั้นการแก้ไข เพิ่มเติม และยกเลิกกฎหมายตลอดเวลา บางครั้งยกเลิกไปเนื่องจากไม่เหมาะกับกาลสมัย หรือยกเครื่องใหม่ เช่น การแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 5 (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (บรรพ 1 และบรรพ 5) ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) เป็นต้น บางครั้งเป็นการประชุม เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และบางครั้งก็ประชุมจนผู้ใช้กฎหมายหรือผู้ร่างกฎหมายเองก็สับสนไปหมด อ้างอิงไม่ถูก เช่น พระราชบัญญัติศาลการ พ.ศ.2469 และพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.2456 เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ต้องใช้กฎหมายเป็นประจำก็ยังไม่แน่ใจในทันทีว่ากฎหมายบางฉบับนั้นยังมีผลใช้อยู่หรือไม่ ดังนั้นแนวความคิดและความเห็นของนักกฎหมายในกลุ่มคอมมอนลอว์เกี่ยวกับการปรับปรุงและพัฒนากฎหมาย

การชำระกฎหมาย (Statue Law Revision) มีความสำคัญ ซึ่งในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายอย่างเป็นระบบมีความจำเป็นเสมอและต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเมื่อมีโอกาสเหมาะสม ดังนี้ (ธรรมนิติย์ สุมันตกุล, 2550, 82-85)

(1) เพื่อยกเลิกกฎหมายที่ล้าสมัย

(2) เพื่อแก้ไขภาษากฎหมายให้มีความสอดคล้องกัน โดยไม่ได้เปลี่ยนแปลงสาระของกฎหมาย

ตัวบทกฎหมายมักถูกวิพากษ์วิจารณ์เสมอ ประมวลกฎหมายจัสติเนียน (Justinian's codification) เป็นตัวอย่างของการปฏิรูปหรือพัฒนากฎหมาย (law reform) ที่มีอยู่ในสมัยนั้นให้เป็นระบบ ประมวลกฎหมายดังกล่าวประกอบด้วย Institutes, Digest และ Code รวมทั้ง Novels หรือรวมกฎหมายที่ประกาศใช้หลังจากปี 423 AD ทั้งหมดนี้รวมเป็น Corpus Juris ซึ่งใช้มาจนถึงศตวรรษที่ 16 (J.A.C. Thomas, 1975)

ในศตวรรษที่ 16 และ 17 ได้มีการแสดงออกมากมายในอังกฤษถึงความไม่พึงพอใจของกฎหมายและต้องการให้มีการปฏิรูป คำวิพากษ์วิจารณ์ในระยะแรกๆ ในสมัยเฮนรี่ที่ 8 ได้แก่ความเห็นของ Sir Nicolas Bacon, James I, และ Sir Francis Bacon ขณะดำรงตำแหน่งเป็น Attorney General คำวิจารณ์ในสมัยนั้นมุ่งไปที่กฎหมายมีความเหอะเหอะ และต้องการให้เกิดความเรียบง่ายในกฎหมายและมีความชัดเจน (Michael Lobban, 1991), 45-47.)

ในรายงานของ Renton ในการรวบรวมกฎหมายของแผ่นดินในระหว่างปี 1810 ถึง 1828 ไม่มีความพยายามใดที่จะละทิ้งกฎหมายที่ล้าสมัย จากปี 1834 เป็นต้นมาได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจำนวนมากเพื่อทำการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย รายงานฉบับแรกของ Statute Law Commission มีข้อสังเกตที่สำคัญเกี่ยวกับ “กฎหมายที่ไม่สมบูรณ์” ต่อจากนั้นจึงได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนากฎหมายฉบับแรก คือ Law Reform Act ขึ้นในปี 1856 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เพียงฉบับเดียวได้ก่อให้เกิดมีการแก้กฎหมายเป็นจำนวนถึง 1,300 ฉบับ (Peter Allsop, 1959 pp. 481–495)

ในปี 1868 ได้มีการจัดตั้ง Statute Law Committee เพื่อจัดเตรียมการพิมพ์กฎหมายที่ได้ชำระแล้ว ในข้อข่างาน (TOR) ของคณะกรรมการดังกล่าวได้กำหนดว่า “เพื่อเตรียมและดูแลการเตรียมพิมพ์กฎหมายดังกล่าว” ในปี 1954 ข้อข่างานข้างต้นได้แก้ไขอีกครั้งหนึ่งเป็น ดังนี้ (Statute Law Committee, *First Report of the Statute Law Committee* (London: HMSO, 1868)

เพื่อพิจารณามาตรการอันจำเป็นที่จะทำให้หนังสือกฎหมาย (Statute Book) เป็นปัจจุบัน ไม่ว่าจะโดยการรวมกฎหมาย (consolidation) แก้ไขเพิ่มเติม หรือไม่ว่าโดยวิธีการอื่นใด และดูแลการจัดพิมพ์ จัดทำดัชนีของพระราชบัญญัติ ปรับปรุงพระราชบัญญัติ (Statutes) และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง (Statutory Instruments)

ก่อนหน้านั้นในปี 1875 คณะกรรมาธิการสภาผู้แทนราษฎร (Select Committee of the House of Commons) ได้ตั้งขึ้น “เพื่อพิจารณาหามาตรการและวิธีการที่จะเป็นที่ยอมรับและนำมาใช้ในการปรับปรุงวิธีการเขียนและภาษากฎหมายของกฎหมายปัจจุบัน” เนื่องจากมีข้อวิจารณ์ถึงความสับสนและความไม่พอใจของลักษณะของหนังสือรวมกฎหมาย (statute book) ถ้อยคำที่คลุมเครือและความไม่แน่นอนจากการร่างที่มีผลต่อกฎหมาย รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยวิธีการที่ไม่เหมาะสมที่กระทำโดยฝ่ายนิติบัญญัติด้วย

ระหว่างปี 1977 ถึง 1978 ในรายงานประจำปีของคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย (Law Commission) ได้ระบุว่า งานนี้มีลักษณะต่างกันอยู่สองด้านด้วยกัน ด้านหนึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกต่อการจัดพิมพ์กฎหมายที่ได้ชำระแล้วเพื่อง่ายต่อการใช้ อีกด้านหนึ่งเป็นการขยายวัตถุประสงค์ของการพัฒนากฎหมาย โดยการนำเสนอที่มีเป้าหมายเพื่อลดจำนวนกฎหมายที่ใหญ่โต ความไม่แน่นอน และความซับซ้อนของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ แนวทางของการที่ใหญ่โต ความไม่แน่นอน และความซับซ้อนของกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ แนวทางของการทำงานทั้งสองด้าน หากจะรวบรัดให้เหลือเพียงคำเดียวก็คือ “การทำให้ง่าย” (simplification) นอกจากผลโดยตรงที่จะเกิดขึ้นและเห็นได้แล้ว การทำงานนี้ยังมีส่วนประกอบอื่นที่สำคัญต่อการพัฒนาอีก เช่น การรวมกฎหมาย (consolidation) ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาค้นคว้าลงในรายละเอียดของกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายนั้นเกิดประโยชน์และสร้างกระบวนการที่ทำให้กฎหมายทันสมัย (Law Commission, *Annual Report 1977–1978* (London: HMSO, 1978)

มีหลักอยู่ว่ากฎหมายอังกฤษต้องไม่ล้าสมัย (no English Act grows obsolete) การโต้แย้งถกเถียงกัน (ว่าจะใช้กฎหมายใด) เพียงอย่างเดียวนั้น คงมิทำให้เกิดมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกิดขึ้นได้ และเมื่อไม่มีสิ่งใดที่เป็นหลักอ้างอิงในหนังสือรวมกฎหมาย (Statute book) ที่

เป็นการถูกต้องได้ โอกาสที่กฎหมายที่เก่าและหลงลืมไปแล้วจะกลับนำมาใช้อีก (โดยไม่เป็นธรรมเนียม) ก็ย่อมเกิดขึ้นได้ Francis Bennion, *Statute Law* (London: Longman, 1990), 23.

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย (Statue Law Revision) จะต้องกระทำในสิ่งต่อไปนี้

(ก) ต้องยุติการใช้กฎหมาย ดังนี้

(1) กฎหมายที่สิ้นสุดการใช้แล้ว (expired enactment) ซึ่งเจตนาเดิมมีไว้เพื่อใช้กับเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งวัตถุประสงค์ที่ต้องออกกฎหมายเช่นนั้นได้สิ้นสุดไปแล้ว

(2) กฎหมายที่บรรลุวัตถุประสงค์แล้ว (spent enactment)

(3) กฎหมายที่ถูกกลบฝังไปโดยหลักทั่วไปแล้วว่าสิ้นผล (enactments repealed in general terms)

(4) กฎหมายเก่ามีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้อง (inconsistent) กับกฎหมายใหม่หรือไม่มีผลเนื่องจากมีกฎหมายใหม่แล้ว (enactments virtually repealed)

(5) เมื่อมีกฎหมายใหม่มาแทนที่กฎหมายเก่าแล้ว (superseded enactments)

(6) กฎหมายที่พินสมัย (obsolete enactments) เมื่อสาระของสิ่งปัจจุบันที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายนั้นไม่มีอยู่อีกต่อไปแล้ว ย่อมเป็นไปได้ที่จะใช้กฎหมายนั้นอีกเพราะภาวะแวดล้อมเปลี่ยนไปแล้ว

(ข) กฎหมายที่ไม่มีความจำเป็น (unnecessary enactments) ซึ่งหมายถึงไม่ต้องการอำนาจตามกฎหมายอีกต่อไปแล้ว เพราะความจำเป็นเปลี่ยนไป

การชำระกฎหมาย (Statue Law Revision) จะต้องปฏิบัติตามอย่างตรงตัวอักษรคือต้องชำระกฎหมายนั้น ซึ่งการชำระกฎหมายจะเป็นการตัดกิ่งไม้ที่ตายซากแล้วออกไปและเพาะเลี้ยงส่วนที่ยังให้ดอกผลได้ โยชน์ทั้งส่วนที่ลึกลับทิ้งไป การชำระกฎหมายจะช่วยทำให้ประหยัดเวลา ทำให้เกิดความแน่ชัดในกฎหมาย และสร้างความมั่นใจในการใช้กฎหมายของผู้ใช้กฎหมายได้ ในบางประเทศการชำระกฎหมายทำให้กฎหมายนั้นสามารถเป็นกฎหมายที่อ้างอิงถึงความถูกต้องได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้า พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาต่อหลักกฎหมายทั่วไปและการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ดังนี้

อมรเทพ คล่าโชคชัย และคณะ (บทคัดย่อ, 2566) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับแดนกรรมสิทธิ์และการใช้กรรมสิทธิ์ในที่ดินจากคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับแดนกรรมสิทธิ์และการใช้กรรมสิทธิ์ในที่ดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 4 ลักษณะ 2 หมวด 2 แดนกรรมสิทธิ์และการใช้กรรมสิทธิ์และเพื่อศึกษาการใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับแดนกรรมสิทธิ์และการใช้กรรมสิทธิ์ในที่ดินจากคำพิพากษาศาลฎีกา โดยการเลือกคำพิพากษาศาลฎีกา จำนวน 30 คำพิพากษาที่เกี่ยวกับการแดนกรรมสิทธิ์และการใช้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐานตั้งแต่ พ.ศ. 2535

จนถึงปัจจุบัน ใช้แบบบันทึกข้อมูล เพื่อใช้จัดบันทึกข้อมูลรายละเอียดของคำพิพากษาศาลฎีกา ประเด็นข้อเท็จจริง ประเด็นกฎหมาย เพื่อหาความถี่ของคำพิพากษาที่มีการตัดสินในประเด็นกฎหมายนั้น ๆ ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาที่มีมาตราที่เกี่ยวข้องตั้งแต่มาตรา 1335 - 1355 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จำนวน 21 มาตรา โดยกฎหมายให้สิทธิและจำกัดสิทธิซึ่งกฎหมายที่ให้สิทธิอยู่ในมาตรา 1336, 1337, 1338 ให้สิทธิใช้สอยจำหน่ายทรัพย์สินได้ไปซึ่งดอกผลและกฎหมายจำกัดสิทธิเป็นไปตามมาตรา 1339 - 1355 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และมีกลุ่มของคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวน 30 ฎีกา มาเป็นตัวอย่างเพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับแดนกรรมสิทธิ์และการใช้สิทธิในที่ดินซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวปัญหาที่พบมากที่สุดคือ มาตรา 1349 เป็นเรื่องที่ดินตาบอด จำนวน 10 ฎีกา ซึ่งกฎหมายแก้ไขได้ปัญหาดังกล่าวโดยให้สิทธิแก่เจ้าของที่ดินที่ตาบอดขอทางจำเป็นและภาระจำยอมเพื่อมีทางออกสู่ทางสาธารณะ รองลงมาคือ มาตรา 1336 เป็นเรื่องการใช้กรรมสิทธิ์ ติดตามเอาคืน จำนวน 8 ฎีกา เท่ากันกับมาตรา 1350 เป็นเรื่องทางจำเป็น จำนวน 8 ฎีกา แต่อย่างไรก็ตามคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นเพียงตัวอย่างในการใช้กฎหมายเท่านั้นเพื่อให้ผู้ที่ทำการศึกษาในเรื่องนี้เข้าใจมากยิ่งขึ้น

ปัญญ์ณิสาร์ องค์กรปรัชญากุล (2566) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายทั่วไปกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายทั่วไปกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งประเทศไทยได้ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและมีการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมายไว้คือ กฎหมายที่มีลำดับชั้นต่ำกว่าจะขัดหรือแย้งต่อกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่ามิได้ ดังนั้นกฎหมายที่มีศักดิ์หรือลำดับชั้นต่ำกว่า จะต้องตราออกมาให้มีข้อความสอดคล้องกับกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์สูงกว่า จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายทั่วไปกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายทั่วไป 6 ฉบับ คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ซึ่งกฎหมายทั้ง 6 ฉบับนี้รวมถึง พระราชบัญญัติ ประมวลกฎหมาย ดั้งนั้นจึงมีระดับศักดิ์ความเท่าเทียมเดียวกันในการบังคับใช้กฎหมาย โดยกฎหมายทั่วไปทั้ง 6 ฉบับ มีความสัมพันธ์กับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 อยู่ 3 ประเด็นคือ ประเด็นแรกพระภิกษุถูกจับหรือขังในคดีอาญา ประเด็นที่สองวัดจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลและให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนนิติบุคคล ประเด็นสุดท้ายพระภิกษุถูกพิพากษาว่าเป็นบุคคลล้มละลายต้องสึกจากสมณเพศบรรพชิต ซึ่งผลการศึกษาความสัมพันธ์ของกฎหมายเรื่องนี้จะทำให้คณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปได้เข้าใจถึงความเท่าเทียมและความสัมพันธ์ของหลักการบังคับใช้ระหว่างกฎหมายทั่วไปกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และเป็นแนวทางในการนำความสัมพันธ์กฎหมายทั่วไปกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขปัญหากับคณะสงฆ์ในกรณีต่างๆ ได้อย่างถูกต้องตามหลักกฎหมาย อันจะเป็นประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ ประชาชนทั่วไป สังคม และประเทศชาติได้ต่อไป

เท็ดคักต์ บุนยไวโรจน์ (บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องกฎหมายย้อนหลังกับการจำกัดสิทธิเสรีภาพ พบว่าหลักกฎหมายทั่วไปที่สำคัญหลักหนึ่งคือ กฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง ศาลฎีกาได้นำหลักกฎหมายดังกล่าวมาใช้ในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไป และไม่มีผลย้อนหลังเด็ดขาดเฉพาะในคดีอาญา ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 แต่ในบางกรณีสามารถย้อนหลังได้ เช่น วิธีการเรื่องความปลอดภัย กฎหมายวิธีพิจารณาความ กฎหมายที่เป็นคุณ โดยศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ใช้บังคับย้อนหลังบังคับแก่ทรัพย์สินของบุคคลที่ได้มาจากการกระทำความผิดก่อนกฎหมายใช้บังคับได้เนื่องจากเป็นมาตรการทางแพ่ง แม้จะชอบด้วยหลักกฎหมายเนื่องจากไม่ใช่โทษทางอาญา แต่การพรากทรัพย์สินเป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 37 ซึ่งกฎหมายที่ดีต้องมีความชัดเจนเพื่อให้ประชาชนสามารถทราบได้เป็นการทั่วไป และเป็นการเตือนฝ่ายนิติบัญญัติไม่ให้เข้าไปแทรกแซงในขอบเขตขั้นพื้นฐานที่ได้รับความคุ้มครอง ดังนั้นในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลย้อนหลัง ควรระบุบทบัญญัติที่ให้มีผลย้อนหลังไว้ในมาตรานั้น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นว่ากฎหมายมาตราดังกล่าวจะมีผลย้อนหลังไปกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และระบุเหตุผลความจำเป็นไว้ในหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเพื่อไม่ให้เกิดความคลุมเครือ และเกิดความชัดเจนในเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 26

สถิต จำเริญ (บทคัดย่อ, 2567) ได้ศึกษาเรื่อง การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดในคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากมูลละเมิดทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ รวมทั้งเพื่อศึกษาข้อเท็จจริงจากการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากมูลละเมิดในคำพิพากษาศาลฎีกา และเพื่อศึกษาหลักในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดในคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบบันทึกข้อมูล จากเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารวิชาการและคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด ตั้งแต่ก่อนปี 2500-2567 แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากแบบจดบันทึก ทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันและวิเคราะห์เชื่อมโยงของหมวดหมู่กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ละเมิดเป็นหลักกฎหมายที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยโบราณ โดยจักรพรรดิจัสติเนียนส์เห็นว่าเป็นบ่อเกิดแห่งหนี้สอดคล้องกับ Corpus Juis Cwills ที่ยึดทฤษฎีว่าด้วยหนี้ ต่อมาในข้อ 24 ของ Law of Tewell Table บัญญัติว่า “ผู้ใดทำให้เขาตายโดยอุบัติเหตุให้เอาหินทุ่มผู้นั้นให้บาดเจ็บแล้วส่งตัวไปทำงานใด ๆ แทนเขา” ซึ่งกฎหมายนี้สอดคล้องกับกฎหมายตาลีโอนิส (Lex Talionis) ของโรมัน ที่เน้นการแก้แค้นทดแทน มีการตอบโต้โดยใช้ระบบตาต่อตาฟันต่อฟัน และใช้การตกลงกัน และมีการตอบโต้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดในลักษณะของโทษปรับที่ผู้พิพากษาจะเป็นผู้กำหนด ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1382 “การกระทำใดๆ ของบุคคลที่

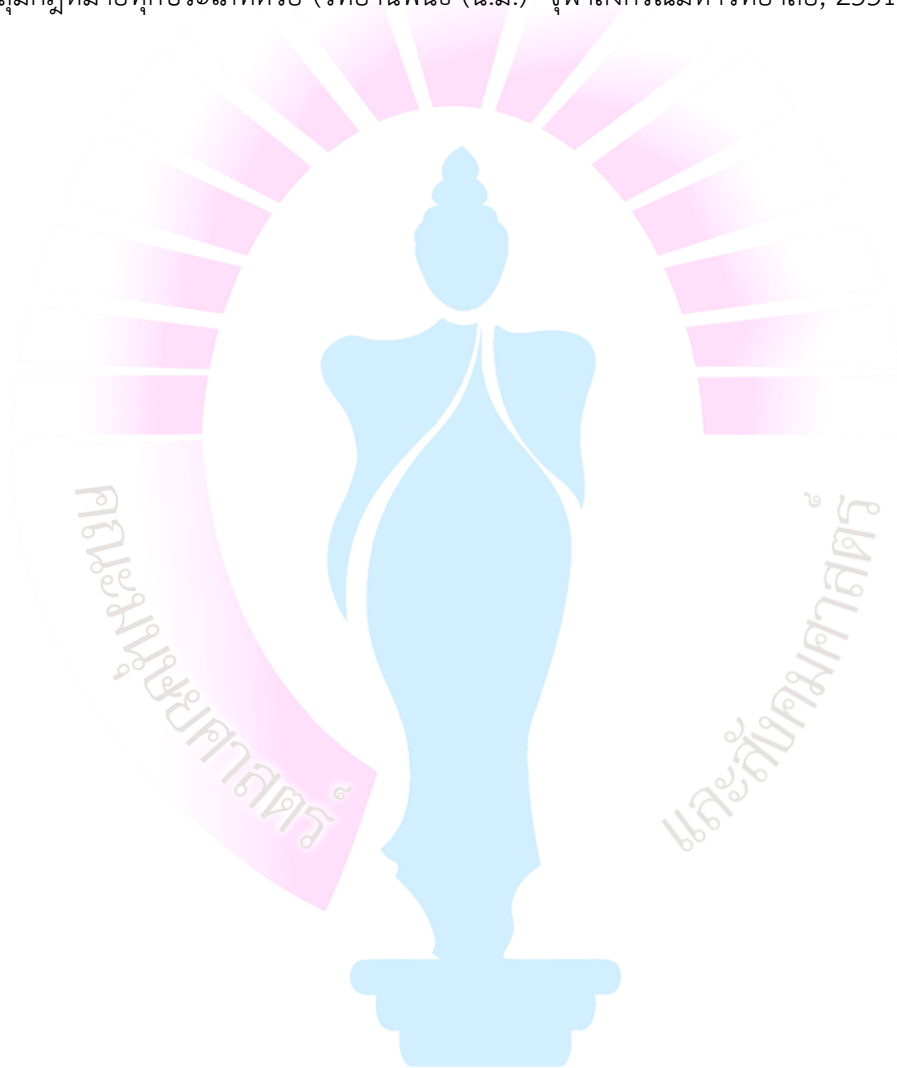
ก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้ก่อกวนผู้กระทำให้อำนาจต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย” ส่วนกฎหมายไทย พบว่าในสมัยสถาปนากรุงศรีอยุธยากำหนดหลักว่าห้ามแก้แค้นแต่สามารถฟ้องเรียกค่าทำขวัญได้ และยินยอมให้มีการสินไหมแทนการแก้แค้น ซึ่งเงินจำนวนนี้ต้องแบ่งกันระหว่างผู้เสียหายกับรัฐหรือเรียกว่า “สินไหมกึ่งพินัยกึ่ง” ต่อมาพระบิดาแห่งกฎหมายไทยเรียก ละเมิดว่าเป็นการประทุษร้ายทางแพ่ง ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคหนึ่ง กำหนดให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนสถานใด เพียงใด ก็แล้วแต่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด และพบว่ามีทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามค่าเสียหายแบบค่าสินไหมทดแทน (Compensatory Damages) ค่าเสียหายตามความเสียหาย (Substantive Damages) ค่าเสียหายแบบเป็นโทษ (Punitive Damages) ค่าเสียหายแบบเป็นการซ้ำเติม (Aggravated Damages) ค่าเสียหายแบบปลอมขวัญ (Nominal Damages) และค่าเสียหายแบบสมน้ำหน้าใจทัก (Contemptuous Damages) และการวินิจฉัยของศาลไทย เรื่องการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล มี 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีผลโดยตรง และผลที่ไกลกว่าเหตุ จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกา พบว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย ตั้งก่อนปี 2500-2567 พบว่ามีจำนวน 74 ฎีกา และจากการศึกษาตัวอย่างคำพิพากษา 16 ฎีกา ยังพบว่า มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำหลักการที่ว่า “ตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด” ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่แสดงครบถ้วนทั้ง 4 ประเด็น คือ 1) สถานใด 2) เพียงใด 3) พฤติการณ์ และ 4) ความร้ายแรงแห่งละเมิด จำนวน 12 ฎีกา และมีเพียง 2 ฎีกา ที่แสดงเพียง 3 ประเด็น คือ 1) สถานใด 2) เพียงใด 3) พฤติการณ์ และอีก 2 ฎีกาที่แสดงเพียง 2 ประเด็น คือ 1) สถานใด 3) พฤติการณ์ และมีคำพิพากษาศาลฎีกาหลายฎีกาที่มีอนุมาณผลการวิจัยหรือสถิติ, รายได้ของผู้ตาย, สถานทางการศึกษา, โอกาสหารายได้ของผู้ตาย, โอกาสของผู้เสียหาย ในการที่จะได้สมรสใหม่ เหล่านี้เป็นต้น เพื่อมาประกอบการพิจารณากำหนดค่าสินไหมทดแทนให้เกิดความเหมาะสมและเป็นธรรมแก่ผู้ถูกละเมิดและผู้เสียหายด้วย

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีผลผูกพันตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา พบว่าสังคมนั้นมีพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เชื่อมโยงซับซ้อนมากขึ้น กลไก ประการหนึ่งในอันที่จะกำหนดสิทธิหน้าที่และพันธกรณีระหว่างบุคคลเข้าด้วยกัน ให้มีความ ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้หลัก “สัญญาต้องเป็นสัญญา” หรือ “Pacta Sunt Servanda” เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้วคู่สัญญาต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ทำขึ้น เพราะถือว่าสัญญาเกิดขึ้นโดยความ สมัคใจไม่มีการข่มขู่ สำคัญผิด หรือกลฉ้อฉล หากคู่สัญญาตกลงเข้าทำสัญญากันด้วยความ สมัคใจและสัญญานั้น ๆ ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของ ประชาชน คู่สัญญาจะต้องผูกพันตามข้อสัญญานั้นๆ อย่างเคร่งครัด ซึ่งองค์ประกอบหลักของ การเกิดสัญญา จะต้องมีการเสนอ เป็นการแสดงเจตนาขอทำสัญญา และคำสนองคือการแสดง เจตนาตอบรับทำสัญญาตามคำเสนอ การแสดงเจตนาทำคำเสนอ และมีผู้แสดงเจตนาทำคำ สอนงตอบรับคำเสนอนั้น โดยที่คำเสนอและคำสนองดังกล่าวถูกต้องตรงกันในทุกข้อทุกประการ สัญญายอมถือกำเนิดขึ้น หลักการดังกล่าวเป็นหลักพื้นฐานของสัญญาทุกฉบับ และเป็นหลักที่ ได้รับการยอมรับในระบบกฎหมายทุกระบบ

นิรัชรา พงศ์อาจารย์ (2563, 17-32) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การนำหลักกฎหมายทั่วไปมาพิจารณาตีพิพากษาเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง : ศึกษากรณีหลักสุจริตในสัญญาสัมปทาน และสัญญาจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค งานวิจัยนี้ศึกษาในเรื่องของการนำ "หลักสุจริต" มาปรับใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีพิพากษาเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง ศึกษาเฉพาะกรณีสัญญาสัมปทานและสัญญาจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำ "หลักสุจริต" อันเป็นพื้นฐานของกฎหมายในทุกระบบ มาบัญญัติเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร เพื่อบังคับใช้แก่คู่สัญญาใน "สัญญาทางปกครอง" โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ "หลักสุจริต" เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่มีความสำคัญต่อกฎหมายแพ่งทั้งระบบ โดยเฉพาะในเรื่องของการทำสัญญา ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พบว่ามีการบัญญัติถึง "หลักสุจริต" จำนวนหลายมาตรา เพื่อควบคุมการกระทำและการปฏิบัติตามสัญญาของคู่สัญญาอันสำคัญที่อาจส่งผลให้การกระทำนั้นชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ แต่ในส่วนของบทบัญญัติของสัญญาทางปกครอง ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 กลับไม่พบการกำหนดถึงหลักสุจริตที่เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือการปฏิบัติตามสัญญาของคู่สัญญาเลยจากการศึกษาโดยการค้นคว้าทางเอกสารงานวิจัย และคำพิพากษาศาลปกครอง พบว่า ตุลาการศาลปกครองได้นำหลักสุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ในคดีพิพากษาเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองหลายคดี มีทั้งกล่าวอ้าง หลักสุจริตทั่วไปตามมาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และที่ไม่ได้กล่าวอ้าง อันอาจเนื่องมาจากการขาดบทบัญญัติถึงหลักสุจริต ซึ่งคดีพิพากษาที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลปกครองนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้เอกสิทธิ์ของคู่สัญญาฝ่ายรัฐในการบอกเลิก แกะไขหรือเปลี่ยนแปลงสัญญาฝ่ายเดียว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการบัญญัติ "หลักสุจริต" อันเป็นหลักจริยธรรมสากลที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการทั้งหมดของการทำสัญญา มากำหนดบังคับใช้แก่คู่สัญญาทางปกครอง

ยศวดี นิลคุหา (บทคัดย่อ, 2551) ได้ศึกษาเรื่อง หลักกฎหมายห้ามมิให้มีผลย้อนหลังในระบบกฎหมายไทย : ศึกษากรณีกฎหมายอื่นที่มีใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญา พบว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่า หลักกฎหมายห้ามมิให้มีผลย้อนหลังนั้น เป็นหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งสามารถนำไปใช้กับกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาด้วย การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2550) มาตรา 39 บัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษ...” ทำให้มีการตีความว่า หลักกฎหมายห้ามมิให้มีผลย้อนหลังนั้น ใช้ได้แต่เฉพาะกับกฎหมายที่มีโทษทางอาญาเท่านั้น ไม่สามารถนำมาใช้กับกฎหมายประเภทอื่นได้ ในการพิจารณาว่าจะนำหลักกฎหมายดังกล่าวมาใช้กับกฎหมายใดได้บ้างนั้น มีความจำเป็นต้องพิจารณาความสำคัญของหลักกฎหมายในเรื่องนี้ว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ว่า ในวันข้างหน้าจะไม่มีกรออกกฎหมายมาให้มีผลย้อนหลังถึงการกระทำที่ได้ก่อให้เกิดขึ้นและสิ้นสุดไปก่อนที่จะมีกฎหมายนั้นออกมา นอกจากนี้ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่ปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และดำเนินตามครรลองของหลักนิติรัฐ คือ เป็นรัฐที่ปกครองด้วยกฎหมาย หากไม่ยึดมั่นในหลักกฎหมายห้ามมิให้มีผลย้อนหลัง ประชาชนก็จะไม่มีหลักประกันว่าสิ่งที่ได้กระทำไปในปัจจุบันนั้น ในอนาคตข้างหน้าจะมีกฎหมาย

ย้อนกลับมาเอาผิดแก่ตนหรือไม่ และหากยอมให้กฎหมายมีผลย้อนหลังได้ในกรณีดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนคลอนแคลนไม่มั่นคง เพราะขาดหลักประกันความคุ้มครองด้วยเหตุนี้ นานาอารยประเทศจึงไม่ได้จำกัดการนำหลักกฎหมายย้อนหลังไปใช้เฉพาะกรณีที่เป็นโทษทางอาญาเท่านั้น แต่ยังสามารถนำหลักกฎหมายนี้ไปใช้กับกรณีที่เป็นผลร้ายตามกฎหมายอื่นด้วย เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีต่างๆสามารถดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และสามารถคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนได้ จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรแก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้มีบทบัญญัติในเรื่องหลักกฎหมายห้ามมิให้มีผลย้อนหลังที่มีเนื้อหาครอบคลุมกฎหมายทุกประเภทด้วย (วิทยานิพนธ์ (น.ม.)--จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป และศึกษาหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา ทั้งนี้เพื่อเสนอแนวทางข้อสังเกตจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ผู้วิจัยต้องการศึกษาหลักกฎหมาย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับบ่อเกิดของกฎหมาย การใช้การตีความกฎหมายและการอุดช่องว่างของกฎหมายที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปที่ปรากฏในมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยการศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลยุติธรรมสูงสุดของไทย ซึ่งคำพิพากษาของศาลแม้ว่าจะไม่ใช่บทกฎหมายแต่ก็ถือว่าเป็นตัวอย่างของการใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน และคำพิพากษาของศาลอาจมีอิทธิพลต่อการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายได้

โดยกำหนดวิธีการวิจัย (Methodology) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยค้นหาคำพิพากษาศาลฎีกาที่เป็นบรรทัดฐานของการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าว โดยการคัดเลือกคำพิพากษาศาล แบ่งเป็น 3 ช่วง ดังนี้ ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 ช่วงระหว่างปี 2500-2537 และช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538-2568 การวิจัยนี้เป็นวิจัยพื้นฐานซึ่งไม่เกี่ยวกับบุคคล เพราะเป็นการศึกษาจากบทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกา สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีดำเนินการวิจัย มีดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบบันทึกข้อมูล เพื่อใช้จัดบันทึกข้อมูลรายละเอียดของคำพิพากษาศาลฎีกา ประเด็นข้อเท็จจริง ประเด็นกฎหมาย เพื่อค้นหาลหลักกฎหมายทั่วไปที่ปรากฏในคำพิพากษา และค้นหาบทบัญญัติกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่มีการยกเลิก แก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายนั้นๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์เกี่ยวกับการใช้กฎหมายและอุดช่องว่างของกฎหมายโดยใช้หลักกฎหมายทั่วไป และคำพิพากษาของศาลนั้นส่งผลต่อการยกเลิก แก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายในเรื่องนั้นๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการที่ผู้วิจัยใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การเก็บข้อมูลด้านเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. เก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบ่อเกิดของกฎหมาย การใช้การตีความกฎหมายและการอุดช่องว่างของกฎหมายเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปที่ปรากฏในมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2. เก็บข้อมูลคำพิพากษาศาลฎีกาทั้งจากหนังสือและอินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาคำพิพากษาศาลฎีกาที่เป็นเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงจากการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไป เช่น หลักสุจริต หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา หลักผู้ซื้อต้องระวัง หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน เป็นต้น และค้นหาคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีอิทธิพลต่อการยกเลิก แก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายนั้นๆ ทั้งนี้ศึกษาเฉพาะบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น

ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจะมีการกำหนดวันเวลาและหน้าที่ให้แก่ทีมวิจัยเพื่อทำการจัดบันทึกลงในแบบจัดบันทึก เมื่อได้ข้อมูลที่ถูกต้องเพียงพอแล้วก็จะได้นำข้อมูลนั้นไปดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

วิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งต้องการมุ่งค้นหาคำพิพากษาศาลฎีกาที่เป็นตัวอย่างของใช้บังคับกฎหมายจนมีผลเป็นการตัดสินคดีในเรื่องการนำหลักกฎหมายทั่วไปมาอุดช่องว่างแห่งกฎหมายตามขั้นตอนในมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลที่ได้จากแบบจัดบันทึก ทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กันและวิเคราะห์เชื่อมโยงของหมวดหมู่ กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ และนำเสนอกรอบแนวคิดที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายข้อเท็จจริงอันเป็นปรากฏการณ์เชิงประจักษ์เกี่ยวกับคำพิพากษาศาลฎีกามีอิทธิพลต่อการยกเลิก แก้ไขหรือเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายนั้นๆ อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ทั้งที่ปรากฏในกฎหมายและที่ถูกบังคับใช้ผ่านการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกา

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัย เรื่อง การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป และศึกษาหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา รวมทั้งเพื่อเสนอแนะแนวทางข้อสังเกตจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ซึ่งในการนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. คำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป
2. หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกาตามหลักแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย
3. บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป

จากการเก็บข้อมูลจากข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับคำพิพากษาศาลฎีกา ที่แสดงให้เห็นว่าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ข้อเท็จจริงที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป โดยเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายทั่วไปว่าฎีกานั้นๆ ตรงกับหลักการใดต่อไปนี้ คือ หลักกฎหมายทั่วไปที่อยู่เบื้องหลังกฎหมาย สุขาภิณฑกฎหมาย หลักกฎหมายต่างประเทศ หลักแห่งความยุติธรรม หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล คำสอนหรือตำรากฎหมาย โดยแบ่งตารางเป็น 3 ตารางตามช่วงเวลา ดังนี้ คือ ตารางที่ 4.1 ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 ตารางที่ 4.3 ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2500-2537 และตารางที่ 4.5 ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538-2568

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
1. ฎีกาที่ 649/ร.ศ.120 หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด	สมยอมให้เมียมีชู้ ผัวจะฟ้องชายชู้นั้นไม่ได้
2. ฎีกาที่ 307/2445 (ร.ศ.121) หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด	ที่ดินมีเจ้าของ 2 คน คนหนึ่งยอมให้อีกคนหนึ่งเอาที่ดินไปจำนำ แล้วที่ดินนั้นหลุดเป็นสิทธิ์แก่ผู้รับจำนำ คนที่ยอมก็หมดอำนาจในที่ดินแห่งนั้นเหมือนกัน
3. ฎีกาที่ 1486/2462 หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด	จำเลยจ้าง ส. รับเหมาซ่อมแซมตึกของจำเลย โดยที่โจทก์ได้ทำการตกลงกับ ส. ให้มาทุบทำลายเสาชของโจทก์ด้วยส่งผลให้ตึกโจทก์ชำรุดไป โจทก์จะฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยมิได้

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>4. ฎีกาที่ 801/2471</p> <p>หลักสุจริต “การอันขัดต่อหลักความซื่อสัตย์และความไว้วางใจ”</p>	<p>ศาลได้พิพากษาศาลฎีกาพิพาทเรื่องที่ดินระหว่างวัดกับเอกชนรายหนึ่งว่า “วัดเป็นบุคคลนิติสมมุติจะได้ที่มาด้วยประการใดๆ ต้องได้โดยมีกฎหมายจำกัด วัดจะรุกล้ำที่ดินของใครถือว่าไม่มีเจ้าของ วัดจะอ้างความปกครองมานานก็ไม่ได้เหมือนกัน” แม้ในคดีนี้ศาลจะตัดสินว่าวัดนำสืบไม่สมว่าที่ดินเป็นของวัด แต่การที่ศาลตัดสินว่าวัดจะรุกล้ำที่ผู้อื่น หรืออ้างครอบครองปรปักษ์ไม่ได้ สะท้อนให้เห็นทัศนคติของศาลซึ่งแม้ไม่ได้กล่าวออกมาตรงๆ ก็เข้าใจได้ว่า ถึงวัดจะเป็นนิติบุคคลและมีสิทธิหน้าที่ได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดา ก็ย่อมมีสิทธิและหน้าที่ได้เพียงในขอบเขตที่ประสงค์ ในเมื่อวัดเป็นวัดในพุทธศาสนา จึงย่อมมีวัตถุประสงค์ในทางทำนุบำรุงและเผยแผ่ศาสนา ดังนั้นการที่จะรุกล้ำที่ผู้อื่นและอ้างครอบครองปรปักษ์ย่อมเป็นการอันฝ่าฝืนศรัทธาของศาสนาที่ไม่พึงถือเอาของผู้อื่นเป็นของตน โดยที่เขาไม่ได้ยินยอม ดังนั้นการรุกล้ำที่ผู้อื่นแล้วอ้างครอบครองปรปักษ์จึงอยู่นอกวัตถุประสงค์ของวัด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการอันขัดต่อหลักความซื่อสัตย์และความไว้วางใจอันองค์การทางศาสนาพึงมี</p>
<p>5. ฎีกาที่ 170/2473</p> <p>หลักเหตุสุดวิสัย</p>	<p>ผู้ขนส่งส่งของให้ถึงที่กำหนดให้ส่งไม่ได้เพราะเหตุสุดวิสัยที่เกิดขึ้น ผู้ขนส่งชอบที่จะได้รับเงินค่าระวางพาหนะตามส่วนของระยะทาง</p>
<p>6. ฎีกาที่ 686/2474</p> <p>หลักเหตุสุดวิสัย</p>	<p>เมื่อมีเหตุขัดข้องในการชำระหนี้อันเกิดจากเหตุสุดวิสัย คู่สัญญาไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ กรณีพิพาทเป็นเรื่องผู้ให้รับอนุญาตขายสุราจากทางราชการได้สั่งซื้อสุราจากผู้ขาย โดยตกลงกันว่าจะต้องซื้อสุราและมีสุราสำรองไว้ตามที่ระบุในสัญญา แต่ต่อมาผู้ได้รับอนุญาตถูกเพิกถอนใบอนุญาตขายสุรา ผู้ขายจึงฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญาซื้อขายสุรา ดังนี้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เหตุที่ผู้ซื้อต้องเลิกขายสุราเป็นเพราะเหตุสุดวิสัย ถ้ามีโอกาสค้าขายต่อไปก็จะไม่ผิดสัญญา แต่เมื่อไม่ได้รับอนุญาตให้ขายสุราต่อไปก็ไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญา และสั่งยกฟ้องผู้ขาย ซึ่งเราอาจอธิบายได้ว่า การได้รับอนุญาตจากทางราชการให้ขายสุราได้เป็นรากฐานสำคัญของสัญญา หากศาลบังคับให้ผู้ซื้อต้องซื้อสุรา หรือชำระราคาสุรา แต่เอาไปขายไม่ได้ ก็ย่อมขัดต่อความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ ทั้งนี้ทั้งนั้นศาลจึงไม่บังคับให้</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
7. ฎีกาที่ 462/2478 หลักพันวิสัย	ผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์ไม่มีบรรณาธิการจึงไม่ได้รับอนุญาตให้พิมพ์โฆษณา และหนังสือพิมพ์ถูกปิด โดยวินิจฉัยว่าเหตุดังกล่าวไม่เป็นข้อแก้ตัวให้ไม่ต้องจ่ายค่าจ้างแก่ลูกจ้างในงานเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ เพราะแม้หนังสือพิมพ์ถูกปิด การจ่ายค่าจ้างก็ยังไม่พันวิสัย
8. ฎีกาที่ 1385/2479 หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง	การระงับอรรถพิพาทนี้เป็นเรื่องที่ให้แก้กันก่อนใช้ประมวลแพ่ง บรรพ 4 (มาตรา 1399) และถ้าจะนับแต่วันใช้กฎหมายบทนี้มาก็ยังไม่เกินสิบปีก่อน ประมวลกฎหมายบรรพนี้ไม่มีกฎหมายโดยตรงในเรื่องนี้ อายุความสิบปีที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์เป็นอายุความเรื่องทอดทิ้งกรรมสิทธิ์จะอาศัยเทียบเคียงในเรื่องการระงับอรรถพิพาทได้ และจะอาศัยมาตรา 1399 ก็มีได้ เพราะกฎหมายนี้ไม่มีผลย้อนหลัง
9. ฎีกาที่ 1313/2480 ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน	จำนองที่ดินกันแล้วผู้จำนองทำสัญญาพิเศษให้ไว้แก่ผู้รับจำนองว่าถ้าเอาที่ดินจำนองออกขายทอดตลาดได้เงินน้อยกว่าที่ค้ำชำระผู้จำนองจะใช้ให้จนครบ สัญญาเช่นนี้ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและไม่จำเป็นต้องไปจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานหน้าที่
10. ฎีกาที่ 863/2481 หลักกฎหมายทั่วไป	การวินิจฉัยคดีตามหลักกฎหมายทั่วไปเครดิตฟองซิเอร์เป็นกิจการที่เกิดขึ้นและรับรองโดยกฎหมายภาคพื้นยุโรป จึงต้องพิจารณาตามหลักกฎหมายเช่นนั้น เครดิตฟองซิเอร์เป็นวิธีการอย่างหนึ่ง ซึ่งให้เครดิตการกู้ยืมเงินหรือประโยชน์อื่นในทำนองเดียวกันโดยทั่วไปแก่บุคคลทุกชนิดไม่จำกัดเฉพาะพวกกสิกร โดยมีอสังหาริมทรัพย์เป็นประกันและไม่จำเป็นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่อสังหาริมทรัพย์นั่นเอง บริษัทจำกัดจดทะเบียนมีวัตถุประสงค์ในการรับจำนองอสังหาริมทรัพย์เป็นกิจการค้า การเช่นนี้เป็นเครดิตฟองซิเอร์จำต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลตามความในพ.ร.บ.ควบคุมกิจการค้าฯลฯ เครดิตฟองซิเอร์ซึ่งมิได้รับอนุญาตจากรัฐบาลนั้นไม่มีอำนาจทำการรับจำนองและโอนที่ดินใด ๆ ได้
11. ฎีกาที่ 1303/2482 หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง	หลักการตีความของพระราชบัญญัติใด ๆ โดยทั่วไปต้องถือว่าพระราชบัญญัติที่จะออกใหม่ไม่มีผลย้อนหลังกระทบกระเทือนถึงการกระทำที่เป็นมาแล้ว ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินั้น
12. ฎีกาที่ 815/2486 หลักพันวิสัย	ซึ่งแม้ศาลชั้นต้นจะฟังว่าคู่กรณีจะตกลงซื้อกระสอบท่านจากอินเดีย แต่ศาลฎีกาฟังว่าเป็นการซื้อกระสอบจากที่ไหนก็ได้ ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	จำเป็นต้องสั่งจากต่างประเทศ ดังนั้นฝ่ายผู้ขายจะอ้างว่าเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาขึ้นเป็นข้ออ้างว่าการชำระหนี้เป็นพันวิสัย ไม่ต้องรับผิดชอบไม่ได้
13. ฎีกาที่ 814/2487 หลักสุจริต	ผู้จัดการร้านไปจ้างช่างเขียนแบบเครื่องหมายการค้าแล้วนำไปจ้างพิมพ์พร้อมทั้งเข้าทั้งของร้านแต่แล้วงดพิมพ์ภายหลังผู้จัดการคนนั้นออกจากร้านไปค่าส่วนตัวและเอาเครื่องหมายนั้นไปใช้ต่อมาเจ้าของร้านได้ใช้เครื่องหมายนั้นบ้าง และได้จดทะเบียนเครื่องหมายแล้วโดยไม่รู้ว่ามีผู้ใช้เครื่องหมายนี้ตั้งนี้ ได้ชื่อว่าผู้จัดการนั้นใช้สิทธิไม่สุจริต ไม่มีสิทธิในเครื่องหมายนั้นดีกว่าเจ้าของร้านเดิม
14. ฎีกาที่ 469/2488 หลักเหตุพินวิสัย	เช่านาเพื่อเอาออกให้เช่าช่วง ต่อมาเกิดอุทกภัยผู้เช่าช่วงทำนาไม่ได้ ผู้เช่าจึงอ้างว่าตนไม่ควรต้องชำระค่าเช่า แม้ศาลอุทธรณ์เห็นว่า การที่ผู้เช่าทำนาไม่ได้เป็นเหตุพินวิสัยอย่างหนึ่ง (หรืออาจเรียกได้ว่าการส่งมอบนาให้ทำนากลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่ผู้เช่า) แต่ศาลฎีกาเห็นว่าเมื่อเป็นกรณีเช่าช่วง แม้ทำนาไม่ได้ก็ไม่ใช่พฤติการณ์ที่ผู้ให้เช่าต้องรับผิดชอบ แต่เป็นเรื่องของผู้เช่าซึ่งเช่าที่ดินไปเพื่อหาประโยชน์จากการให้เช่าช่วง ผู้เช่าจึงต้องจ่ายค่าเช่าแก่ผู้ให้เช่าตามสัญญา
15. ฎีกาที่ 521/2489 หลักสุจริต	ผู้ให้เช่าขนของเข้าไปไว้ที่ใต้ถุนเรือนที่ให้เช่าและเอาไปไว้ที่ระเบียงเรือนหลังเล็กและเข้าไปนอนเฝ้าด้วยภายหลังที่สัญญาเช่าสิ้นอายุและได้บอกกล่าวแก่ผู้เช่าแล้ว เป็นการให้สิทธิโดยสุจริต มิได้บังอาจ จึงไม่ผิดฐานบุกรุก
16. ฎีกาที่ 540/2490 หลักสุจริต	คำว่าสุจริตตามกฎหมายอาญาต่างกับคำว่าสุจริตตามกฎหมายแพ่ง เช่นในเรื่องได้ทรัพย์มาสำหรับตามกฎหมายอาญา หมายความว่าไม่รู้สีกตนาว่าทำการติดต่อกับผู้ร้ายส่วนตามกฎหมายแพ่ง หมายความว่า ไม่รู้หรือไม่ควรจะรู้ถึงความบกพร่องแห่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ที่มีมาในอดีต
17. ฎีกาที่ 910/2490 หลักสุจริต	พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้าให้อำนาจผู้อื่นยื่นคำคัดค้านการขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้ จำเลยได้ยื่นนำคัดค้านโดยมีเหตุคิดว่ามีสิทธิดีกว่าผู้ขอจดทะเบียน ดังนั้นเป็นการใช้สิทธิคัดค้านโดยสุจริต ไม่ต้องรับผิดชอบ
18. ฎีกาที่ 66/2491 หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง	สัญญาเช่าไม่มีกำหนดเวลาเช่าไว้ต่อกัน แม้จะมีข้อความว่าผู้ให้เช่าจะไม่ขึ้นค่าเช่าหรือเอาห้องคืนก็ตาม ถ้าการเช่านั้นไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว เมื่อครบกำหนด 3 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	แล้ว ผู้ให้เช่ามีสิทธิเลิกสัญญาเช่าเอาห้องคืนได้ พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าฯ 2489 ไม่มีผลย้อนหลังไปคุ้มครองการเช่าที่คู่กรณีได้เลิกสัญญาเช่ากันก่อนใช้พระราชบัญญัติได้
<p>19. ฎีกาที่ 226/2491 หลักกฎหมายทั่วไป</p>	<p>พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าฯ เป็นกฎหมายที่ออกเพื่อยับยั้งการใช้สอยและแสวงหาดอกผลจากทรัพย์สินของเจ้าของกรรมสิทธิ์ไว้ชั่วคราวกล่าวคือบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 ต้องอยู่ภายในบังคับแห่งพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าฯ แต่ได้มีข้อยกเว้นไว้ในบางกรณีตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติ นั้น</p> <p>เมื่อคณะกรรมการควบคุมค่าเช่าได้ใช้ดุลพินิจให้ผู้ให้เช่าเดิมเข้าอยู่อาศัยในเคหะของตนแล้ว ก็เท่ากับว่าได้ใช้ดุลพินิจให้ผู้มีสิทธิในทรัพย์สินได้ใช้สิทธิของตนตามหลักกฎหมายทั่วไปแล้ว และเมื่อไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายพิเศษนั้น ให้ศาลมีอำนาจหรือพ้นแก่ไขการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการไว้อย่างไรแล้ว ดุลพินิจของคณะกรรมการที่ให้ความยินยอมก็ต้องยุติเป็นเด็ดขาดเพียงนั้น ศาลย่อมจะต้องพิจารณาข้อพิพาทของคู่ความตามสิทธิในหลักกฎหมายทั่วไป</p>
<p>20. ฎีกาที่ 608/2491 หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง</p>	<p>ในสัญญาเช่าเคหะ จำเลยจะต้องชำระเงินค่ากินเปล่างวดที่ 3 ในวันที่ 1 สิงหาคม 2488 ซึ่งเป็นเวลาที่พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะคับขัน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2488 ใช้บังคับอยู่ ต้องพิจารณาว่า จำเลยได้ใช้เคหะเป็นที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่หรือไม่ หากจำเลยมิได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่ พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะคับขัน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2488 ก็มีควบคุมถึง ถ้าหากในเวลาถึงกำหนดชำระเงินกินเปล่างวดที่ 3 การเช่ามิได้ตกอยู่ในควบคุมแห่งพระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะคับขัน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2488 และจำเลยกระทำผิดสัญญาจนโจทก์บอกเลิกสัญญากับจำเลยแล้ว จำเลยก็ไม่อยู่ในฐานะผู้เช่าต่อไป ดังนี้ พระราชบัญญัติควบคุมค่าเช่าในภาวะคับขัน พ.ศ. 2489 ซึ่งออกมาภายหลังย่อมไม่มีผลย้อนหลังไปใช้บังคับแก่กรณีระหว่างโจทก์จำเลยซึ่งไม่มีการเช่ากันนั้น</p>
<p>21. ฎีกาที่ 1198/2492 หลักสุจริต (คู่กรณีไม่อาจอ้างโมฆะกรรมขึ้น</p>	<p>ถ้าแก่ในการส่วยหญิงให้บิดาเจ้าบ่าวและเจ้าบ่าวยืมแหวนไปหมั้นหญิงเจ้าสาว โดยฝ่ายหญิงและบิดามารดาหญิงไม่รู้เรื่องด้วย หลังจากหมั้นและสมรสกันแล้ว ถ้าแก่ผู้เป็นเจ้าของแหวน</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
ต่อคู่บุคคลภายนอกผู้สุจริตและต้องเสียหายจากการนั้นได้)	จะขอแหวนคืนโดยอ้างว่าเพียงแต่ให้เจ้าบ่าวและบิดาเจ้าบ่าว ยืมไป กรรมสิทธิ์ยังเป็นของตนและอ้างว่าฝ่ายหญิงแม่สุจริตก็ไม่เสียหายเพราะได้ทรัพย์ไปโดยเสนาหา จึงไม่เป็นบุคคลการบอกผู้สุจริตและต้องเสียหายที่กฎหมายคุ้มครองดังนี้ไม่ได้ ข้ออ้างเช่นนี้ขัดต่อหลักสุจริต และศาลพิพากษาให้ของหมั้นตกเป็นของหญิง
22. ฎีกาที่ 999/2496 หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ	<p>กฎหมายทะเลของประเทศไทยในขณะนี้ยังไม่มี ทั้งจารีตประเพณีก็ไม่ปรากฏ เมื่อเกิดมีคดีขึ้น จึงควรเทียบวินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป สัญญาประกันภัยทางทะเลทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ จึงควรยึดกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัยคำว่า “อันตรายทางทะเล” หรือ “ภัยอันตรายแห่งทะเล” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Peril of the sea” นั้น ย่อมหมายถึง ภัยอันตรายใด ๆ ที่เกิดขึ้นอันเป็นวิสัยที่ท้องทะเลจะบันดาลได้หาจำเป็นจะต้องคำนึงถึงว่า ขณะนั้นทะเลเรียบร้อยอยู่ หรือทะเลเป็นบ้าอย่างใดไม่ การที่เรือเกิดรั่วต้องอับปางลง ในระหว่างเดินทางในทะเลโดยไม่ใช้ความผิดของใคร ย่อมเป็นอันตรายที่เรือนั้นจะต้องประสบโดยวิสัยในการเดินทางผ่านทะเลอยู่แล้ว เป็นอันตรายทางทะเลตามความหมายแห่งการประกันภัยทางทะเลแล้ว ตามที่ศาลอังกฤษถือตามกันมาก็ถืออันตรายที่เกิดขึ้นโดยโชคกรรมจากทะเล หรือเนื่องจากทะเล</p> <p>โจทก์ได้ประกันภัยปูนซิเมนต์จำนวนหนึ่ง บรรทุกเรือยนต์ตั้งگانูไปจังหวัดสงขลา ไว้กับจำเลยหรือตั้งگانูออก จากท่ากรุงเทพฯ จะไปจังหวัดสงขลา พันส่นดอนปากน้ำเจ้าพระยาไป แล้วประมาณ 10 ไมล์เศษเกิดมีคลื่นลมจัด เรือโคลงมาก และน้ำเข้าเรือมาก ถ้าไม่กลับเรือจะจม เรือตั้งگانูจึงได้แล่นกลับพยายามแก้ไขและวิดน้ำก็ไม่ดีขึ้น ในที่สุดน้ำท่วมเครื่องดับนายเรือให้สัญญาณบอกเหตุเรืออับปาง มีเรือยนต์อื่นมาช่วยถ่วงคนและลากเรือตั้งگانูมา ปล่อยไว้ที่กลางน้ำหน้าที่ทำการไปรษณีย์ปากน้ำแล้วได้จ้างเรือเล็กลากเข้าฝั่งเกยตื้นจมอยู่ที่ฝั่งป้อมผีเสื้อสมุทร ปูนซิเมนต์ถูกน้ำท่วมเสียหายสิ้นเชิง ดังนี้ ถือได้ว่าเป็นความเสียหายที่เนื่องจากเรือได้สูญเสียสิ้นเชิงเนื่องจากอันตรายทางทะเล แล้วบริษัทผู้รับประกันต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
23. ฎีกาที่ 551/2497 หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง	เมื่อปรากฏมีทายาทอันดับแรกตามมาตรา 1629 แล้วทายาทที่อยู่ในลำดับถัดลงไป ก็ไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายตามมาตรา 1630 วรรคแรก

จากตารางที่ 4.1 คำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 พบว่า มีคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวน 23 เรื่อง เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ดังนี้ หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 17.39 (ฎีกาที่ 649/ร.ศ.120, ฎีกาที่ 307/2445 (ร.ศ.121), ฎีกาที่ 1486/2462) หลักสุจริต จำนวน 5 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 21.73 (ฎีกาที่ 801/2471, ฎีกาที่ 814/2487, ฎีกาที่ 521/2489, ฎีกาที่ 910/2490, ฎีกาที่ 1198/2492) หลักเหตุสุดวิสัย จำนวน 3 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 13.04 (ฎีกาที่ 170/2473, ฎีกาที่ 686/2474, ฎีกาที่ 469/2488) หลักพันวิสัย จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 8.69 (ฎีกาที่ 462/2478, ฎีกาที่ 815/2486) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 4.34 (ฎีกาที่ 1313/2480) หลักกฎหมายทั่วไป จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 8.69 (ฎีกาที่ 863/2481, ฎีกาที่ 226/2491) หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 4.34 (ฎีกาที่ 999/2496) หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 4.34 (ฎีกาที่ 551/2497) หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 17.39 (ฎีกาที่ 1385/2479, ฎีกาที่ 1303/2482, ฎีกาที่ 66/2491, ฎีกาที่ 608/2491)

ตารางที่ 4.2 แสดงการสรุปคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงก่อนปี พ.ศ.2500

ลำดับ	หลักกฎหมายทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1	หลักสุจริต	5	21.73
2	หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิด	4	17.39
3	หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง	4	17.39
4	หลักเหตุสุดวิสัย	3	13.04
5	หลักพันวิสัย	2	8.69
6	หลักกฎหมายทั่วไป	2	8.69
7	หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง	1	4.34
8	หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ	1	4.34
9	หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน	1	4.34
รวม		23	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า มีหลักกฎหมายทั่วไปจำนวน 9 หลัก โดยมีหลักกฎหมายที่มีจำนวนมากที่สุดคือ หลักสุจริต จำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21.73 รองลงมาคือ หลักความ

ยินยอมไม่เป็นละเมิดและหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง เท่ากัน จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 17.39 ตามด้วยหลักเหตุสุดวิสัย จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.04 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2500-2537

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>1. ฎีกาที่ 336/2502 หลักกฎหมายทั่วไป</p>	<p>ตามหลักกฎหมายทั่วไปไม่ว่าจะก่อนประมวลกฎหมายหรือภายหลังประมวลกฎหมายก็ดีเมื่อคนหนึ่งตายลงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทั้งหลายของคนตายนั้นจะต้องตกทอดในที่สุดแม้จะไม่มีทายาท ก็จะต้องตกเป็นของรัฐ</p> <p>ข้อกำหนดในพินัยกรรมให้ทรัพย์สินเป็นของกลางโอนกรรมสิทธิ์ไม่ได้และไม่เป็นกรรมสิทธิ์แก่ใครนั้นเป็นการเลิกล้างกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน</p> <p>ความสำคัญในเรื่องทรัพย์สินคือการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือสั่งให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกไปอยู่แก่ทรัพย์สินโดยมีเงื่อนไขคำมั่นมัดทรัพย์สินอยู่ว่าทรัพย์สินจะต้องถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นเพื่อจัดการให้ผู้รับประโยชน์ได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ระบุไว้ให้เป็นที่แน่นอน</p> <p>คำสั่งในพินัยกรรมที่ว่า เมื่อญาติพี่น้องของผู้ตายคนใดจะมาอยู่อาศัยในที่ดินของผู้ตายก็อยู่ได้แต่ต้องขออนุญาตผู้ปกครองทรัพย์สินนั้นก่อนเมื่อผู้ปกครองทรัพย์สินเห็นสมควรอนุญาตให้แล้ว จึงจะอยู่ได้ดังนี้ได้ชื่อว่าการตั้งทรัพย์สินไว้โดยระบุตัวผู้รับประโยชน์โดยแน่นอน เป็นการขาดหลักในเรื่องทรัพย์สินที่ได้ยอมรับนับถือกันโดยทั่วไป</p>
<p>2. ฎีกาที่ 1346/2506 ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>สิทธิครอบครองที่ดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 นั้น กฎหมายยังมิได้รับรองอย่างเด็ดขาดจนกว่าจะได้จดทะเบียนสิทธินั้นแล้ว</p> <p>สิทธิครอบครองอันยังมิได้จดทะเบียนนั้น อาจจะยกขึ้นต่อสู้เจ้าของที่ดินเดิม (ผู้โอน) ได้ แต่จะยกขึ้นต่อสู้บุคคลภายนอก (ผู้รับโอน) ซึ่งได้สิทธิมาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต และได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 วรรคสอง แล้วไม่ได้ เพราะสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 นั้น ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 ซึ่งเป็นบทยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน”</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
3. ฎีกาที่ 1283/2508 หลักสุจริต	ผู้ขายฝากขอไถ่ถอนที่ดินซึ่งขายฝากไว้ภายในกำหนดเวลาตามสัญญา ผู้ซื้อขอผ่อนปรนระยะเวลาไปเรื่อย จนพ้นกำหนดไถ่ถอนคืน ดังนี้ จะถือว่าผู้ขายผิดนัดไม่ใช่สิทธิขอไถ่ถอนทรัพย์สินที่ขายฝากภายในกำหนดหาได้ไม่ และไม่เป็นการขยายเวลาไถ่ถอนจากสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 496 ด้วย (ฎีกา 339/2502)
4. ฎีกาที่ 666-667/2509 หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง	เมื่อเจ้ามรดกตาย ที่ดินของเจ้ามรดกจึงตกให้แก่บุตรของเจ้ามรดกซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมอันดับแรกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 ตัวพี่สาวของเจ้ามรดกย่อมถูกตัดออกจากทายาทตามมาตรา 1630
5. ฎีกาที่ 960/2509 หลักพันวิสัย	ซื้อขายที่ดินเพื่อทำการก่อสร้าง แต่เทศบาลไม่อนุญาตให้ก่อสร้าง ดังนี้ ศาลวินิจฉัยว่าเป็นพฤติการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้เป็นพันวิสัย เพราะพฤติการณ์ที่ผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบ ดังนี้ ผู้ขายย่อมหลุดพ้นจากการชำระหนี้และย่อมจะนำที่ดินนั้นไปขายแก่บุคคลภายนอกต่อไปได้
6. ฎีกาที่ 844/2511 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน	จำเลยมิได้ซื้ออ้อยพิพาทจากบุคคลคนเดียวกับที่ขายให้โจทก์แต่เป็นการซื้อจากบุคคลที่ไม่มีอำนาจจะขายให้ฉะนั้นจะนำบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1303 มาใช้บังคับไม่ได้
7. ฎีกาที่ 208/2512 หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง	โจทก์เป็นน้องชายเจ้ามรดก โจทก์ยอมเป็นทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 แต่โจทก์ไม่มีสิทธิรับมรดกในเมื่อยังมีทายาทโดยธรรมในลำดับก่อนตนยังมีชีวิตอยู่ตาม มาตรา 1630 และทั้งนี้ต้องต่อเมื่อเจ้ามรดกมิได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกให้โจทก์ โจทก์ที่ 3 เป็นบุตรเจ้ามรดกและโจทก์ที่ 1,2 เป็นน้องชายเจ้ามรดกซึ่งมิได้ทำพินัยกรรมไว้ การที่จำเลยสมคบกันปลอมพินัยกรรมขึ้นว่าเจ้ามรดกยกทรัพย์สินให้จำเลยที่ 4 ผู้เดียว ย่อมทำให้โจทก์ที่ 3 เสียหายแต่ไม่ทำให้โจทก์ที่ 1,2 ผู้เป็นน้องชายเจ้ามรดกเสียหายด้วยเพราะจำเลยจะปลอมหรือไม่ปลอม โจทก์ที่ 1,2 ก็ไม่มีสิทธิรับมรดกอยู่แล้ว และฟ้องมิได้บรรยายว่าเจ้ามรดกตั้งใจทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้โจทก์ที่ 1,2 ด้วยแล้วจำเลยปลอมพินัยกรรมขึ้นเป็นอย่างอื่น โจทก์ที่ 1,2 จึงมิใช่ผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีอาญารฐานปลอมพินัยกรรมตลอดถึงข้อหาฐานเบี่ยงความเท็จเรื่องพินัยกรรมปลอมนี้ได้

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>8. ฎีกาที่ 472/2513 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>ซื้อที่ดินมีโฉนด ทำนิติกรรมซื้อขายต่อเจ้าพนักงานที่ดิน เมื่อชำระเงินค่าซื้อเรียบร้อยแล้วก็ได้จดทะเบียนโอนโฉนดกันตามระเบียบโดยถูกต้องตามกฎหมาย อันเป็นการกระทำโดยเปิดเผยและเสียค่าตอบแทนโดยสุจริตทั้งได้จดทะเบียนโดยสุจริต แม้จำเลยจะได้ครอบครองที่ดินในโฉนดบางส่วนจนได้กรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 แต่กรรมสิทธิ์ดังกล่าวนี้กฎหมายยังไม่รับรองเด็ดขาดจนกว่าจะได้จดทะเบียนสิทธินั้นแล้ว กรรมสิทธิ์อันยังมีได้จดทะเบียนจะยกขึ้นต่อสู้ผู้ซื้อซึ่งเป็นบุคคลภายนอกซึ่งรับโอนโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต ทั้งได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1299 ซึ่งเป็นบทยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไปว่า ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p> <p>การแจ้งการครอบครองที่ดินตามพระราชบัญญัติ ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิขึ้นใหม่แก่ผู้แจ้งประการใด การแจ้งการครอบครองที่ดินนั้นเป็นเพียงการแสดงเจตนาอย่างหนึ่งว่า ผู้แจ้งการครอบครองยังไม่สละสิทธิครอบครองที่ดินที่แจ้ง ถ้าผู้ครอบครองไม่แจ้งการครอบครองในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ให้ถือว่าสละสิทธิครอบครองที่ดินแปลงนั้น</p>
<p>9. ฎีกาที่ 2264/2521 หลักกฎหมายทั่วไป</p>	<p>ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ คำว่า มี หมายความว่า มีกรรมสิทธิ์หรือมีไว้ในครอบครอง และคำว่า ครอบครอง นั้นมิได้บัญญัติให้ความหมายเป็นพิเศษ จึงต้องถือว่าต้องมีเจตนายึดถือเพื่อตน ทั้งนี้ตามหลักกฎหมายทั่วไป</p> <p>การที่ปืนของกลางอยู่ที่บ้านจำเลยโดยเจ้าของปืนนำมาฝากบุตรภรรยาจำเลยไว้ชั่วคราว และลืมทิ้งไว้โดยเจ้าของยังมิได้มารับคืนไป จำเลยเป็นแต่เพียงยึดถือไว้แทนเจ้าของเท่านั้น มิได้ยึดถือเพื่อตน แม้การยึดถือปืนจะมีระยะเวลา 3-4 วัน มิใช่เพียงชั่วขณะหนึ่ง แต่เมื่อไม่มีพฤติการณ์พิเศษที่จะแสดงให้เห็นว่าจำเลยมีเจตนายึดถือเพื่อตน จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยเป็นผู้ครอบครองปืนของกลางอันเป็นความผิดตามฟ้อง</p>
<p>10. ฎีกาที่ 1825/2522 ความรับผิดก่อนสัญญา</p>	<p>โจทก์ประกาศประกวดราคาจัดซื้อของเป็นคำเชิญชวนให้ผู้ที่ประสงค์จะเข้าประกวดราคายื่นซองเสนอหนังสือเสนอราคาให้จำเลยยื่นเป็นคำเสนอ โจทก์มีหนังสือแจ้งให้จำเลย ทราบว่า</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ตกลงรับราคาที่จำเลยเสนอและให้ไปทำสัญญาเป็นคำสั่งของ แต่สัญญาซื้อขายยังไม่เกิดขึ้น เมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ สัญญาจะเกิดขึ้นต่อเมื่อโจทก์และจำเลยได้ทำสัญญากันเป็นหนังสือตามข้อผูกพันที่ระบุไว้ในประกาศประกวดราคา จำเลยไม่ไปทำสัญญากับโจทก์ตามกำหนดเวลา โจทก์ย่อมมีสิทธิริบเงินมัดจำของประกวดราคาได้ตามข้อตกลงในประกาศประกวดราคา แต่เมื่อยังไม่มีสัญญาซื้อขายต่อกัน จำเลยยังไม่มีผูกพันตามสัญญาซื้อขายที่จะต้องมอบของให้โจทก์ ค่าเสียหายที่โจทก์ต้องซื้อของจากผู้อื่นแพงกว่าราคาที่จำเลยเสนอเป็นค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาซื้อขาย ไม่ใช่ค่าเสียหายอันเกิดจากข้อตกลงในการประกวดราคา โจทก์ย่อมไม่มีสิทธิ เรียกร้องให้จำเลยชดใช้</p>
<p>11. ฎีกาที่ 3061/2522 หลักพันวิสัย</p>	<p>ผู้ประมวลสิทธิผลิตและค้าสุรากับกรมสรรพสามิตตกลงให้คำให้คำตอบแทนการประมวลแก่กรมสรรพสามิตในรูปค่าธรรมเนียมพิเศษในอัตราสุราทะเละ 429.89 บาท เพื่อตอบแทนการที่ตนได้รับอนุญาตผลิตและจำหน่ายสุราได้ และต่อมาภายหลังมีการตกลงแปลงค่าธรรมเนียมเป็นภาษีกัน โดยวิธีกำหนดจำนวนน้ำสุราให้ผู้ประมวลสิทธิผลิตหรือค้าสุรานำออกขาย เพื่อเสียภาษีเดือนหนึ่งเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 77,391 เทซึ่งเป็นจำนวนมากเกินกว่าที่จะปฏิบัติได้ ดังนั้นล่อมาการที่ผู้ประมวลจะกลับอ้างว่า ข้อตกลงเช่นนั้นนั้นมีวัตถุประสงค์เป็นการอันพันวิสัย ดังนั้นศาลไม่รับฟัง เพราะถือว่าผู้ประมวลเป็นผู้ประกอบการค้านี้ เป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในกิจการของคณอยู่แล้วการเข้าประมวลและเสนอคำตอบแทนก็ดี หรือการลดการลดแปลงค่าธรรมเนียมเป็นภาษีตามปริมาณสุราก็ดี ล้วนแล้วแต่ได้ผ่านการคิดใคร่ครวญดีแล้ว และยอมเข้าตกลงก็เพราะเชื่อแน่ว่าคนทำได้ ดังนั้นนั้นเมื่อปรากฏว่าทำได้ก็เป็นความเสียหายของลมนเอง ไม่ใช่เหตุที่จะอ้างขึ้นแก้ตัวได้ว่า การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัย</p>
<p>12. ฎีกาที่ 2934/2522 หลักพันวิสัย</p>	<p>“พันวิสัย” หมายถึงเหตุการณ์เกิดขึ้นทำให้การชำระหนี้เป็นไปไม่ได้ การที่ผลผลิตของน้ำมันดิบขาดแคลนเพราะต่างประเทศขึ้นราคาน้ำมันดิบ ไม่เป็นเหตุพันวิสัยที่ผู้ขายจะส่งยางแอสฟัลท์แก่ผู้ซื้อไม่ได้ตามกำหนดเวลา ผู้ขายต้องรับผิดชอบในการส่งซักช้า อ้าง ฎีกาที่ 2653/2526</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>13. ฎีกาที่ 566/2524 หลักสุจริต (มาตรา 5 การใช้สิทธิของบุคคล ต้องทำโดยสุจริต กฎหมายปิดปาก ตามสุภาษิตที่ว่า venire contra factactact proprium)</p>	<p>กองสวัสดิการ กรมตำรวจ ด้วยการรู้เห็นยินยอมของกรม ตำรวจเคยจัดสรรที่ดินให้ประชาชนโดยทั่ว ๆ ไปเช่าซื้อ เมื่อ ผู้เช่าซื้อชำระราคาครบถ้วนแล้วก็ทำการโอนกรรมสิทธิ์ให้ สำหรับที่ดินรายพิพาทนี้ ก่อนที่จะนำออกจัดสรรได้ประกาศ โฆษณาให้ประชาชนได้ทราบโดยเปิดเผย โจทก์เชื่อโดยสุจริต ว่ากองสวัสดิการมีอำนาจหน้าที่ในการจัดสรรที่ดิน ให้เช่าซื้อ ได้ จึงได้ทำสัญญาเช่าซื้อที่ดินพิพาทกับกองสวัสดิการ และได้ ชำระเงินโดยครบถ้วน แต่ทางกองสวัสดิการไม่สามารถโอนที่ พิพาทให้แก่โจทก์ได้เพราะเจ้าหน้าที่ทุจริต กรมตำรวจจึงได้มี คำสั่งให้รับดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่โจทก์และผู้เช่าซื้อที่ ชำระราคาที่ดินครบถ้วน ดังนั้นต่อมากกรมตำรวจจะปฏิเสธ ความรับผิดชอบตามสัญญาเช่าซื้อโดยอ้างว่าไม่รู้และยินยอมให้ กองสวัสดิการเชิดตัวเองออกแทนกรมตำรวจในการทำสัญญา เช่าซื้อหาได้ไม่</p> <p>กรมตำรวจรู้และยินยอมให้กองสวัสดิการซึ่งเป็นหน่วยงาน ในสังกัด ทำสัญญาเช่าซื้อกับโจทก์แทน และได้รับ ผลประโยชน์ตอบแทนด้วย ดังนั้นจะปฏิเสธความรับผิดชอบใช้ ค่าเสียหายแก่โจทก์เพราะเหตุกองสวัสดิการผิดสัญญา โดย อ้าง ว่าเป็นเรื่องนอกวัตถุประสงค์และนอกเหนืออำนาจ หน้าที่ของกรมตำรวจหาได้ไม่</p>
<p>14. ฎีกาที่ 118/2525 หลักเหตุสุดวิสัย</p>	<p>เกิดน้ำท่วมใหญ่เป็นเหตุให้ให้โรงงานผลิตขนมปังแห่งหนึ่ง ต้องปิดโรงงาน เพราะการขนส่งวัตถุดิบสำหรับผลิตเป็นไป ด้วยความยากลำบาก โรงงานจึงประกาศปิดโรงงานชั่วคราว ตั้งแต่วันที่เดือนกันยายนเรื่อยไปจนถึงเดือนมกราคม และระหว่าง นั้นได้งดจ่ายค่าจ้างแก่ลูกจ้างด้วย ลูกจ้างจึงฟ้องศาลแรงงาน กลางให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชย ศาลแรงงานกลางวินิจฉัยว่า เหตุนี้ห้ามเป็นเหตุธรรมชาติถือเป็นเหตุสุดวิสัยและให้นายจ้างให้ความช่วยเหลือแก่ลูกจ้างเป็นเงินจำนวนหนึ่ง แต่ ฝ่ายโรงงานฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าเหตุที่น้ำท่วมก่อให้เกิด ความยากลำบากในการผลิต และการจำหน่ายอาจทำให้ไม่มี ผลกำไรในการประกอบการ แต่หนี้ตามสัญญาจ้างแรงงานยัง ไม่ถึงกับพ้นวิสัยที่โรงงานจะจ่ายค่าจ้างแก่คนงานได้ จึง พิพากษาให้ลูกจ้างได้รับค่าจ้างตามสัญญา อ้างฎีกาที่ 1479/2526, 2190-2193/2545</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>15. ฎีกาที่ 282/2525 หลักพันวิสัย</p>	<p>สัญญาเช่าซื้อตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 572 นั้น เป็นสัญญาเช่าอย่างหนึ่ง ผู้ให้เช่าย่อมมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าให้ผู้เช่าได้ใช้ประโยชน์ตามสัญญา โจทก์ตกลงเช่าซื้อที่ดินเพื่อปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ ขยายพร้อมที่ดิน มิใช่เช่าซื้อมาเพื่อรับเงินค่าทดแทนการเวนคืนเมื่อจำเลยไม่สามารถส่งมอบที่ดินให้โจทก์ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ตามสัญญาเพราะที่ดินถูกเวนคืน การชำระหนี้ย่อมตกเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมิได้ จำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ย่อมไม่มีสิทธิที่จะชำระหนี้ตอบแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 372 วรรคแรก โจทก์จึงมีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ชำระไปแล้วคืนจากจำเลย สัญญาระหว่างโจทก์จำเลยเป็นสัญญาต่างตอบแทน ซึ่งคู่สัญญาต่างมีหน้าที่จะต้องชำระตอบแทนกัน แม้จำเลยจะหลุดพ้นจากการชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 219 จำเลยก็ไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ตอบแทนตามมาตรา 372วรรคแรก กรณีเช่นนี้ไม่มีบทกฎหมายใดให้สิทธิจำเลยที่จะได้รับชำระหนี้ฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องชำระหนี้ตอบแทน สัญญาเช่าซื้อนั้น ผู้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 และในกรณีที่มีการชำระหนี้เป็นพันวิสัยตามมาตรา 219 แม้สัญญาไม่เลิกกัน ก็ย่อมระงับเพราะไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย อ้าง 2215/2528</p>
<p>16. ฎีกาที่ 938/2525 หลักสุจริต</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1349 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้เจ้าของที่ดินที่ถูกล้อมมีสิทธิผ่านที่ดินที่ล้อมอยู่ไปสู่ทางสาธารณะได้ ก็เนื่องจากถือเอาความจำเป็นของเจ้าของที่ดินที่ถูกล้อมเป็นสำคัญ ส่วนค่าทดแทนตามวรรคสี่เป็นเพียงค่าชดเชยการใช้ทางผ่านเท่านั้นและก็มีได้บังคับให้เจ้าของที่ดินที่ถูกล้อมต้องปฏิบัติหน้าที่เสียก่อน แล้วจึงจะใช้สิทธิได้ ฉะนั้น โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องขอให้เปิดทางจำเป็นได้โดยมิจำต้องเสนอขอใช้ค่าทดแทน เป็นหน้าที่ของจำเลยจะต้องเรียกร้องขึ้นมาเอง การใช้สิทธิของโจทก์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หาอาจถือได้ว่าเป็นการใช้สิทธิโดยมิชอบและไม่สุจริตไม่</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>17. ฎีกาที่ 2653/2526 เหตุสุดวิสัย</p>	<p>การที่จำเลยไม่สามารถหาเรือมาบรรทุกน้ำมันเพื่อส่งมอบให้โจทก์ได้นั้นเป็นเรื่องต่อความสามารถของจำเลยเอง และการที่ราคาน้ำมันในตลาดโลกสูงขึ้นเป็นเหตุให้จำเลยขาดทุนก็เป็นธรรมดาของการค้าขายซึ่งอาจจะมีทั้งกำไรและขาดทุน พฤติการณ์ดังกล่าวมิใช่เหตุสุดวิสัยตามมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p>
<p>18. ฎีกาที่ 4016-4020/2526 หลักสุจริต</p>	<p>จ. เป็นเจ้าของที่ดินและตึกแถวซึ่งผู้ก่อสร้างตึกแถวดังกล่าวได้ยกรกรรมสิทธิ์ให้แก่ จ. โดยผู้ก่อสร้างตึกแถวมีสิทธิจัดหาคนเช่าและเรียกเก็บเงินค่าก่อสร้างจากผู้เช่า แต่ให้ผู้เช่าทำหนังสือสัญญาเช่ากับ จ. และจดทะเบียนการเช่ามีกำหนด 15 ปี ต่อมา จ. โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินดังกล่าวให้แก่ ล. และ ว. บุตรโจทก์ หลังจากนั้นจ. ได้ทำหนังสือสัญญาเช่ากับจำเลยโดยจดทะเบียนการเช่าต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ และ จ. ยังเก็บค่าเช่าต่อมาอีก 4 ปีเศษล. และ ว. จึงได้ฟ้องขับไล่จำเลยและถอนฟ้องแล้วโอนที่ดินให้แก่โจทก์ซึ่งเป็นมารดา ดังนี้แสดงว่า ล. และ ว. กับโจทก์ได้รับรู้ถึงสิทธิของผู้ก่อสร้างตึกแถวและสิทธิตามสัญญาเช่าของจำเลยตลอดมา เพิ่งจะมาเปลี่ยนใจหาทางบิดพลิ้วในภายหลัง อันเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต โจทก์จะอ้างความไม่สุจริตมาฟ้องขับไล่จำเลยมิได้</p> <p>ปัญหาเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เป็นปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องซึ่งเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน</p>
<p>19. ฎีกาที่ 1418/2529 หลักความรับผิดชอบสัญญา</p>	<p>ในการประกวดราคาโจทก์กำหนดเงื่อนไขว่าผู้ได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้ประกวด ราคาได้จะต้องมาทำสัญญาซื้อขายภายใน 7 วันถ้าไม่มาทำสัญญาตามกำหนด โจทก์ริบเงินประกันของประกวดราคาได้ทันทีและถ้าโจทก์ต้องซื้อสิ่งของรายการนี้จากบุคคลอื่นมีราคาสูงขึ้นเท่าใดผู้ประกวดราคาได้ครั้งนี้จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าสิ่งของที่สูงขึ้นนั้นให้แก่โจทก์อีกสัดส่วนหนึ่งด้วยเห็นได้ว่า การตกลงซื้อขายรายนี้คู่กรณีมุ่งจะทำสัญญากันเป็นหนังสือ จำเลยเป็นผู้ประกวดราคาได้แต่ไม่ไปทำสัญญาซื้อขายกับโจทก์ตามกำหนดที่โจทก์แจ้งให้ทราบจึงถือว่ายังไม่มีสัญญาซื้อขายต่อกัน โจทก์จึงมีเพียงสิทธิริบเงินประกันของประกวดราคาตามข้อตกลงในการประกวดราคาเท่านั้นจำเลยยังไม่มีผูกพันตามสัญญาซื้อขายที่จะต้อง</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>มอบสิ่งของตามที่ประกวตราค่าให้โจทก์ ค่าเสียหายที่โจทก์ซื้อสิ่งของจากผู้อื่นในราคาที่สูงขึ้นเป็นค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดสัญญาซื้อขายไม่ใช่ค่าเสียหายอันเกิดจากข้อตกลงในการประกวตราค่า เมื่อสัญญาซื้อขายยังไม่เกิดขึ้นโจทก์ย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยชดใช้</p>
<p>20. ฎีกาที่ 694/2530 หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง</p>	<p>ในขณะที่จำเลยที่ 2 แกะไขต่อเติมอาคารโดยมิได้รับอนุญาตและจำเลยที่ 1 รับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและอาคารดังกล่าวมาจากจำเลยที่ 2 นั้น เป็นระยะเวลาที่พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พุทธศักราช 2479 ยังใช้บังคับ ซึ่งตามบทกฎหมายดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจโจทก์ฟ้องขอให้ศาลบังคับให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารซึ่งรับโอนกรรมสิทธิ์จากผู้ทำการก่อสร้างหรือถอนอาคาร แม้ขณะที่โจทก์ฟ้องคดีจะเป็นระยะเวลาที่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ซึ่งมีบทบัญญัติให้อำนาจโจทก์ฟ้องขอให้ศาลสั่งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองนั้นรื้อถอนได้ก็ตาม แต่บทบัญญัติดังกล่าวนี้ไม่มีผลย้อนหลัง โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ 1 ให้รื้อถอนอาคาร และปัญหาข้อนี้เป็นข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้จะไม่มีปัญหานี้ขึ้นสู่ศาลฎีกา เมื่อศาลฎีกาเห็นสมควรก็ยกขึ้นวินิจฉัยได้</p>
<p>21. ฎีกาที่ 3327/2530 หลักเหตุสุดวิสัย</p>	<p>จำเลยทำสัญญาขายขนวนลูกกระเบิดซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของบริษัท อ.ในประเทศออสเตรเลียให้โจทก์ กำหนดส่งมอบสินค้าให้ภายใน 180 วัน นับแต่วันทำสัญญา ถ้าส่งเกินกำหนดจะถูปรับ จำเลยส่งสินค้าแก่โจทก์เกินกำหนดสัญญาไป 308 วัน เพราะรัฐบาลออสเตรเลียระงับเรื่องที่บริษัทผู้ผลิตขออนุญาตส่งออกไว้เนื่องจากสถานการณ์สู้รบระหว่างจีนกับเวียดนาม และเมื่อได้รับอนุญาตให้ส่งออกแล้วต้องส่งผ่านประเทศเยอรมันตะวันตก สถานทูตไทยกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรเลียก็ต้องรับรองต่อรัฐบาลเยอรมันตะวันตกอีกว่าขนวนลูกกระเบิดจะส่งถึงโจทก์ ทำให้เสียเวลาเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าวถึง 332 วัน อันเป็นเหตุการณ์ที่จำเลยและบริษัท อ.ไม่อาจป้องกันได้และไม่อาจคาดหมายว่าจะเกิดขึ้น ทั้งจำเลยไม่อาจส่งมอบขนวนลูกกระเบิดที่มีแหล่งผลิตจากที่อื่นที่ผลิตไปจากข้อสัญญาได้ การส่งสินค้าดังกล่าวล่าช้าจึงเป็นเหตุ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>สุตวิสัยที่จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบและโจทก์ใช้สิทธิปรับจำเลยตามสัญญาไม่ได้ อ้าง 1620/2537</p>
<p>22. ฎีกาที่ 786/2533 หลักสุจริต</p>	<p>การที่โจทก์และจำเลยที่ 1 ได้ที่พิพาท มาในระหว่างอยู่กินเป็นสามีภริยากันโดยมิได้จดทะเบียนสมรสนั้นถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกัน มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันคนละครึ่ง แม้ที่พิพาทจะมีชื่อจำเลยที่ 1 เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในโฉนดแต่ผู้เดียวก็ เป็นการกระทำแทนโจทก์ด้วย จำเลยที่ 1 จึงไม่มีสิทธิเอาที่พิพาทส่วนของโจทก์ไปจดทะเบียนโอนขาย ให้จำเลยที่ 2 โดยมิได้รับความยินยอมจากโจทก์ ฉะนั้นเมื่อจำเลยที่ 2 รับโอนที่พิพาทมาจากจำเลยที่ 1 โดยรู้อยู่แล้วว่าโจทก์เป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย จึงเป็นการไม่สุจริต ไม่ผูกพันส่วนของโจทก์ จำเลยที่ 2 จึงต้องจดทะเบียนใส่ชื่อโจทก์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมกันในที่ดินพิพาทด้วย</p>
<p>23. ฎีกาที่ 3975/2533 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>แม้จำเลยซื้อที่ดินพิพาทจากผู้ขายและเข้าอยู่ในที่ดินพิพาทแล้วก็ตาม เมื่อปรากฏว่าผู้ขายไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่ดินพิพาท เป็นแต่เพียงผู้อาศัยสิทธิของโจทก์อยู่ในที่พิพาท จำเลยย่อมไม่ได้สิทธิครอบครองที่พิพาท เพราะผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีไปกว่าผู้โอน จำเลยคงมีสิทธิเท่าที่ผู้ขายมีอยู่ จึงเท่ากับอยู่ในที่พิพาทโดยอาศัยสิทธิของโจทก์เช่นกัน ดังนั้น จำเลยอยู่ในที่ดินพิพาทนานเท่าใดก็ได้ไม่ได้สิทธิครอบครอง เว้นแต่จะเปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1381 จำเลยพึงโต้แย้งสิทธิโจทก์ซึ่งถือว่าจำเลยได้เปลี่ยนลักษณะแห่งการยึดถือที่ดินพิพาท ซึ่งนับถึงวันฟ้องแล้วยังไม่เกิน 1 ปี โจทก์ย่อมมีสิทธิฟ้องเอาคืนที่ดินพิพาทจากจำเลยได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1375</p>
<p>24. ฎีกาที่ 7350/2537 กฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ (การประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไป)</p>	<p>โจทก์บรรยายฟ้องว่า น. จดทะเบียนงานเรือพิพาทเป็นประกันหนี้ที่บุคคลต่าง ๆ มีต่อโจทก์ ส่วนจำเลยได้รับประกันภัยเรือพิพาทจากผู้รับโอนกรรมสิทธิ์เรือ เรือพิพาทเกิดอุบัติเหตุไม่สามารถใช้งานได้ จำเลยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามจำนวนที่ได้รับประกันภัยแก่โจทก์ แต่จำเลยได้จ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ผู้เอาประกันภัยทำให้โจทก์ไม่มีหลักประกันที่จะบังคับชำระหนี้ได้อีกต่อไปจึงขอให้บังคับเอาเงินประกันภัย เป็นการฟ้องโดยอาศัยอำนาจแห่งกฎหมายใน</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>เรื่องช่วงทรัพย์ ไม่จำเป็นต้องบรรยายฟ้องว่า บุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวเป็นหนี้โจทก์จำนวนเท่าไร และหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วหรือไม่ และโจทก์ได้ใช้สิทธิเรียกร้องบังคับชำระหนี้เอาแก่บุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วหรือไม่ ฟ้องโจทก์จึงไม่เคลือบคลุม สัญญาประกันภัยทางทะเลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 868 ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล แต่กฎหมายทะเลของประเทศไทยยังไม่มี ทั้งจารีตประเพณีก็ไม่ปรากฏ จึงต้องวินิจฉัยคดีตามหลักกฎหมายทั่วไป กรมธรรม์ประกันภัยทางทะเลทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ จึงควรถือกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัย เงื่อนไขในกรมธรรม์ประกันภัยมีข้อความเป็นคำรับรอง (Warranty) ของผู้เอาประกันภัยว่า เรือพิพาทจะได้รับการตรวจสอบสภาพและจะปฏิบัติตามคำแนะนำภายใน 30 วัน นับแต่วันเริ่มคุ้มครองจึงเป็นคำมั่นสัญญาของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดตาม พระราชบัญญัติประกันภัยทางทะเล 1906 ของประเทศอังกฤษ มาตรา 33 เมื่อเรือพิพาทเกิดอุบัติเหตุอับปางซึ่งจะเกิดจากการที่ผู้เอาประกันภัยไม่ปฏิบัติตามคำรับรองหรือไม่ก็ตาม การที่ผู้เอาประกันภัยฝ่าฝืนคำรับรองผู้รับประกันภัยย่อมปฏิเสธความรับผิดชอบตามกฎหมายประกันภัยได้</p>
<p>25. ฎีกาที่ 4854/2537 หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน</p>	<p>หนังสือสัญญาเช่าห้องพักระหว่างบ.ผู้เช่ากับจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นผู้ให้เช่าข้อ 3 ระบุว่า “ผู้เช่ายอมชำระค่าเช่าให้แก่ผู้ให้เช่าภายในวันที่ 30 ของเดือนทุก ๆ เดือน ถ้าไม่ชำระตามกำหนดนี้ ผู้เช่ายอมให้ผู้ให้เช่ายึดเงินประกันของผู้เช่าได้และใส่กุญแจห้องผู้เช่าก็ได้ หรือผู้เช่ายินยอมอนุญาตให้ชนย้ายทรัพย์สินออกไปจากห้องเช่าได้โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบ” ข้อ 9 ระบุว่า “ถ้าผู้เช่าประพฤติดีลวงละเมิดสัญญาแม้แต่ข้อหนึ่งข้อใด หรือกระทำความผิดวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งข้อใด ยอมให้ผู้ให้เช่าทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะเข้ายึดครอบครองสถานที่และสิ่งซึ่งเช่าได้โดยพลันและมีสิทธิบอกเลิกสัญญาทันที” และข้อ 10 ระบุว่า “เมื่อครบกำหนดสัญญาเช่าก็ดีหรือผู้เช่าผิดสัญญาเช่าก็ดี ผู้เช่ายอมให้ถือว่าผู้เช่ายอมออกจากที่เช่า” ข้อสัญญาดังกล่าวนี้ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ประชาชน จึงใช้บังคับได้ เมื่อสัญญาเช่าครบกำหนดเวลาและจำเลยที่ 1 ได้บอกเลิกสัญญาเช่าด้วยแล้ว บ.และผู้เสียหายซึ่งอยู่ในห้องพิพาทโดยอาศัยสิทธิ บ. ย่อมไม่มีสิทธิอยู่ในห้องพิพาทต่อไป เมื่อ บ. ไม่ยอมออกไปจากห้องพิพาทจำเลยที่ 1 จึงใช้สิทธิตามหนังสือสัญญาเช่าห้องพัก โดยเข้าไปในห้องพิพาทแล้วใช้คีมหนีบกุญแจลูกบิดประตู บานพับหน้าต่าง ถอดเอาสะพานไฟฟ้าและเครื่องรับโทรศัพท์ในห้องพิพาทออกไปจึงไม่มีมูลความผิดฐานบุกรุก</p>
<p>26. ฎีกาที่ 3343/2537 หลักสุจริต</p>	<p>หากข้อเท็จจริงได้ความว่า การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินราคาทรัพย์สินของจำเลย ต่ำกว่าราคาแท้จริงในท้องตลาดซึ่งมีราคา 8,123,000 บาท หลายเท่าตัว โดยไม่ตรวจสอบราคาอันถูกต้องแท้จริงเสียก่อน และขายทอดตลาดแก่ บ. ไปในราคา 2,335,000 บาท ซึ่งต่ำกว่าราคาที่ประเมินไว้ ย่อมส่อพฤติการณ์ว่าไม่สุจริตอยู่ในตัว และหาก บ. ผู้ประมูลได้เคยตกลงจะเข้าประมูลในราคาถึง 5,000,000 บาท แต่กลับประมูลในราคาต่ำเช่นนี้ ย่อมเป็นการใช้สิทธิไม่สุจริตทำให้จำเลยหลงเชื่อไม่เตรียมหาผู้อื่นมาประมูลสู้ราคา เป็นการไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 มีเหตุที่ศาลชั้นต้นจะเพิกถอนการขายทอดตลาดได้ การที่ศาลชั้นต้นด่วนสั่งยกคำร้องของจำเลย โดยไม่ได้สวนพยานจำเลยเสียก่อน และศาลอุทธรณ์ภาค 1 พิพากษายืนโดยอ้างเหตุเดียวกันว่าผู้ซื้อประมูลได้ต่ำกว่าราคาประเมินขณะยึดไม่มาก แต่ไม่ต่ำกว่าราคาประเมินของสำนักงานที่ดิน ทั้งในการขายทอดตลาดครั้งแรกจำเลยเคยแถลงคัดค้านราคาไว้แต่ไม่ได้หาคคนมาสู้ราคาในครั้งที่สอง และไม่มีเหตุระวางสงสัยว่า การขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินไปโดยไม่สุจริตนั้น เป็นการไม่ชอบ เพราะราคาที่ขายไปทำให้จำเลยเสียหายมาน้อยเพียงใดนั้น ต้องคำนวณจากราคาแท้จริงในท้องตลาด หาใช่คำนวณจากราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินไว้ขณะยึดทรัพย์สินไม่และที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค 1 อ้างว่าจำเลยมิได้หาคคนมาสู้ราคาในครั้งที่สองนั้น เป็นการกล่าวอ้างข้อเท็จจริงขึ้นเอง โดยคู่ความยังมีได้นำสืบพยานว่า บ.เป็นบุคคลที่จำเลยหามาสู้ราคาหรือไม่ ถือได้ว่าเป็นการวินิจฉัยนอกสำนวนไม่ชอบด้วยกฎหมาย จึงมีเหตุที่</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	ศาลชั้นต้นจะต้องไต่สวนคำร้องของจำเลยเสียก่อนที่จะมีคำสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 วรรคสาม

จากตารางที่ 4.3 คำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2500-2537 พบว่า มีคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวน 26 เรื่อง เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ดังนี้ หลักกฎหมายทั่วไป จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 7.69 (ฎีกาที่ 336/2502, ฎีกาที่ 2264/2521) หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 15.38 (ฎีกาที่ 1346/2506, ฎีกาที่ 844/2511, ฎีกาที่ 472/2513, ฎีกาที่ 3975/2533) หลักสุจริต จำนวน 6 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 23.07 (ฎีกาที่ 1283/2508, ฎีกาที่ 566/2524, ฎีกาที่ 938/2525, ฎีกาที่ 4016-4020/2526, ฎีกาที่ 786/2533, ฎีกาที่ 3343/2537) หลักพันวิสัย จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 15.38 (ฎีกาที่ 960/2509, ฎีกาที่ 2934/2522, ฎีกาที่ 3061/2522, ฎีกาที่ 282/2525) หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 7.69 (ฎีกาที่ 666-667/2509, ฎีกาที่ 208/2512) หลักความรับผิดก่อนสัญญา จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 7.69 (ฎีกาที่ 1825/2522, ฎีกาที่ 1418/2529) หลักเหตุสุดวิสัย จำนวน 3 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 11.53 (ฎีกาที่ 118/2525, ฎีกาที่ 2653/2526, ฎีกาที่ 3327/2530) หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.84 (ฎีกาที่ 694/2530) หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.84 (ฎีกาที่ 7350/2537) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.84 (ฎีกาที่ 4854/2537)

ตารางที่ 4.4 แสดงการสรุปคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2500-2537

ลำดับ	หลักกฎหมายทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1	หลักสุจริต	6	23.07
2	หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน	4	15.38
3	หลักพันวิสัย	4	15.38
4	หลักเหตุสุดวิสัย	3	11.53
5	หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง	2	7.69
6	หลักกฎหมายทั่วไป	2	7.69
7	หลักความรับผิดก่อนสัญญา	2	7.69
8	หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง	1	3.84
9	หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ	1	3.84
10	หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน	1	3.84
รวม		26	100.00

จากตารางที่ 4.4 มีหลักกฎหมายทั่วไปจำนวน 10 หลัก โดยหลักกฎหมายทั่วไปที่มีจำนวนมากที่สุดคือ หลักสุจริต จำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.07 รองลงมาคือ หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนและหลักพันธวิสัย เท่ากัน จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.38 ตามด้วยหลักเหตุสุดวิสัย เท่ากัน จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 11.53 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ตารางแสดงคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538-2568

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>1. ฎีกาที่ 1196/2538 หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง</p>	<p>การที่ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายผู้คัดค้านทั้งสองยื่นคำคัดค้านว่าผู้คัดค้านที่ 1 อยู่กินฉันสามีภริยากับผู้ตายและผู้คัดค้านที่ 2 เป็นบุตรของผู้ตายซึ่งเกิดจากผู้คัดค้านที่ 1 ขอให้ยกคำร้องขอและตั้งผู้คัดค้านทั้งสองเป็นผู้จัดการมรดกนั้น แม้อต่อมาผู้คัดค้านทั้งสองจะขอถอนคำคัดค้านก็เพียงทำให้ข้อพิพาทระหว่างผู้ร้องกับผู้คัดค้านระงับไปหาทำให้คำคัดค้านทั้งหมดรวมตลอดถึงเอกสารที่แนบมาไม่มีผลต่อคดีไม่เพราะผู้คัดค้านไม่ได้ยอมรับด้วยว่าคำคัดค้านพร้อมเอกสารที่เสนอต่อศาลไม่ถูกต้องทั้งเอกสารหลักฐานต่างๆ ที่ผู้คัดค้านทั้งสองเสนอต่อศาลภายหลังยื่นคำคัดค้านก็ไม่ได้มีการเพิกถอนจึงรับฟังประกอบการพิจารณาคำร้องขอของผู้ร้องได้ แม้อผู้คัดค้านที่ 2 จะเพิ่งคลอดและศาลมีคำสั่งภายหลังผู้ตายถึงแก่ความตายประมาณ 8 เดือนว่าผู้คัดค้านที่ 2 เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายก็ตามผู้คัดค้านที่ 2 ก็มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายในฐานะทายาทโดยธรรมย้อนหลังไปถึงวันที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1558 วรรคแรกและเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้ร้องเป็นเพียงน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับผู้ตายจึงไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายและมีได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดกเพราะผู้มีส่วนได้เสียตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1713 หมายถึงผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินมรดกโดยตรงมาตั้งแต่ต้นขณะเจ้ามรดกถึงแก่ความตายหาใช่เกิดขึ้นในภายหลังตามสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีไม่ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้</p>
<p>2. ฎีกาที่ 2040/2539 หลักกฎหมายทั่วไป</p>	<p>สิทธิของโจทก์ที่ได้รับเงินทดแทนค่ารักษาพยาบาลจากบริษัทประกันภัยเป็นสิทธิตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>(ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายเฉพาะ)</p>	<p>ผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ.2535 ที่บังคับให้เจ้าของรถซึ่งใช้รถหรือมีรถไว้เพื่อใช้ต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายสำหรับผู้ประสบภัยโดยประกันภัยกับบริษัทและต้องเสียเบี้ยประกันภัยส่วนสิทธิของโจทก์ที่จะได้รับเงินทดแทนค่าบริการทางการแพทย์จากจำเลยเป็นสิทธิตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 ซึ่งบังคับให้ลูกจ้างต้องเป็นผู้ประกันตนและส่งเงินเข้ากองทุนสมทบเมื่อเป็นสิทธิของโจทก์ตามกฎหมายแต่ละฉบับโดยโจทก์ต้องเสียเบี้ยประกันภัยและส่งเงินเข้ากองทุนสมทบแล้วแต่กรณีตามที่กฎหมายแต่ละฉบับดังกล่าวกำหนดไว้ซึ่งต้องชำระทั้ง 2 ทางและเมื่อพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 ไม่มีบทบัญญัติตัดสิทธิมิให้ผู้ที่ได้รับเงินทดแทนตามกฎหมายอื่นแล้วมารับเงินทดแทนอีกจำเลยจึงจะยกเอาเหตุที่โจทก์ได้รับเงินทดแทนค่ารักษาพยาบาลจากบริษัทประกันภัยแล้วมาเป็นข้ออ้างเพื่อไม่จ่ายเงินทดแทนแก่โจทก์หาได้ไม่</p> <p>พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 เป็นกฎหมายพิเศษที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้การสงเคราะห์แก่ลูกจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งประสบอันตรายเจ็บป่วยทุพพลภาพหรือตายอันมิใช่เนื่องจากการทำงานรวมทั้งกรณีอื่นอีกจึงจะนำหลักกฎหมายทั่วไปในเรื่องประกันวินาศภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับในกรณีนี้ไม่ได้โจทก์มีสิทธิได้รับเงินทดแทนค่าบริการทางการแพทย์จากจำเลยตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533</p>
<p>3. ฎีกาที่ 6657/2539 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>ฎีกาจำเลยที่ 1 ที่ว่า โจทก์ต้องฟ้องคดีภายใน 1 ปี นับแต่เวลาถูกแย่งการครอบครองนั้น จำเลยที่ 1 ไม่ได้ให้การต่อสู้ไว้จึงเป็นข้อที่มีได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยตาม ป.วิ.พ. มาตรา 249 วรรคหนึ่ง</p> <p>ฎีกาจำเลยทั้งสองว่า จำเลยที่ 2 รับโอนที่ดินพิพาทโดยสุจริตมีค่าตอบแทนและจดทะเบียนโดยสุจริต โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องนั้น เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าที่ดินพิพาทโจทก์เป็นผู้มีสิทธิครอบครอง การที่จำเลยที่ 1 ได้รับหนังสือรับรองการทำประโยชน์ในนามของจำเลยที่ 1 ก็ไม่ทำให้จำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของที่ดินพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อจำเลยที่ 1 ไม่มี</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>สิทธิที่จะโอนขายที่ดินให้แก่จำเลยที่ 2 ได้แล้ว จำเลยที่ 2 ผู้รับโอนก็ไม่มีสิทธิดีไปกว่าจำเลยที่ 1 แม้จำเลยที่ 2 จะรับซื้อไว้โดยสุจริต และเสียค่าตอบแทนก็ตาม จำเลยที่ 2 ก็ไม่ได้สิทธิในที่ดินพิพาท</p> <p>ป.พ.พ. มาตรา 1562 เป็นบทบัญญัติตัดสิทธิห้ามมิให้ฟ้องบุพการีของตน จึงต้องแปลความโดยเคร่งครัด ดังนั้น แม้ผู้รับมอบอำนาจโจทก์จะเป็นบุตรของจำเลยที่ 1 แต่ก็ไม่ได้ฟ้องในฐานะส่วนตัว จึงไม่ต้องห้ามตามบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว</p>
<p>4. ฎีกาที่ 7007/2540 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>จำเลยกับ น. จดทะเบียนรับโอนที่ดินพิพาทมาโดยผู้โอนขายกรรมสิทธิ์ให้ และตาม ป.พ.พ. มาตรา 6 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต เมื่อโจทก์มีได้อ้างว่าจำเลยและ น. รับโอนโดยไม่สุจริตข้อเท็จจริงต้องฟังว่าจำเลยและ น. รับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินดังกล่าวมาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริตและได้จดทะเบียนโดยสุจริตแล้ว โจทก์อ้างการได้ที่ดินพิพาทมาโดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม แต่เมื่อมีได้จดทะเบียนจึงยกขึ้นต่อสู้ น. ไม่ได้เมื่อที่ดินส่วนของ น. น. มีสิทธิดีกว่าโจทก์ ต่อมาที่ดินส่วนนี้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของ ห. เมื่อ ห. ถึงแก่กรรม แม้จำเลยและ ถ. ผู้รับโอนมรดกที่ดินส่วนของ น. มาโดยไม่เสียค่าตอบแทน โจทก์ก็ไม่อาจยกสิทธิของตนไ้ยืนยันจำเลยได้ เพราะสิทธิของโจทก์ขาดตอนไปแล้วตั้งแต่ น. รับโอนทางทะเบียนโดยสุจริต กรณีนี้จะนำหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้บังคับไม่ได้เพราะสิทธิของโจทก์ต้องอยู่ภายใต้บังคับ ป.พ.พ. มาตรา 1299 ซึ่งเป็นบทยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไป โจทก์จึงไม่อาจอ้างเอากรรมสิทธิ์กึ่งหนึ่งในที่ดิน และฟ้องให้จำเลยส่งมอบโฉนดที่ดินให้แก่ตนได้</p>
<p>5. ฎีกาที่ 3025/2541 หลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน</p>	<p>โจทก์เป็นผู้เช่าตึกแถวที่เกิดเหตุจากเจ้าของเดิมเมื่อครบกำหนดแล้วโจทก์ไม่ออกไปจากตึกแถวและไม่ชำระค่าเช่า แก่เจ้าของเดิม บุตรสาวโจทก์ได้ทำบันทึกข้อตกลงยอมชำระ ค่าเช่าที่ค้างชำระนั้น และจะชำระค่าเช่าเป็นรายเดือนต่อ ๆ ไป ถ้าผิดข้อตกลงยอมให้เจ้าของเดิมเข้าครอบครองตึกแถว ที่เกิดเหตุได้ ซึ่งไม่ปรากฏว่าโจทก์คัดค้านโต้แย้งข้อตกลงนี้ ข้อตกลงดังกล่าวจึงผูกพันโจทก์โดยมิพักต้องคำนึงว่ามีหนังสือมอบอำนาจจากโจทก์ให้บุตรสาวโจทก์ทำบันทึก</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ข้อตกลงนั้น หรือไม่ และข้อตกลงนี้ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนจึงใช้บังคับได้ ต่อมาบุตรสาวโจทก์และโจทก์ ผิดข้อตกลง จำเลยทั้งสองยังให้โอกาสแก่ฝ่ายโจทก์ ขอเวลาขนย้ายทรัพย์สินโดยไม่ติดใจเรียกร้องเอาค่าเช่าที่ค้างชำระแต่อย่างใด แต่โจทก์และครอบครัวก็ได้ขนย้ายออกไป การที่จำเลยทั้งสองเปิดกุญแจตึกแถวที่เกิดเหตุ หลังจากนั้นจึงใช้กุญแจของจำเลยปิดตึกแถวที่เกิดเหตุไว้ย่อมเป็นอำนาจของจำเลยทั้งสองที่จะกระทำได้และถือว่าจำเลยทั้งสองได้ใช้สิทธิเข้ายึดถือครอบครองตึกแถวที่เกิดเหตุแล้วโดยชอบตามที่ได้ตกลงกันไว้ การกระทำของจำเลยทั้งสองจึงหาเป็นความผิดฐาน ทำให้เสียหายหรือสูญบุกรุกไม่</p>
<p>6. ฎีกาที่ 4814/2541 หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง</p>	<p>คำว่า ผู้มีส่วนได้เสีย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1713 วรรคหนึ่ง มีความหมายถึงผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินโดยตรง มาแต่ต้นในขณะเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ในขณะเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ร. มารดาของเจ้ามรดกแม้จะมีอายุถึง 95 ปี แต่เมื่อ ร.ยังมีชีวิตอยู่ ร. จึงเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 วรรคหนึ่ง ส่วนผู้ร้องเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับเจ้ามรดก เป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 อันเป็นลำดับถัดลงมา ผู้ร้องย่อมไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1630 วรรคหนึ่งและการที่ผู้ร้องเข้าไปครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินอันเป็นทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ก็ถือไม่ได้ว่าผู้ร้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามความหมายของบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวข้างต้นผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย</p>
<p>7. ฎีกาที่ 5640/2541 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>จำเลยที่ 1 ชายที่ดินพิพาทซึ่งเป็นที่ดินมีหลักฐานเป็นแบบแจ้งการครอบครอง (ส.ค.1) และสละสิทธิครอบครองให้ แก่โจทก์แล้ว ที่ดินพิพาทจึงไม่ใช่ของจำเลยที่ 1 อีกต่อไปจำเลยที่ 1 ไม่มีสิทธินำไปขายให้แก่จำเลยที่ 3 แม้จำเลยที่ 3 จะได้ออก น.ส. 3 ก. แต่จำเลยที่ 3 ก็มีได้ครอบครองที่ดินพิพาท การที่จำเลยที่ 3 มีชื่อใน น.ส.3 ก. จึงไม่ก่อให้เกิดสิทธิ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ครอบครองในที่ดินนั้น ดังนั้น เมื่อจำเลยที่ 3 ขายที่ดินพิพาทให้แก่จำเลยที่ 4 ไป แม้จำเลยที่ 4 ซื้อไว้โดยสุจริตเสียค่าตอบแทนและจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย จำเลยที่ 4 ก็ไม่มีสิทธิอย่างใดในที่ดินพิพาท ตามหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่าผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน โจทก์ฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมการซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่างจำเลยที่ 1 กับจำเลยที่ 3 และระหว่างจำเลยที่ 3 กับจำเลยที่ 4 โดยอ้างว่าจำเลยที่ 1 นำที่ดินพิพาทซึ่งโจทก์มีสิทธิครอบครองไปขายโดยไม่ชอบและขอให้เพิกถอน น.ส. 3 ก.ที่จำเลยที่ 3 ออกโดยไม่ชอบกรณีจึงมิใช่เป็นการฟ้องขอให้เพิกถอนการฉ้อฉล ดังนั้น แม้โจทก์จะฟ้องเกิน 1 ปี นับแต่วันทราบมูลคดีนี้ คดีโจทก์ก็ไม่ขาดอายุความ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมดังกล่าวได้</p>
<p>8. ฎีกาที่ 1596/2542 หลักสุจริต</p>	<p>จำเลยยื่นคำร้องคัดค้านการขายทอดตลาดว่า โจทก์ เข้าประมูลซื้อที่ดิน โดยกตราคาที่ดินของจำเลย ให้ต่ำกว่าปกติ เป็นการซื้อที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยราคา ที่เจ้าพนักงานบังคับคดีประเมินไว้จะต่ำกว่าราคา ที่เจ้าพนักงานที่ดินประเมินถึง 4 เท่า และราคาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีอนุมัติให้ขายแก่โจทก์ซึ่งให้ราคาสูงสุด จะต่ำกว่าราคาที่เจ้าพนักงานที่ดินประเมินเกิน 3 เท่าทั้งเป็นการขายครั้งแรกหากเป็นจริงตามคำร้องจะเห็นได้ว่าการกระทำของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีลักษณะกตราคาที่ดินให้ต่ำมาก และไม่ระมัดระวังในการตรวจสอบราคาอันแท้จริงส่อพฤติการณ์ว่าไม่สุจริตอยู่ในตัวย่อมมีเหตุตามกฎหมายที่ศาลจะเพิกถอนการขายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 วรรคสอง แม้ตามคำร้องคัดค้านการขายทอดตลาดของจำเลย จะมีได้กล่าวอ้างอย่างตรงไปตรงมาว่าเป็นการกระทำ ของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ตามแต่หากพิจารณาคำร้อง คัดค้านการขายทอดตลาดพร้อมเอกสารที่แนบท้ายคำร้อง แล้วพอแปลได้ว่าจำเลยกล่าวอ้างว่าเจ้าพนักงานบังคับคดี ดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งการบังคับคดีแล้ว คำร้องของจำเลยจึงชอบด้วยกฎหมายที่ศาลชั้นต้นจะต้องดำเนินการ ไต่สวนและมีคำสั่งต่อไป</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>9. ฎีกาที่ 8898/2544 หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา</p>	<p>ประกาศแจ้งความประกวดราคาจ้างเหมาเป็นเพียงประกาศเชิญชวนให้ผู้สนใจที่จะรับจ้างขนขยะมูลฝอยจากท่าริมแม่น้ำเจ้าพระยาไปทำลายโดยวิธีฝังดิน ยื่นคำเสนอขอทำสัญญากับจำเลยที่ 1 โดยวิธียื่นซองประกวดราคา ซึ่งต่อมาโจทก์เป็นผู้เข้าประกวดราคาและเสนอราคาต่ำสุดอันเป็นการทำคำเสนอต่อจำเลยที่ 1 แล้ว เท่ากับโจทก์ยอมรับที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขของจำเลยที่ 1 ทุกประการ การที่จำเลยที่ 1 โดยประธานคณะกรรมการเปิดซองประกวดราคามีหนังสือแจ้งให้โจทก์ทราบในภายหลังว่าตกลงรับราคาที่โจทก์เสนอถือว่าเป็นการทำคำสนองรับคำเสนอของโจทก์ แต่ในประกาศแจ้งความประกวดราคาจ้างเหมา ข้อ 16 ระบุว่าเมื่อจำเลยที่ 1 แจ้งให้ผู้ประกวดราคาได้ทราบเป็นหนังสือผู้ประกวดราคาได้นั้นต้องไปทำสัญญาตามแบบของจำเลยที่ 1 ภายใน 7 วัน นับแต่วันได้รับแจ้ง ดังนั้นเมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าโจทก์และจำเลยที่ 1 ยังไม่ได้ทำสัญญาตามแบบของจำเลยที่ 1 จึงไม่เกิดเป็นสัญญาผูกพันโจทก์และจำเลยที่ 1 การที่จำเลยที่ 1 ประกาศยกเลิกการประกวดราคาจ้างเหมาครั้งนี้ ไม่ว่าจะโจทก์ซึ่งเป็นผู้ชนะการประกวดราคาจะทำผิดเงื่อนไขตามประกาศแจ้งความประกวดราคาหรือไม่ก็ตามก็ไม่ถือว่าจำเลยที่ 1 กระทำผิดสัญญาต่อโจทก์ โจทก์จึงไม่อาจเรียกร้องค่าเสียหายในส่วนนี้จากจำเลยที่ 1</p> <p>ตามประกาศแจ้งความประกวดราคาจ้างเหมา ข้อ 18 ได้ระบุเงื่อนไขไว้ว่า จำเลยที่ 1 ทรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะยกเลิกการประกวดราคารายนี้เสียก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ของทางราชการและผู้ยื่นซองประกวดราคาไม่มีสิทธิเรียกร้องเอาค่าทดแทนหรือค่าเสียหายใด ๆ จากจำเลยที่ 1 ได้ ดังนั้น แม้ว่าโจทก์จะเป็นผู้ที่ยื่นซองประกวดราคาและเสนอราคาต่ำสุด ทั้งได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของผู้ยื่นซองประกวดราคาตามที่ได้ประกาศแจ้งความไว้แล้วก็ตามจำเลยที่ 1 ย่อมมีสิทธิที่จะยกเลิกการประกวดราคาครั้งนี้ได้เมื่อจำเลยที่ 1 เห็นสมควรเพื่อประโยชน์ของทางราชการ</p> <p>แม้จำเลยที่ 1 จะแจ้งยกเลิกการประกวดราคาหลังจากการเปิดซองประกวดราคานานถึง 5 ปี แต่โจทก์ก็ไม่สามารถนำสืบได้ว่าจำเลยคนหนึ่งคนใดมีเจตนาถ่วงถ่วงโจทก์เพื่อให้</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>โจทก์ได้รับความเสียหาย ข้อเท็จจริงได้ความว่า โครงการขนขยะมูลฝอยริมแม่น้ำเจ้าพระยามีผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่กลบฝังขยะตลอดจนบริเวณท่าเทียบเรือที่ใช้เป็นที่ขนลำเลียงขยะมูลฝอยลงเรือเป็นอย่างมาก การพิจารณาถึงผลกระทบดังกล่าวจึงต้องกระทำอย่างละเอียดรอบคอบ จำเลยที่ 1 ได้ดำเนินการในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องและตลอดมา ซึ่งโจทก์ก็ได้รับรู้รู้อย่างใกล้ชิด ทั้งยังให้ความยินยอมขยายกำหนดเวลายื่นราคาที่โจทก์เสนอไว้อย่างต่อเนื่องเช่นกัน โจทก์จึงไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่าการแจ้งยกเลิกการประกวดราคาลำชาของจำเลยที่ 1 เป็นการกระทำโดยจงใจกลั่นแกล้งให้โจทก์ได้รับความเสียหายหรือไม่มีเหตุอันสมควรหรือไม่เป็นประโยชน์ต่อทางราชการ แม้โจทก์จะได้ระบุไว้ในหนังสือยินยอมขยายกำหนดเวลายื่นราคาว่าหากไม่ตกลงทำสัญญาว่าจ้างโจทก์ภายในกำหนดแล้ว โจทก์จะเรียกค่าเสียหายจากจำเลยที่ 1 ก็ไม่มีผลทางกฎหมายว่าการที่จำเลยที่ 1 ไม่ทำสัญญาจ้างเท่ากับโจทก์เป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ ส่วนจำเลยที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 ปฏิบัติราชการไปตามอำนาจหน้าที่ ไม่ได้ความว่าปฏิบัติหน้าที่โดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้โจทก์เสียหาย จึงไม่ถือว่าเป็นการละเมิดต่อโจทก์เช่นเดียวกัน</p>
<p>10. ฎีกาที่ 9047/2544 หลักเหตุสุดวิสัย</p>	<p>เหตุที่จะถือได้ว่าเป็นเหตุสุดวิสัย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 8 ต้องเป็นเหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่ใช้ความผิดของบุคคลผู้นั้นและต้องเป็นเหตุที่ไม่สามารถป้องกันได้ แม้บุคคลผู้ประสบเหตุนั้นจะได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว การที่จำเลยได้ประกาศขายโครงการก่อสร้างบ้านที่พักอาศัยแก่ประชาชนโดยทั่วไปรวมทั้งโจทก์ไปแล้วโดยที่ยังไม่ได้เตรียมเงินลงทุนไว้ให้พร้อมเสียก่อน เมื่อเกิดมีปัญหาเกี่ยวกับเงินลงทุนโดยสถาบันการเงินระงับการให้กู้ในระหว่งนั้นอันเป็นผลมาจากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ เป็นเหตุให้การดำเนินกิจการโครงการก่อสร้างหยุดชะงักอันเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าปัญหาเกี่ยวกับเงินลงทุนครั้งนี้เกิดขึ้นเพราะความผิดของจำเลยโดยแท้ที่ไม่เตรียมป้องกันทั้ง ๆ ที่สามารถป้องกันได้ จึงถือไม่ได้ว่าเป็นเหตุสุดวิสัยอันจะเป็นเหตุให้จำเลยหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>11. ฎีกาที่ 2742/2545 หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง</p>	<p>การเป็นทายาทโดยธรรมในฐานะพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629(4) นั้น นอกจากกฎหมายมิได้กำหนดว่าพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน จะต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาเดียวกันแล้ว การที่จะตีความบทกฎหมายดังกล่าวว่าพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน จะต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาเดียวกันผลก็จะกลายเป็นว่าพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันจะมีได้แต่เฉพาะเมื่อการสมรสระหว่างบิดากับมารดาคนก่อนสิ้นสุดลงแล้วเท่านั้น ซึ่งเป็นการตีความที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวแคบเกินกว่าบทบัญญัติตามตัวอักษรของกฎหมายและมีใช้ความมุ่งหมายของบทบัญญัติที่ให้ทายาทโดยธรรมซึ่งอยู่ในฐานะเป็นญาติสนิทที่ใกล้ชิดที่สุดอยู่ในลำดับมีสิทธิรับมรดกก่อนหลัง และตัดญาติห่างซึ่งอยู่ในลำดับถัดลงไปไม่ให้มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1630 ทั้งการเป็นพี่น้องด้วยกันนี้ก็ห้ามมีบทบัญญัติให้เกิดสิทธิหน้าที่ต่อกันเหมือนเช่นการเกิดสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดากับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายไม่ ฉะนั้น การเป็นทายาทโดยธรรมในฐานะพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันจึงต้องถือตามความเป็นจริง เมื่อผู้ร้องและผู้ตายต่างมีบิดาคนเดียวกัน แม้จะเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาก็ถือว่าผู้ร้องกับผู้ตายเป็นพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ผู้ร้องจึงอยู่ในฐานะทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629(4) เมื่อผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมในลำดับอื่นที่สูงกว่าผู้ร้อง ผู้ร้องจึงมีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย ส่วนผู้คัดค้านที่เข้ารับมรดกแทนที่บิดาซึ่งเป็นลุงของผู้ตายถือเป็นการเป็นทายาทในลำดับถัดลงไป ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายตามมาตรา 1630 จึงไม่มีส่วนได้เสียที่จะยื่นคำร้องคัดค้านการที่ผู้ร้องขอจัดการมรดกของผู้ตาย</p>
<p>12. ฎีกาที่ 5844/2545 หลักกฎหมายทั่วไป (กฎหมายล้มละลายเป็นกฎหมายเฉพาะ)</p>	<p>ในการพิจารณาแผนฟื้นฟูกิจการของศาล พ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/57 บัญญัติว่า “ให้ศาลพิจารณาค่าชี้แจงของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และผู้ทำแผน รวมทั้งข้อคัดค้านของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ผู้มีสิทธิออกเสียงตามมาตรา 90/30 ซึ่งไม่ได้ลงมติยอมรับแผน” ตามบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ศาลพิจารณาคัดค้านของเจ้าหนี้ด้วยแต่ไม่ได้</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>บึงคับว่าศาลจะต้องทำการไต่สวนคำร้องคัดค้านของเจ้าหนี้เสมอไป จึงยอมอยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาเห็นสมควรเป็นเรื่องๆ ไป เมื่อแผนฟื้นฟูกิจการ คำชี้แจงของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์และผู้ทำแผน รวมทั้งข้อคัดค้านของเจ้าหนี้มีข้อเท็จจริงและรายละเอียดชัดเจนเพียงพอแก่การพิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยแผนฟื้นฟูกิจการแล้ว การที่ศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งให้งดการไต่สวนจึงชอบแล้ว</p> <p>แม้ ช. จะมีฐานะเป็นกรรมการลูกหนี้และมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ด้วยก็ตามแต่เมื่อแผนฟื้นฟูกิจการได้จัดกลุ่มเจ้าหนี้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. เจ้าหนี้มีประกันรายใหญ่ คือบริษัทบริหารสินทรัพย์สถาบันการเงิน 2. เจ้าหนี้ไม่มีประกันรายย่อย คือธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) 3. เจ้าหนี้ไม่มีประกันในฐานะเจ้าหนี้เงินให้กู้ยืม คือ ช. และแผนได้กำหนดวิธีการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ทั้งสี่กลุ่มโดยปรับลดภาระหนี้ดอกเบี้ยเหลือร้อยละ 1.62 ส่วนภาระหนี้เงินต้นจะชำระโดยโอนหุ้นบริษัท ส. มูลค่าหุ้นละ 10 บาท และหุ้นบริษัท บ. มูลค่าหุ้นละ 18 บาท ชำระหนี้ส่วนหนึ่ง จัดสรรหุ้นกู้ไม่มีประกันของลูกหนี้ มูลค่าหุ้นละ 10 ชำระหนี้อีกส่วนหนึ่ง และจะทยอยชำระหนี้ส่วนที่เหลือด้วยเงินสดภายใน 5 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยแผนฟื้นฟูกิจการโดยไม่มีดอกเบี้ย ตามแผนฟื้นฟูกิจการข้อ 6.2 ถึง 6.4 และเอกสารแนบท้ายหมายเลข 3 ถึง 6 ถือได้ว่าเจ้าหนี้ทุกรายได้รับการปฏิบัติชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เท่าเทียมกัน ช. ไม่ได้รับผลประโยชน์พิเศษจากทรัพย์สินของลูกหนี้โดยตรงหรือทางอ้อม นอกจากประโยชน์ที่เจ้าหนี้จะควรได้รับในฐานะเป็นเจ้าหนี้เช่นเดียวกับเจ้าหนี้อื่น ดังนั้น ช. จึงชอบที่จะออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมเจ้าหนี้ได้ตามพ.ร.บ.ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 34 วรรคสาม ประกอบมาตรา 90/2 วรรคสอง การที่แผนฟื้นฟูกิจการกำหนดวิธีการชำระหนี้ โดยโอนหุ้นบริษัท ส. มูลค่าหุ้นละ 10 บาท และหุ้นบริษัท บ. มูลค่าหุ้นละ 18 บาท และจัดสรรหุ้นกู้ไม่มีประกันของลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้บางส่วน หากหุ้นดังกล่าวมีราคา ณ วันที่ศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยแผนฟื้นฟูกิจการต่ำกว่าราคาที่กำหนดไว้</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ในแผนฟื้นฟูกิจการอันจะทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ไม่ครบจำนวนตามที่กำหนดไว้ในแผนฟื้นฟูกิจการ แต่การโอนหุ้นและออกหุ้นกู้ดังกล่าวก็ไม่ทำให้ผู้ค้าประกันหลุดพ้นจากความรับผิดทั้งนี้เพราะแผนฟื้นฟูกิจการข้อ 6.6 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “ภายหลังการปรับโครงสร้างหนี้โดยการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจำนองเพื่อชำระเงินต้นค้างชำระตามแผนเจ้าหนี้ตามแผนยังคงมีสิทธิในทางจำนองและจำหน่ายเหนือทรัพย์สินหลักประกันตามสัญญาเดิมและ/หรือสัญญาปรับโครงสร้างหนี้เพื่อประกันการชำระหนี้เงินต้นค้างชำระตามแผน ทั้งนี้การดำเนินการตามแผนฉบับนี้ไม่ถือว่าเป็นการแปลงหนี้ใหม่ ดังนั้นตราบดที่ลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามรายละเอียดที่กำหนดในแผน ภาระหนี้ของลูกหนี้ที่กำหนดในแผนที่มีต่อเจ้าหนี้แต่ละรายตามสัญญาเดิมยังไม่ระงับไป และหลักประกันเดิมของเจ้าหนี้ประเภทจำนองจำหน่าย ค่าประกันและหลักประกันประเภทอื่นๆ ของลูกหนี้ (ถ้ามี) ยังคงมีผลผูกพันลูกหนี้ บุคคลภายนอกและเจ้าหนี้” ซึ่งสอดคล้องตาม พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/60 วรรคสองที่บัญญัติว่า “คำสั่งของศาลซึ่งเห็นชอบด้วยแผนไม่มีผลเปลี่ยนแปลงความรับผิดของบุคคลซึ่งเป็นหุ้นส่วนกับลูกหนี้ หรือผู้รับผิดชอบร่วมกับลูกหนี้ หรือผู้ค้าประกัน หรืออยู่ในลักษณะอย่างผู้ค้าประกันของลูกหนี้ในหนี้ที่มีอยู่ก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งเห็นชอบด้วยแผนและไม่มีผลให้บุคคลเช่นว่านั้นต้องรับผิดในหนี้ที่ก่อขึ้นตามแผนตั้งแต่วันดังกล่าว เว้นแต่บุคคลเช่นว่านั้นจะยินยอมโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย”</p> <p>พ.ร.บ. ล้มละลาย พ.ศ. 2483 มาตรา 90/16 บัญญัติว่า “ในกรณีที่รัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ของการฟื้นฟูกิจการ รัฐมนตรีจะออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวกับการจดทะเบียนและการกำหนดคุณสมบัติของผู้ทำแผนและผู้บริหารแผนก็ได้” ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2545 รัฐมนตรีได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนและการกำหนดคุณสมบัติผู้ทำแผนและผู้บริหารแผนฟื้นฟูกิจการ พ.ศ. 2545 แล้วก็ปฏิบัติตาม แต่มีบทเฉพาะกาลมิให้ใช้บังคับแก่บรรดาคดีที่มีการยื่นคำร้องของฟื้นฟูกิจการก่อนวันที่กฎกระทรวงนี้ใช้บังคับ ดังนั้น ศาลจึงต้องพิจารณาคุณสมบัติของผู้บริหารแผนตาม</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>หลักกฎหมายทั่วไปและความเหมาะสมในกิจการแต่ละรายไป เมื่อพิจารณาเอกสารแนบท้ายแผนฟื้นฟูกิจการหมายเลข 8 ซึ่งระบุชื่อและคุณสมบัติของผู้ทำแผนตลอดจนผู้บริหารแผน และคณะทำงานของผู้บริหารแล้ว ผู้ทำแผนมีวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจรับเป็นผู้ทำแผน ผู้บริหารแผน และให้คำแนะนำหรือการใด ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับการฟื้นฟูกิจการของผู้อื่น และผู้ปฏิบัติงานทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารแผนและคณะทำงานของผู้บริหารต่างมีความรู้ในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท มีประสบการณ์เป็นที่ปรึกษาทางการเงิน ประสานกรรมการและกรรมการในบริษัทต่างๆ หลายแห่งด้วยกัน จึงน่าจะเชื่อว่าผู้บริหารแผนและคณะทำงานของผู้บริหารแผนมีความรู้ ความสามารถและความชำนาญทางด้านการบริหารงานพอสมควรแล้ว แม้ผู้บริหารแผนและคณะทำงานของผู้บริหารแผนจะเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับกรรมการของลูกหนี้ซึ่งทำให้ลูกหนี้ต้องเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการก็ตาม แต่ก็ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่ากรรมการของลูกหนี้บริหารงานหรือกระทำการทุจริตอันไม่ควรได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้บริหารแผน ข้ออ้างของเจ้าหนี้ที่ว่าผู้บริหารและคณะทำงานของผู้บริหารแผนเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกับกรรมการของลูกหนี้จึงไม่เหมาะสมที่จะบริหารงานตามแผนต่อไปจึงยังไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะรับฟังว่าผู้บริหารแผนและคณะทำงานของผู้บริหารแผนไม่อาจปฏิบัติกิจการตามแผนฟื้นฟูกิจการให้ประสบผลสำเร็จได้</p>
<p>13. ฎีกาที่ 1933/2545 หลักสุจริต (การทำใบกำกับสินค้าต่ำกว่าราคาสินค้าเพื่อช่วยให้ผู้ซื้อเลี่ยงภาษีศุลกากร)</p>	<p>คำฟ้องของโจทก์ที่บรรยายให้เห็นว่า จำเลยสั่งซื้อสินค้าจากโจทก์โดยระบุจำนวนเงินราคาสินค้าว่าเป็นเท่าไร จำเลยชำระให้โจทก์แล้วจำนวนเท่าไร เหลือหนี้ค่าสินค้าอีกเท่าไรที่จำเลยต้องรับผิดชอบดอกเบี้ย โดยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินดอลลาร์สิงคโปร์และเงินบาทมาด้วย ถือเป็นคำฟ้องที่แสดงโดยชัดแจ้งซึ่งสภาพแห่งข้อหาที่โจทก์อาศัยเป็นหลักในการฟ้องขอบังคับให้จำเลยต้องรับผิดชอบโจทก์เป็นที่เข้าใจได้แล้ว โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องบรรยายข้อเท็จจริงอื่นใดอีก การที่จะพิจารณาว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุมหรือไม่ต้องพิจารณาเฉพาะคำฟ้องโจทก์เป็นสำคัญว่าบรรยายฟ้องถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างโจทก์จำเลยให้เข้าใจได้เป็นไปตาม</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>เงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 172 หรือไม่เท่านั้น ไม่เกี่ยวกับค่าให้การต่อสู้ของจำเลยตลอดถึงการนำสืบของโจทก์ในชั้นพิจารณา จำเลยสั่งซื้อสินค้าจากโจทก์ตามราคาแห่งจริงในใบแจ้งหนี้เป็นเงิน 195,846.02 ดอลลาร์สิงคโปร์ แต่โจทก์ออกใบแจ้งหนี้ให้แก่จำเลยด้วยราคาที่ต่ำกว่าที่ซื้อขายกันจริงซึ่งรวมเป็น 146,603.94 ดอลลาร์สิงคโปร์ เนื่องมาจากการร้องขอของจำเลย เมื่อโจทก์ได้ร่วมมือกับจำเลยสำแดงราคาสินค้าเท็จเพื่อหลีกเลี่ยงค่าภาษีอากร แม้ผู้เสียภาษีอากรดังกล่าวจะเป็นจำเลยผู้นำเข้าและจำเลยยังไม่ถูกกล่าวหาตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย แต่โจทก์จำเลยประกอบธุรกิจมีเจตนาเป็นการเอาเปรียบประเทศไทย ถือได้ว่าไม่สุจริตด้วยกัน โจทก์จึงไม่อาจจะยกเอาความไม่สุจริตขึ้นมาเรียกร้องเอาเงินได้เต็มจำนวน 195,846.02 ดอลลาร์สิงคโปร์ ซึ่งมีจำนวนที่หลีกเลี่ยงค่าภาษีอากรรวมอยู่ด้วยได้ จำเลยคงรับผิดชอบชำระหนี้ค่าสินค้าให้โจทก์เฉพาะค่าสินค้าจำนวน 146,603.94 ดอลลาร์สิงคโปร์ซึ่งเป็นส่วนที่จำเลยนำไปเสียภาษีนำเข้าต่อกรมศุลกากรแล้วโจทก์จำเลยติดต่อซื้อขายสินค้ากันด้วยเงินดอลลาร์สิงคโปร์จำเลยไม่ชำระ จำเลยก็ต้องรับผิดชอบเป็นเงินดอลลาร์สิงคโปร์ตามที่ตกลงติดต่อซื้อขายสินค้ากัน แต่หากจำเลยจะชำระเป็นเงินบาทก็ต้องชำระด้วยอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และเวลาที่ใช้เงินตามมาตรา 196 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งจำเลยอาจได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ในผลต่างของอัตราแลกเปลี่ยนในแต่ละวันได้ แต่ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของโจทก์ที่จะได้รับชำระหนี้จากจำเลย เพราะโจทก์ต้องได้รับชำระหนี้เป็นเงินดอลลาร์สิงคโปร์เท่ากับที่จำเลยเป็นหนี้โจทก์เสมอตามคำพิพากษาที่ศาลล่างทั้งสองมีคำพิพากษาว่า หากจำเลยจะชำระเป็นเงินบาทก็ให้ชำระตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และเวลาที่ใช้เงินจึงชอบแล้ว</p> <p>โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยชำระค่าสินค้าเป็นเงินบาทโดยคิดอัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์สิงคโปร์ ต่อ 18 บาท ดังนั้น คำพิพากษาของศาลล่างทั้งสองในส่วนที่ให้จำเลยชำระค่าสินค้าเป็นเงินบาทตามอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาใช้</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	เงิน โดยไม่ได้ระบุไว้ด้วยว่าอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาใช้เงินต้องไม่เกิน 1 ดอลลาร์สิงคโปร์ ต่อ 18 บาท ตามคำขอของโจทก์ จะเกิดผลว่าหากอัตราแลกเปลี่ยน ณ สถานที่และในเวลาใช้เงินต่อ 1 ดอลลาร์สิงคโปร์เกิน 18 บาท คำพิพากษาของศาลในส่วนนี้จะเกินคำขอ ศาลฎีกาจึงกำหนดไว้ด้วยว่าต้องไม่เกินตามคำขอของโจทก์
14. ฎีกาที่ 983/2546 เหตุสุดวิสัย	ขณะเกิดเหตุเป็นเวลาพลบค่ำ รถที่เล่นบนถนนทุกคันต่างเปิดไฟแล้ว แสดงว่าถนนมีตรจกจักรยานยนต์ที่ ส. ขับนั้นไม่มีไฟหน้าไฟเลี้ยวก็ใช้การไม่ได้ ทั้งก่อนขับรมมีการตีมสุรามาบ้างแล้ว จุดที่รถจักรยานยนต์เสียวงล้อก็เป็นทางลงเนินอยู่ในช่องทางเดินรถของจำเลย เชื่อได้ว่า เมื่อจำเลยขับรมยนต์กระบะลงเนินแล้วจำเลยเห็นรถจกจักรยานยนต์เสียวงล้อในช่องทางเดินรถ ของตนในระยะกระชั้นชิด ทำให้ไม่สามารถบังคับรถให้หยุดได้ทันท่วงที การที่รถยนต์ของจำเลยเอี้ยวชนกับรถจักรยานยนต์เป็นเหตุให้ ส. และโจทก์รวม ที่นั่งซ้อนท้ายมานั้นได้รับอันตรายสาหัส จึงมิได้เกิดจากความประมาทของจำเลย
15. ฎีกาที่ 1521/2546 หลักกฎหมายทั่วไป (ต่างฝ่ายต่างสุจริตด้วยกัน)	<p>โจทก์บรรยายฟ้องในทำนองว่า จำเลยที่ 2 รับซื้อฝากที่ดินพิพาทไว้โดยไม่สุจริตซึ่งหมายความว่า จำเลยที่ 2 รู้อยู่แล้วว่าจำเลยที่ 1 ได้ที่ดินพิพาทมาโดยมิชอบและไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาท โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์ให้รับฟังได้ เช่นนั้นเพราะจำเลยที่ 2 ได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 6 ว่ากระทำการโดยสุจริต เมื่อพยานหลักฐานของโจทก์ไม่พอรับฟังตามที่โจทก์กล่าวอ้าง จึงต้องฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยที่ 2 รับซื้อฝากที่ดินไว้โดยสุจริต</p> <p>โจทก์ที่ 2 นำโฉนดที่ดินพิพาท หนังสือมอบอำนาจตามแบบของกรมที่ดินที่โจทก์ที่ 2 ลงลายมือชื่อ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้าน ซึ่งโจทก์ที่ 2 ลงชื่อรับรองสำเนาถูกต้องใส่ในถุงกระดาษหิ้วหิ้วติดตัวไปมาเป็นเวลานานนับปีในลักษณะที่อาจทำให้เอกสารสำคัญสูญหายได้ และเมื่อโจทก์ที่ 2 ทราบว่าโฉนดที่ดินพิพาทพร้อมเอกสารเกี่ยวกับการทำนิติกรรมได้หายไป หากโจทก์ทั้งสองรีบแจ้งความและขออายัดที่ดินพิพาทเสียในโอกาสแรก การที่จำเลย</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ที่ 1 จะไปทำนิติกรรมโอนโฉนดที่ดินพิพาทให้ตนเองย่อมกระทำไม่ได้ การที่โจทก์ทั้งสองดำเนินการดังกล่าวล่าช้า ถือได้ว่าโจทก์ทั้งสองประมาทเลินเล่ออย่างมาก เมื่อปรากฏว่ามี การนำโฉนดที่ดินพิพาทและเอกสารต่าง ๆ ไปดำเนินการทำนิติกรรมเป็นว่าโจทก์ที่ 2 ขายที่ดินพิพาทให้จำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 1 ขายฝากที่ดินพิพาทให้จำเลยที่ 2 โดยจำเลยที่ 2 รับซื้อฝากที่ดินพิพาทไว้โดยสุจริต โจทก์ทั้งสองย่อมไม่อาจยกเอาความประมาทเลินเล่อของตนขึ้นอ้างอันจะทำให้เกิดความเสียหายแก่จำเลยที่ 2 ได้ ตามหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่าต่างฝ่ายต่างสุจริตด้วยกัน ฝ่ายที่ประมาทเลินเล่อย่อมเป็นฝ่ายเสียเปรียบ โจทก์จึงขอให้เพิกถอนนิติกรรมขายฝากที่ดินพิพาทระหว่างจำเลยทั้งสองและนิติกรรมการซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่างโจทก์ที่ 2 กับจำเลยที่ 1 ไม่ได้</p>
<p>16. ฎีกาที่ 3537/2546 หลักกฎหมายทั่วไปของ ต่างประเทศ</p>	<p>การกู้เงินพิพาทมีผู้ให้กู้ร่วมกันหลายบริษัทซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ในประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย ส่วนผู้กู้มีสำนักงานอยู่ในประเทศไทย การที่คู่สัญญาตกลงกันให้นำคดีเกี่ยวกับสัญญาทางธุรกิจการค้าระหว่างประเทศไปฟ้องยังศาลแห่งประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์จึงทำได้ตามหลักกฎหมายทั่วไประหว่างประเทศแต่ข้อตกลงเลือกศาลดังกล่าว คู่สัญญาไม่ได้ตกลงให้ฟ้องร้องยังศาลแห่งประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์เพียงศาลเดียวเด็ดขาดเพราะได้เปิดโอกาสให้ผู้ให้กู้ฟ้องผู้กู้ในศาลอื่นที่มีเขตอำนาจได้ด้วย การที่โจทก์ทั้งสามซึ่งเป็นผู้ให้กู้ยื่นฟ้องจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นผู้กู้ต่อศาลในประเทศไทยจึงมีอำนาจทำได้ตามสัญญา</p> <p>ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 5 วรรคสอง บัญญัติให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีเขตตลอดกรุงเทพมหานคร กับมาตรา 7(5) และ (6) บัญญัติให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้าหรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ เมื่อจำเลยทั้งสองมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพและคดีพิพาทเป็นเรื่องการกู้ยืม</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>เงินระหว่างประเทศ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องต่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางได้</p> <p>กฎหมายของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์มีอยู่อย่างไรเป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างว่าเป็นกรณีศาลไทยต้องใช้กฎหมายดังกล่าวนำพยานผู้เชี่ยวชาญกฎหมายของประเทศนั้นมาสืบประกอบตัวบทกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีให้เป็นที่น่าพอใจศาล เมื่อจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นฝ่ายกล่าวอ้างมิได้พิสูจน์กฎหมายนั้น ให้เป็นที่พอใจแก่ศาล ศาลจึงต้องใช้กฎหมายภายในของประเทศไทยมาบังคับแก่คดีตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 มาตรา 8</p>
<p>17. ฎีกาที่ 5039/2546 หลักกฎหมายทั่วไป (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 เป็นกฎหมายเฉพาะ)</p>	<p>จำเลยรับฝากหมึกควายไว้จากผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งมอบให้แก่สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า แต่ทางสถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่ายังไม่ก่อสร้างบ่อเลี้ยงหมึกควายไม่แล้วเสร็จ จึงให้จำเลยเลี้ยงดูไปก่อน แต่การที่จำเลยจะมีความผิดฐานมิไว้ในครอบครองซึ่งสัตว์ป่าคุ้มครองโดยมิได้รับอนุญาตตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 19 วรรคหนึ่ง หรือไม่นั้น คำว่า “ครอบครอง” ตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองฯ มิได้บัญญัติให้มีความหมายเป็นพิเศษ จึงต้องถือว่าการครอบครองในกรณีนี้ต้องมีเจตนายึดถือเพื่อตนทั้งนี้ตามหลักกฎหมายทั่วไป ดังนั้นการที่จำเลยรับเลี้ยงดูหมึกควายซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองไว้ชั่วคราวเพื่อรอให้สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่ามารับไปภายหลัง จำเลยไม่มีเจตนายึดถือเพื่อตน จึงหาใช่เป็นการมิไว้ในครอบครองอันเป็นความผิดตามมาตรา 19 และมาตรา 47 ไม่</p>
<p>18. ฎีกาที่ 931/2548 หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง</p>	<p>ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา มี พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติม ป.วิ.อ. (ฉบับที่ 22) ฯ ออกใช้บังคับมาตรา 19 ของ พ.ร.บ. ดังกล่าวยกเลิกความในมาตรา 84 และให้ใช้ความใหม่แทนโดยวรรคสุดท้ายของมาตรา 84 ที่แก้ไขใหม่ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม 2547 เป็นต้นไป บัญญัติว่า ถ้อยคำใดๆ ที่ผู้ถูกจับไว้ต่อเจ้าพนักงานผู้จับ หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในชั้นจับกุมหรือรับมอบตัวผู้ถูกจับ ถ้าถ้อยคำนั้นเป็นคำรับสารภาพของผู้ถูกจับว่าตนได้กระทำความผิดห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้าถ้อยคำอื่นจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกจับ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ได้ต่อเมื่อได้มีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่ง หรือตามมาตรา 83 วรรคสอง แก่ผู้ถูกจับ แล้วแต่กรณี แสดงให้เห็นว่ากฎหมายที่แก้ไขใหม่ มุ่งประสงค์ที่จะห้ามมิให้นำคำรับสารภาพในชั้นจับกุมของผู้ถูกจับมารับฟังเป็นพยานหลักฐานต่อเมื่อ บทบัญญัติเรื่องการแจ้งสิทธิแก่ ผู้ถูกจับตามมาตรา 84 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 83 วรรคสอง ที่แก้ไขใหม่ มีผลใช้บังคับแล้ว หากได้มีความหมายว่าขณะที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาคดีนี้ ซึ่งเป็นเวลาภายหลังจากที่กฎหมายที่แก้ไขใหม่มีผลใช้บังคับแล้ว ต้องห้ามมิให้นำคำรับสารภาพในชั้นจับกุมตามบันทึกการตรวจค้นและจับกุมมารับฟังประกอบการพิจารณาลงโทษ จำเลยทั้งสองด้วยไม่ เพราะเป็นพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานผู้จับได้จัดทำขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายก่อนวันที่กฎหมายที่แก้ไขใหม่มีผลใช้บังคับและโจทก์ได้ส่งอ้างเป็นพยานหลักฐาน ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 226 โดยชอบแล้ว ประกอบกับกฎหมายที่แก้ไขใหม่ ไม่มีบทบัญญัติให้นำมาตรา 84 วรรคสุดท้าย ที่แก้ไขใหม่มาใช้บังคับ ต้องใช้หลักทั่วไปว่ากฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง ศาลฎีกาจึงนำคำรับสารภาพในชั้นจับกุมของจำเลยทั้งสองตามบันทึกการตรวจค้นและจับกุมมารับฟังเป็นพยานหลักฐานประกอบการลงโทษได้ตามกฎหมายเดิม</p>
<p>19. ฎีกาที่ 1496/2548 หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา</p>	<p>โจทก์บอกเลิกสัญญาเช่าซื้อรถยนต์โดยเหตุจำเลยที่ 1 ผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ สัญญาเช่าซื้อจึงเลิกกัน โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระ คงเรียกได้แต่ค่าเสียหายอันเนื่องจากการเลิกสัญญาตามมาตรา 391 วรรคสาม วรรคสี่ และในกรณีนี้มาตรา 574 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้บรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนให้รับเป็นของเจ้าของทรัพย์สิน และเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อเท่านั้น การที่โจทก์และจำเลยที่ 1 ทำสัญญาเช่าซื้อระบุว่า แม้ในที่สุดต่อไปภายหน้าสัญญาต้องเลิกกัน ผู้เช่าซื้อตกลงที่จะชำระค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระก่อนเลิกสัญญาจนครบถ้วนแก่เจ้าของจนถึงวันที่เจ้าของได้รถยนต์คืน หรือวันบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ จึงเป็นข้อตกลงที่แตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว แต่ก็มีใช้บทกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของประชาชนย่อมมีผลใช้บังคับแก่กันได้ ไม่เป็นโมฆะตามมาตรา 151 และเป็นข้อสัญญาที่</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	กำหนดความรับผิดในความเสียหายเนื่องจากการไม่ชำระหนี้ไว้ล่วงหน้า มีลักษณะเป็นเบี้ยปรับตามมาตรา 379
<p>20. ฎีกาที่ 4205/2548</p> <p>หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา</p>	<p>ตามสัญญาเช่าซื้อระบุว่า ถ้าผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้องวดหนึ่งงวดใด ถือว่าสัญญาเลิกกันทันทีโดยผู้เป็นเจ้าของไม่ต้องบอกกล่าวก่อน และผู้เช่าซื้อยอมส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนแก่เจ้าของโดยพลัน ถ้าไม่ส่งมอบก็ให้ถือว่าครอบครองไว้โดยมิชอบและยอมใช้ค่าเสียหายที่เจ้าของต้องขาดประโยชน์ที่ควรจะได้จากการเอาทรัพย์สินให้เช่าจนกว่าจะส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าซื้อคืนแก่เจ้าของแล้ว แม้ข้อตกลงการเลิกสัญญาเช่าซื้อดังกล่าวจะแตกต่างจากบทบัญญัติของกฎหมายก็ตาม แต่ข้อตกลงดังกล่าวไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่เป็นโมฆะ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 151 จึงใช้บังคับได้ เมื่อจำเลยที่ 1 ผิดนัดชำระค่าเช่าซื้องวดที่ 31 ซึ่งต้องชำระในวันที่ 1 ธันวาคม 2538 สัญญาเช่าซื้อยอมเป็นอันระงับไปตามข้อกำหนดในสัญญาตั้งแต่วันดังกล่าว แม้ก่อนฟ้องโจทก์จะมีหนังสือบอกกล่าวทวงถามให้จำเลยที่ 1 ชำระหนี้และมีข้อความกล่าวถึงการถือเอาหนังสือฉบับดังกล่าวเป็นการแสดงเจตนาบอกเลิกสัญญาซ้ำอีก ซึ่งเป็นการกล่าวอ้างเกินเลยผิดจากความจริงไป ก็ไม่ทำให้สัญญาเช่าซื้อระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 1 ซึ่งระงับไปแล้วกลับมีผลบังคับอยู่อีก</p>
<p>21. ฎีกาที่ 6851/2548</p> <p>หลักสุจริต</p>	<p>แม้สัญญาจะซื้อขายที่ดินและสัญญาว่าจ้างให้พัฒนาที่ดิน จะมีได้กำหนดเวลาสำหรับการเริ่มต้นและการเสร็จสิ้นการพัฒนาที่ดินไว้ก็ตาม แต่สัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าวได้กำหนดเวลาชำระค่างวดไว้เป็น 12 งวด งวดละ 30 วัน และโจทก์ได้ชำระค่างวดดังกล่าวเสร็จสิ้นครบถ้วนตามสัญญาแล้ว ดังนั้น จำเลยก็ควรจะต้องพัฒนาที่ดินให้แล้วเสร็จในระยะเวลาอันสมควร ไม่ควรปล่อยเวลาให้ล่วงเลยมานานเกือบ 10 ปี นับแต่วันทำสัญญา โดยจำเลยยังไม่ได้เริ่มก่อสร้างสระว่ายน้ำ สโมสร และสนามเทนนิสเลย จำเลยคงเพียงแต่กันพื้นที่ไว้เท่านั้น จึงเป็นที่เห็นได้ชัดว่า แม้โจทก์จะบอกกล่าวกำหนดเวลาให้จำเลยก่อสร้าง จำเลยก็คงไม่สามารถก่อสร้างให้แล้วเสร็จในเวลาที่โจทก์กำหนดได้อย่างแน่นอน และจำเลยก็ยืนยันมาตลอดแล้วว่าไม่จำเป็นต้องสร้าง</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>สระว่ายน้ำ สโมสร และสนามเทนนิสให้เสร็จก่อน ดังนั้น การที่โจทก์บอกเลิกสัญญาจึงไม่จำเป็นต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควรเพื่อให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญาอีกต่อไป ถือได้ว่าโจทก์ได้บอกเลิกสัญญาชอบแล้ว</p> <p>เมื่อโจทก์บอกเลิกสัญญาแก่จำเลยแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจึงต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม โดยจำเลยต้องคืนเงินที่ได้รับไว้จากโจทก์พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี นับตั้งแต่วันที่จำเลยได้รับชำระเงินค่างวดสุดท้ายไปจากโจทก์</p>
<p>22. ฎีกาที่ 4091/2549 หลักสูจริต</p>	<p>อันที่จริงกรณีนี้ศาลไม่จำเป็นต้องอ้างหลักสูจริตมาตัดสินคดีนี้ เพราะอาจปรับเข้ากรณีที่มีการชำระหนี้ไม่อาจกระทำลง เพราะพฤติการณ์ที่ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบ เป็นเหตุให้ลูกหนี้ไม่เป็นผู้ผิดนัดตามมาตรา 204 ป.พ.พ. ก็ได้ และเห็นได้ว่าลูกหนี้ได้ขอปฏิบัติตามภาระหนี้โดยชอบแล้วย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดเพื่อการไม่ชำระหนี้ตามมาตรา 330 ป.พ.พ. ก็ได้ อย่างไรก็ดี การที่ศาลตัดสินอ้างหลักสูจริตมาตัดสินคดีนี้ อาจเป็นไปเพื่อตัดปัญหาข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการขอปฏิบัติตามภาระหนี้ในงวดต่อ ๆ มาว่าได้กระทำโดยชอบหรือไม่ก็ได้</p>
<p>23. ฎีกาที่ 4819/2549 หลักสูจริต (การตีความสัญญาตามความประสงค์ในทางสูจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีตามมาตรา 368)</p>	<p>ตามสัญญาเช่าซื้อตกลงกันไว้ว่า กรณีรถยนต์ที่เช่าซื้อถูกลักไป จำเลยผู้ให้เช่าซื้อจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทน 2 ทาง โดยได้จากโจทก์ผู้เช่าและจากบริษัทประกันภัย อันเป็นการเกินกว่าความเสียหายที่จำเลยได้รับ เมื่อโจทก์เป็นผู้เสียเบี้ยประกันภัยและจำเลยเป็นผู้รับประโยชน์ก็เพื่อโจทก์จะไม่ต้องเป็นภาระใช้ค่ารถให้แก่จำเลยจึงยอมเสียเบี้ยประกันภัย และจำเลยได้แสดงเจตนาขอค่าสินไหมทดแทนจากบริษัทประกันภัยแล้ว จนบริษัทประกันภัยอนุมัติให้จ่ายเงินให้จำเลย การที่จำเลยรับเงินค่าเช่าซื้อที่เหลือจากโจทก์หลังจากรถยนต์ที่เช่าซื้อถูกลักไปเป็นการใช้สิทธิไม่สูจริต ต้องคืนเงินค่าเช่าซื้อดังกล่าวให้โจทก์</p>
<p>24. ฎีกาที่ 310/2550 หลักสูจริต (การใช้สิทธิโดยไม่สูจริต)</p>	<p>เครื่องหมายการค้าของจำเลยร่วมจดทะเบียนตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2474 และมีการต่ออายุตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 จึงอาจมีการเพิกถอนตาม พ.ร.บ. เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 ได้</p> <p>จำเลยร่วมรับโอนเครื่องหมายการค้าพิพาททางมรดกจากบิดาจำเลยร่วม ข้อเท็จจริงฟังได้ว่ากรณีมีเหตุทำให้เชื่อได้ว่า</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ความคล้ายของเครื่องหมายการค้าของจำเลยร่วมกับของโจทก์เกิดจากการที่บิดาจำเลยร่วมทราบถึงเครื่องหมายการค้าของโจทก์เนื่องจากเคยทำงานกับโจทก์ และนำเครื่องหมายการค้าดังกล่าวไปดัดแปลงและจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าของตนจึงถือได้ว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เมื่อโจทก์เป็นผู้มีส่วนได้เสีย โจทก์จึงมีสิทธิร้องขอต่อคณะกรรมการเครื่องหมายการค้าให้เพิกถอนการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของจำเลยร่วมได้ตาม พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 มาตรา 61 (2) ประกอบ มาตรา 8 แม้สินค้าบางเกล็ดจะไม่ใช้เป็นสินค้าที่ระบุไว้ในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าของโจทก์ เมื่อโจทก์มีสิทธิร้องขอให้เพิกถอน แต่คณะกรรมการฯมีคำสั่งไม่ให้เพิกถอน คำสั่งดังกล่าวจึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย ที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งดังกล่าวและให้เพิกถอนเครื่องหมายการค้าของจำเลยร่วมจึงชอบแล้ว</p>
<p>25. ฎีกาที่ 6436/2550 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>จำเลยที่ 1 ชายที่ดินพิพาทแก่โจทก์และส่งมอบการครอบครองให้แล้ว โดยไม่มีเจตนาที่จะทำสัญญาเป็นหนังสือ จึงตกเป็นโมฆะ แต่ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินมือเปล่า การที่จำเลยที่ 1 ส่งมอบการครอบครองเป็นการโอนการครอบครองที่ดินพิพาทแก่โจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1378 ที่ดินพิพาทจึงเป็นของโจทก์ จำเลยที่ 1 ไม่มีสิทธินำไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์แก่จำเลยที่ 2 เพราะผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>
<p>26. ฎีกาที่ 1687/2551 หลักสุจริต (การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต)</p>	<p>ครบกำหนดชำระหนี้ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิตวันที่ 6 พฤศจิกายน 2538 หลังจากนั้นไม่ปรากฏว่าธนาคารยอมให้จำเลยใช้บัตรเครดิตอีก แสดงว่าธนาคารกับจำเลยถือว่าสัญญาที่มีต่อกันเป็นอันสิ้นสุดลงในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2538 ธนาคารยอมบังคับสิทธิเรียกร้องของตนได้ตั้งแต่วันที่ 7 พฤศจิกายน 2538 แต่จำเลยนำเงินมาชำระให้ธนาคารวันที่ 10 กรกฎาคม 2539 จำนวน 5,000 บาท อันเป็นการรับสภาพหนี้ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงและเริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่วันที่ดังกล่าว ซึ่งจะครบกำหนดอายุความ 2 ปี ในวันที่ 10 กรกฎาคม 2541 การที่ธนาคารนำเงินจำนวน 6.68 บาท จากบัญชีออมทรัพย์ของจำเลยมาหักชำระหนี้บัตร</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>เครดิตเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2541 หลังจากจำเลยผิดนัดชำระหนี้ในวันที่ 6 พฤศจิกายน 2538 โดยปล่อยเวลาให้ผ่านไปถึง 2 ปีเศษ และคิดดอกเบี้ยกับค่าเบี้ยปรับชำระหนี้ล่าช้าตลอดมา นอกจากนี้จะเป็นการไม่ใช้สิทธิของธนาคารตามข้อตกลงในสัญญาแล้ว ยังเป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นว่า ธนาคารอาศัยสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายเป็นช่องทางให้ธนาคารได้รับประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวโดยได้ดอกเบี้ยและค่าเบี้ยปรับชำระหนี้ล่าช้าระหว่างนั้นและเพื่อให้อายุความสะดุดหยุดลงโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รับย่อมเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตตาม ป.พ.พ. มาตรา 5 จึงไม่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง</p> <p>จำเลยนำเงินมาชำระหนี้บางส่วนโดยให้ธนาคารหักเงินจากบัญชีครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2541 จำนวน 1,000 บาท เป็นการชำระหนี้ภายหลังจากสิทธิเรียกร้องขาดอายุความแล้ว จึงเพียงแต่ทำให้ลูกหนี้ภายหลังจากสิทธิเรียกร้องขาดอายุความแล้ว จึงเพียงแต่ทำให้ลูกหนี้เรียกเงินคืนไม่ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/28 วรรคหนึ่ง เท่านั้น ไม่เป็นการรับสภาพหนี้อันจะทำให้อายุความสะดุดหยุดลงตามมาตรา 193/14 (1) เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นผู้รับโอนสิทธิจากธนาคารนำคดีมาฟ้องเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2543 จึงเกิน 2 ปี นับแต่วันที่เริ่มนับอายุความใหม่วันที่ 10 กรกฎาคม 2539 คดีโจทก์จึงขาดอายุความ</p> <p>ปัญหาเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตเป็นเรื่องอำนาจฟ้องและเป็นปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ศาลฎีกายกขึ้นวินิจฉัยเองได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 142 (5) มาตรา 246 ประกอบมาตรา 247</p>
<p>27. ฎีกาที่ 1509/2552 หลักความเป็นธรรม</p>	<p>การจ่ายเงินค่าทดแทนการใช้ที่ดินตาม พ.ร.บ.การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยฯ มาตรา 30 บัญญัติไว้เพียงว่า ให้จำเลยจ่ายเงินค่าทดแทนตามความเป็นธรรมแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สิน แต่มิได้บัญญัติถึงรายละเอียดของหลักเกณฑ์ที่จะให้นำมาใช้ในการกำหนด และจ่ายเงินค่าทดแทนอย่างเป็นธรรมไว้เหมือนอย่าง พ.ร.บ.ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ฯ มาตรา 21 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ว่า ให้กำหนดโดยคำนึงถึง (1) ถึง (5) แต่โดยที่</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>พ.ร.บ.ทั้งสองฉบับดังกล่าวต่างมีเจตนารมณ์ที่จะจ่ายเงินค่าทดแทนที่เป็นธรรมให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินเช่นเดียวกัน ดังนั้น การที่จะกำหนดและจ่ายเงินค่าทดแทนการใช้ที่ดินตามความเป็นธรรมตาม พ.ร.บ.การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยฯ มาตรา 30 ก็ควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ทำนองเดียวกับที่บัญญัติไว้ใน พ.ร.บ.ว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ฯ มาตรา 21 วรรคหนึ่ง (1) ถึง (5) เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดเงินค่าทดแทนการใช้ที่ดินแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สิน</p>
<p>28. ฎีกาที่ 4467/2553 หลักผู้ซื้อต้องระวัง</p>	<p>การซื้อขายที่ดินตามสัญญาจะซื้อจะขายและสัญญาซื้อขายที่ดินระหว่างโจทก์กับจำเลยเสร็จสมบูรณ์ตามสัญญาแล้ว หลังจากนั้นปรากฏว่าที่ดินที่ซื้อขายและส่งมอบกันแล้วเป็นของบุคคลภายนอกบางส่วน กรณีจึงเป็นเรื่องการรอนสิทธิที่ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา 475 เมื่อโจทก์ยอมคืนที่ดินให้แก่บุคคลภายนอกจึงต้องฟ้องคดีภายในสามเดือนนับแต่วันที่ยอมตามที่บุคคลภายนอกเรียกร้องตาม ป.พ.พ. มาตรา 481 เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่า วันที่โจทก์ยอมตามที่บุคคลภายนอกเรียกร้องคือกลางเดือนกุมภาพันธ์ 2545 แต่โจทก์ฟ้องคดีในวันที่ 12 กรกฎาคม 2545 จึงเกินสามเดือนถือว่าคดีโจทก์ขาดอายุความ</p>
<p>29. ฎีกาที่ 814/2554 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>แม้ศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งตั้งจำเลยที่ 1 เป็นผู้จัดการมรดกของ ช. จำเลยที่ 1 ก็เพียงแต่มีอำนาจจัดการทรัพย์สินมรดกของ ช. แทนทายาททุกคนและมีหน้าที่ต้องแบ่งปันที่ดินพิพาทซึ่งเป็นทรัพย์สินมรดกให้แก่ทายาททุกคน จำเลยที่ 1 ไม่มีสิทธินำที่ดินพิพาทไปขายให้แก่บุคคลใดโดยทายาทผู้ได้รับทรัพย์สินมรดกไม่ยินยอม แม้จำเลยที่ 2 ซื้อที่ดินพิพาทจากจำเลยที่ 1 โดยสุจริต เสียค่าตอบแทน และจดทะเบียนแล้ว จำเลยที่ 2 ก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ตามหลักที่ว่าผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน การที่โจทก์ทั้งห้ามาฟ้องเรียกเอาที่ดินพิพาทคืน จึงเป็นการใช้สิทธิติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินจากผู้ไม่มีสิทธิยึดถือไว้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1336 กรณีไม่ใช่เรื่องเพิกถอนการฉ้อฉลตาม ป.พ.พ. มาตรา 237 เพราะการที่จะเป็นเรื่องเพิกถอนการฉ้อฉลได้นั้น จำเลยที่ 1 ผู้โอนจะต้องมีสิทธิโอนอยู่แล้ว แต่การโอนทำให้โจทก์ทั้งห้าซึ่งเป็นเจ้าหนี้เสียเปรียบเท่านั้น</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>30. ฎีกาที่ 1593/2554 หลักผู้ซื้อต้องระวัง</p>	<p>แม้สัญญาจะซื้อขายที่ดินพร้อมอาคารระบุให้ผู้จะซื้อคือโจทก์ชำระเงินงวดสุดท้ายในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2533 และให้ผู้จะขายคือจำเลยจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพร้อมอาคารให้แก่โจทก์ภายใน 30 วัน นับจากวันที่เงื่อนไขตามสัญญาจะซื้อขาย ข้อ 3 สำเร็จ แต่เมื่อถึงกำหนดเวลาดังกล่าวไม่ปรากฏว่าคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินการให้เงื่อนไขตามสัญญาจะซื้อขาย ข้อ 3 สำเร็จลงแต่อย่างใด แสดงว่าทั้งโจทก์และจำเลยต่างไม่ถือเอาเงื่อนไขดังกล่าวเป็นข้อสำคัญของการปฏิบัติตามสัญญา แต่ยึดถือหน้าที่และความรับผิดชอบของคู่สัญญาเป็นสำคัญ นั่นคือจำเลยต้องพร้อมที่จะส่งมอบที่ดินพร้อมอาคารในสภาพสมบูรณ์เรียบร้อยให้แก่โจทก์ได้ภายในเวลาอันสมควร และโจทก์ต้องพร้อมที่จะรับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพร้อมอาคารดังกล่าวและชำระเงินให้แก่จำเลย การที่จำเลยไม่ได้ดำเนินการแก้ไขอาคารให้เรียบร้อยก่อนส่งมอบ ถือได้ว่าการซ่อมแซมแก้ไขดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญของอาคารที่ซื้อขายตามสัญญาที่จำเลยผู้จะขายมีหน้าที่ต้องก่อสร้างและส่งมอบแก่โจทก์ผู้จะซื้อในสภาพเรียบร้อยไม่มีข้อบกพร่อง เมื่อจำเลยไม่แก้ไขให้เรียบร้อยก่อนส่งมอบถือว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญา โจทก์มีสิทธิปฏิเสธไม่ชำระเงินงวดสุดท้ายและไม่รับโอนกรรมสิทธิ์ได้เมื่อจำเลยยังไม่ได้แก้ไขอาคารให้เรียบร้อยก่อนการส่งมอบและจำเลยยังไม่ได้ก่อสร้างสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกบางประการอีกด้วย ถือว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดสัญญา โจทก์มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 387 เมื่อโจทก์บอกเลิกสัญญาโดยชอบแล้วสัญญาจึงเป็นอันเลิกกัน โจทก์และจำเลยต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม จำเลยต้องคืนเงินที่โจทก์ชำระทั้งหมดพร้อมดอกเบี้ยให้แก่โจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 391 วรรคหนึ่งและวรรคสอง และการที่โจทก์ฟ้องเรียกเงินคืนฐานผิดสัญญาจะซื้อขาย ซึ่ง ป.พ.พ. หรือกฎหมายอื่นมิได้บัญญัติอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีกำหนด 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/30</p>
<p>31. ฎีกาที่ 10499/2555 หลักสุจริต (ศาลต้องมือสะอาด)</p>	<p>โจทก์เป็นผู้ซื้อรถคันพิพาทโดยสุจริตในการขายทอดตลาดหรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น ย่อมได้รับความคุ้มครองตาม ป.พ.พ. มาตรา 1332 จำเลยที่ 1 และที่ 2 ตรวจสอบ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ทราบตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2543 แล้วว่าโจทก์เป็นผู้ประมูลซื้อรถคันพิพาทได้ไปจากบริษัท จ. ก็ควรจะไปขอคืนรถคันพิพาทจากโจทก์โดยการเตรียมเงินไปชดใช้ราคาซื้อที่ซื้อมาให้แก่โจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1332 แต่จำเลยที่ 1 และที่ 2 กลับใช้วิธีไปแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีในวันดังกล่าวแก่ห้างหุ้นส่วนจำกัด ส. ผู้เช่าซื้อ ในข้อหายกยอรถคันพิพาท ทั้งที่ได้มีการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2542 แล้ว และปล่อยให้ระยะเวลาว่างเฉยๆ นานถึง 1 ปี 4 เดือนเศษ เพิ่งจะมาแจ้งความร้องทุกข์ภายหลังจากทราบแล้วว่าโจทก์เป็นผู้ประมูลซื้อรถคันพิพาทไปจากบริษัท จ. พฤติการณ์ดังกล่าวบ่งชี้แสดงให้เห็นว่า จำเลยที่ 1 และที่ 2 หลีกเลี่ยงการปฏิบัติตาม ป.พ.พ. มาตรา 1332 โดยจงใจอาศัยอำนาจของเจ้าพนักงานในการที่จะปฏิบัติตาม ป.วิ.อ. ว่าด้วยการค้นและยึดสิ่งของใด ๆ ซึ่งน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีข้อหายกยอที่เพิ่งแจ้งความร้องทุกข์ในภายหลังกายยึดรถคันพิพาทไป จำเลยที่ 1 จะใช้สิทธิในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์รถคันพิพาทเพื่อติดตามและเอารถคันพิพาทคืนจากโจทก์ไม่ได้ เว้นแต่จำเลยที่ 1 จะได้ชดใช้ราคารถคันพิพาทแก่โจทก์ เพราะสิทธิของจำเลยที่ 1 ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1336 ตกอยู่ภายใต้บังคับ ป.พ.พ. มาตรา 1332 และแม้ว่ารถคันพิพาทจะเป็นรถคันเดียวกับรถคันที่จำเลยที่ 1 ให้เช่าซื้อไปในคดีข้อหายกยออันน่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีดังกล่าวก็ตาม แต่ก็มีผลสืบเนื่องมาจากการที่จำเลยที่ 1 ใช้สิทธิในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์รถคันพิพาทเช่นกัน โจทก์ย่อมได้รับความคุ้มครองดังกล่าว จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นตัวการผู้มอบอำนาจให้จำเลยที่ 2 ทำการแทนในการยึดรถคันพิพาทจากโจทก์โดยไม่ชดใช้ราคาซื้อที่ซื้อมา จึงเป็นการละเมิดสิทธิของโจทก์ จำเลยที่ 1 และที่ 2 จึงต้องร่วมกันรับผิดชอบโจทก์ตาม ป.พ.พ. มาตรา 427</p>
<p>32. ฎีกาที่ 13923/2555 หลักผู้ซื้อต้องระวัง</p>	<p>จำเลยออกเช็คพิพาทเพื่อชำระค่าสินค้าแก่โจทก์ ต่อมาก่อนเช็คพิพาทถึงกำหนด จำเลยพบว่าสินค้าที่โจทก์ส่งมอบแก่จำเลยตามใบสั่งซื้อ มีมูลค่า 10 ตัว จากจำนวนที่สั่งซื้อ 20 ตัว ชำรุดบกพร่องใช้การไม่ได้ ซึ่งโจทก์ในฐานะผู้ขายจะต้องรับผิดชอบ ป.พ.พ. มาตรา 472 วรรคหนึ่ง จำเลยจึงชอบที่จะยึด</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>หน่วยราคาที่ยังไม่ได้ชำระไว้ได้ทั้งหมดหรือบางส่วนตาม มาตรา 488 การที่จำเลยออกเช็คโดยจำนวนเงินตามเช็คเป็น การชำระค่าสินค้าทั้งหมดตามใบสั่งซื้อให้แก่โจทก์ แต่มีสินค้า บางส่วนชำรุดบกพร่อง อันมีเหตุให้จำเลยไม่ต้องชำระเงินเต็ม ตามจำนวนเงินที่ระบุไว้ในเช็คพิพาท จำเลยจึงชอบที่จะมี คำสั่งให้ธนาคารห้ามการใช้เงิน ต่อมาเมื่อเช็คพิพาทเรียกเก็บ เงินไม่ได้ โจทก์ก็ไม่มีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามเช็คพิพาทจาก จำเลย</p>
<p>33. ฎีกาที่ 17002/2555 หลักผู้ซื้อต้องระวัง “ผู้ซื้อควรจะได้รู้ หากได้ใช้ความ ระวังระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้ อย่างวิญญูชน”</p>	<p>“ผู้ขายบ้านต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของบ้านที่ ขาย เนื่องจากการผูกเรือนของ เหล็กเส้นที่ถูกสนิมกัดกินคาน บ้านเป็นความชำรุดบกพร่องที่เป็นเหตุเสื่อมราคาและเสื่อม ความ เหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติและ คู่สัญญาซื้อขายไม่ได้ตกลงกันว่าผู้ขายจะไม่ต้อง รับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องตามมาตรา 483 ความชำรุดบกพร่อง ดังกล่าวจึงเป็นความชำรุด บกพร่องที่ผู้ขายต้องรับผิดชอบ ทั้งที่ ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่ตามมาตรา 472 และแม้ก่อนที่จะโอนกรรมสิทธิ์และส่งมอบ ผู้ซื้อจะได้ เข้าไปตรวจดูบ้านหลายครั้งก็ตาม ก็ไม่อาจจะพบเห็นความ ชำรุดบกพร่องของบ้านดังกล่าวได้อย่างชัดเจน จึงไม่อาจจะ ถือว่าผู้ซื้อ หรือควรได้รู้ถึงความมีอยู่ของความชำรุด บกพร่องได้จึงไม่ถือเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบให้แก่ ผู้ขายตาม มาตรา 473 (1) และ (2)”</p>
<p>34. ฎีกาที่ 21908/2555 หลักสุจริต (มาศาลต้องมีสาระ)</p>	<p>การที่โจทก์เคยร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดี แก่จำเลยขอหาข่มขู่ ขู่เข็ญให้เกิดความกลัว ดูหมิ่นซึ่งหน้า และปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และร้องเรียนจำเลยต่อ ผู้บังคับบัญชาจำเลยในเรื่องเดียวกัน ย่อมมีมูลทำให้จำเลย เข้าใจได้ว่าโจทก์หมิ่นประมาทจำเลย จึงได้ฟ้องโจทก์เป็น คดีอาญาต่อศาลชั้นต้นในความผิดฐานหมิ่นประมาท มิใช่เป็น กรณีที่จำเลยยื่นเรื่องขึ้นฟ้องโจทก์แต่อย่างใด แม้ศาลจะ พิพากษายกฟ้องโดยเห็นว่าการกระทำของโจทก์ไม่เป็นการ หมิ่นประมาทจำเลยก็ยังไม่พอพียงว่าการกระทำของจำเลยเป็น การใช้สิทธิอันไม่สุจริตอันจะเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์</p>
<p>35. ฎีกาที่ 566/2556 หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา</p>	<p>ข้อตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาอาจกระทำในขณะที่ จดทะเบียนหย่า โดยให้นายทะเบียนบันทึกไว้หรือไม่ก็ได้ ทั้ง</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ไม่มีบทบัญญัติใด ๆ กำหนดให้ความตกลงในการแบ่งสินสมรสต้องกระทำต่อหน้านายทะเบียนหรือต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การจะฟังว่ามีข้อตกลงแบ่งสินสมรสด้วยวาจาหรือไม่ ย่อมต้องพิจารณาจากพยานทั้งสองฝ่ายประกอบกับพฤติการณ์ของแต่ละคดีไป พฤติการณ์ที่โจทก์และจำเลยต่างครอบครองสินสมรสแต่ละรายการต่างหากจากกัน และมีภาระการผ่อนชำระหนี้ในทรัพย์สินที่ตนถือกรรมสิทธิ์อยู่ภายหลังการหย่าจนถึงเวลาที่โจทก์ฟ้องคดีเป็นเวลาเกือบ 5 ปี แม้ไม่มีหลักฐานข้อตกลงแบ่งสินสมรสในขณะที่จดทะเบียนหย่าแต่ฟังได้ว่าโจทก์และจำเลยตกลงแบ่งสินสมรสด้วยวาจา โดยให้สินสมรสทั้งสองรายการรวมทั้งหนี้สินตกแก่จำเลย การที่โจทก์และจำเลยตกลงแบ่งสินสมรสระหว่างกัน มีผลให้แต่ละฝ่ายได้รับทรัพย์สินและมีภาระหนี้ต้องชำระหนี้สินซึ่งเป็นหนี้ร่วมมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งผิดแผกแตกต่างจาก ป.พ.พ. มาตรา 1533 และมาตรา 1535 บัญญัติไว้ แต่มิใช่บทบัญญัติอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตาม ป.พ.พ. มาตรา 151 ข้อตกลงดังกล่าวย่อมมีผลบังคับและไม่ตกเป็นโมฆะ</p>
<p>36. ฎีกาที่ 2845/2556 หลักสุจริต (ศาลต้องมือสะอาด)</p>	<p>การฟ้องคดีต่อศาลตามปกติย่อมเป็นการกระทำโดยชอบ เพราะเป็นการที่จำเลยใช้สิทธิของตนทางศาลอันเป็นสิ่งที่กฎหมายอนุญาต การใช้สิทธิเช่นนี้ไม่เป็นการผิดกฎหมายเว้นแต่จะปรากฏว่าจำเลยกระทำโดยไม่สุจริตการที่โจทก์เคยร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีแก่จำเลยขอหาข่มขู่ ขู่เชิญให้เกิดความกลัว ตูหมิ่นซึ่งหน้าและปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ และร้องเรียนจำเลยต่อผู้บังคับบัญชาจำเลยในเรื่องเดียวกัน ย่อมมีผลทำให้จำเลยเข้าใจได้ว่าโจทก์หมิ่นประมาทจำเลย จึงได้ฟ้องโจทก์เป็นคดีอาญาต่อศาลชั้นต้นในความผิดฐานหมิ่นประมาท มิใช่เป็นกรณีที่จำเลยยื่นเรื่องขึ้นฟ้องโจทก์แต่อย่างใด แม้ศาลจะพิพากษายกฟ้องโดยเห็นว่าการกระทำของโจทก์ไม่เป็นการหมิ่นประมาทจำเลยก็ยังไม่พอฟังว่าการกระทำของจำเลยเป็นการใช้สิทธิอันไม่สุจริตอันจะเป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์</p>
<p>37. ฎีกาที่ 1400/2557 หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง</p>	<p>โจทก์เป็นบุตรบุญธรรมโดยชอบของ จ. ผู้ตาย จึงเป็นทายาทมีสิทธิรับมรดกของ จ. ลำดับที่ 1 ตาม ป.พ.พ. มาตรา</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	1629 (1) , 1598/28 ส่วนจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับผู้ตาย เป็นทายาทลำดับที่ 3 ตามมาตรา 1629(3) เมื่อโจทก์เป็นทายาทลำดับที่ 1 ยังมีชีวิตอยู่และมีสิทธิรับมรดก จำเลยที่ 1 จึงไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายตามมาตรา 1630 ทรัพย์มรดกของผู้ตายซึ่งไม่ได้ระบุไว้ในพินัยกรรมย่อมตกแก่โจทก์
38. ฎีกาที่ 2279/2557 หลักสุจริต (การใช้สิทธิทางศาล)	ในคดีมูลละเมิดฐานทำให้โจทก์เสียหายต่อร่างกาย เสรีภาพ และชื่อเสียง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 นั้นโจทก์จะต้องนำสืบพยานหลักฐานให้ได้ความว่า จำเลยจงใจหรือประมาทเลินเล่อกระทำทำให้โจทก์ต้องเสียหายต่อร่างกาย เสรีภาพ และชื่อเสียงรวมทั้งหากมีการใช้สิทธิทางศาลก็ต้องถึงขนาดที่ว่า จำเลยกระทำการ โดยไม่สุจริต จงใจให้โจทก์ได้รับความเสียหายโดยใช้ศาลเป็นเครื่องมือกำบัง อันจะเป็นกรณีให้เห็นได้ว่าเป็นการกระทำละเมิด แต่จากคำเบิกความของ พยานโจทก์ต่างก็ไม่ได้รู้เห็นข้อตกลงในการกู้ยืมเงินระหว่างโจทก์กับจำเลย ว่ามีการคิดดอกเบี้ยกันอย่างไร คงรับทราบจากการบอกเล่าของโจทก์ว่าโจทก์ ชำระดอกเบี้ยให้จำเลยในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อเดือน แม้ว่าโจทก์ จะเบิกความยืนยันว่าในการกู้ยืมเงินจากจำเลยนั้นจำเลยจะคิดดอกเบี้ย ร้อยละ 5 ต่อเดือนโดยชำระค่าดอกเบี้ยในรูปแบบของเช็คก็ตาม ก็คงเป็นการกล่าวอ้างลอย ๆ ไม่มีเอกสารหลักฐานที่จะยืนยันได้ว่าเป็นการชำระหนี้ ดอกเบี้ยเงินกู้ในอัตราดังกล่าว พยานหลักฐานจากทางนำสืบของโจทก์ จึงมีน้ำหนักรับฟังได้น้อย การที่จำเลยไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนก็เป็น การใช้สิทธิตาม ที่ ป.วิ.อ. มาตรา 2 (7) ให้อำนาจไว้ส่วนการที่พนักงานสอบสวน กระทำการสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อไป ก็เพื่อดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด จึงเป็นเรื่องที่พนักงานสอบสวน ได้กระทำไปตามอำนาจแห่งบทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจไว้ อันเป็นเรื่องการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนเอง แม้ต่อมาศาลจังหวัดสงขลา จะพิพากษายกฟ้องในคดีดังกล่าวก็ปรากฏเหตุที่ศาลยกฟ้องว่า กรณีมีความสงสัยตามสมควรว่าข้อความที่จำเลยไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนนั้น เป็นความเท็จหรือไม่ ทั้งการใช้สิทธิของจำเลยแม้หากจะทำให้โจทก์ต้อง

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>เดือดร้อนที่จะต้องเข้าต่อสู้คดีก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้สิทธิตามกฎหมายโดยสุจริตของจำเลย การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดฐานละเมิดต่อโจทก์</p>
<p>39. ฎีกาที่ 8941/2557 หลักสุจริต (การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต มาตรา 5)</p>	<p>บันทึกท้ายทะเบียนการหย่า ระบุไว้ ชัดเจนว่าคู่หย่าทั้งสองฝ่ายสมัครใจจดทะเบียนหย่ากันโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียน โดยตอนท้าย บันทึกยังระบุอีกว่า บันทึกไว้เป็นหลักฐานและอ่านให้ฟังแล้วรับว่าเป็นความจริงทุกประการ จึงลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานเป็นสำคัญ คดีนี้ผู้ร้องอ้างว่าผู้ร้องมีหนี้สินจำนวนมากจึงตัดสินใจหย่าตาม ความต้องการของ ท. โดยไม่มีการแบ่งทรัพย์สินกัน เพื่อไม่ให้มีปัญหาเรื่องหนี้สินกระทบต่อฐานะ ตำแหน่ง และความก้าวหน้าในทางราชการของ ท. ผู้ร้องขอให้ศาลมีคำสั่งว่าการจดทะเบียนหย่าเป็นโมฆะ ทั้งนี้เพื่อจะได้ขอรับบำเหน็จตกทอดของ ท. คำร้องขอคดีนี้จึงขัดกับบันทึกท้ายทะเบียนการหย่า ทั้งเหตุผลในคำร้องเป็นการอ้างข้อเท็จจริงขึ้นมาใหม่เพื่อประโยชน์ในเชิงคดีของผู้ร้องเท่านั้น อันแสดงให้เห็นโดยชัดแจ้งว่าคำร้องขอของผู้ร้องคดีนี้เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตตาม ป.พ.พ. มาตรา 5 ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจร้อง</p>
<p>40. ฎีกาที่ 9345/2557 หลักผู้ซื้อต้องระวัง</p>	<p>เครื่องบรรจุเอกสารพิพาททั้งสามเป็นเครื่องเก่าที่ผ่านการใช้งานมาแล้ว เป็นธรรมดาที่สมรรถนะของเครื่องไม่อาจเทียบได้กับเครื่องใหม่ การซื้อขายสินค้าจึงต้องพิจารณาจากข้อตกลงและพฤติการณ์ของคู่สัญญาเป็นกรณีไป ดังนั้น การปรับบทกฎหมายในเรื่องความรับผิดชอบมีความชำรุดบกพร่องจึงต้องพิจารณาองค์ประกอบของกฎหมายในแต่ละมาตราประกอบกัน ไม่ใช่พิจารณาเฉพาะมาตราหนึ่งมาตราใด จากข้อเท็จจริงเมื่อโจทก์ติดตั้งเครื่องบรรจุเอกสารแต่ละเครื่องเสร็จ โจทก์และจำเลยได้ทำสัญญาให้บริการกัน ต่อมามีการทำใบสั่งซื้อเครื่องบรรจุเอกสารทั้งสามเครื่อง แสดงว่าจำเลยยอมรับสินค้าของโจทก์ตามสภาพของสินค้าที่มีการติดตั้งแล้ว และขณะติดตั้งเครื่องบรรจุเอกสารไม่ได้ชำรุดบกพร่อง จำเลยจึงมีหน้าที่ต้องชำระเงินค่าเครื่องบรรจุเอกสารจะอ้างความชำรุดบกพร่องอันไม่สามารถเห็นประจักษ์ในเวลาส่งมอบมาปฏิเสธไม่ชำระค่าสินค้าไม่ได้ เพราะไม่เป็นไปตามข้อตกลงแห่งสัญญา ส่วนภายหลังนั้นการใช้งานเครื่องบรรจุเอกสารมี</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ความชำรุดบกพร่อง ก็เป็นเรื่องที่โจทก์และจำเลยต้องว่ากล่าวกันตามข้อตกลงสัญญาให้บริการ มิใช่กรณีที่จำเลยจะอ้างเป็นเหตุไม่ชำระราคาสินค้าได้</p> <p>การพิจารณาว่าฟ้องแย้งของจำเลยในส่วนใดเกี่ยวข้องกับฟ้องเดิมหรือไม่ เพียงใด จะต้องพิจารณาจากคำให้การและฟ้องแย้งของจำเลยทั้งฉบับเปรียบเทียบกับคำฟ้องของโจทก์ ไม่ใช่พิจารณาเฉพาะตอนหนึ่งตอนใดเท่านั้น คำฟ้องโจทก์บรรยายสรุปว่า จำเลยสั่งซื้อเครื่องบรรจุเอกสารจากโจทก์ จำเลยได้รับสินค้าแล้ว เมื่อถึงกำหนดชำระราคาสินค้า จำเลยไม่ชำระ ขอให้บังคับจำเลยชำระค่าสินค้า จำเลยให้การต่อสู้และฟ้องแย้งสรุปว่า การรับสินค้าของจำเลยเป็นการรับเพื่อทดลองใช้ เมื่อทดลองใช้แล้วสินค้ามีการชำรุดบกพร่อง จำเลยจึงมีสิทธิยึดหน่วงสินค้าและเรียกร้องค่าเสียหาย นอกเหนือไปกว่าราคาที่ยึดหน่วงไว้ ดังนั้น คำขอในส่วนฟ้องแย้งของจำเลยที่ขอให้โจทก์ชำระค่าเสียหาย จึงเป็นคำขอที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าตามคำฟ้องของโจทก์นั่นเอง ฟ้องแย้งของจำเลยในส่วนนี้จึงเกี่ยวกับฟ้องเดิม</p>
<p>41. ฎีกาที่ 14578/2557 ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม</p>	<p>โจทก์บรรยายฟ้องและนำสืบว่าจำเลยที่ 1 ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์จากโจทก์แล้วผิดสัญญา โจทก์มีหนังสือบอกเลิกสัญญาพร้อมเรียกให้จำเลยทั้งสองร่วมกันส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนและใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ตามสัญญา โดยโจทก์แนบสำเนาสัญญาเช่าซื้อพร้อมคำฟ้องและอ้างส่งต่อศาล ซึ่งมีคำขอบังคับให้จำเลยทั้งสองร่วมกันส่งมอบรถยนต์ที่เช่าซื้อคืน โจทก์ หากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคาพร้อมค่าเสียหาย ซึ่งสัญญาเช่าซื้อข้อ 6 ระบุความรับผิดชอบของผู้เช่าซื้อในกรณีทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายไว้ว่า หากเป็นความผิดของผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อตกลงรับผิดชอบชำระค่าเช่าซื้อให้แก่เจ้าของจนครบถ้วนตามสัญญา แต่หากมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อตกลงรับผิดชอบค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับ หรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดเพียงเท่าที่เจ้าของได้จ่ายไปจริงตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร ซึ่งเห็นได้ว่า แม้รถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหายอันเป็นเหตุให้สัญญาเช่าซื้อระงับไป จำเลยที่ 1 ในฐานะผู้เช่าซื้อก็ยังคงมีความรับผิดชอบอันจะต้องใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ตามข้อสัญญาที่โจทก์นำมาเป็นหลักแห่ง</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ข้อหาในการฟ้องคดีนี้ ส่วนจะใช้ค่าเสียหายอย่างไร เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่าความเสียหายของรถยนต์ที่เช่าซื้อเกิดจากความผิดของจำเลยที่ 1 หรือไม่ ดังนั้น ตามคำฟ้องและทางนำสืบของโจทก์จึงพอถือได้ว่า โจทก์เรียกค่าเสียหายอันเนื่องมาจากการที่รถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหายรวมอยู่ด้วยแล้ว สัญญาเช่าซื้อข้อ 6 ข้างต้นมิได้กำหนดบังคับให้ผู้เช่าซื้อต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่เจ้าของทรัพย์สินโดยเด็ดขาดทุกกรณี หากแต่ได้แบ่งความรับผิดชอบในแต่ละกรณีไว้ต่างหากจากกัน จึงมิใช่การเอาเปรียบหรือทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระเกินกว่าที่คาดหมายตามปกติ ทั้งข้อสัญญาดังกล่าวยังเป็นไปตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2543 ข้อ 4 (4) ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 35 ทวิ แห่ง พ.ร.บ. คุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 และเป็นประกาศฉบับที่ใช้ในขณะที่ทำสัญญาเช่าซื้อคดีนี้ ประกาศดังกล่าวเป็นประกาศที่ออกมาเพื่อคุ้มครองให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคในการเข้าทำสัญญาเช่าซื้อ ดังนี้ ข้อสัญญาดังกล่าวจึงมิใช่ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม สัญญาเช่าซื้อข้อ 6 กำหนดว่า หากทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายโดยมิใช่ความผิดของผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อตกลงรับผิดชอบค่าเสียหายหรือเบี้ยปรับหรือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการทวงถาม การติดตามทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ค่าทนายความ หรือค่าใช้จ่ายอื่นใดเพียงเท่าที่เจ้าของจ่ายไปจริงตามความจำเป็นและมีเหตุผลอันสมควร ดังนี้ จำเลยที่ 1 ในฐานะผู้เช่าซื้อจึงต้องผูกพันตามข้อตกลงนั้น แต่เนื่องจากโจทก์มิได้นำสืบให้ได้ความว่า โจทก์เสียค่าใช้จ่ายในการทวงถาม การติดตามทรัพย์สินที่เช่าซื้อ ค่าทนายความหรือค่าใช้จ่ายอื่นไปหรือไม่ เพียงใด จึงไม่กำหนดให้ คงมีเพียงค่าเสียหายจากการที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายไป ซึ่งแม้สัญญาเช่าซื้อจะเป็นอันระงับไปเพราะรถยนต์ที่เช่าซื้อสูญหายอันเป็นเหตุให้โจทก์ไม่อาจเรียกค่าเสียหายเป็นราคารถยนต์นั้นได้ แต่เมื่อพิจารณาว่าหากรถยนต์ที่เช่าซื้อไม่สูญหาย และจำเลยที่ 1 ชำระค่าเช่าซื้อจนครบถ้วนทั้ง 42 งวด โจทก์จะได้รับผลประโยชน์เป็นเงินรวม 77,209.44 บาท แต่คดีนี้โจทก์ได้รับผลประโยชน์จากจำเลยที่ 1 มาเพียง 5 งวด รถยนต์ก็มา</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	สูญหายเสียก่อน จึงเห็นควรกำหนดค่าเสียหายแก่โจทก์เป็นเงิน 68,100 บาท จำเลยที่ 2 ในฐานะผู้ค้าประกันต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 ใช้ค่าเสียหายดังกล่าวแก่โจทก์
<p>42. ฎีกาที่ 6454/2558 หลักสุจริต (การใช้สิทธิโดยไม่สุจริตต้องห้ามตามมาตรา 5)</p>	<p>โจทก์กล่าวอ้างในคำฟ้องว่าจำเลยทั้งสองร่วมกันกระทำการโดยทุจริตขอให้เพิกถอนนิติกรรมซื้อขายที่ดินพิพาทพร้อมสิ่งปลูกสร้างระหว่างโจทก์และจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 และที่ 3 ให้การต่อสู้ว่าจำเลยที่ 2 ได้จดทะเบียนรับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทพร้อมสิ่งปลูกสร้างมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน จึงมีประเด็นต้องวินิจฉัยว่า จำเลยที่ 2 รับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทพร้อมสิ่งปลูกสร้างมาโดยสุจริตหรือไม่ ซึ่งฝ่ายจำเลยได้รับประโยชน์ตามข้อสันนิษฐานใน ป.พ.พ. มาตรา 6 ว่าบุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต โจทก์จึงมีภาระการพิสูจน์หรือหน้าที่น่าสืบให้เห็นถึงความไม่สุจริตของจำเลยที่ 2 ในการรับซื้อที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างของโจทก์ดังกล่าว</p> <p>แม้ตามทางพิจารณาจะได้ความว่าโจทก์ประมาทเลินเล่อลงลายมือชื่อในแบบพิมพ์หนังสือมอบอำนาจที่มีได้เขียนกรอกข้อความและมอบโฉนดที่ดินพิพาทพร้อมหนังสือมอบอำนาจดังกล่าวกับเอกสารอื่นๆ ให้จำเลยที่ 1 ไป เป็นเหตุให้จำเลยที่ 1 นำเอกสารชุดดังกล่าวมอบให้จำเลยที่ 4 และให้จำเลยที่ 4 เขียนกรอกข้อความลงในหนังสือมอบอำนาจผิดจากวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของโจทก์ก็ตาม แต่เมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยที่ 2 มิได้รับซื้อที่ดินพิพาทพร้อมสิ่งปลูกสร้างของโจทก์ไว้โดยสุจริต จำเลยที่ 2 และที่ 3 ย่อมไม่อาจยกเอาความประมาทเลินเล่อของโจทก์ดังกล่าวขึ้นอ้างเป็นประโยชน์แก่คดีของจำเลยที่ 2 และที่ 3 ได้ เพราะในการรับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าวมาเป็นของจำเลยที่ 2 ถือได้ว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา 5 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต เมื่อคดีฟังได้ว่าหนังสือมอบอำนาจของโจทก์ที่มอบอำนาจให้จำเลยที่ 4 ทำนิติกรรมขายที่ดินพิพาทพร้อมสิ่งปลูกสร้างเป็นเอกสารปลอม จึงถือได้ว่านิติกรรมซื้อขายดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นและไม่ส่งผลใช้บังคับกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทพร้อมสิ่งปลูกสร้างยังคงเป็นของโจทก์ โจทก์ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินย่อมมีสิทธิติดตามเอาคืน</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	จากจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1336 โดยไม่มีกำหนดอายุความ
<p>43. ฎีกาที่ 6799/2558 หลักสุจริต (การใช้สิทธิโดยไม่สุจริต)</p>	<p>คดีก่อน โจทก์กล่าวอ้างว่า โจทก์ทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาททั้งสองแปลงกับจำเลย ในราคา 450,000 บาท จำเลยตกลงจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาททั้งสองแปลงภายในเดือนมกราคม 2554 จำเลยได้รับเงินครบถ้วนและส่งมอบที่ดินพิพาททั้งสองแปลงแก่โจทก์แล้ว เมื่อครบกำหนด โจทก์แจ้งให้จำเลยไปจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทแก่โจทก์ แต่จำเลยเพิกเฉย เท่ากับโจทก์ยอมรับว่า เคยมีการซื้อขายที่ดินพิพาททั้งสองแปลงระหว่างโจทก์กับจำเลยจริง และที่ดินพิพาททั้งสองเป็นของจำเลย แต่คดีนี้โจทก์กลับอ้างว่า โจทก์ทำสัญญาขายที่ดินพิพาททั้งสองแปลงให้แก่จำเลยในราคา 400,000 บาท โดยโจทก์ประสงค์เพียงให้จำเลยถือกรรมสิทธิ์แทนโจทก์ อันเป็นการแสดงเจตนาลวง คำฟ้องคดีนี้จึงขัดกับคำฟ้องก่อน ทั้งเป็นการอ้างข้อเท็จจริงขึ้นมาใหม่หลังจากศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องโจทก์ในคดีก่อน อันแสดงให้เห็นชัดแจ้งว่า การฟ้องคดีของโจทก์ในคดีนี้เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต</p>
<p>44. ฎีกาที่ 7333/2558 หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา</p>	<p>โจทก์กับจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นลูกจ้างของโจทก์ทำหนังสือสัญญาประกันความเสียหายข้อ 2 ระบุว่า "ลูกจ้างให้สัญญาว่าจะทำงานให้แก่นายจ้างอย่างน้อยเป็นเวลา 1 ปี โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 2 พฤศจิกายน 2552 เป็นต้นไป หากทำงานไม่ครบเวลา 1 ปี ฝ่ายลูกจ้างยินดีให้นายจ้างยึดเงินประกันความเสียหายตามข้อ 1" จำเลยที่ 2 ลาออกจากงานเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2553 การทำสัญญาดังกล่าวที่มีข้อตกลงให้จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นลูกจ้างทำงานอย่างน้อย 1 ปี หากผิดสัญญายินยอมให้ยึดเงินประกันถือเป็นเรื่องผิดสัญญาจ้าง มิใช่เป็นเรื่องการเรียกหรือรับหลักประกันการทำงานหรือหลักประกันความเสียหายในการทำงานจากลูกจ้างตาม พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มาตรา 10 เมื่อ พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 มาตรา 10 วรรคสอง บัญญัติว่า ในกรณีที่นายจ้างเรียกหรือรับหลักประกันหรือทำสัญญาประกันกับลูกจ้างเพื่อชดเชยความเสียหายที่ลูกจ้างเป็นผู้กระทำ เมื่อนายจ้างเลิกจ้างหรือลูกจ้างลาออกหรือสัญญาประกันสิ้นอายุให้นายจ้างคืน</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>หลักประกันพร้อมดอกเบี้ย ถ้ามี ให้แก่ลูกจ้างภายในเจ็ดวัน นับแต่วันที่นายจ้างเลิกจ้างหรือวันที่ลูกจ้างลาออกหรือวันที่สัญญาประกันสิ้นสุดอายุ แล้วแต่กรณี ดังนี้ ข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ 2 ที่ว่า หากจำเลยที่ 2 ทำงานไม่ครบ 1 ปี ยินดีให้โจทก์ยึดเงินประกัน จึงเป็นข้อตกลงที่แตกต่างกับบทบัญญัติข้างต้นซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 151 โจทก์จึงต้องคืนเงินประกันจำนวน 5,000 บาท ดังกล่าวให้แก่จำเลยที่ 2 ตามคำสั่งของจำเลยที่ 1</p>
<p>45. ฎีกาที่ 8865/2558 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>การที่ ร. ได้รถยนต์พิพาทมาด้วยการกระทำความผิดฐานยักยอกซึ่งคดีอาญาถึงที่สุดแล้ว ร. จึงไม่ได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์คันดังกล่าว แม้จำเลยที่ 1 จะซื้อรถยนต์พิพาทโดยสุจริตแต่เป็นการซื้อจากร. ผู้ไม่มีกรรมสิทธิ์ จำเลยที่ 1 ย่อมไม่มีสิทธิดีกว่า ร. คือไม่ได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์พิพาทด้วยเช่นกัน จำเลยที่ 1 จึงต้องร่วมกับจำเลยที่ 2 คืนรถยนต์พิพาทแก่โจทก์ หากคืนไม่ได้ต้องใช้ราคาแทน</p>
<p>46. ฎีกาที่ 12696/2558 หลักผู้ซื้อต้องระวัง</p>	<p>โจทก์และจำเลยทั้งสองตกลงซื้อขายที่ดินกันโดยระบุเนื้อที่ทั้งหมดไว้ 12 ไร่ 1 งาน 30 ตารางวา ตามสำเนาโฉนดที่ดินซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา แต่ที่ดินมีเนื้อที่จริงเพียง 10 ไร่ 80.7 ตารางวา เป็นกรณีที่จำเลยทั้งสามผู้ขายส่งมอบที่ดินน้อยไปกว่าที่ระบุในสัญญาซึ่งไม่เกินกว่าร้อยละ 5 แห่งเนื้อที่ทั้งหมดอันได้ระบุไว้ โจทก์จะบอกปิดเสียหรือจะรับเอาไว้และใช้ราคาตามส่วนก็ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 466 เมื่อโจทก์เลือกรับที่ดินไว้ จำเลยทั้งสามจึงต้องคืนเงินส่วนที่รับไว้เกินให้แก่โจทก์ ซึ่งโจทก์ทวงถามให้จำเลยทั้งสามชำระแล้ว แต่จำเลยทั้งสามเพิกเฉย จึงต้องรับผิดชอบโจทก์พร้อมด้วยดอกเบี้ย</p>
<p>47. ฎีกาที่ 8259/2559 หลักสุจริต</p>	<p>โจทก์กับจำเลยตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งศาลแรงงานกลางพิพากษาตามยอม โดยตกลงกันว่าจำเลยยอมชำระเงินจำนวนหนึ่งน้อยกว่ายอดเงินเต็มตามฟ้องแก่โจทก์ โดยแบ่งชำระ 6 งวด ตามกำหนด และจะชำระโดยวิธีโอนเงินเข้าบัญชีเงินฝากของโจทก์ หากจำเลยผิดนัดงวดหนึ่งงวดใดให้ถือว่าผิดนัดทั้งหมดยอมให้โจทก์บังคับคดีได้ทันทีในยอดเงินเต็มตามฟ้องพร้อมดอกเบี้ยนับแต่วันผิดนัดเป็นต้นไป จนกว่าจะชำระเสร็จแก่โจทก์ การตีความว่าจำเลยจะต้องรับ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ผิดชำระยอดเงินเต็มตามฟ้องจะต้องเป็นไปตามความประสงค์หรือเจตนาอันมีร่วมกันของคู่สัญญาซึ่งเป็นเจตนาที่คาดหมายในทางสุจริตโดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 368 ดังนั้น คำว่า “จำเลยผิดนัดงดวดใดงดวดหนึ่ง” จึงหมายถึงกรณีจำเลยจงใจหรือเจตนาผิดนัดชำระหนี้แก่โจทก์ จำเลยชำระเงินให้แก่โจทก์ครบทั้ง 6 งวด ตามสัญญาประนีประนอมความที่ศาลแรงงานกลางพิพากษาตามยอม โดยการชำระเงินงวดที่ 1 ถึงที่ 4 ตรงตามกำหนด การชำระเงินงวดที่ 5 ถึงกำหนดวันอาทิตย์ จำเลยจึงชำระเงินแก่โจทก์โดยวิธีโอนเงินเข้าบัญชีของโจทก์ในวันจันทร์ และการชำระเงิน งวดสุดท้ายถึงกำหนดสิ้นเดือนเมษายน 2556 วันที่ 1 พฤษภาคม 2556 เป็นวันแรงงานแห่งชาติอันเป็นวันหยุดของสถานประกอบการของจำเลย จำเลยจึงโอนเงินงวดสุดท้ายให้โจทก์ในวันที่ 2 พฤษภาคม 2556 อันเป็นโอกาสแรกที่ทำได้ ซึ่งล่วงเลยเวลาที่กำหนดมาเพียง 2 วัน ดังนี้เมื่อพิเคราะห์พฤติการณ์การผ่อนชำระหนี้ของจำเลยโดยตลอดแล้ว ยังไม่เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่าจำเลยจงใจหรือมีเจตนาผิดนัดชำระหนี้แก่โจทก์อันเป็นการปฏิบัติผิดสัญญาประนีประนอมยอมความ โจทก์จึงไม่มีสิทธิที่จะบังคับคดีในยอดเงินเต็มตามฟ้อง</p>
<p>48. ฎีกาที่ 9584/2559 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>คดีแพ่งหมายเลขแดงที่ 393/2546 ของศาลชั้นต้น ที่จำเลยที่ 1 ยื่นฟ้องโจทก์เพื่อเรียกโฉนดที่ดินทั้ง 40 ฉบับ คืน ซึ่งมีที่ดินพิพาทรวมอยู่ด้วยนั้น ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ส่งมอบโฉนดที่ดินทั้ง 40 ฉบับ คืนแก่จำเลยที่ 1 คำพิพากษาดังกล่าวจึงเป็นคำพิพากษาเกี่ยวกับโฉนดที่ดิน เจ้าพนักงานที่ดินจะดำเนินการออกใบแทนโฉนดที่ดินได้ก็ต่อเมื่อคดีนั้นถึงที่สุด ตาม ป.ที่ดิน มาตรา 56 และ 63 ประกอบกฎกระทรวงฉบับที่ 43 (พ.ศ.2537) ออกตามความใน พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 หมวด 3 ข้อ 17 (3) เมื่อคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ 393/2546 ของศาลชั้นต้นยังไม่ถึงที่สุด จำเลยที่ 1 และที่ 2 จึงไม่สามารถขอออกใบแทนโฉนดที่ดินทั้ง 40 ฉบับ ได้</p> <p>จำเลยที่ 1 และที่ 2 เคยยื่นคำขอออกใบแทนโฉนดที่ดินทั้ง 40 ฉบับมาแล้วสองครั้ง โดยไม่ได้นำคำพิพากษาคดีแพ่ง</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>หมายเลขแดงที่ 393/2546 มาประกอบคำขอ เจ้าพนักงานที่ดินพิจารณาแล้วเห็นว่า คดีดังกล่าวยังไม่ถึงที่สุดและจำเลยที่ 1 และที่ 2 ไม่มีหลักฐานคดีถึงที่สุดมาแสดง จึงมีคำสั่งยกเลิกคำขอออกใบแทน การมีคำสั่งยกเลิกคำขอออกใบแทน โฉนดที่ดินพิพาทของเจ้าพนักงานที่ดินยอมแสดงให้เห็นว่า คำพิพากษาศาลชั้นต้นคดีหมายเลขแดงที่ 393/2546 เป็นคำพิพากษาอันเกี่ยวกับโฉนดที่ดิน การจะดำเนินการขอออกใบแทนโฉนดที่ดินดังกล่าวได้ก็โดยอาศัยอำนาจตาม ป.ที่ดิน มาตรา 56 และ 63 ประกอบกฎกระทรวง ฉบับที่ 43 (พ.ศ. 2537) ออกตามความใน พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 หมวด 3 ข้อ 17 (3) เท่านั้น เมื่อจำเลยที่ 1 และที่ 2 มายื่นคำขอออกใบแทนโฉนดเป็นครั้งที่สาม โดยอ้างเหตุเดิมว่าโฉนดที่ดินสูญหาย แต่มีเพิ่มเติมว่าได้นำพยาน 2 คน มาขึ้นทักถ้อยคำรับรองพร้อมนำสำเนารายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ 393/2546 มาประกอบ เจ้าพนักงานที่ดินมิได้ปฏิบัติตามกฎกระทรวงดังกล่าว ทั้งที่เป็นกรณีเดียวกันและเหมือนกันกับครั้งที่จำเลยที่ 1 และที่ 2 ยื่นคำขอออกใบแทนโฉนดในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ที่เจ้าพนักงานที่ดินมีคำสั่งให้ยกเลิกคำขอออกใบแทน เพราะจำเลยที่ 1 และที่ 2 ไม่มีหลักฐานอันแสดงว่าคดีถึงที่สุดมาแสดง การที่เจ้าพนักงานที่ดินไม่ปฏิบัติตามข้อ 17 (3) แต่ข้ามขั้นตอนไปปฏิบัติตามข้อ 17 (1) จึงเป็นการไม่ชอบด้วยกฎกระทรวงดังกล่าว การออกใบแทนโฉนดที่ดินพิพาทจึงไม่ชอบด้วยกฎหมายจำต้องเพิกถอนใบแทนโฉนดที่ดินซึ่งไม่ชอบตาม ป.ที่ดิน มาตรา 61 วรรคแปด และให้โฉนดที่ดินพิพาทฉบับเดิมยังคงมีผลใช้ได้ต่อไป</p> <p>ศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ 393/2546 ของศาลชั้นต้น ว่าจำเลยที่ 1 และที่ 2 ได้สละกรรมสิทธิ์ในที่ดินทั้ง 40 แปลงแล้ว จำเลยที่ 1 และที่ 2 จึงไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทอีกต่อไป และไม่มีสิทธิโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทตามใบแทนโฉนดที่ดินให้แก่จำเลยที่ 3 แม้จำเลยที่ 3 จะซื้อที่ดินพิพาทไว้โดยสุจริต เสียค่าตอบแทนและจดทะเบียนตามกฎหมาย ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิใดๆ ตามหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่าผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>49. ฎีกาที่ 11058/2559 หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา</p>	<p>สิทธิการเช่าเป็นสิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยสัญญา การเช่าอสังหาริมทรัพย์ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดชอบเป็นสำคัญจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 538 หากถือคุณสมบัติของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าเป็นสาระสำคัญของสัญญาเช่า ผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าตายให้สัญญาระงับ สัญญาเช่าต้องกำหนดระยะเวลาเช่าไว้มิกำหนดตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าเท่านั้น มิฉะนั้นฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ แม้การเช่าทรัพย์สินตามปกติผู้ให้เช่าย่อมพึงเลี้ยงถึงคุณสมบัติของผู้เช่าเป็นสาระสำคัญ แต่คุณสมบัติผู้เช่านั้นผู้ให้เช่าพิจารณาเพื่อมาตกลงทำสัญญาเช่ากัน เมื่อผู้ให้เช่ากับผู้เช่าตกลงทำสัญญาเช่ากันสัญญาก็ต้องเป็นสัญญา จึงไม่ต้องกลับไปพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้เช่าอีกจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาการเช่าตามที่ตกลงไว้หรือตกลงทำสัญญาเช่ากันใหม่ แม้สิทธิการเช่าเป็นสิทธิเฉพาะตัว ผู้เช่าจะให้เช่าช่วงหรือโอนสิทธิของตนอันมีในทรัพย์สินนั้นไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนให้แก่บุคคลภายนอก ท่านว่าหาอาจทำได้ไม่ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาเช่าตาม ป.พ.พ. มาตรา 544 วรรคหนึ่ง ก็ตาม แต่จำเลยทั้งสองเป็นทายาทของ ผ. ผู้เช่าที่ดินพิพาท จึงมิใช่บุคคลภายนอกตามบทบัญญัติดังกล่าว ย่อมรับโอนสิทธิการเช่าได้ เมื่อ ผ. ทำสัญญาเช่าที่ดินพิพาทจากโจทก์ทั้งสองมีกำหนดระยะเวลาเช่าสามสิบปี โดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามหนังสือสัญญาเช่าที่ดินได้ เมื่อ ผ. ทำสัญญาเช่าที่ดินพิพาทจากโจทก์ทั้งสองมีกำหนดระยะเวลาเช่าสามสิบปี โดยทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามหนังสือสัญญาเช่าที่ดินภายนอกตามบทบัญญัติดังกล่าวย่อมรับโอนสิทธิการเช่ากำหนดว่า ผู้ให้เช่าตกลงให้ผู้เช่าเอาที่ดินที่เช่าไปให้เช่าช่วงได้ อันเป็นการตกลงยกเว้นมาตราดังกล่าวไม่ให้สิทธิการเช่าเป็นสิทธิเฉพาะตัว แต่ให้เป็นสิทธิในทรัพย์สินให้โอนได้ให้เช่าช่วงได้ โดยผู้เช่าต้องชำระเงินล่วงหน้าสำหรับการเช่า 30 ปี เป็นเงิน 1,000,000 บาท กำหนดอัตราค่าเช่าสูงขึ้นทุกสิบปีตลอดระยะเวลาเช่า เป็นการถือกำหนดเวลาสามสิบปีตามที่จดทะเบียนไว้เป็นสาระสำคัญของสัญญาเช่า เมื่อโจทก์ทั้งสองไม่ได้ตกลงทำ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>สัญญาเช่าโดยกำหนดระยะเวลาเช่ามีเพียงตลอดชีวิตของผู้เช่าหรือตกลงไว้ในสัญญาเช่าอันจดทะเบียนว่า ผู้เช่าถึงแก่ความตายให้สัญญาเช่าเป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อ ผ. ผู้เช่าถึงแก่ความตายจึงไม่ต้องมีการทำสัญญาเช่ากันใหม่ เนื่องจากตกลงทำสัญญาเช่ามีกำหนดระยะเวลาสามสิบปี ทั้งสัญญาเช่ายังกำหนดให้ผู้เช่าสามารถนำทรัพย์สินที่เช่าไป ให้บุคคลอื่นเช่าต่อได้ โจทก์ทั้งสองไม่ได้ถือเอาคุณสมบัติของผู้เช่าเป็นสาระสำคัญของสัญญาเช่า โจทก์ทั้งสองต้องรับไปทั้งสิทธิและหน้าที่ต่อจำเลยทั้งสองซึ่งเป็นทายาทของ ผ. โดยตรง สิทธิการเช่าจึงไม่สิ้นสุดลง เมื่อสิทธิการเช่ายังไม่ครบกำหนดระยะเวลาเช่าที่ได้จดทะเบียนไว้ โจทก์ทั้งสองจึงไม่มีอำนาจฟ้องขับไล่จำเลยทั้งสองและบริวารออกจากอสังหาริมทรัพย์ที่เช่าได้ (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 9/2559)</p>
<p>50. ฎีกาที่ 1814/2560 หลักสุจริต</p>	<p>ป. เป็นผู้จัดการมรดกของ อ. ตามคำสั่งศาลจึงมีฐานะเป็นผู้แทนตามกฎหมายของทายาท ย่อมมีสิทธินำหุ้นอันเป็นทรัพย์สินมรดกของ อ. เข้าร่วมเป็นองค์ประชุมในการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยอันเป็นการกระทำไปตามอำนาจหน้าที่ทั่วไปของผู้จัดการมรดกตาม ป.พ.พ. มาตรา 1719 และมาตรา 1723 โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากโจทก์ทั้งสามซึ่งเป็นทายาท เพราะอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการมรดกต่อทายาทเกิดขึ้นโดยบทบัญญัติของกฎหมาย ไม่ได้มีลักษณะเป็นตัวแทนของทายาท เนื่องจากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ลักษณะมรดก ให้นำบทบัญญัติ บรรพ 3 ลักษณะตัวแทนมาใช้โดยอนุโลมเท่านั้น และการกระทำเช่นนี้ไม่ใช่การทำนิติกรรมอันจะต้องห้ามตาม ป.พ.พ. มาตรา 1722 จึงไม่ตกเป็นโมฆะ</p> <p>การที่โจทก์ที่ 1 ถูกถอดถอนอำนาจกระทำการแทนบริษัทจำเลย แล้วให้ ป. เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัทจำเลยเกิดจากการลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมากของผู้ถือหุ้น แม้ ป. ในฐานะส่วนตัวจะออกเสียงลงคะแนนเห็นชอบตามมติดังกล่าว แต่ได้งดออกเสียงลงคะแนนในฐานะผู้จัดการมรดกของ อ. การกระทำของ ป. จึงไม่เป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต และใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะทำให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นตาม</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>มาตรา 5 และมาตรา 421 เมื่อการประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นมีผู้ถือหุ้นเข้าประชุมรวมกันแทนหุ้นไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนหุ้นทั้งหมดครบองค์ประชุมตามข้อบังคับ การประชุมและมติที่ประชุมวิสามัญผู้ถือหุ้นของบริษัทจำเลยชอบแล้ว</p>
<p>51. ฎีกาที่ 3698/2561 หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา</p>	<p>ตามสัญญาจ้างเหมาก่อสร้างอาคารกำหนดสิทธิของผู้ว่าจ้างภายหลังบอกเลิกสัญญาไว้ในข้อ 13 มีสาระสำคัญว่า จำเลยมีสิทธิรับค่าจ้างที่โจทก์ดำเนินการไปแล้วแต่จำเลยยังไม่ชำระรวมทั้งหลักประกันใดๆ ที่โจทก์มอบไว้แก่จำเลยตามสัญญาเพื่อนำมาหักชำระเป็นค่าปรับ ค่าเสียหายที่โจทก์ต้องชำระแก่จำเลยอันเนื่องมาจากการผิดสัญญาของโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการทำงานต่อไป หรือค่าเสียหายในการแก้ไขงานในระยะเวลารับประกันผลงาน ส่วนเครื่องมือและอุปกรณ์การก่อสร้างที่โจทก์นำมาในสถานที่ก่อสร้าง โจทก์ยินยอมให้จำเลยยึดทรัพย์สินเหล่านั้นมาขายเพื่อหักใช้หนี้ใดๆ ที่โจทก์มีต่อจำเลยได้ทันทีซึ่งเป็นข้อตกลงที่แตกต่างไปจากผลของการเลิกสัญญาตาม ป.พ.พ. มาตรา 391 ข้อตกลงที่แตกต่างดังกล่าวมิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตาม ป.พ.พ. มาตรา 151 จึงมีผลใช้บังคับได้ระหว่างโจทก์ จำเลย ผลก็คือโจทก์จะบังคับให้จำเลยยอมรับเองงานที่เสร็จบางส่วนงวดที่ 19 และ 20 อันเป็นการงานที่โจทก์ทำให้แล้วใช้เงินค่าจ้างให้ตามส่วนของงานนั้น ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 391 วรรคสาม ไม่ได้</p>
<p>52. ฎีกาที่ 7118/2561 หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา</p>	<p>โจทก์ร่างสัญญาว่าจ้างให้จำเลยลงลายมือชื่อและจำเลยขอแก้ไขรายละเอียดก่อน แต่จำเลยก็ให้โจทก์เข้าทำงานตามที่ตกลงกันแล้วโดยไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าได้มีการพูดถึงเงื่อนไขและข้อตกลงในสัญญาที่ยังตกลงในสัญญาที่ยังตกลงกันไม่ได้อีก เหตุที่มีการโต้เถียงเรื่องสัญญาว่าจ้างเป็นลายลักษณ์อักษรเกิดจากการที่โจทก์ทวงถามค่าจ้างจากจำเลย จำเลยจึงอ้างระเบียบของจำเลยที่ต้องทำสัญญาว่าจ้างเป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาโจทก์และจำเลยก็ไม่ได้ลงชื่อในสัญญาจ้างแต่โจทก์ก็ยอมรับปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้รับจ้างส่วนจำเลยได้ถือเอาประโยชน์จากสัญญาในฐานะผู้ว่าจ้างและมีการชำระค่าจ้างให้แก่โจทก์บางส่วนแล้ว พฤติการณ์แห่งคดีเช่นนี้ เชื่อได้ว่าโจทก์ตกลงรับจะทำการงานให้แก่จำเลยและ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>จำเลยตกลงให้ค่าจ้างเพื่อการนั้น ทำให้สัญญาจ้างทำของระหว่างโจทก์และจำเลยได้เกิดขึ้นแล้วตาม ป.พ.พ. มาตรา 587 โดยโจทก์และจำเลยมิได้มุ่งหมายให้สัญญาจ้างทำของพิพาทต้องทำสัญญากันเป็นหนังสือโดยให้คู่สัญญาลงชื่อในสัญญาอีก สัญญาจ้างทำของระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย หากได้มีกรณีเป็นที่สงสัยว่าสัญญาจะต้องทำเป็นหนังสือตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 366 วรรคสอง</p>
<p>53. ฎีกาที่ 3281/2562 หลักกฎหมายทั่วไปของ ต่างประเทศ</p>	<p>สัญญาตัวแทนตามคำฟ้องเป็นสัญญาระหว่างโจทก์ซึ่งมีสำนักงานอยู่ในประเทศไทยกับจำเลยซึ่งมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่เมืองเบอร์เมน ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การที่คู่สัญญาตกลงกันให้นำข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากสัญญาดังกล่าวซึ่งมีลักษณะเป็นการให้บริการระหว่างประเทศไปฟ้องยังศาลแห่งเมืองเบอร์เมน ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งถือเป็นภูมิลำเนาของจำเลยจึงสามารถทำได้ตามหลักกฎหมายทั่วไประหว่างประเทศ ไม่ตกเป็นโมฆะ</p> <p>สำหรับการตีความสัญญานั้นต้องตีความไปตามความประสงค์หรือเจตนาอันมีส่วนร่วมของคู่สัญญาซึ่งเป็นเจตนาที่คาดหมายในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีซึ่งต้องสอดคล้องกับหลักปฏิบัติและกฎหมายไทยด้วย การที่พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545 ซึ่งนำกฎหมายแม่แบบว่าด้วยอนุญาโตตุลาการทางพาณิชย์ระหว่างประเทศของคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration) มาเป็นหลักในการพัฒนานั้น มีบทบัญญัติให้คู่พิพาทฝ่ายที่ประสงค์จะให้มีการบังคับตามคำชี้ขาดของคณะอนุญาโตตุลาการที่ทำขึ้นในต่างประเทศยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้บังคับตามคำชี้ขาดนั้นได้ และผู้ซึ่งจะถูกบังคับตามคำชี้ขาดนั้นก็อาจพิสูจน์เพื่อให้ศาลมีคำสั่งปฏิเสธไม่รับบังคับตามคำชี้ขาดนั้นได้เช่นกัน แต่ไม่มีบทบัญญัติใดที่ให้คู่พิพาทหรือคู่สัญญาต้องนำข้อพิพาทไปฟ้องร้องต่อศาลจนมีคำสั่งหรือคำพิพากษาเสียก่อน แล้วจึงอุทธรณ์คำสั่งหรือคำพิพากษานั้นต่ออนุญาโตตุลาการ แม้การระงับข้อพิพาทของคู่ความมีด้วยกันหลายวิธี การนำคดีขึ้นสู่</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ศาลยอมเป็นทางเลือกสุดท้าย ดังคำกล่าวศาลเป็นที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน ดังนั้น การแปลและตีความสัญญาตัวแทนซึ่งมีข้อตกลงเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยตามที่จำเลยนำสืบมาจึงรับฟังได้ว่า คู่สัญญาประสงค์ให้ทั้งสองฝ่ายตกลงหาทางระงับข้อพิพาทร่วมกันก่อนเป็นอันดับแรก หากตกลงเจรจากันไม่สำเร็จ คู่สัญญาสามารถเสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในย่อหน้าที่สองได้ ส่วนศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาไม่ว่าจะเป็นการร้องขอให้บังคับตามคำชี้ขาดหรือคัดค้านเพื่อไม่ให้มีการบังคับตามคำชี้ขาดนั้นเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในย่อหน้าแรก สัญญาข้อดังกล่าวจึงมีผลใช้บังคับได้โดยไม่มีเหตุที่ทำให้สัญญาอนุญาโตตุลาการนั้นเป็นโมฆะ ใช้บังคับไม่ได้ หรือมีเหตุที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญานั้นได้</p> <p>เมื่อสัญญา มี ข้อ ตกลง ให้ ตัด ดำ เนิน การ ทาง อนุญาโตตุลาการอันถือว่าเป็นสัญญาอนุญาโตตุลาการตาม พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545 มาตรา 11 แล้ว แม้ต่อมา สัญญาดังกล่าวจะสิ้นสุดลง ก็มีใช้กรณีมีเหตุที่ทำให้สัญญาอนุญาโตตุลาการนั้นเป็นโมฆะ ใช้บังคับไม่ได้หรือมีเหตุที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญานั้นได้ ตาม พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545 มาตรา 14 วรรคหนึ่ง โจทก์และจำเลยยังมีหน้าที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในข้อสัญญาอนุญาโตตุลาการดังกล่าวเมื่อข้อพิพาทเกิดขึ้น</p>
<p>54. ฎีกาที่ 3026/2563 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>ที่ดินพิพาทเป็นทรัพย์สินส่วนกลางของโจทก์ ต้องตกอยู่ในบังคับของ พ.ร.บ. อาคารชุด พ.ศ. 2522 มาตรา 16 การที่จำเลยที่ 3 ซื้อทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดี แล้วนำไปจำนอง แก่บุคคลภายนอก ต่อมาจำหน่ายให้จำเลยที่ 4 และจำเลยที่ 4 นำไปจำนองแก่จำเลยที่ 5 จึงเป็นการขายทรัพย์สินส่วนกลางของโจทก์ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ แยกจากทรัพย์สินบุคคลขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว จำเลยที่ 3 จึงไม่สามารถจำหน่ายที่ดินพิพาทแก่จำเลยที่ 4 และจำเลยที่ 4 ในฐานะผู้ซื้อที่ดิน พิพาทมาจากจำเลยที่ 3 ไม่สามารถนำที่ดินพิพาทไปจำนองแก่จำเลยที่ 5 ไม่ว่าจำเลยที่ 4 และที่ 5 จะทำนิติกรรมด้วยความสุจริต เสีย</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ค่าตอบแทนและจดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตหรือไม่ก็ตาม ก็หา มีสิทธิดีกว่า จำเลยที่ 3 ไม่ ตามหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้ โอน</p> <p>จำเลยที่ 3 ถึงที่ 5 มิใช่คู่ความในคดีก่อนที่ศาลอุทธรณ์ภาค 5 วินิจฉัยไว้เป็นที่สุด แต่คำพิพากษา ของศาลอุทธรณ์ภาค 5 ที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทยอมให้ยื่นจำเลยที่ 3 ถึงที่ 5 ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกและไม่มีสิทธิดีกว่าได้ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 145 วรรคสอง (2) แม้โจทก์จะมีได้ฟ้อง เจ้าพนักงาน บังคับคดีที่ขอให้เพิกถอนสัญญาซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่าง เจ้าพนักงานบังคับคดีกับจำเลยที่ 3 ก็ตาม ก็หาทำให้การขาย ทอดตลาดของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการกระทำโดยชอบ อันจะทำให้จำเลยที่ 3 ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาท ซึ่งต้องห้าม ตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ห้ามมิให้บังคับให้ขาย ทอดตลาด แก่ทรัพย์สินส่วนกลางที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ เพราะ บทบัญญัติมาตรา 16 แห่ง พ.ร.บ. อาคารชุด พ.ศ. 2522 เป็น บทบัญญัติไว้โดยเฉพาะมิได้เกิดขึ้นจากการทำสัญญาระหว่าง กันที่ตาม ป.พ.พ. บัญญัติหลักเกณฑ์ การบังคับใช้กฎหมายไว้ ต่างจากบทบัญญัติของกฎหมาย มาตรา 16 ที่ห้ามมิให้ฟ้อง บังคับจำนองหรือ บังคับให้ขายทอดตลาดแก่ทรัพย์สินส่วนกลาง ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากจะทำให้เจ้าของร่วมใน อาคารชุดได้รับความเดือดร้อนเสียหายที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ จากทรัพย์สินส่วนกลาง หรือใช้อย่างมีเงื่อนไขหรือมีข้อจำกัด ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกจากการใช้ทรัพย์สินส่วนกลาง แล้วยัง ส่งผลกระทบมากมายแก่ผู้ครอบครองอาคารชุด ดังนั้น เพื่อ เป็นหลักประกันให้แก่ผู้ที่จะซื้อห้องชุดเพื่ออยู่อาศัย อันเป็น การส่งเสริมการลงทุนโดยการเพิ่ม กำลังซื้อให้กับธุรกิจ อสังหาริมทรัพย์ซึ่งจะก่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจของ ประเทศ บทบัญญัติดังกล่าวจึงมีวัตถุประสงค์ให้หลักการ บังคับใช้กฎหมายแตกต่างกันไป การขอให้เพิกถอนสัญญาซื้อ ขายที่ดิน และอาคารจอตระระหว่างเจ้าพนักงานบังคับคดีกับ จำเลยที่ 3 จึงแตกต่างจากการขอให้เพิกถอนการฉ้อฉล ตาม ป.พ.พ. มาตรา 237 ที่โจทก์จะต้องฟ้องคู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่ ทำนิติกรรมนั้น</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
<p>55. ฎีกาที่ 8424/2563 หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม</p>	<p>ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการ ขายรถยนต์ที่มีการจองเป็นธุรกิจที่ควบคุม สัญญา พ.ศ. 2551 เอกสารหมาย จ.13 ออกโดย คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครอง ผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 35 ทวิ จึงมีผลใช้บังคับตาม กฎหมาย ความตามข้อ 3 (4) ของประกาศกำหนด ว่า “ผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการรายหนึ่งฝ่ายใดมีสิทธิบอก เลิกสัญญา หากมีข้อเท็จจริงที่ผู้ประกอบการได้รับทราบ ว่า ผู้บริโภคต้องขอสินเชื่อเพื่อการซื้อรถยนต์ และผู้บริโภค ไม่ได้รับอนุมัติสินเชื่อตามที่ขอภายในกำหนดเวลาตาม (2)” ความตามข้อ 3 (2) กำหนดว่า “กำหนดเวลาที่คาดว่าจะ ส่งมอบรถยนต์” ความตามข้อ 3 (5) กำหนดว่า “เมื่อมี การบอกเลิกสัญญาตาม (3) หรือ (4) แล้ว ผู้ประกอบ ธุรกิจต้องคืนเงินหรือสิ่งใดที่รับไว้เป็นมัดจำทั้งหมดแก่ ผู้บริโภคภายใน 15 วัน” และความตาม ข้อ 4 กำหนด ว่า “ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อ สัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนอง เดียวกัน ดังต่อไปนี้...(2) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ประกอบการ เปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาการส่งมอบรถยนต์หรือ เงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กำหนดในสัญญาจองรถยนต์ ทำให้ ผู้บริโภคต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลา ทำสัญญา...” ดังนี้ การวินิจฉัยว่า ข้อตกลงไม่คืนเงินจอง กรณีสั่งซื้อรถที่มีคำสั่งซื้อพิเศษเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม หรือไม่ จึงต้องพิจารณาว่า เป็นข้อตกลงที่ทำให้ผู้บริโภค ต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญา หรือไม่ เมื่อได้ความว่าขณะสั่งจองรถยนต์นาย ศ. ทราบดี ว่า จำเลยต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นต้นทุนพิเศษต่างหากจาก รถยนต์รุ่นปกติทั่วไปที่จำเลยต้องเสียไปในการสั่งรถยนต์ นำเข้ามาให้แก่ นาย ศ. เป็นการเฉพาะ และทราบดีถึงการที่ จำเลยไม่อาจจำหน่ายรถยนต์นั้นเป็นการทั่วไปในท้องตลาด ได้ตั้งเช่นรถยนต์รุ่นปกติ แต่นาย ศ. ก็ยังยืนยันประสงค์จะให้ จำเลยสั่งรถยนต์ที่มีอุปกรณ์พิเศษเช่นนั้นจากผู้ผลิตและ ประกอบรถยนต์ในต่างประเทศเข้ามาเพื่อความประสงค์ของ ตนเป็นการเฉพาะเจาะจง โดยนาย ศ. ยินยอมตกลงกับ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>จำเลยในเงื่อนไขไม่ต้องคืนเงินจองให้ไม่ว่ากรณีใด ซึ่งหมายความว่า ในกรณีการซื้อขายไม่เกิดขึ้น นาย ศ. ยินดีให้จำเลยริบเงินจองนั้นได้ เมื่อพิจารณาถึงความรู้ ความเข้าใจ สถานะของนาย ศ. ที่เป็นกรรมการของบริษัท จำกัด ตลอดจนอำนาจต่อรองและทางเลือกรายอื่น รวมทั้งทางได้เสียทุกอย่างของทั้งสองฝ่าย ประกอบปกติประเพณีของการทำสัญญาจองรถยนต์ กับโอกาสที่นาย ศ. มีในการไต่รตรองทบทวนข้อตกลงไม่คืนเงิน เวลาและสถานที่ในการทำสัญญาของนาย ศ. แล้ว เห็นว่า หากการซื้อขายระหว่างจำเลยกับนาย ศ. ไม่เกิดขึ้นเพราะความผิดของฝ่ายจำเลยก็ดี หรือด้วยเหตุอันจะโทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้ก็ดี ย่อมเป็นความเสี่ยงทางธุรกิจที่จำเลยต้องรับผิดชอบ และจำเลยจะแสวงประโยชน์จากข้อตกลงให้ริบเงินนั้นมิได้ เพราะมิได้เกิดแต่การกระทำของนาย ศ. อย่างไรก็ตาม หากการซื้อขายระหว่างจำเลยกับนาย ศ. ไม่เกิดขึ้นเพราะเหตุอันเกิดแต่การกระทำของนาย ศ. และจำเลยไม่อาจริบเงินได้ เท่ากับจำเลยต้องรับผิดชอบเงินแก่นาย ศ. แม้เป็นกรณีที่นาย ศ. ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ซึ่งเป็นการต้องรับภาระที่หนักกว่าของจำเลยเมื่อเปรียบเทียบกับของนาย ศ. ดังนี้ ข้อตกลงไม่คืนเงินจองกรณีสั่งซื้อรถที่มีคำสั่งซื้อพิเศษที่จำเลยกำหนดให้ตนไม่ต้องคืนเงินจองแก่นาย ศ. ในทุกกรณี ซึ่งย่อมรวมถึงกรณีที่มีการซื้อขายมิได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของฝ่ายจำเลยและด้วยเหตุอันจะโทษฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้รวมอยู่ด้วยนั้น จึงเป็นข้อตกลงที่ทำให้นาย ศ. ซึ่งเป็นผู้บริโภคต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญารวมอยู่ด้วย ข้อสัญญาส่วนนี้จึงเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 มีผลให้ใช้บังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น ซึ่งหมายถึง หากการซื้อขายระหว่างจำเลยกับนาย ศ. ไม่เกิดขึ้นเฉพาะเหตุอันเกิดแต่การกระทำของนาย ศ. จำเลยชอบจะใช้สิทธิริบเงินซึ่งเป็นมัดจำตามข้อตกลงส่วนนี้ได้</p> <p>เมื่อการซื้อขายระหว่างจำเลยกับนาย ศ. ที่ไม่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากการที่นาย ศ. ปฏิเสธคำเสนอที่อนุญาติให้สินเชื่อ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>และเกิดจากการที่นาย ศ. ละเลยไม่เสนอขอให้บริษัทเมอร์ซีเดส เบนซ์ ลีสซิ่ง จำกัด พิจารณาสินเชื่อแก่ตนในเงื่อนไขอื่นแล้วทำคำเสนอใหม่แก่ตน ซึ่งนำไปสู่การยกเลิกสัญญาจองระหว่างนาย ศ. กับจำเลย เมื่อการซื้อขายระหว่างจำเลยกับนาย ศ. ไม่เกิดขึ้นเพราะเหตุอันเกิดแต่การกระทำของนาย ศ. จำเลยจึงมีสิทธิริบเงินมัดจำ 200,000 บาทได้ อย่างไรก็ตาม กรณีอยู่ใต้บังคับตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 7 ที่บัญญัติว่า “ในสัญญาที่มีการให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ หากมีกรณีที่จะต้องริบมัดจำ ถ้ามัดจำนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงให้ริบได้เพียงเท่าความเสียหายที่แท้จริงก็ได้” แม้การดำเนินการเพื่อให้ได้สินเชื่อไม่เกิดขึ้นโดยเหตุอันเกิดแต่การกระทำของนาย ศ. แต่ผู้ประกอบการธุรกิจในฐานะเช่นจำเลยซึ่งเป็นผู้ให้บริการแก่ลูกค้า ชอบที่จะแจ้งเตือนให้นาย ศ. ดำเนินการเพื่อให้ขอสินเชื่อภายใต้เงื่อนไขใหม่ ซึ่งผู้ประกอบการเช่นจำเลย นอกจากจะรักษาผลประโยชน์ในทางธุรกิจของตนตามที่ควรจะได้รับโดยชอบแล้ว ยังมีหน้าที่ต้องคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ที่นาย ศ. ผู้ซื้ออันเป็นผู้บริโภคสินค้าและบริการจากตนพึงได้รับตามสมควรด้วย การที่จำเลยละเลยไม่แจ้งเตือนนาย ศ. ว่าสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการอนุมัติสินเชื่อได้เพื่อให้นาย ศ. ทราบถึงสิทธิที่จะต่อรองเจรจาเพื่อขอสินเชื่อต่อไปซึ่งอาจทำให้การขอสินเชื่อสำเร็จได้ในเงื่อนไขที่เห็นชอบทั้งสองฝ่าย แต่จำเลยไม่กระทำ จำเลยกลับใช้สิทธิริบเงินมัดจำตามข้อตกลงแล้วขายรถยนต์พิพาทให้แก่ผู้อื่นไปโดยไม่ได้ให้โอกาสแก่นาย ศ. ที่จะรักษาประโยชน์ของตนซึ่งเป็นผู้บริโภคตามสมควร ทั้งจะเป็นการรักษาประโยชน์ของจำเลยไปในขณะเดียวกันเพื่อให้ขายรถยนต์พิพาทที่มีอุปกรณ์พิเศษแก่นาย ศ. ได้โดยไม่ขาดทุน การกระทำของจำเลยดังกล่าวย่อมไม่ใช่มาตรฐานปกติประเพณีการค้าที่พึงปฏิบัติต่อผู้บริโภค ดังนี้ การที่จำเลยต้องขายรถยนต์พิพาทไปในราคาขาดทุนดังจำเลยอ้าง จำเลยจึงมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหายอยู่ด้วย เมื่อคดีไม่ปรากฏความเสียหายที่แท้จริงจากข้อเท็จจริงที่คู่ความนำสืบและเมื่อคำนึงถึงพฤติการณ์ที่จำเลยมีส่วนก่อให้เกิดความ</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>เสียหายอยู่ด้วย จึงเห็นสมควรกำหนดให้จำเลยริบเงินมัดจำได้เพียงเท่าความเสียหายที่แท้จริงที่กำหนดให้ 120,000 บาท จำเลยจึงต้องคืนเงินมัดจำ 80,000 บาท แก่ นาย ศ. และกรณีเป็นเรื่องการคืนมัดจำที่สูงเกินส่วนตามที่ศาลกำหนด หากใช้กรณีจำเลยผิดนัดไม่ชำระหนี้หรือเป็นกรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิมจากการเลิกสัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 วรรคหนึ่ง และ มาตรา 391 วรรคสอง ไม่ จำเลยจึงไม่ต้องรับผิดชอบในค่าดอกเบี้ยนับแต่รับเงินมัดจำไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นหนี้เงินและความรับผิดชอบเกิดแต่คำพิพากษาของศาล จึงกำหนดให้จำเลยรับผิดชอบดอกเบี้ยอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ของต้นเงิน 80,000 บาท นับแต่วันอ่านคำพิพากษาเป็นต้นไป</p>
<p>56. ฎีกาที่ 4776/2564 หลักการใช้สิทธิเกินส่วน</p>	<p>ขณะที่จำเลยที่ 2 ซื้อที่ดินพิพาทมาจากจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 ไม่ทราบมาก่อนว่าจำเลยที่ 1 ให้คำรับรองแก่โจทก์ทั้งหมดว่า จะนำที่ดินพิพาทไปก่อสร้างอาคารพาณิชย์ การซื้อขายที่ดินพิพาทระหว่างจำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 2 จึงเป็นการซื้อขายโดยสุจริต ต่อมาจำเลยที่ 2 นำที่ดินพิพาทไปให้จำเลยที่ 3 เช่าโดยจำเลยที่ 3 นำที่ดินที่เช่าไปขออนุญาตปลูกสร้างและขออนุญาตประกอบกิจการสถานบริการแก๊สถูกต้องตามกฎหมายโดยก่อนที่จะออกใบอนุญาตให้จำเลยที่ 3 ตั้งสถานบริการแก๊สได้นั้นต้องผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานด้วยกัน โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยและผลกระทบต่าง ๆ การที่โจทก์ทั้งหมดอ้างว่าการก่อสร้างสถานบริการแก๊สอาจมีผลกระทบต่อความปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย และทรัพย์สินรวมทั้งสภาพความเป็นอยู่ของโจทก์ทั้งหมดจึงเกิดจากการคาดคะเนของโจทก์ทั้งหมดเอง ซึ่งกรณีที่โจทก์ทั้งหมดจะได้รับความเดือดร้อนถึงกับต้องใช้สิทธิเพื่อยังความเดือดร้อนให้สิ้นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 1337 นั้น จะต้องได้ความว่าเป็นความเดือดร้อนเกินที่ควรคิดหรือคาดหมายได้ว่าจะเป็นไปตามปกติและเหตุอันควร การที่จำเลยที่ 3 ใช้สิทธิใช้สอยทรัพย์สินพิพาทที่จำเลยที่ 3 เช่าจากจำเลยที่ 2 โดยมีการขออนุญาตปลูกสร้างและขออนุญาตประกอบกิจการสถานบริการแก๊สโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว จึงเป็นการใช้สิทธิโดยปกติ โดยมีเหตุสมควรถือไม่ได้ว่า</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>เป็นการใช้สิทธิเกินส่วนซึ่งมีแต่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ทั้งหก หรือเป็นเหตุให้โจทก์ทั้งหกเดือดร้อนเกินที่ควรคิดหรือคาดหมาย อันเป็นการละเมิดต่อโจทก์ทั้งหกตาม ป.พ.พ. มาตรา 421 และมาตรา 1337 การกระทำของจำเลยที่ 2 และที่ 3 จึงไม่เป็นการละเมิดต่อโจทก์ทั้งหก</p>
<p>57. ฎีกาที่ 1534/2565 หลักสุจริต</p>	<p>เจ้าของเดิมแบ่งแยกที่ดินมีโฉนด 1 แปลง ออกเป็น 8 แปลงแล้ว ทำให้ที่ดินแปลงย่อยบางแปลงไม่มีทางออกสู่ทางสาธารณะ ต้องใช้ที่ดินพิพาทซึ่งเป็นแปลงที่เป็นทางออกสู่ทางสาธารณะ ภายหลังแบ่งแยกที่ดินเจ้าของเดิมขายที่ดินที่แบ่งแยกไปจนหมด คงเหลือแต่ที่ดินพิพาทที่ไม่ได้จำหน่ายจ่ายโอน โดยไม่ปรากฏว่าเจ้าของเดิมหรือทายาทอื่นได้ครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินพิพาท ถือได้ว่าเจ้าของเดิมไม่มีเจตนาที่ดินพิพาทไว้ใช้ทำนาหรือทำประโยชน์ใด ๆ แต่มีเจตนาจะให้ที่ดินพิพาทเป็นทางเชื่อมต่อระหว่างที่ดินที่ถูกแบ่งแยกกับทางสาธารณประโยชน์ทั้งสามด้าน เพื่อให้ขายได้ง่ายและในราคาสูง การที่เจ้าของเดิมยินยอมให้ชุดคลองเชื่อมต่อจากที่ดินพิพาทซึ่งเป็นที่ดินแปลงที่มายังที่ดินแปลงอื่น และมีการทำถนนกับปรับปรุงถนนที่มีลักษณะมั่นคงเป็นถนนคอนกรีต กับการดูแลรักษาคลองโดยใช้งบประมาณของหน่วยงานราชการเรื่อยมา โดยประชาชนทั่วไปใช้ประโยชน์จากคลองและถนนในที่ดินพิพาทเป็นเวลากว่า 30 ปี อีกทั้งมีการปักเสาไฟฟ้าและวางท่อประปาในที่ดินพิพาท โดยไม่มีพฤติการณ์โต้แย้งหวงกันจากเจ้าของเดิมและจำเลยที่ 2 ในฐานะผู้จัดการมรดกของเจ้าของเดิม ถือได้ว่าเจ้าของเดิมอุทิศที่ดินพิพาทให้เป็นทางสาธารณประโยชน์แล้ว แม้ไม่ปรากฏหลักฐานทางทะเบียนของราชการก็ตาม ที่ดินพิพาทจึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304 (2)ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 122 และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน พ.ศ. 2553 กำหนดให้อำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอร่วมกับองค์กร</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ก็เป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ของหน่วยงานรัฐในการดูแลสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งเป็นทรัพย์สินส่วนรวม แต่มิได้ตัดสิทธิเอกชนใดที่จะใช้สิทธิของตนในสาธารณสมบัติของแผ่นดินโจทก์เป็นเจ้าของที่ดินที่อยู่ติดกับที่ดินพิพาทซึ่งเป็นทางสาธารณประโยชน์อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน โจทก์จึงชอบที่จะใช้สอยที่ดินพิพาทได้ การที่จำเลยที่ 1 เข้ายึดถือครอบครองโดยนำท่อคอนกรีตวางขวางทางเข้าออกที่ดินของโจทก์ในเส้นทางดังกล่าว ทั้งดำเนินคดีโจทก์ทางอาญาในข้อหาบุกรุกและทางแพ่งฐานละเมิดต่อศาลชั้นต้น แม้ภายหลังต่อมาปรากฏว่าจำเลยที่ 1 นำท่อคอนกรีตที่ขวางทางโจทก์ออกไปแล้ว ก็ยังถือว่าจำเลยที่ 1 กระทำการโต้แย้งสิทธิของโจทก์ในการใช้ทางสาธารณประโยชน์เยี่ยงประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นสิทธิเฉพาะตัวของโจทก์แล้ว อันถือได้ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายเป็นพิเศษตาม ป.พ.พ. มาตรา 421 และ 1337 โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าโจทก์จะได้รับประโยชน์จากการจัดสรรที่ดินของโจทก์หรือต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อที่ดินจัดสรรของโจทก์หากไม่มีทางออกสู่ทางสาธารณะตามที่คณะกรรมการจัดสรรที่ดินกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมในการออกใบอนุญาตจัดสรรที่ดินแก่โจทก์หรือไม่ โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ 1 และที่ 2 และเป็นการใช้สิทธิโดยสุจริต</p>
<p>58. ฎีกาที่ 3235-3236/2565 หลักผู้ซื้อต้องระวัง</p>	<p>ใบรับประกันที่จำเลยออกให้โจทก์ทั้งสองเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาซื้อขายบ้านพร้อมที่ดินระหว่างโจทก์ทั้งสองกับจำเลยซึ่งจำเลยรับประกันและจะแก้ไขความชำรุดบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นเป็นเวลา 1 ปี นับจากวันโอนกรรมสิทธิ์ สำหรับส่วนควบและอุปกรณ์อันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของอาคารอาทิเช่น ผนังฉาบทั่วไป ระบบไฟฟ้า ระบบสุขาภิบาล การรั่ว การซึมของน้ำฝนตามวงกบประตู หน้าต่าง รวมถึงความชำรุดเสียหายที่เกิดขึ้นกับรั้ว กำแพง ที่เกิดกับโครงสร้างและ 5 ปี สำหรับโครงสร้างอาคารอันได้แก่ เสาเข็ม ฐานราก เสา คาน พื้น ดังนั้น ใบรับประกันความชำรุดบกพร่องเป็นข้อสัญญาตกลงยอมรับผิดในความชำรุดบกพร่องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 เป็นกรณีพิเศษอีกส่วนหนึ่ง</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>ต่างหากจากความรับผิดในความชำรุดบกพร่องตามมาตรา 472 ไม่อยู่ในบังคับอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 474 แต่ถือเป็นข้อตกลงตามสัญญาซื้อขายซึ่งไม่ได้กำหนดอายุความไว้ โดยเฉพาะ มีอายุความ 10 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/30 เมื่อความชำรุดบกพร่องของทรัพย์สินซึ่งขายของโจทก์ทั้งสองเกิดขึ้นภายในระยะเวลาครบถ้วน โจทก์ทั้งสองย่อมนำคดีมาฟ้องได้ภายในอายุความ 10 ปี ฟ้องโจทก์ไม่ขาดอายุความ มิใช่จำเลยต้องรับผิดในความชำรุดบกพร่องเป็นเวลาถึง 10 ปี นับแต่วันที่ได้รับใบประกันหรือวันโอนกรรมสิทธิ์</p>
<p>59. ฎีกาที่ 4183/2565 หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา</p>	<p>พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นบทกฎหมายที่กำหนดวิธีการระงับข้อพิพาทในคดีผู้บริโภคไว้โดยเฉพาะ เพื่อให้การคุ้มครองผู้บริโภคตามเจตนารมณ์ของกฎหมายให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพ ส่วนการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการทางอนุญาโตตุลาการ แม้จะเป็นวิธีการที่คู่สัญญาอาจเลือกใช้ ในการระงับข้อพิพาทและมีผลใช้บังคับกันได้ตามข้อตกลงของคู่สัญญาตามหลักเสรีภาพของการแสดงเจตนา แต่ก็ต้องเป็นข้อตกลงที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของผู้บริโภคอย่างแท้จริง ผู้บริโภคต้องมีโอกาสต่อรองหรือตระหนักดีว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการซึ่งกล่าวเฉพาะคดีนี้ต้องบังคับตามข้อบังคับสำนักงานศาลยุติธรรมว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ สถาบันอนุญาโตตุลาการ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีปฏิบัติแตกต่างจากบทบัญญัติของ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 หลายประการ ซึ่งโดยรวมแล้วอาจเป็นการเพิ่มภาระแก่ผู้บริโภคที่พึงมี แต่ขณะเดียวกันก็เป็น การลดทอนสิทธิที่ผู้บริโภคพึงได้รับตามบทบัญญัติ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 อยู่มาก โดยที่สัญญา ระหว่างโจทก์กับจำเลยเป็นสัญญาจะซื้อจะขายห้องชุดซึ่งต้อง อยู่ในบังคับ พ.ร.บ.อาคารชุด พ.ศ. 2522 มาตรา 6/2 กล่าวคือ แบบของสัญญาต้องเป็นไปตามที่รัฐมนตรีกำหนด การที่จำเลยผู้ประกอบการจัดทำสัญญาเป็นแบบมาตรฐาน ให้ผู้บริโภคที่จะซื้อห้องชุดต้องยอมรับข้อสัญญา ข้อ 10.4 ที่ บังคับให้การระงับข้อพิพาทต้องดำเนินการทาง อนุญาโตตุลาการสถานเดียว โดยไม่ได้ให้สิทธิแก่โจทก์ที่จะใช้</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>สิทธิทางศาลตามกฎหมายว่าด้วยการนี้โดยเฉพาะเช่นนี้ นอกจากจะขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายในอันที่จะคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว ยังเป็นข้อตกลงที่นอกเหนือไปจากแบบที่รัฐมนตรีกำหนดและไม่เป็นคุณต่อโจทก์ผู้จะซื้อ ซึ่งไม่มีผลใช้บังคับตามมาตรา 6/2 วรรคสอง ก็มีลักษณะเป็นการเพิ่มภาระเกินกว่าที่โจทก์พึงมีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องอันถือได้ว่าข้อสัญญาข้อนี้เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 4 วรรคสาม ด้วย กรณีจึงมีเหตุที่ทำให้สัญญาอนุญาตตุลาการตามสัญญาข้อ 10.4 ใช้บังคับไม่ได้ โจทก์ย่อมฟ้องคดีนี้ต่อศาลชั้นต้นได้โดยไม่ต้องไปดำเนินการทางอนุญาตตุลาการตาม พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 14 วรรคหนึ่ง</p>
<p>60. ฎีกาที่ 2911/2566 หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน</p>	<p>แม้ ผ. จะมีชื่อเป็นผู้รับโอนสิทธิครอบครองที่พิพาทร่วมกับ ม. ตามคำพิพากษาย่อมในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ 613/2531 ของศาลชั้นต้น เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2531 แต่ต้องถือว่าเป็นการครอบครองทำประโยชน์ในฐานะเจ้าของรวม และ ผ. ใช้สิทธิแห่งการเป็นเจ้าของรวมในที่พิพาทเป็นโจทก์ที่ 3 ฟ้องจังหวัดสงขลาเป็นจำเลยต่อศาลชั้นต้น และต่อผู้คดีจนถึงศาลฎีกา จึงเป็นกรณีเจ้าของรวมคนหนึ่งใช้สิทธิจัดการทรัพย์สินอันเกิดแต่กรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองครบไปถึงทรัพย์สินทั้งหมดเพื่อรักษาทรัพย์สินโดยเข้าต่อสู้กับบุคคลภายนอกตาม ป.พ.พ. มาตรา 1358 และมาตรา 1359 อันเป็นการฟ้องคดีแทน ม. ซึ่งเป็นเจ้าของรวมอีกคนหนึ่งตามบทกฎหมายดังกล่าว จังหวัดสงขลาให้การและนำสืบต่อสู้ว่า ข. นายอำเภอเมืองสงขลาในขณะนั้นได้ประกาศให้ที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์สำหรับประชาชนใช้เลี้ยงสัตว์เมื่อปี 2476 ต่อมาเมื่อปี 2518 มีพระราชกฤษฎีกาเพิกถอนสภาพกลับกลายเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่าอยู่ในความครอบครองดูแลของอธิบดีกรมที่ดิน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา มีอำนาจควบคุมดูแล และที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาที่ 3512-3518/2536 วินิจฉัยว่า ที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันมาตั้งแต่ปี 2476 ผลแห่งคำพิพากษาศาลฎีกาย่อมต้องผูกพัน ม. ซึ่งเป็นเจ้าของรวมด้วยกัน โจทก์ทั้งสืบเจ็ดเป็นผู้รับโอนสิทธิครอบครองที่ดิน</p>

คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป
	<p>อันเป็นส่วนหนึ่งของที่พิพาทตามหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3) เลขที่ 26 ในคดีดังกล่าวจาก ม. จึงต้องถูกผูกพันตามข้อเท็จจริงที่ได้ความเป็นยุติตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวด้วยตาม ป.วิ.พ. มาตรา 145 วรรคหนึ่ง กรณีจึงต้องฟังข้อเท็จจริงว่า ที่พิพาทอยู่ในเขตที่ดินสาธารณประโยชน์ซึ่งประกาศเมื่อวันที่ 21 มกราคม 2476 ให้เป็นที่หวงห้ามสำหรับประชาชนใช้เลี้ยงสัตว์ อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304 (2) ต่อมาแม้มีพระราชกฤษฎีกาเมื่อปี 2518 ให้เพิกถอนสภาพแต่ที่พิพาทก็ยังคงเป็นของรัฐอยู่โดยอธิบดีกรมที่ดินมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาและดำเนินการคุ้มครองป้องกันได้ตามควรแก่กรณีตาม ป.ที่ดิน มาตรา 8 การออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3) เลขที่ 26 ของที่พิพาทแก่ ม. จึงไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเป็นที่สาธารณประโยชน์ของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน โจทก์ทั้งสิบเจ็ดผู้รับโอนสิทธิจาก ม. จึงไม่ใช่เจ้าของผู้มีสิทธิครอบครองที่พิพาทโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่า ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน โจทก์ทั้งสิบเจ็ดไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสิบ และปัญหาเรื่องอำนาจฟ้องเป็นปัญหาอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชนที่ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยถึงจำเลยที่ 3 ที่ 6 และที่ 7 ที่มีได้ฎีกา ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 142 (5) ประกอบมาตรา 246 และมาตรา 252</p>

จากตารางที่ 4.5 คำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538-2568 พบว่า มีคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวน 60 เรื่อง เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ดังนี้ หลักกฎหมายทั่วไป จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 6.66 (ฎีกาที่ 2040/2539, ฎีกาที่ 5844/2545, ฎีกาที่ 1521/2546, ฎีกาที่ 5039/2546) หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน จำนวน 9 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 15.00 (ฎีกาที่ 6657/2539, ฎีกาที่ 7007/2540, ฎีกาที่ 5640/2541, ฎีกาที่ 6436/2550, ฎีกาที่ 814/2554, ฎีกาที่ 8865/2558, ฎีกาที่ 9584/2559, ฎีกาที่ 3026/2563, ฎีกาที่ 2911/2566) หลักสุจริต จำนวน 17 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 28.33 (ฎีกาที่ 1596/2542, ฎีกาที่ 1933/2545, ฎีกาที่ 6851/2548, ฎีกาที่ 4091/2549, ฎีกาที่ 4819/2549, ฎีกาที่ 310/2550, ฎีกาที่ 1687/2551, ฎีกาที่ 10499/2555, ฎีกาที่ 21908/2555, ฎีกาที่ 2845/2556, ฎีกาที่ 2279/2557, ฎีกาที่ 8941/2557, ฎีกาที่ 6454/2558, ฎีกาที่ 6799/2558,

ฎีกาที่ 8259/2559, ฎีกาที่ 1814/2560, ฎีกาที่ 1534/2565) หลักญาตีสันทัดญาติห่าง จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 6.66 (ฎีกาที่ 1196/2538, ฎีกาที่ 4814/2541, ฎีกาที่ 2742/2545, ฎีกาที่ 1400/2557) หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 8898/2544) หลักเหตุสุดวิสัย จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.33 (ฎีกาที่ 9047/2544, ฎีกาที่ 983/2546) หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 931/2548) หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.33 (ฎีกาที่ 3537/2546, ฎีกาที่ 3281/2562) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 3025/2541) หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา จำนวน 5 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 8.33 (ฎีกาที่ 1496/2548, ฎีกาที่ 4205/2548, ฎีกาที่ 566/2556, ฎีกาที่ 7333/2558, ฎีกาที่ 3698/2561) หลักความเป็นธรรม จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 1509/2552) หลักผู้ซื้อต้องระวัง จำนวน 7 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 11.66 (ฎีกาที่ 4467/2553, ฎีกาที่ 1593/2554, ฎีกาที่ 13923/2555, ฎีกาที่ 17002/2555, ฎีกาที่ 9345/2557, ฎีกาที่ 12696/2558, ฎีกาที่ 3235-3236/2565) หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา จำนวน 3 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 5.00 (ฎีกาที่ 11058/2559, ฎีกาที่ 7118/2561, ฎีกาที่ 4183/2565) หลักการใช้สิทธิเกินส่วน จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 4776/2564) และหลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.33 (ฎีกาที่ 14578/2557, ฎีกาที่ 8424/2563)

ตารางที่ 4.6 แสดงการสรุปคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538-2568

ลำดับ	หลักกฎหมายทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1	หลักสุจริต	17	28.33
2	หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน	9	15.00
3	หลักผู้ซื้อต้องระวัง	7	11.66
4	หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา	5	8.33
5	หลักญาตีสันทัดญาติห่าง	4	6.66
6	หลักกฎหมายทั่วไป	4	6.66
7	หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา	3	5.00
8	หลักเหตุสุดวิสัย	2	3.33
9	หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม	2	3.33
10	หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ	2	3.33
11	หลักการใช้สิทธิเกินส่วน	1	1.66
12	หลักความเป็นธรรม	1	1.66
13	หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง	1	1.66
14	หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา	1	1.66
15	หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน	1	1.66
รวม		60	100.00

จากตารางที่ 4.6 มีหลักกฎหมายทั่วไปจำนวน 15 หลัก โดยหลักกฎหมายทั่วไปที่มีจำนวนมากที่สุดคือ หลักสุจริต จำนวน 17 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 28.33 รองลงมาคือ หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน จำนวน 9 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.00 ตามด้วยหลักผู้ซื้อต้องระวัง จำนวน 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 11.66 ตามลำดับ

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกาตามหลักแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวน 109 ฎีกา ประกอบกับศึกษาแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมายเกี่ยวกับที่มาของหลักกฎหมายทั่วไปนั้น พบว่ามีที่มาจากหลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ สุภาชิตกฎหมาย หลักกฎหมายต่างประเทศ หลักแห่งความยุติธรรม หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล คำสอนหรือตำรากฎหมาย หรือหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ดังปรากฏตามตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ตารางแสดงที่มาของหลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกาตามแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	ที่มาของหลักกฎหมายทั่วไป
หลักกฎหมายทั่วไป (ฎีกาที่ 863/2481, ฎีกาที่ 226/2491, ฎีกาที่ 336/2502, ฎีกาที่ 2264/2521, ฎีกาที่ 2040/2539, ฎีกาที่ 5844/2545, ฎีกาที่ 1521/2546, ฎีกาที่ 5039/2546)	หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล
หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน (ฎีกาที่ 1346/2506, ฎีกาที่ 844/2511, ฎีกาที่ 472/2513, ฎีกาที่ 3975/2533, ฎีกาที่ 6657/2539, ฎีกาที่ 7007/2540, ฎีกาที่ 5640/2541, ฎีกาที่ 6436/2550, ฎีกาที่ 814/2554, ฎีกาที่ 8865/2558, ฎีกาที่ 9584/2559, ฎีกาที่ 3026/2563, ฎีกาที่ 2911/2566)	หลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ
หลักสุจริต (ฎีกาที่ 801/2471, ฎีกาที่ 814/2487, ฎีกาที่ 521/2489, ฎีกาที่ 910/2490, ฎีกาที่ 1198/2492, ฎีกาที่ 1283/2508, ฎีกาที่ 566/2524, ฎีกาที่ 938/2525, ฎีกาที่ 4016-4020/2526, ฎีกาที่ 786/2533, ฎีกาที่ 3343/2537, ฎีกาที่ 1596/2542, ฎีกาที่ 1933/2545, ฎีกาที่ 6851/2548, ฎีกาที่ 4091/2549, ฎีกาที่ 4819/2549, ฎีกาที่ 310/2550, ฎีกาที่ 1687/2551, ฎีกาที่ 10499/2555, ฎีกาที่ 21908/2555, ฎีกาที่ 2845/2556, ฎีกาที่ 2279/2557, ฎีกาที่ 8941/2557, ฎีกาที่ 6454/2558, ฎีกาที่ 6799/2558, ฎีกาที่ 8259/2559, ฎีกาที่ 1814/2560, ฎีกาที่ 1534/2565)	หลักแห่งความยุติธรรม ซึ่งเป็นหลักกฎหมายทั่วไป มีหลักสุจริตทั่วไป “bona fide” มาตรา 5, 6, 368 และหลักสุจริตเฉพาะเรื่อง หมายถึง ความรู้ หรือไม่รู้ ข้อเท็จจริงของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรา 412, 431, 1299, 1300, 1303, 1311, 1312, 1329, 1330, 1331, 1332
หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง (ฎีกาที่ 551/2497, ฎีกาที่ 666-667/2509, ฎีกาที่ 208/2512, ฎีกาที่ 1196/2538, ฎีกาที่ 4814/2541, ฎีกาที่ 2742/2545, ฎีกาที่ 1400/2557)	หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	ที่มาของหลักกฎหมายทั่วไป
หลักความรับผิดก่อนสัญญา (ฎีกาที่ 1825/2522, ฎีกาที่ 1418/2529, ฎีกาที่ 8898/2544)	คำสอนหรือตำรากฎหมาย แปลมาจากคำภาษาอังกฤษที่ว่า Pre-Contractual Liability
หลักเหตุสุดวิสัย (ฎีกาที่ 170/2473, ฎีกาที่ 686/2474, ฎีกาที่ 469/2488, ฎีกาที่ 118/2525, ฎีกาที่ 2653/2526, ฎีกาที่ 3327/2530, ฎีกาที่ 9047/2544, ฎีกาที่ 983/2546)	หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ ดุลพินิจของศาล
หลักพ้นวิสัย (ฎีกาที่ 462/2478, ฎีกาที่ 815/2486, ฎีกาที่ 960/2509, ฎีกาที่ 2934/2522, ฎีกาที่ 3061/2522, ฎีกาที่ 282/2525)	หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ ดุลพินิจของศาล หลักการชำระหนี้เป็นพ้นวิสัย เป็น หลักกฎหมายทั่วไปที่ถูกบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและ พาณิชย์ มาตรา 219 และมาตรา 218
หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง (ฎีกาที่ 1385/2479, ฎีกาที่ 1303/2482, ฎีกาที่ 66/2491, ฎีกาที่ 608/2491, ฎีกาที่ 694/2530, ฎีกาที่ 931/2548)	หลักแห่งความยุติธรรม กฎหมายจะใช้บังคับแก่กรณีที่เกิดขึ้นในอนาคต นับแต่วันที่ ประกาศใช้กฎหมายเป็นต้นไป เท่านั้น และกฎหมายจะ ไม่ใช่ บังคับแก่การกระทำหรือเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าวันใช้บังคับแห่ง กฎหมาย
หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ (ฎีกาที่ 999/2496, ฎีกาที่ 7350/2537, ฎีกาที่ 3537/2546, ฎีกาที่ 3281/2562)	หลักกฎหมายต่างประเทศ
หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน (ฎีกาที่ 1313/2480, ฎีกาที่ 4854/2537, ฎีกาที่ 3025/2541)	หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ ดุลพินิจของศาล
หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา (ฎีกาที่ 1496/2548, ฎีกาที่ 4205/2548, ฎีกาที่ 566/2556, ฎีกาที่ 7333/2558, ฎีกาที่ 3698/2561)	หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ ดุลพินิจของศาล
หลักความเป็นธรรม (ฎีกาที่ 1509/2552)	หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ
หลักผู้ซื้อต้องระวัง (ฎีกาที่ 4467/2553, ฎีกาที่ 1593/2554, ฎีกาที่ 13923/2555, ฎีกาที่ 17002/2555, ฎีกาที่ 9345/2557, ฎีกาที่ 12696/2558, ฎีกาที่ 3235-3236/2565)	สุภาษิตกฎหมาย
หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” (ฎีกาที่ 11058/2559, ฎีกาที่ 7118/2561, ฎีกาที่ 4183/2565)	สุภาษิตกฎหมาย

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	ที่มาของหลักกฎหมายทั่วไป
หลักการใช้สิทธิเกินส่วน (ฎีกาที่ 4776/2564)	หลักแห่งความยุติธรรม
หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ฎีกาที่ 14578/2557, ฎีกาที่ 8424/2563)	หลักแห่งความยุติธรรม
หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด (ฎีกาที่ 649/ร.ศ.120, ฎีกาที่ 307/2445 (ร.ศ.121), ฎีกาที่ 1486/2462)	หลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ

จากตารางที่ 4.7 แสดงให้เห็นว่าที่มาของหลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกาตามแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย พบว่า หลักกฎหมายทั่วไปนั้นมีที่มาจากหลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ สุภาชิตกฎหมาย หลักกฎหมายต่างประเทศ หลักแห่งความยุติธรรม หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล คำสอนหรือตำรากฎหมาย หรือหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ดังนี้

1) หลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ ได้แก่ หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด (ฎีกาที่ 673/2510) และหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน (ฎีกาที่ 844/2511)

2) สุภาชิตกฎหมาย ได้แก่ หลักผู้ซื้อต้องระวัง และหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda”

3) หลักกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ เช่น กฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัย คำว่า “อันตรายทางทะเล” หรือ “ภัยอันตรายแห่งทะเล” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “peril of the sea” ตามมารีนอินชอร์เรินส์แอกต์ ค.ศ. 1906 (Marine Insurance Act, 1906) (ฎีกาที่ 999/2496)

4) หลักแห่งความยุติธรรม ได้แก่ หลักสุจริต หลักการใช้สิทธิเกินส่วน หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

5) หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล ได้แก่ หลักกฎหมายทั่วไป หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หลักเหตุสุดวิสัย หลักพันวิสัย

6) คำสอนหรือตำรากฎหมาย ได้แก่ หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา

7) หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ได้แก่ หลักความเป็นธรรม และหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง

โดยที่มาของหลักกฎหมายทั่วไปตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำมาพิจารณาพิพากษาคดีมากที่สุด คือ หลักที่มาจากสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล มีจำนวน 5 หลัก รองลงมาคือ หลักแห่งความยุติธรรม มีจำนวน 4 หลัก ตามด้วย หลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ สุภาชิตกฎหมาย และหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ เท่ากัน มีจำนวน 2 หลัก

บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา

จากการเก็บข้อมูลจากข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา และศึกษาเอกสารวิชาการ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั้ง 6 บรรพแล้ว พบว่ามีบทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา ทั้งที่มีการบัญญัติหลักกฎหมายทั่วไปไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือบัญญัติไว้ในหลายๆ มาตรา แล้วให้ศาลมีการตีความหรือการอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย รวมทั้งหลักกฎหมายทั่วไปส่งผลต่อการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย การตราประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด รวมทั้งกฎหมายลำดับรองอื่นขึ้นมาใหม่ โดยอ้างเหตุผลตามหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อให้กฎหมายฉบับนั้นเป็นกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายพิเศษ ดังปรากฏตามตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ตารางแสดงหลักกฎหมายทั่วไปที่ส่งผลต่อการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
หลักกฎหมายทั่วไป	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 4 กฎหมายนั้น ต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ</p> <p>เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป</p>
หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 1299 ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ท่านว่าการได้มาโดยนิติกรรมซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นั้นไม่บริบูรณ์ เว้นแต่นิติกรรมจะได้ทำเป็นหนังสือและได้จดทะเบียนการได้มากับพนักงานเจ้าหน้าที่</p> <p>ถ้ามีผู้ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม สิทธิของผู้ได้มานั้นถ้ายังมีได้จดทะเบียนไซ้ ท่านว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนไม่ได้ และสิทธิอันยังมีได้จดทะเบียนนั้น มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิมาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต และได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้ว</p> <p>มาตรา 1329 สิทธิของบุคคลผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยมีค่าตอบแทน</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>และโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ว่าผู้โอนทรัพย์สินให้จะได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยนิติกรรมอันเป็นโมฆียะและนิติกรรมนั้นได้ถูกบอกล้างภายหลัง</p> <p>มาตรา 1330 สิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์สินในคดีล้มละลายนั้น ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีชื่อของจำเลยหรือลูกหนี้โดยคำพิพากษาหรือผู้ล้มละลาย</p> <p>มาตรา 1331 สิทธิของบุคคลผู้ได้เงินตรามาโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าเงินนั้นมีชื่อของบุคคลซึ่งได้โอนให้มา</p> <p>มาตรา 1336 เจ้าของทรัพย์สินย่อมมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย</p>
หลักสุจริต	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 5 ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต</p> <p>มาตรา 6 ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต</p> <p>มาตรา 186 หากความสำเร็จของเงื่อนไขจะเป็นทางให้ฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ แล้วฝ่ายนั้น กระทำการโดยไม่สุจริตจนทำให้เงื่อนไขนั้นไม่สำเร็จ ให้ถือว่าเงื่อนไขนั้น สำเร็จแล้ว แต่หากความสำเร็จของเงื่อนไขจะเป็นทางให้ฝ่ายหนึ่งได้เปรียบ แล้วฝ่ายนั้น กระทำการโดยไม่สุจริตจนทำให้เงื่อนไขนั้นสำเร็จ ให้ถือว่าเงื่อนไขนั้น มิได้สำเร็จเลย</p> <p>มาตรา 368 สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย</p> <p>มาตรา 63 วรรคหนึ่ง เมื่อบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นเองหรือผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล และพิสูจน์ได้ว่าบุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญนั้นยังคงมีชีวิตอยู่ก็ดี หรือว่าตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในมาตรา 62 ก็ดี</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>ให้ศาลสั่งถอนคำสั่งให้เป็นคนسابสูญนั้น แต่การถอนคำสั่งนี้ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลายอันได้ทำไปโดยสุจริตในระหว่างเวลาตั้งแต่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนسابสูญจนถึงเวลาถอนคำสั่งนั้น</p> <p>มาตรา 72 การเปลี่ยนตัวผู้แทนของนิติบุคคล หรือการจำกัดหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้แทนของนิติบุคคล ให้มีผลต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งแล้ว แต่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตมิได้</p> <p>มาตรา 155 การแสดงเจตนาหลงโดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นโมฆะ แต่จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต และต้องเสียหายจากการแสดงเจตนาหลงนั้นมิได้</p> <p>ถ้าการแสดงเจตนาหลงตามวรรคหนึ่งทำขึ้นเพื่ออำพรางนิติกรรมอื่น ให้นำบทบัญญัติของกฎหมายอันเกี่ยวกับนิติกรรมที่ถูกอำพรางมาใช้บังคับ</p> <p>มาตรา 160 การบอกกล่าวโมฆียกรรมเพราะถูกกลฉ้อฉลตามมาตรา 159 ห้ามมิให้ยกเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริต</p> <p>มาตรา 238 การเพิกถอนดังกล่าวมาในบทมาตราก่อนนั้นไม่อาจกระทบกระทั่งถึงสิทธิของบุคคลภายนอก อันได้มาโดยสุจริตก่อนเริ่มฟ้องคดีขอเพิกถอน</p> <p>อนึ่งความที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าสิทธินั้นได้มาโดยเสนาหา</p> <p>มาตรา 312 ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่งนั้น ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นหาได้ไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเอง หรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น</p> <p>มาตรา 412 ถ้าทรัพย์สินซึ่งได้รับไว้เป็นลาภมิควรได้นั้นเป็นเงินจำนวนหนึ่ง ท่านว่าต้องคืนเต็มจำนวนนั้น เว้นแต่เมื่อบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต จึงต้องคืนลาภมิควรได้เพียงส่วนที่ยังมีอยู่ในขณะเมื่อเรียกคืน</p> <p>มาตรา 413 เมื่อทรัพย์สินอันจะต้องคืนนั้นเป็นอย่างอื่นนอกจากจำนวนเงิน และบุคคลได้รับไว้โดยสุจริต ท่านว่าบุคคลเช่นนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินเพียงตามสภาพที่เป็นอยู่ และมีต้องรับผิดชอบในการที่ทรัพย์สินนั้นสูญหายหรือบอบสลาย แต่ถ้าได้เอะไรมาเป็นค่า</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>สินไหมทดแทนเพื่อการสูญหายหรือบุบสลายเช่นนั้นก็ต้องให้ไปด้วย</p> <p>ถ้าบุคคลได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริต ท่านว่าจะต้องรับผิดชอบในการสูญหายหรือบุบสลายนั้นเต็มภูมิ แม้กระทั่งการสูญหายหรือบุบสลายจะเกิดเพราะเหตุสุดวิสัย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าถึงอย่างไรทรัพย์สินนั้นก็คงต้องสูญหายหรือบุบสลายอยู่นั่นเอง</p> <p>มาตรา 415 บุคคลผู้ได้รับทรัพย์สินไว้โดยสุจริตย่อมจะได้ดอกผลอันเกิดแต่ทรัพย์สินนั้นตลอดเวลาที่ยังคงสุจริตอยู่ถ้าผู้ที่ได้รับไว้จะต้องคืนทรัพย์สินนั้นเมื่อใด ให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะสุจริตจำเดิมแต่เวลาที่เรียกคืนนั้น</p> <p>มาตรา 831 อันความระงับสิ้นไปแห่งสัญญาตัวแทนนั้น ท่านห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต เว้นแต่บุคคลภายนอกหากไม่ทราบความนั้นเพราะความประมาทเลินเล่อของตนเอง</p> <p>มาตรา 910 วรรคท้าย ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริตจะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้</p> <p>มาตรา 1299 ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ท่านว่าการได้มาโดยนิติกรรมซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นั้นไม่บริบูรณ์ เว้นแต่นิติกรรมจะได้ทำเป็นหนังสือและได้จดทะเบียนการได้มากับพนักงานเจ้าหน้าที่</p> <p>ถ้ามีผู้ได้มาซึ่งอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดยทางอื่นนอกจากนิติกรรม สิทธิของผู้ได้มานั้นถ้ายังมีได้จดทะเบียนไซ้ ท่านว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนไม่ได้ และสิทธิอันยังมีได้จดทะเบียนนั้น มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิมาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต และได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้ว</p> <p>มาตรา 1300 ถ้าได้จดทะเบียนการโอนอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์เป็นทางเสียเปรียบแก่บุคคลผู้อยู่ในฐานอันจะให้จดทะเบียนสิทธิของตนได้อยู่ก่อนไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นอาจเรียกให้เพิกถอนการจดทะเบียนนั้นได้ แต่การโอนอันมีค่าตอบแทน ซึ่งผู้รับโอนกระทำการโดยสุจริตนั้น ไม่ว่ากรณี</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>จะเป็นประการใด ท่านว่าจะเรียกให้เพิกถอนทะเบียนไม่ได้</p> <p>มาตรา 1303 วรรคหนึ่ง ถ้าบุคคลหลายคนเรียกเอาสิ่งหาทรัพย์เดียวกันโดยอาศัยหลักกรรมสิทธิ์ต่างกันไซ้ ท่านว่าทรัพย์สินตกอยู่ในครอบครองของบุคคลใด บุคคลนั้นมีสิทธิยิ่งกว่าบุคคลอื่น ๆ แต่ต้องได้ทรัพย์นั้นมาโดยมีค่าตอบแทนและได้รับการครอบครองโดยสุจริต</p> <p>มาตรา 1310 วรรคหนึ่ง บุคคลใดสร้างโรงเรือนในที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริตไซ้ ท่านว่าเจ้าของที่ดินเป็นเจ้าของโรงเรือนนั้นๆ แต่ต้องใช้ค่าแห่งที่ดินเพียงที่เพิ่มขึ้นเพราะสร้างโรงเรือนนั้นให้แก่ผู้สร้าง</p> <p>มาตรา 1312 วรรคหนึ่ง บุคคลใดสร้างโรงเรือนรุก้ำเข้าไปในที่ดินของผู้อื่นโดยสุจริตไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นเป็นเจ้าของโรงเรือนที่สร้างขึ้น แต่ต้องเสียเงินให้แก่เจ้าของที่ดินเป็นค่าใช้ที่ดินนั้น และจดทะเบียนสิทธิเป็นภาระจำยอม ต่อภายหลังถ้าโรงเรือนนั้นสลายไปทั้งหมด เจ้าของที่ดินจะเรียกให้เพิกถอนการจดทะเบียนเสียก็ได้</p> <p>มาตรา 1329 สิทธิของบุคคลผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ว่าผู้โอนทรัพย์สินให้จะได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยนิติกรรมอันเป็นโมฆียะ และนิติกรรมนั้นได้ถูกบอกล้างภายหลัง</p> <p>มาตรา 1330 สิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายนั้น ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมีไซ้ของจำเลย หรือลูกหนี้โดยคำพิพากษา หรือผู้ล้มละลาย</p> <p>มาตรา 1331 สิทธิของบุคคลผู้ได้เงินตรามาโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสียไป ถึงแม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าเงินนั้นมีไซ้ของบุคคลซึ่งได้โอนให้มา</p> <p>มาตรา 1332 บุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินมาโดยสุจริตในการขายทอดตลาด หรือในท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายของชนิดนั้น ไม่จำต้องคืนให้แก่เจ้าของแท้จริง เว้นแต่เจ้าของจะชดใช้ราคาที่ซื้อมา</p>
หลักญาติสนิหัตตญาติห่าง	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 1629 ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดก</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>ก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) ผู้สืบสันดาน (2) บิดามารดา (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน (5) ปู่ ย่า ตา ยาย (6) ลุง ป้า น้า อา <p>คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635</p> <p>มาตรา 1630 ตราบใดที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณี ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายเลย</p> <p>แต่ความในวรรคก่อนนี้มีให้ใช้บังคับในกรณีเฉพาะที่มีผู้สืบสันดานคนใดยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่กัน แล้วแต่กรณี และมีบิดามารดาซึ่งยังมีชีวิตอยู่ในกรณีเช่นนั้นให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร</p> <p>มาตรา 1631 ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้น บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่</p>
หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา Culpa in Contrahendo	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 5 ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต</p> <p>มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น</p> <p>มาตรา 421 การใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น ท่านว่าเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย</p> <p>มาตรา 355 บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่นซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง และมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง จะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าว</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>สนองนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่</p> <p>มาตรา 215 เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ไซ้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้</p> <p>มาตรา 218 ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยจะทำได้เพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบไซ้ ท่านว่าลูกหนี้จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้เพื่อค่าเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่การไม่ชำระหนี้</p> <p>ในกรณีที่มีการชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยแต่เพียงบางส่วน ถ้าหากว่าส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้นั้นจะเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้แล้ว เจ้าหนี้จะไม่ยอมรับชำระหนี้ส่วนที่ยังเป็นวิสัยจะทำได้นั้นแล้ว และเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้เสียทั้งหมดทีเดียวก็ได้</p> <p>มาตรา 366 ข้อความใด ๆ แห่งสัญญาอันคู่สัญญาแม้เพียงฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อนั้น หากคู่สัญญายังไม่ตกลงกันได้หมดทุกข้ออยู่ตราบใด เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน การที่ได้ทำความเข้าใจกันไว้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ถึงแม้ว่าจะได้ตกลงไว้ก็หาเป็นการผูกพันไม่</p> <p>ถ้าได้ตกลงกันว่าสัญญาอันมุ่งจะทำนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือไซ้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกันจนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ</p> <p>มาตรา 367 สัญญาใดคู่สัญญาได้ถือว่าเป็นอันได้ทำกันขึ้นแล้ว แต่แท้จริงยังมีได้ตกลงกันในข้อหนึ่งข้อใดอันจะต้องทำความตกลงให้สำเร็จ ถ้าจะฟังอนุมานได้ว่า ถึงหากจะไม่ทำความตกลงกันในข้อนี้ได้ สัญญานั้นก็จะได้ทำขึ้นไซ้ ท่านว่าข้อความส่วนที่ได้ตกลงกันแล้วก็ย่อมเป็นอันสมบูรณ์</p> <p>มาตรา 576 ถ้าตามพฤติการณ์ไม่อาจจะคาดหมายได้ว่างานนั้นจะพึงทำให้เปล่าไซ้ ท่านย่อมถือเอาโดยปริยายว่ามีคำมั่นจะให้สินจ้าง</p>
หลักเหตุสุดวิสัย	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 8 “เหตุสุดวิสัย” หมายความว่า เหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็มิจะให้ผลพิบัติก็ดี เป็นเหตุที่ไม่อาจป้องกันได้แม้ทั้งบุคคลผู้ต้อง</p>

<p>หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา</p>	<p>บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา</p>
	<p>ประสบหรือใกล้จะต้องประสบเหตุนั้นจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรอันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะและภาวะเช่นนั้น</p> <p>มาตรา 219 วรรคหนึ่ง ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้ และซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบนั้นไซ้ ท่านว่าลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้</p>
<p>หลักพ้นวิสัย</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 150 การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพ้นวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนการนั้นเป็นโมฆะ</p> <p>มาตรา 219 ถ้าการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นภายหลังที่ได้ก่อหนี้ และซึ่งลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดชอบนั้นไซ้ ท่านว่าลูกหนี้เป็นอันหลุดพ้นจากการชำระหนี้</p> <p>ถ้าภายหลังที่ได้ก่อหนี้ขึ้นแล้วนั้น ลูกหนี้กลายเป็นคนไม่สามารถจะชำระหนี้ได้ไซ้ ท่านให้ถือเสมือนว่าเป็นพฤติการณ์ที่ทำให้การชำระหนี้ตกเป็นอันพ้นวิสัยฉะนั้น</p> <p>มาตรา 372 นอกจากกรณีดังกล่าวไว้ในสองมาตราก่อน ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ไม่ได้ไซ้ ท่านว่าลูกหนี้หามีสิทธิจะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่</p> <p>ถ้าการชำระหนี้ตกเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษเจ้าหนี้ได้ ลูกหนี้ก็หาเสียสิทธิที่จะรับชำระหนี้ตอบแทนไม่ แต่ว่าลูกหนี้ได้อะไรไว้เพราะการปลดหนี้ก็ดี หรือใช้คุณวุฒิความสามารถของตนเป็นประการอื่นเป็นเหตุให้ได้อะไรมา หรือแก้งละเลยเสียไม่ชวนชวยเอาอะไรที่สามารถจะทำได้ก็ดี มากน้อยเท่าไร จะต้องเอามาหักกับจำนวนอันตนจะได้รับชำระหนี้ตอบแทน วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงกรณีที่มีการชำระหนี้อันฝ่ายหนึ่งยังค้างชำระอยู่นั้นตกเป็นพ้นวิสัยเพราะพฤติการณ์อันใดอันหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นมิต้องรับผิดชอบ ในเวลาเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งผิดนัดไม่รับชำระหนี้</p>
<p>หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 1399 ภาระจำยอมนั้น ถ้ามิได้ใช้สิบปี ท่านว่ายอมสิ้นไป</p>

<p>หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา</p>	<p>บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา</p>
	<p>ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย</p> <p>ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง</p>
<p>หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 868 อันสัญญาประกันภัยทะเล ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล</p> <p>หมายเหตุ : สัญญาประกันภัยทางทะเลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 868 ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล แต่กฎหมายทะเลของประเทศไทยยังไม่มี ทั้งจารีตประเพณีก็ไม่ปรากฏ จึงต้องวินิจฉัยคดีตามหลักกฎหมายทั่วไป กรมธรรม์ประกันภัยทางทะเลทำขึ้นเป็นภาษาอังกฤษ จึงควรถือกฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัย เจื่อนไซในกรมธรรม์ประกันภัยมีข้อความเป็นคำรับรอง (Warranty) ของผู้เอาประกันภัยว่า เรือพิพาทจะได้รับการตรวจสอบสภาพและจะปฏิบัติตามคำแนะนำภายใน 30 วัน นับแต่วันเริ่มคุ้มครองจึงเป็นคำมั่นสัญญาของผู้เอาประกันภัยที่จะต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัดตาม พระราชบัญญัติประกันภัยทางทะเล 1906 ของประเทศอังกฤษ มาตรา 33</p> <p>มาตรา 4 วรรคสอง เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป</p>
<p>หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพนันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ</p> <p>มาตรา 151 การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามีใช้กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ</p> <p>มาตรา 654 ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี</p> <p>มาตรา 411 บุคคลใดได้กระทำการเพื่อชำระหนี้เป็นการอันฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ท่านว่าบุคคลนั้นหาอาจจะเรียกร้องคืนทรัพย์ได้ไม่</p> <p>พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475</p> <p>มาตรา 3 บุคคลใด</p> <p>(ก) ให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้หรือ</p> <p>(ข) เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราท่านบัญญัติไว้ในกฎหมาย บังอาจกำหนด ข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้หรืออื่น ๆ ไว้ในหนังสือสัญญา หรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้หรือ</p> <p>(ค) นอกจากดอกเบี้ย ยังบังอาจกำหนดจะเอา หรือรับเอาซึ่งกำไรอื่นเป็นเงินหรือ สิ่งของ หรือโดยวิธีเพิกถอนหนี้หรืออื่น ๆ จนเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากเกินส่วนอันสมควร ตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม</p> <p>ท่านว่าบุคคลนั้นมีความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน หนึ่งปีหรือปรับไม่เกินพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ</p> <p>พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ. 2527</p> <p>มาตรา 4 ผู้ใดโฆษณาหรือประกาศให้ปรากฏต่อประชาชนหรือกระทำด้วยประการใด ๆ ให้ปรากฏแก่บุคคลตั้งแต่สิบคนขึ้นไปว่าในการกู้ยืมเงินตนหรือบุคคลใดจะจ่ายหรืออาจ จ่ายผลประโยชน์ตอบแทนให้ตามพฤติการณ์แห่งการกู้ยืมเงินในอัตราที่สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่สถาบันการเงินตามกฎหมายว่าด้วยดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินจะพึงจ่ายได้โดยที่ตนรู้ หรือควรรู้อยู่แล้วว่าตนหรือบุคคลนั้นจะนำเงินจากผู้ให้กู้ยืมเงินรายนั้นหรือรายอื่น</p>

<p>หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา</p>	<p>บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา</p>
	<p>มาจำหนุเงินให้แก่ผู้ให้กู้ยืมเงิน หรือโดยที่ตนรู้หรือควรรู้อยู่แล้วว่า ตนหรือบุคคลนั้นไม่สามารถประกอบกิจการใด ๆ โดยชอบด้วยกฎหมายที่จะให้ผลประโยชน์ตอบแทนพอเพียงที่จะนำมาจ่ายในอัตรานั้นได้และในการ นั้นเป็นเหตุให้ตนหรือบุคคลใดได้กู้ยืมเงินไป ผู้ที่นั้นกระทำความผิดฐานกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ผู้ใดไม่มีใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยชำระเงินต่างประเทศตาม กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการแลกเปลี่ยนเงิน ดำเนินการ หรือให้พนักงาน ลูกจ้าง หรือบุคคลใด ดำเนินการ โฆษณา ประกาศหรือชักชวนประชาชนให้ลงทุนโดย</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) ซื้อหรือขายเงินตราสกุลใดสกุลหนึ่งหรือหลายสกุล หรือ (2) เก็งกำไรหรืออาจจะได้รับผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของอัตรา แลกเปลี่ยนเงิน ให้ถือว่าผู้กระทำความผิดฐานกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนด้วย
<p>หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ</p>
<p>หลักความเป็นธรรม (ฎีกาที่ 1509/2552)</p>	<p>พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 มาตรา 30 ให้ กฟผ. จ่ายเงินค่าทดแทนตามความเป็นธรรมแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นในกรณีดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) การใช้ที่ดินปักหรือตั้งเสาเพื่อเดินสายส่งไฟฟ้าหรือสายจำหน่ายไฟฟ้า (2) การใช้ที่ดินปักหรือตั้งสถานีไฟฟ้าย่อยหรืออุปกรณ์อื่น (3) การใช้ที่ดินที่ประกาศกำหนดเป็นเขตเดินสายไฟฟ้า (4) การกระทำตามมาตรา 29 (3) <p>ในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นไม่ยินยอมตกลงในจำนวนเงินค่าทดแทนที่ กฟผ. กำหนด หรือหาตัวเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นไม่พบ ให้ กฟผ. นำเงินจำนวนดังกล่าวไปวางไว้ต่อศาลหรือสำนักงานวางทรัพย์สินหรือฝากไว้กับธนาคารออมสินในชื่อของเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นโดยแยกฝากเป็นบัญชีเฉพาะ</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>รายและถ้ามีดอกเบียหรือดอกผลใดเกิดขึ้นเนื่องจากการฝากเงินนั้น ให้ตกเป็นสิทธิแก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นนั้นด้วย</p> <p>เมื่อ กพผ. นำเงินค่าทดแทนไปวางไว้ต่อศาลหรือสำนักงานวางทรัพย์สินหรือฝากไว้กับธนาคารออมสินตามวรรคสองแล้ว ให้ กพผ. มีหนังสือแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นทราบโดยส่งทางไปรษณีย์ตอบรับ ในกรณีหาตัวเจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นไม่พบ ให้ประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันที่มีจำหน่ายในท้องถิ่นอย่างน้อยสามวันติดต่อกันเพื่อให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นทราบ</p> <p>หลักเกณฑ์และวิธีการในการนำเงินค่าทดแทนไปวางต่อศาลหรือสำนักงานวางทรัพย์สินหรือฝากไว้กับธนาคารออมสิน และวิธีการในการรับเงินค่าทดแทนดังกล่าว ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด</p>
หลักผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor)	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 472 ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาที่ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ</p> <p>ความที่กล่าวมาในมาตรานี้ย่อมใช้ได้ ทั้งที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่</p> <p>มาตรา 473 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) ถ้าผู้ซื้อได้รู้อยู่แล้วแต่ในเวลาซื้อขายว่ามีความชำรุดบกพร่องหรือควรจะได้รู้เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน (2) ถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบ และผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยมิได้อิดเอื้อน (3) ถ้าทรัพย์สินนั้นได้ขายทอดตลาด” <p>มาตรา 474 ในข้อรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง</p> <p>มาตรา 475 หากว่ามีบุคคลผู้ใดมาก่อนการรบกวนขัดสิทธิของผู้ซื้อ</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	ในอันจะครองทรัพย์สินโดยปกติสุข เพราะบุคคลผู้นั้นมีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ได้ซื้อขายกันนั้นอยู่ในเวลาซื้อขายก็ดี เพราะความผิดของผู้ขายก็ดี ท่านว่าผู้ขายจะต้องรับผิดชอบอันนั้น
หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda”	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 11 ในกรณีที่มิใช่ข้อสงสัย ให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้</p> <p>มาตรา 150 การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพนันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ</p> <p>มาตรา 171 ในการตีความการแสดงเจตนาอันนั้น ให้ฟังถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร</p> <p>มาตรา 368 สัญญาอันท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย</p> <p>มาตรา 356 คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำค้ำสนอนั้น เสนอ ณ ที่ใดเวลาใดก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัพท์ด้วย</p> <p>มาตรา 361 อันสัญญาระหว่างบุคคลซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทางนั้น ย่อมเกิดเป็นสัญญาขึ้นแต่เวลาเมื่อคำบอกกล่าวสนองไปถึงผู้เสนอ</p> <p>ถ้าตามเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือตามปกติประเพณีไม่จำเป็นจะต้องมีคำบอกกล่าวสนองไซ้ ท่านว่าสัญญานั้นเกิดเป็นสัญญาขึ้นในเวลาเมื่อมีการอันใดอันหนึ่งขึ้น อันจะพึงสันนิษฐานได้ว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ</p> <p>มาตรา 366 ข้อความใด ๆ แห่งสัญญาอันคู่สัญญาแม้เพียงฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อนั้น หากคู่สัญญายังไม่ตกลงกันได้หมดทุกข้ออยู่ตราบใด เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน การที่ได้ทำความเข้าใจกันไว้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ถึงแม้ว่าจะได้ตกลงไว้ก็หาเป็นการผูกพันไม่</p> <p>ถ้าได้ตกลงกันว่าสัญญาอันมุ่งจะทำนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือไซ้เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกันจนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ</p>

<p>หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา</p>	<p>บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา</p>
	<p>พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาตรา 10 ในการวินิจฉัยว่าข้อสัญญาจะมีผลบังคับเพียงใดจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ทั้งปวงรวมทั้ง</p> <p>(1) ความสุจริต อำนาจต่อรอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ ความสันทัดจัดเจน ความคาดหวัง แนวทางที่เคยปฏิบัติทางเลือกอย่างอื่น และทางได้เสียทุกอย่างของคู่สัญญาตามสภาพที่เป็นจริง</p> <p>(2) ปกติประเพณีของสัญญาชนิดนั้น</p> <p>(3) เวลาและสถานที่ในการทำสัญญาหรือในการปฏิบัติตามสัญญา</p> <p>(4) การรับภาระที่หนักกว่ามากของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง</p>
<p>หลักการใช้สิทธิเกินส่วน (abuse of rights) หรือหลักนิวแซนส์ (nuisance) ของอังกฤษ</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 421 การใช้สิทธิซึ่งมีแต่จะให้เกิดเสียหายแก่บุคคลอื่นนั้น ท่านว่าเป็นการอันมิชอบด้วยกฎหมาย</p> <p>มาตรา 1337 บุคคลใดใช้สิทธิของตนเป็นเหตุให้เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ได้รับความเสียหาย หรือเดือดร้อนเกินที่ควรคิดหรือคาดหมายได้ว่าจะเป็นไปตามปกติและเหตุอันควรในเมื่อเอาสภาพและตำแหน่งที่อยู่แห่งทรัพย์สินนั้นมาค้ำประกันประกอบไซ้ร ท่านว่าเจ้าของอสังหาริมทรัพย์มีสิทธิจะปฏิบัติการเพื่อยังความเสียหายหรือเดือดร้อนนั้นให้สิ้นไป ทั้งนี้ ไม่ลบล้างสิทธิที่จะเรียกเอาค่าทดแทน</p>
<p>หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 366 ข้อความใด ๆ แห่งสัญญาอันคู่สัญญาแม้เพียงฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อนั้น หากคู่สัญญายังไม่ตกลงกันได้หมดทุกข้ออยู่ตราบใด เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน การที่ได้ทำความเข้าใจกันไว้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ถึงแม้ว่าจะได้ตกลงไว้ก็หาเป็นการผูกพันไม่</p> <p>ถ้าได้ตกลงกันว่าสัญญาอันมุ่งจะทำนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือไซ้ร เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกันจนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มาตรา 35 ทวิ ในการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้</p> <p>ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควร (2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค <p>ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด และเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้</p> <p>การกำหนดตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา</p> <p>พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 7 ในสัญญาที่มีการให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ หากมีกรณีที่จะต้องรับมัดจำ ถ้ามัดจำนั้นสูงเกินส่วน ศาลจะลดลงให้รับได้เพียงเท่าความเสียหายที่แท้จริงก็ได้</p> <p>ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ที่มีการจองเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2551 ข้อ 4 ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ (2) ข้อสัญญาที่โหดร้ายผู้ประกอบธุรกิจเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาการส่งมอบรถยนต์ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กำหนดในสัญญาจองรถยนต์ทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่า ภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญา (3) ข้อสัญญาที่โหดร้ายผู้ประกอบธุรกิจบอกเลิกสัญญากับผู้บริโภค โดยผู้บริโภคมิได้ผิดสัญญา หรือผิดเงื่อนไขอันเป็น

<p>หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา</p>	<p>บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา</p>
	<p>สาระสำคัญข้อใดข้อหนึ่งในสัญญา</p> <p>ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุม พ.ศ. 2544</p> <p>ข้อ 5 ข้อสัญญาที่ผู้ให้กู้ทำกับผู้กู้ต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือความหมายในลักษณะ ทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้</p> <p>(1) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบจากการผิดสัญญาของผู้ให้กู้</p> <p>(2) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้กู้บอกเลิกสัญญากับผู้กู้หรือเรียกร้องให้ผู้กู้ชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนก่อนกำหนดเวลาในสัญญา โดยผู้กู้มิได้ผิดนัดชำระหนี้ หรือผิดสัญญา หรือผิดเงื่อนไข อันเป็นสาระสำคัญข้อใดข้อหนึ่งในสัญญา</p> <p>(3) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้กู้เลิกสัญญากับผู้กู้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้กู้</p> <p>(4) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้กู้เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย อัตราค่าบริการต่างๆ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เกี่ยวกับสัญญากู้ยืมเงิน เว้นแต่ที่กำหนดไว้ในข้อ 4.2 (3)</p> <p>(5) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้กู้ต้องทำกรรมธรรม์ประกันภัยหรือกรรมธรรม์ประกันชีวิต เว้นแต่ การกู้ยืมเงินเพื่อที่อยู่อาศัยและการกู้ยืมที่มีทรัพย์สินเป็นหลักประกัน ให้ทำกรรมธรรม์ประกันภัยก็ได้ แต่ผู้ให้กู้ต้องทำกรรมธรรม์ประกันภัยโดยระบุจำนวนเบี้ยประกันภัยแยกไว้ให้ชัดเจน และส่งมอบกรรมธรรม์ ประกันภัยให้แก่ผู้กู้ หากการชำระเบี้ยประกันภัยมีลักษณะการชำระเป็นงวด ๆ พร้อมกับ การชำระหนี้ ให้ระบุจำนวนเงินที่ต้องชำระเบี้ยประกันภัยไว้ในตารางการชำระหนี้แนบท้ายสัญญาด้วย</p> <p>(6) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้กู้มีสิทธิคิดค่าเบี้ยปรับ หรือค่าธรรมเนียมจากผู้กู้เพื่อการชำระหนี้ ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ก่อนกำหนดเวลาในสัญญา เว้นแต่การกู้ยืมเงินเพื่อที่อยู่อาศัยที่ผู้กู้ได้รับ อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าปกติและผู้กู้ประสงค์จะชำระทั้งหมดเพื่อเปลี่ยนผู้ให้กู้ภายในเวลา 3 ปีนับแต่วันที่ทำสัญญา</p>
<p>หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด (ฎีกาที่ 576/2488, ฎีกาที่ 1971/2517)</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 150 การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	<p>หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ</p> <p>มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น</p> <p>พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540</p> <p>มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้</p> <p>“ข้อสัญญา” หมายความว่า ข้อตกลง ความตกลง และความยินยอมรวมทั้งประกาศ และคำแจ้งความเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดด้วย</p> <p>มาตรา 8 ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเพื่อละเมิดหรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้อื่น อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ตกลง ผู้ประกาศ ผู้แจ้งความ หรือของบุคคลอื่นซึ่งผู้ตกลง ผู้ประกาศ หรือผู้แจ้งความต้องรับผิดด้วย จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้</p> <p>ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในกรณีอื่นนอกจากที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ซึ่งไม่เป็นโมฆะ ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น</p> <p>มาตรา 9 ความตกลงหรือความยินยอมของผู้เสียหายสำหรับการกระทำที่ต้องห้ามขัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จะนำมาอ้างเป็นเหตุยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดเพื่อละเมิดมิได้</p> <p>มาตรา 10 ในการวินิจฉัยว่าข้อสัญญาจะมีผลบังคับได้จึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ทั้งปวงรวมทั้ง</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) ความสุจริต อำนาจต่อรอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ ความเข้าใจ ความสันทัดัดเจน ความคาดหวัง แนวทางที่เคยปฏิบัติ ทางเลือกอย่างอื่น และทางได้เสียทุกอย่างของคู่สัญญาตามสภาพที่เป็นจริง (2) ปกติประเพณีของสัญญาชนิดนั้น (3) เวลาและสถานที่ในการทำสัญญาหรือในการปฏิบัติตาม

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	บทบัญญัติหรือหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา
	สัญญา (4) การรับภาระที่หนักกว่ามากของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

จากตารางที่ 4.8 หลักกฎหมายทั่วไปที่ส่งผลต่อการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา พบว่า หลักกฎหมายทั่วไป ได้แก่ หลักยินยอมไม่เป็นลະเมิต หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน หลักผู้ซื้อต้องระวัง หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” หลักกฎหมายของต่างประเทศ หลักสุจริต หลักการใช้สิทธิเกินส่วน หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม หลักกฎหมายทั่วไป หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หลักเหตุสุดวิสัย หลักพันวิสัย หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา หลักความเป็นธรรม และหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง เป็นที่มาของการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งส่งผลต่อการตราพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด ประกาศกระทรวงเพื่อรองรับหลักกฎหมายทั่วไป นอกจากนี้หลักกฎหมายทั่วไปบางหลักกฎหมายมีการตราไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายหรือบัญญัติให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้ ดังนี้

1. หลักกฎหมายทั่วไป มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง “...ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” ซึ่งเป็นหลักการอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย

2. หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยหลักเจ้าของกรรมสิทธิ์มีอำนาจโอนกรรมสิทธิ์ไปยังผู้ซื้อจึงจะได้กรรมสิทธิ์ มาตรา 1336 “เจ้าของทรัพย์สินย่อมมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตน...” เจ้าของมีสิทธิโอนกรรมสิทธิ์ได้...” มาตรา 458 “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ผู้ซื้อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน” ส่วนมาตรา 1299 วรรคสอง “...ให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิมาโดยเสียค่าตอบแทนและโดยสุจริต และได้จดทะเบียนสิทธิโดยสุจริตแล้ว” มาตรา 1329 “สิทธิของบุคคลผู้ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสียไป...” มาตรา 1330 “สิทธิของบุคคลผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานรักษาทรัพย์ในคดีล้มละลายนั้น ท่านว่ามีเสียไป...” และมาตรา 1331 “สิทธิของบุคคลผู้ได้เงินตรามาโดยสุจริตนั้น ท่านว่ามีเสียไป...” ซึ่งเป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอกเป็นบทบัญญัติยกเว้นหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

3. หลักสุจริต มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แบ่งเป็น 2 กรณีคือ หลักสุจริตทั่วไป ได้แก่ มาตรา 5 “...บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” มาตรา 6 “...บุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต” และมาตรา 368 “...ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต...” และหลักสุจริตเฉพาะเรื่อง จะมีการบัญญัติข้อความว่า “..โดยสุจริต” ในบทบัญญัตินั้นๆ ได้แก่ มาตรา 63 วรรคหนึ่ง มาตรา 72 มาตรา 155 มาตรา 160 มาตรา 186 มาตรา 238 มาตรา 312 มาตรา 412

มาตรา 413 มาตรา 415 มาตรา 831 มาตรา 910 มาตรา 1299 มาตรา 1300 มาตรา 1303 วรรคหนึ่ง มาตรา 1310 วรรคหนึ่ง มาตรา 1312 วรรคหนึ่ง มาตรา 1329 มาตรา 1330 มาตรา 1331 มาตรา 1332

4. หลักญาตีสินิหัตตญาติหัง มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 “ทายาทโดยธรรมมีหลักลำดับ...มีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลัง..” มาตรา 1630 “...ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดก...ให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร” และมาตรา 1631 “...บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก...”

5. หลักความรับผิดก่อนสัญญา Culpa in Contrahendo มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 เป็นหลักทั่วไปของการใช้สิทธิในการทำสัญญาโดยสุจริต ส่วนมาตรา มาตรา 420 มาตรา 421 มาตรา 355 มาตรา 215 มาตรา 218 มาตรา 366 มาตรา 367 มาตรา 576 เป็นกรณีที่อาจก่อให้เกิดความรับผิดก่อนที่สัญญาจะเกิดและคู่สัญญาอาจต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

6. หลักเหตุสุดวิสัย มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ มาตรา 8 ให้ความหมายของคำว่า เหตุสุดวิสัย และเหตุสุดวิสัยอาจส่งผลให้การชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยตามมาตรา 219 วรรคหนึ่งได้

7. หลักพ้นวิสัย มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ มาตรา 150 “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัย...การนั้นเป็นโมฆะ” ส่วนมาตรา 219 มาตรา 372 เป็นเรื่องการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัย

8. หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักกฎหมายนี้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ส่วนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ใช้หลักการตีความที่ว่าพระราชบัญญัติที่จะออกใหม่ไม่มีผลย้อนหลังกระทบกระเทือนถึงการกระทำที่เป็นมาแล้ว ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินั้น เช่น ภาระจำยอมให้แก่กันก่อนใช้ พ.พ. บรรพ 4 (มาตรา 1399) และถ้าจะนับแต่วันใช้กฎหมายบทนี้มาก็ยังไม่เกินสิบปีก่อน ประมวลกฎหมายบรรพนี้ไม่มีกฎหมายโดยตรงในเรื่องนี้ อายุความสิบปีที่เกี่ยวข้องกับบอสังหาริมทรัพย์เป็นอายุความเรื่องทอดทิ้งกรรมสิทธิ์จะอาศัยเทียบเคียงในเรื่องภาระจำยอมมิได้ และจะอาศัยมาตรา 1399 ก็ได้

9. หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ ไม่มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าให้นำกฎหมายต่างประเทศมาใช้ แต่ในมาตรา 4 ที่ว่า “...ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” และถือตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่เคยตัดสินว่า “กฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไป” (ฎีกาที่ 999/2496)

10. หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ มาตรา 150 และมาตรา 151 มีการบัญญัติคำว่า “การขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน” และมาตรา 411 มีคำว่า “การอันฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี” ไว้ในตัวบทกฎหมาย ส่วนมาตรา 654 ห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกิน จึงทำให้มีการตราพระราชบัญญัติใหม่ขึ้นมา คือ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475

และพระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.2527 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวถือว่าเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและมีโทษทางอาญาด้วย

11. หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 เป็นการรับรองว่าทุกคนมีเสรีภาพในการทำสัญญาได้ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามเอาไว้ สามารถทำข้อตกลงหรือสัญญาได้อย่างเสรี ถ้ามีใช้กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

12. หลักความเป็นธรรม ไม่มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่มีบัญญัติในมาตรา 4 ที่ว่า “...ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” หลักความเป็นธรรมหรือหลักนิติธรรมจึงเป็นหลักกฎหมายทั่วไป และมีการบัญญัติคำว่าความเป็นธรรมในพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 มาตรา 30 ที่ว่า ให้ กฟผ. จ่ายเงินค่าทดแทนตาม*ความเป็นธรรม*แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินหรือผู้ทรงสิทธิอื่นในกรณี...”

13. หลักผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor) มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ขายเอาไว้ แต่กำหนดให้ผู้ซื้อเองจะต้องระมัดระวัง ปรากฏในมาตรา 472 มาตรา 473 มาตรา 474 มาตรา 475

14. หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 11 การตีความเป็นคุณ มาตรา 150 วัตถุประสงค์จะต้องชอบด้วยกฎหมาย ไม่เป็นการพนันวิสัย หรือไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรา 171 การตีความการแสดงเจตนา มาตรา 368 การตีความสัญญาให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต และมาตรา 356 มาตรา 361 มาตรา 366 เป็นเรื่องการเกิดของสัญญา และมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาตรา 10 เพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าข้อสัญญาจะมีผลบังคับเพียงใดจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ทั้งปวง เหตุต่างๆ ตาม (1)-(4) ด้วย

15. หลักการใช้สิทธิเกินส่วน (abuse of rights) มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 421 และมาตรา 1337 การใช้สิทธิก่อให้เกิดความเสียหายและการใช้สิทธิเกินส่วน จนเดือดร้อนเกินที่ควรคิดหรือคาดหมายได้ว่าจะจะไปตามปกติและเหตุอันควร

16. หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 366 การตกลงในข้อสัญญาทุกข้อหรือทำหลักฐานเป็นหนังสือ นอกจากนี้ยังมีการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อรับรองคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคและคู่สัญญาเพื่อให้สัญญาบางสัญญาต้องถูกควบคุมสัญญา เช่น สัญญาสำเร็จรูป ดังปรากฏในพระราชบัญญัติ ดังนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มาตรา 35 ทวิ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 7 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ที่มีการจองเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2551 ข้อ 4 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุม พ.ศ.2544 ข้อ 5

17. หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 และมาตรา 420 นอกจากนี้ยังมีการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อรับรองคุ้มครองสิทธิของคู่สัญญาที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งทำข้อตกลงจำกัดความรับผิดชอบหรือให้ความยินยอมไว้เพื่อให้อีกฝ่ายไม่ได้

องรับผิด คือพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 มาตรา 3 มาตรา 8 มาตรา 9 และมาตรา 10

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไปพบว่า หลักกฎหมายทั่วไปส่งผลต่อการบัญญัติมาตราของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีการตราไว้ในเนื้อหาของตัวบท เช่น คำว่า “โดยสุจริต” คำว่า “ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน” คำว่า “พื้นวิสัย” คำว่า “เหตุสุดวิสัย” และมีการนำหลักกฎหมายทั่วไปดังกล่าวไปตราเป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดเพื่อรับรองคุ้มครองสิทธิของคู่สัญญาหรือผู้บริโภค ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ที่มีการจองเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2551 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุม พ.ศ.2544 เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากข้อมูลเชิงเอกสารเกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกาและศึกษาเอกสารวิชาการ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั้ง 6 บรรพแล้วพบว่า หลักกฎหมายทั่วไปไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามตารางที่ 4.8 มีอิทธิพลต่อการตรากฎหมายพิเศษที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งการตรากฎหมายใหม่นั้นมีการอ้างเหตุผลตามหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อให้กฎหมายฉบับนั้นเป็นกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายพิเศษ ดังปรากฏตามตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ตารางแสดงการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
1) หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 868 อันสัญญาประกันภัยทะเล ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายทะเล มาตรา 609 วรรคสอง บัญญัติว่า “การรับขนของทางทะเล ท่านให้บังคับตามกฎหมายและกฎข้อบังคับว่าด้วยการนั้น” [พระราชกฤษฎีกาให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ที่ได้ตรวจชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 45/หน้า 1/1 มกราคม 2471]	พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 หมายเหตุ : โดยที่ปัจจุบันการประกอบ ธุรกิจประกันภัยได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วรูปแบบการประกันภัยมีความหลากหลาย มีเงินหมุนเวียนในธุรกิจนี้หลายหมื่นล้านบาทในแต่ละปี และผู้เอาประกันภัยได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็นอย่างมาก การประกอบธุรกิจประกันภัยจึงมีลักษณะเป็นธุรกรรมทางการเงินประเภทหนึ่ง ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและการเงินของประเทศและต่อผู้เอาประกันภัย ซึ่ง

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>เป็นผู้บริโภค องค์กรกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันภัย จึงต้องมีความคล่องตัวเพื่อให้ทันต่อพัฒนาการของธุรกิจนี้ และต้องมีอิสระในการดำเนินงาน เพื่อให้การกำกับดูแล ธุรกิจประกันภัยเป็นไปตามหลักวิชาการด้านการประกันภัย แต่การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันภัยในปัจจุบันเป็นอำนาจหน้าที่ของกรมการประกันภัยกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะของการประกอบธุรกิจประกันภัยที่เป็นธุรกรรมทางการเงินที่ควร อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการคลัง นอกจากนี้ กรมการประกันภัยมีฐานะเป็นส่วนราชการจึงไม่มีความคล่องตัวและขาดความเป็นอิสระในการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันภัย ดังนั้น เพื่อให้การกำกับดูแลการประกอบธุรกิจประกันภัยและการคุ้มครองสิทธิ ของผู้เอาประกันภัย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีจึงสมควรให้มีคณะกรรมการกำกับ และส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยที่มีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการกำกับดูแล ธุรกิจประกันภัยขึ้นเป็นการเฉพาะ [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109/ตอนที่ 46/หน้า 33/10 เมษายน 2535]</p> <p>พระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534</p> <p>หมายเหตุ : “...จำเป็นต้องบัญญัติ</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		กฎหมายว่าด้วยการรับขนของทางทะเลขึ้นโดยเฉพา แต่ในทางปฏิบัติต้องนำหลักสากลเรื่องการรับขนของทางทะเลมาใช้...” [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108/ตอนที่ 203/ฉบับพิเศษ หน้า 68/22 พุทธศักราช 2534]
1) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้น ก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี</p> <p>[พระราชกฤษฎีกาให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ที่ได้ตรวจชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 45/หน้า 1/1 มกราคม 2471]</p>	<p>พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเงินของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523</p> <p>หมายเหตุ:- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 654 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี เป็นกฎหมายที่ได้ใช้บังคับมานานแล้ว บัดนี้ภาวะการเงินของตลาดโลกและตลาดภายในประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาก หากยังคงจำกัดดอกเบี้ยไว้ในอัตราเดิมจะเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและทำให้ขาดความคล่องตัวในการที่ทางราชการจะใช้อัตราดอกเบี้ยเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ในทางนโยบายการเงินในอันที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจต่าง ๆ ของประเทศ สมควรมีกฎหมายให้อำนาจแก่ทางราชการกำหนดอัตราดอกเบี้ยให้สูงกว่าอัตราดังกล่าว เฉพาะในส่วนที่เป็นการให้กู้ยืมของสถาบันการเงินได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 97/ตอนที่ 3/ฉบับพิเศษ หน้า 1/ 10 มกราคม 2523]</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2524</p> <p>หมายเหตุ: เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. 2523 ให้อำนาจแก่ทางราชการกำหนดอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดจากผู้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละสิบห้าต่อปีได้ แต่มิได้ให้อำนาจทำนองเดียวกันที่จะกำหนดให้สถาบันการเงินที่จะคิดดอกเบี้ยแก่ผู้ให้กู้ยืมสูงกว่าร้อยละสิบห้าได้ด้วย ทำให้ขาดความคล่องตัวในการที่ทางราชการจะใช้อัตราดอกเบี้ยเป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ในทางนโยบายการเงินและอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้ให้กู้ยืมเงินแก่สถาบันการเงินสมควรปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวให้ทางราชการมีอำนาจกำหนดอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดให้แก่ผู้ให้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละสิบห้าต่อปีได้ด้วย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98/ตอนที่ 112/ฉบับพิเศษ หน้า 1/9 กรกฎาคม 2524]</p> <p>พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475</p> <p>“...เหตุผลที่จูงใจให้รัฐบาลออกกฎหมายฉบับนี้ คือหวังจะบำรุงการกู้ยืมให้เป็นไปในทางที่ควร การกู้ยืมนั้นโดยปกติผู้รู้ต้องการทุน เมื่อ ได้ทุน</p>

หลักกฎหมายทั่วไปใน คำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>แล้วไปประกอบกิจการอันใดอันหนึ่ง มีผลงอกงามขึ้น ก็แบ่งผลนั้นใช้เป็น ดอกเบี้ยบ้าง เหลือรวบรวมไว้เพื่อใช้ หนี้ทุนต่อไปดังนี้ฝ่ายเจ้าหนี้ก็ได้ ดอกเบี้ยเป็นค่าป่วยการ และมีโอกาส ที่จะได้รับใช้ทุนคืนในภายหลัง แต่ถ้า ดอกเบี้ยเรียกแรงเกินไปแล้ว ลูกหนี้ ได้ผลไม่พอที่จะใช้ดอกเบี้ยได้ ย่อม ต้องย่อยยับไปด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย ด้วย เหตุนี้ประเทศทั้งหลายและประเทศ ของเราเองจึงจึงกฎหมายมาแต่โบราณ กาลกำหนดอัตราดอกเบี้ยอย่างสูงไว้ กล่าวคือ ชั่งละ 1 บาทต่อเดือน (หรือ ร้อยละ 15 ต่อปี) อันที่จริงอัตรานี้ เป็นอัตราที่ค่อนข้างสูงอยู่แล้ว แต่แม้ กระนั้นยังปรากฏว่าทุกวันนี้มีการให้ กู้ยืมกันโดยอัตราสูงกว่านั้น และ เจ้าหนี้กับลูกหนี้ต่างร่วมใจร่วมมือกัน หลีกเลี่ยงกฎหมาย เพราะฝ่ายหนึ่ง ยอยากได้ อีกฝ่ายหนึ่งกลัวความจำเป็น บังคับ ในที่สุดก็ได้ผลอันไม่พึง ปรารถนาดังกล่าวแล้ว</p> <p>ก่อนที่จะร่างกฎหมายนี้ขึ้น รัฐบาล ได้คิดแล้วถึงอัตราดอกเบี้ยเห็นว่าเห็นว่าเป็นอัตราที่ค่อนข้างสูงอยู่แล้ว แต่ ข้างฝ่ายลูกหนี้ได้ทุนมาประกอบการ ด้วยตนเองได้โอกาสดำเนินอาชีพและมี โอกาสพอควรที่จะหากำไรมาใช้ ดอกเบี้ยเหลือบ้างก็รวบรวมไว้ใช้ทุน เพราะฉะนั้นถ้าทั้ง 2 ฝ่ายต่างคิดไป ในทางที่ควรของการค้า ก็ไม่มีทางจะ ได้รับความขัดข้องเพราะกฎหมาย ฉบับนี้ แต่ถ้าจะดำเนินความคิดไป</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>ในทางไม่ดูทางไกลแล้ว ก็อาจจะหาเรื่องบ่นได้ เพราะฉะนั้น เป็นการสมควรที่จะเพิ่มเติมบัญญัติกฎหมายขึ้นใหม่ ดังที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ (ประกาศ ณ วันที่ 26 ตุลาคม 2475 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 49 ตอนที่ 461)</p> <p>พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.2527</p> <p>หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกำหนดฉบับนี้คือ เนื่องจากขณะนี้ปรากฏว่า มีการกู้ยืมเงิน หรือ รับฝากเงินจากประชาชนทั่วไป โดยมีการจ่ายดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์อย่างอื่นตอบแทนให้สูงเกินกว่าประโยชน์ที่ผู้กู้ยืมเงินหรือผู้รับฝากเงินจะพึงหาได้จากประกอบธุรกิจตามปกติ โดยผู้กระทำได้ลวงประชาชนที่หวังจะได้ดอกเบี้ยในอัตราสูงให้นำเงินมาเก็บไว้กับตนด้วย การใช้วิธีการจ่ายดอกเบี้ยในอัตราสูงเป็นเครื่องล่อใจแล้วนำเงินที่ได้มาจากการกู้ยืมหรือรับฝากเงินรายอื่น ๆ มาจ่ายเป็นดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ให้แก่ผู้กู้ยืมเงินหรือผู้ฝากเงินรายก่อน ๆ ในลักษณะต่อเนื่องกัน ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการฉ้อโกงประชาชน เพราะเป็นที่แน่นอนอยู่แล้วว่า ในที่สุด จะต้องมีการมีประชาชนจำนวนมาก ไม่สามารถได้รับต้นเงินกลับคืนได้ และผู้กู้ยืมเงินหรือผู้รับฝากเงินกับผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกระทำการดังกล่าวจะได้รับ</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>ประโยชน์จากเงินที่ตนได้รับมา เพราะผู้ให้กู้ยืมเงินหรือผู้ฝากเงินไม่สามารถบังคับหรือติดตามให้มีการชำระหนี้ได้ อนึ่ง กิจการดังกล่าวนี้มีแนวโน้มจะขยายตัวแพร่หลายออกไปอย่างรวดเร็ว หากปล่อยให้มีการดำเนินการต่อไปย่อมจะก่อให้เกิดผลร้ายแก่ประชาชนทั่วไป และจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อเศรษฐกิจของประเทศ สมควรที่จะมีกฎหมายเพื่อปราบปรามการกระทำดังกล่าว กับสมควรวางมาตรการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนที่อาจได้รับความเสียหายจากการถูกหลอกลวง และโดยที่เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดนี้ [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 101/ตอนที่ 164/ฉบับพิเศษ หน้า 1/12 พุทธศักราช 2527]</p>
1) หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ [พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 /ตอนที่ 42/หน้า 1/8 เมษายน 2535]</p>	<p>พระราชบัญญัติการเล่นแชร์ พ.ศ. 2534</p> <p>หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากในปัจจุบันได้มีผู้ประกอบธุรกิจเป็นนายวงแชร์หรือจัดให้มีการเล่นแชร์กันอย่างกว้างขวาง การประกอบธุรกิจดังกล่าวนอกจากจะเป็นอันตรายต่อประชาชนแล้วยังกระทบต่อการระดมเงินออมของสถาบันการเงินที่ทางราชการสนับสนุนและรับผิดชอบ และส่งผล</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>กระทบไปถึงระบบเศรษฐกิจโดยส่วนรวมอีกด้วย นอกจากนี้ยังปรากฏว่าผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวหลายรายได้พยายามดำเนินการให้ใกล้เคียงกับการประกอบธุรกิจเงินทุนซึ่งมีกฎหมายควบคุมอยู่แล้ว ในการนี้สมควรห้ามประกอบธุรกิจประเภทนี้ ส่วนการเล่นแชร์ของประชาชนทั่วไปที่มีได้ดำเนินการเป็นธุรกิจนั้นยังให้กระทำต่อไปได้ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้</p> <p>[ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108/ตอนที่ 129/ฉบับ พิเศษ หน้า 1/24 กรกฎาคม 2534]</p>
<p>1) หลักผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor)</p> <p>2) หลักความเป็นธรรม</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 ในกรณีที่ทรัพย์สิ่งของนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติที่ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายโดยสัญญาที่ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ</p> <p>ความที่กล่าวมาในมาตรานี้ย่อมใช้ได้ ทั้งที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าความชำรุดบกพร่องมีอยู่</p> <p>มาตรา 473 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ขายย่อมไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ</p> <p>(1) ถ้าผู้ซื้อได้รู้อยู่แล้วแต่ในเวลาซื้อขายว่ามีความชำรุดบกพร่องหรือควรจะได้รู้เช่นนั้นหากได้ใช้ความระมัดระวังอันจะพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชน</p>	<p>พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522</p> <p>หมายเหตุ : “...ควรมีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเป็นการทั่วไป โดยกำหนดหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจการค้าและผู้ประกอบธุรกิจโฆษณาต่อผู้บริโภค เพื่อให้ความเป็นธรรมตามสมควรแก่ผู้บริโภค ตลอดจนจัดให้มีองค์กรของรัฐที่เหมาะสมเพื่อตรวจตราดูแล และประสานงานการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค...” [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96/ตอนที่ 72/ฉบับ พิเศษ หน้า 20/4 พฤษภาคม 2522]</p> <p>มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้ซื้อหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการ</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
	<p>(2) ถ้าความชำรุดบกพร่องนั้นเป็นอันเห็นประจักษ์แล้วในเวลาส่งมอบและผู้ซื้อรับเอาทรัพย์สินนั้นไว้โดยมิได้อิดเอื้อน</p> <p>(3) ถ้าทรัพย์สินนั้นได้ขายทอดตลาด”</p> <p>มาตรา 474 ในข้อรับผิดเพื่อชำรุดบกพร่องนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่เวลาที่ได้พบเห็นความชำรุดบกพร่อง</p> <p>มาตรา 475 หากว่ามีบุคคลผู้ใดมาก่อนการรบกวนขัดสิทธิของผู้ซื้อในอันจะครองทรัพย์สินโดยปกติสุข เพราะบุคคลผู้นั้นมีสิทธิเหนือทรัพย์สินที่ได้ซื้อขายกันนั้นอยู่ในเวลาซื้อขายก็ดี เพราะความผิดของผู้ขายก็ดี ท่านว่าผู้ขายจะต้องรับผิดในผลอันนั้น [พระราชกฤษฎีกาให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ที่ได้ตรวจชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 45/หน้า 1/1 มกราคม 2471]</p>	<p>ชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการและหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115/ตอนที่ 15 ก/หน้า 1/24 มีนาคม 2541]</p> <p>มาตรา 4 ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับความคุ้มครองดังต่อไปนี้</p> <p>(1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ</p> <p>(2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ</p> <p>(3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ</p> <p>(3 ทวิ) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115/ตอนที่ 15 ก/หน้า 1/24 มีนาคม 2541]</p> <p>(4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย</p> <p>ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายว่าด้วยการนั้นๆ หรือพระราชบัญญัตินี้บัญญัติไว้</p>
<p>1) หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda”</p> <p>2) หลักความศักดิ์ของการแสดงเจตนา</p> <p>3) หลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน</p>	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์</p> <p>มาตรา 11 ในกรณีที่มีข้อสงสัยให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลนั้น</p> <p>มาตรา 171 ในการตีความการแสดงเจตนาอันให้เพ่งเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร [พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวล</p>	<p>พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540</p> <p>หมายเหตุ : เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากหลักกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมหรือสัญญาที่ใช้บังคับอยู่มีพื้นฐานมาจากเสรีภาพของบุคคล ตาม<u>หลักของความศักดิ์สิทธิ</u>ของการแสดงเจตนา รัฐจะไม่เข้าแทรกแซงแม้ว่าสัญญา</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
	<p>กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 /ตอนที่ 42/หน้า 1/8 เมษายน 2535]</p> <p>มาตรา 368 สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย [พระราชกฤษฎีกาให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 42/หน้า 1/11 พฤศจิกายน 2468]</p>	<p>ฝ่ายหนึ่งได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่จะเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่ในปัจจุบัน สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้ซึ่งมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเหนือกว่าถือโอกาสอาศัยหลักดังกล่าวเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจด้อยกว่าอย่างมากซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สงบสุขในสังคม สมควรที่รัฐจะกำหนดกรอบของการใช้หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและเสรีภาพของบุคคล เพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมและความไม่สงบสุขในสังคมดังกล่าว โดยกำหนดแนวทางให้แก่ศาลเพื่อใช้ในการพิจารณาว่าข้อสัญญาหรือข้อตกลงใดที่ไม่เป็นธรรม และให้อำนาจแก่ศาลที่จะสั่งให้ข้อสัญญาหรือข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมนั้นมีผลใช้บังคับเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114/ตอนที่ 72 ก/หน้า 32/16 พฤศจิกายน 2540]</p>
1) หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 366 ข้อความใด ๆ แห่งสัญญาอันคู่สัญญาแม้เพียงฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อนั้น หากคู่สัญญายังไม่ตกลงกันได้หมดทุกข้ออยู่ตราบใด เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย</p>	<p>พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541</p> <p>หมายเหตุ : “...ตลอดจนเพิ่มบทบัญญัติกำหนดสิทธิและการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญาไว้โดยเฉพาะและทั้งเป็นการสมควร</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
	<p>ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกัน การที่ได้ทำความเข้าใจกันไว้เฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ถึงแม้ว่าจะได้ตกลงไว้ก็หาเป็นการผูกพันไม่</p> <p>ถ้าได้ตกลงกันว่าสัญญาอันมุ่งจะทำนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือไซ้ร้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านนับว่ายังมีได้มีสัญญาต่อกันจนกว่าจะได้ทำขึ้นเป็นหนังสือ [พระราชกฤษฎีกาให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวจชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 42/หน้า 1/11 พฤศจิกายน 2468]</p>	<p>ปรับปรุงอัตราโทษเกี่ยวกับการกระทำผิดในซึ่งการโฆษณาและฉลากให้เหมาะสมยิ่งขึ้นจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115/ตอนที่ 15 ก/หน้า 1/24 มีนาคม 2541]</p> <p>มาตรา 35 ทวิ ในการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้</p> <p>ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับ ผู้บริโ ก ค จะ ต้อง มี ลักษณะ ดังต่อไปนี้</p> <p>(1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโ ก ค เสียเปรียบผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควร</p> <p>(2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโ ก ค</p> <p>ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไขและรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด และเพื่อประโยชน์ของ ผู้ บริ โ ก ค เป็น ส่วน รว ม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา</p>

หลักกฎหมายทั่วไปใน คำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>กำหนดก็ได้</p> <p>การกำหนดตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา</p> <p>ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการขายรถยนต์ที่มีการจองเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2551</p> <p>ข้อ 4 ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้</p> <p>(1) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบที่เกิดจากการผิดสัญญาของผู้ประกอบการธุรกิจ</p> <p>(2) ข้อสัญญาที่เหลสิทธิผู้ประกอบการธุรกิจเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาการส่งมอบรถยนต์ หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กำหนดในสัญญาจองรถยนต์ ทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่า ภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญา</p> <p>(3) ข้อสัญญาที่เหลสิทธิผู้ประกอบการธุรกิจบอกเลิกสัญญากับผู้ บริโภค โดยผู้บริโภคมิได้ผิดสัญญา หรือผิดเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญข้อใดข้อหนึ่งในสัญญา [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125/ตอนที่ 127 ง/หน้า 17/20 ตุลาคม 2551]</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภคของสถาบันการการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุม พ.ศ.2544</p> <p>ข้อ 5 ข้อสัญญาที่ผู้ให้กู้ทำกับผู้กู้ต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือความหมายในลักษณะ ทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้</p> <p>(1) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบจากการผิดสัญญาของผู้ให้กู้</p> <p>(2) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้กู้บอกเลิกสัญญากับผู้กู้หรือเรียกร้องให้ผู้กู้ชำระหนี้ทั้งหมดหรือบางส่วนก่อนกำหนดเวลาในสัญญา โดยผู้กู้มิได้ผิดนัดชำระหนี้ หรือผิดสัญญา หรือผิดเงื่อนไข อันเป็นสาระสำคัญข้อใดข้อหนึ่งในสัญญา</p> <p>(3) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้กู้เลิกสัญญากับผู้กู้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังผู้กู้</p> <p>(4) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ให้กู้เปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย อัตราค่าบริการต่างๆ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เกี่ยวกับสัญญากู้ยืมเงิน เว้นแต่ที่กำหนดไว้ในข้อ 4.2 (3)</p> <p>(5) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้กู้ต้องทำกรรมธรรม์ ประกันภัย หรือกรรมธรรม์ประกันชีวิต เว้นแต่ การกู้ยืมเงินเพื่อที่อยู่อาศัยและการกู้ยืมที่มีทรัพย์สินเป็นหลักประกัน ให้ทำกรรมธรรม์ประกันภัยก็ได้ แต่ผู้ให้กู้ต้องทำกรรมธรรม์ประกันภัยโดยระบุ</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		<p>จำนวนเบี้ยประกันภัยแยกไว้ให้ชัดเจน และส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้กู้ หากการชำระเบี้ยประกันภัยมีลักษณะการชำระเป็นงวด ๆ พร้อมกับการชำระหนี้ ให้ระบุจำนวนเงินที่ต้องชำระเบี้ยประกันภัยไว้ในตารางการชำระหนี้แนบท้ายสัญญาด้วย</p> <p>(6) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้กู้มีสิทธิคิดค่าเบี้ยปรับหรือค่าธรรมเนียมจากผู้กู้เพื่อการชำระหนี้ ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก่อนกำหนดเวลาในสัญญา เว้นแต่การกู้ยืมเงินเพื่อที่อยู่อาศัยที่ผู้กู้ได้รับ อัตราดอกเบี้ยต่ำกว่าปกติและผู้กู้ประสงค์จะชำระทั้งหมดเพื่อเปลี่ยนผู้ให้กู้ภายในเวลา 3 ปีนับแต่วันที่ทำสัญญา [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118/ตอนที่ 22 ง/หน้า 16/6 มีนาคม 2544]</p>
1) หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด	<p>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพนันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ [พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 /ตอนที่ 42/หน้า 1/8 เมษายน 2535]</p> <p>มาตรา 420 ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี</p>	<p>พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 [ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114/ตอนที่ 72 ก/หน้า 32/16 พฤศจิกายน 2540]</p> <p>มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ “ข้อสัญญา” หมายความว่า ข้อตกลง ความตกลง และความยินยอมรวมทั้งประกาศ และคำแจ้งความเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบ</p> <p>มาตรา 8 ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบ ละเมิด หรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัย</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
	<p>แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น [พระราชกฤษฎีกาให้ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และ 2 ที่ได้ตรวชำระใหม่, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 42/หน้า 1/11 พฤศจิกายน 2468]</p>	<p>ของผู้อื่น อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ตกลง ผู้ประกาศ ผู้แจ้งความ หรือของบุคคลอื่นซึ่งผู้ตกลง ผู้ประกาศ หรือผู้แจ้งความต้องรับผิดชอบ จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบไม่ได้</p> <p>ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบในกรณีอื่นนอกจากที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ซึ่งไม่เป็นโมฆะ ให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น</p> <p>มาตรา 9 ความตกลงหรือความยินยอมของผู้เสียหายสำหรับการกระทำที่ต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จะนำมาอ้างเป็นเหตุยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบเพื่อละเมิดมิได้</p> <p>มาตรา 10 ในการวินิจฉัยว่าข้อสัญญาจะมีผลบังคับเพียงใดจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ทั้งปวงรวมทั้ง</p> <p>(1) ความสุจริต อำนาจต่อรองฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ ความสันทัดัดชัดเจน ความคาดหมาย แนวทางที่เคยปฏิบัติทางเลือกอย่างอื่น และทางได้เสียทุกอย่างของคู่สัญญาตามสภาพที่เป็น</p>

หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกา	กฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	กฎหมายใหม่หรือกฎหมายพิเศษ
		จริง (2) ปกติประเพณีของสัญญาชนิดนั้น (3) เวลาและสถานที่ในการทำสัญญาหรือในการปฏิบัติตามสัญญา (4) การรับภาระที่หนักกว่ามากของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

จากตารางที่ 4.9 แสดงการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป พบว่า มีหลักกฎหมายทั่วไปที่ส่งผลกระทบต่อการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมหรือกฎหมายเฉพาะที่อาศัยเหตุผลตามหลักกฎหมายทั่วไป จำนวน 9 หลักกฎหมายทั่วไป คือ 1. หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ 2. หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน 3. หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา 4. หลักผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor) 5. หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” 6. หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม 7. หลักความศักดิ์ของการแสดงเจตนา 8. หลักความเป็นธรรม และ 9. หลักยินยอมไม่เป็นลະเมิต ทั้งนี้ส่งผลทำให้มีการตราพระราชบัญญัติและพระราชกำหนดขึ้นมาใหม่ ดังนี้

- 1) พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน
- 2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ในปี พ.ศ.2522 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor) และหลักความเป็นธรรม
- 3) พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเงินของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523 ในปี พ.ศ.2523 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- 4) พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2524 มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในปี พ.ศ.2524 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- 5) พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.2527 ในปี พ.ศ.2527 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- 6) พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 ในปี พ.ศ.2540 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และหลักยินยอมไม่เป็นลະเมิต หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” หลักความศักดิ์ของการแสดงเจตนา และหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

7) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งอ้างเหตุผลตามซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

8) พระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 ในปี พ.ศ.2534 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ

9) พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ในปี พ.ศ.2535 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป และศึกษาหลักกฎหมายที่มีการปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา รวมทั้งเสนอแนะแนวทางข้อสังเกตจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไปมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย สามารถสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะได้ดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารจากเอกสารวิชาการ กฎหมาย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้ผลของการศึกษาดังนี้

1. คำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป

จากผลการวิจัยเอกสารจากคำพิพากษาศาลฎีกา สามารถสรุปผลเป็นช่วงระยะเวลาของคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

1.1 คำพิพากษาศาลฎีกาช่วงก่อนปี พ.ศ.2500

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักกฎหมายทั่วไป ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2500 จำนวน 23 ฎีกา พบว่า คำพิพากษาที่เก่าแก่ที่สุดคือ ฎีกาที่ 649/ร.ศ.120 ทำให้ค้นพบหลักกฎหมายทั่วไปในช่วงระยะเวลานี้ จำนวนหลักกฎหมายทั่วไปที่ค้นพบมี 9 หลัก ดังนี้ หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 17.39 (ฎีกาที่ 649/ร.ศ.120, ฎีกาที่ 307/2445 (ร.ศ.121), ฎีกาที่ 1486/2462) หลักสุจริต จำนวน 5 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 21.73 (ฎีกาที่ 801/2471, ฎีกาที่ 814/2487, ฎีกาที่ 521/2489, ฎีกาที่ 910/2490, ฎีกาที่ 1198/2492) หลักเหตุสุดวิสัย จำนวน 3 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 13.04 (ฎีกาที่ 170/2473, ฎีกาที่ 686/2474, ฎีกาที่ 469/2488) หลักพันวิสัย จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 8.69 (ฎีกาที่ 462/2478, ฎีกาที่ 815/2486) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 4.34 (ฎีกาที่ 1313/2480) หลักกฎหมายทั่วไป จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 8.69 (ฎีกาที่ 863/2481, ฎีกาที่ 226/2491) หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 4.34 (ฎีกาที่ 999/2496) หลักญาติสนิทตติญาติห่าง จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 4.34 (ฎีกาที่ 551/2497) หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 17.39 (ฎีกาที่ 1385/2479, ฎีกาที่ 1303/2482, ฎีกาที่ 66/2491, ฎีกาที่ 608/2491)

โดยมีหลักกฎหมายทั่วไปจำนวนมากที่สุดคือ หลักสุจริต จำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21.73 รองลงมาคือ หลักความยินยอมไม่เป็นละเมิดและหลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลังเท่ากัน จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 17.39 ตามด้วยหลักเหตุสุดวิสัย จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 13.04 ตามลำดับ

1.2 คำพิพากษาศาลฎีกาช่วงระหว่างปี พ.ศ.2500-2537

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2500-2537 จำนวน 26 ฎีกา พบว่า ทำให้ค้นพบหลักกฎหมายทั่วไปในช่วงระยะเวลานี้ จำนวนหลักกฎหมายทั่วไปที่ค้นพบมี 10 หลัก ดังนี้ หลักกฎหมายทั่วไป จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 7.69 (ฎีกาที่ 336/2502, ฎีกาที่ 2264/2521) หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 15.38 (ฎีกาที่ 1346/2506, ฎีกาที่ 844/2511, ฎีกาที่ 472/2513, ฎีกาที่ 3975/2533) หลักสุจริต จำนวน 6 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 23.07 (ฎีกาที่ 1283/2508, ฎีกาที่ 566/2524, ฎีกาที่ 938/2525, ฎีกาที่ 4016-4020/2526, ฎีกาที่ 786/2533, ฎีกาที่ 3343/2537) หลักพันวิสัย จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 15.38 (ฎีกาที่ 960/2509, ฎีกาที่ 2934/2522, ฎีกาที่ 3061/2522, ฎีกาที่ 282/2525) หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 7.69 (ฎีกาที่ 666-667/2509, ฎีกาที่ 208/2512) หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 7.69 (ฎีกาที่ 1825/2522, ฎีกาที่ 1418/2529) หลักเหตุสุดวิสัย จำนวน 3 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 11.53 (ฎีกาที่ 118/2525, ฎีกาที่ 2653/2526, ฎีกาที่ 3327/2530) หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.84 (ฎีกาที่ 694/2530) หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.84 (ฎีกาที่ 7350/2537) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.84 (ฎีกาที่ 4854/2537)

โดยมีหลักกฎหมายทั่วไปจำนวนมากที่สุดคือ หลักสุจริต จำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 23.07 รองลงมาคือ หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนและหลักพันวิสัย เท่ากัน จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.38 ตามด้วยหลักเหตุสุดวิสัย เท่ากัน จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 11.53 ตามลำดับ

1.3 คำพิพากษาศาลฎีกาช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538-2568

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายทั่วไป ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2538-2560 จำนวน 60 ฎีกา พบว่า ทำให้ค้นพบหลักกฎหมายทั่วไปในช่วงระยะเวลานี้ จำนวนหลักกฎหมายทั่วไปที่ค้นพบมี 15 หลัก ดังนี้ หลักกฎหมายทั่วไป จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 6.66 (ฎีกาที่ 2040/2539, ฎีกาที่ 5844/2545, ฎีกาที่ 1521/2546, ฎีกาที่ 5039/2546) หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน จำนวน 9 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 15.00 (ฎีกาที่ 6657/2539, ฎีกาที่ 7007/2540, ฎีกาที่ 5640/2541, ฎีกาที่ 6436/2550, ฎีกาที่ 814/2554, ฎีกาที่ 8865/2558, ฎีกาที่ 9584/2559, ฎีกาที่ 3026/2563, ฎีกาที่ 2911/2566) หลักสุจริต จำนวน 17 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 28.33 (ฎีกาที่ 1596/2542, ฎีกาที่ 1933/2545, ฎีกาที่ 6851/2548, ฎีกาที่ 4091/2549, ฎีกาที่ 4819/2549, ฎีกาที่ 310/2550, ฎีกาที่ 1687/2551, ฎีกาที่ 10499/2555, ฎีกาที่ 21908/2555, ฎีกาที่ 2845/2556, ฎีกาที่ 2279/2557, ฎีกาที่ 8941/2557, ฎีกาที่ 6454/2558, ฎีกาที่ 6799/2558, ฎีกาที่ 8259/2559, ฎีกาที่ 1814/2560, ฎีกาที่ 1534/2565) หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง จำนวน 4 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 6.66 (ฎีกาที่ 1196/2538, ฎีกาที่ 4814/2541, ฎีกาที่ 2742/2545, ฎีกาที่ 1400/2557) หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 8898/2544) หลักเหตุสุดวิสัย จำนวน 2 ฎีกา

คิดเป็นร้อยละ 3.33 (ฎีกาที่ 9047/2544, ฎีกาที่ 983/2546) หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 931/2548) หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.33 (ฎีกาที่ 3537/2546, ฎีกาที่ 3281/2562) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 3025/2541) หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา จำนวน 5 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 8.33 (ฎีกาที่ 1496/2548, ฎีกาที่ 4205/2548, ฎีกาที่ 566/2556, ฎีกาที่ 7333/2558, ฎีกาที่ 3698/2561) หลักความเป็นธรรม จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 1509/2552) หลักผู้ซื้อต้องระวัง จำนวน 7 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 11.66 (ฎีกาที่ 4467/2553, ฎีกาที่ 1593/2554, ฎีกาที่ 13923/2555, ฎีกาที่ 17002/2555, ฎีกาที่ 9345/2557, ฎีกาที่ 12696/2558, ฎีกาที่ 3235-3236/2565) หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา จำนวน 3 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 5.00 (ฎีกาที่ 11058/2559, ฎีกาที่ 7118/2561, ฎีกาที่ 4183/2565) หลักการใช้สิทธิเกินส่วน จำนวน 1 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 1.66 (ฎีกาที่ 4776/2564) และหลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม จำนวน 2 ฎีกา คิดเป็นร้อยละ 3.33 (ฎีกาที่ 14578/2557, ฎีกาที่ 8424/2563)

โดยมีหลักกฎหมายทั่วไปจำนวนมากที่สุดคือ หลักสุจริต จำนวน 17 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 28.33 รองลงมาคือ หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน จำนวน 9 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.00 ตามด้วยหลักผู้ซื้อต้องระวัง จำนวน 7 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 11.66 ตามลำดับ

2. หลักกฎหมายทั่วไปในคำพิพากษาศาลฎีกาตามหลักแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวน 109 ฎีกา ทำให้ทราบถึงที่มาของหลักกฎหมายทั่วไปตามแนวคิดและทฤษฎีทางกฎหมาย พบว่า หลักกฎหมายทั่วไปตามคำพิพากษานั้นมีที่มาจากหลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ สุภาชิตกฎหมาย หลักกฎหมายต่างประเทศ หลักแห่งความยุติธรรม หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล คำสอนหรือตำรากฎหมาย หรือหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ ดังนี้

1) หลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ มี 2 หลัก คือ หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด (และหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน)

2) สุภาชิตกฎหมาย มี 2 หลัก คือ หลักผู้ซื้อต้องระวัง และหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda”

3) หลักกฎหมายต่างประเทศ มี 1 หลัก คือ หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ เช่น กฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อเทียบเคียงวินิจฉัย คำว่า “อันตรายทางทะเล” หรือ “ภัยอันตรายแห่งทะเล”

4) หลักแห่งความยุติธรรม มี 4 หลัก คือ หลักสุจริต หลักการใช้สิทธิเกินส่วน หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

5) หลักสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล มี 5 หลัก คือ หลักกฎหมายทั่วไป หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หลักเหตุสุดวิสัย หลักพันวิสัย

6) คำสอนหรือตำรากฎหมาย มี 1 หลัก คือ หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา

7) หลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ มี 2 หลัก คือ หลักความเป็นธรรม และหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง

โดยที่มาของหลักกฎหมายทั่วไปตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่นำมาพิจารณาพิพากษาคดีมากที่สุด คือ หลักที่มาจากสามัญสำนึกหรือการใช้ดุลพินิจของศาล มีจำนวน 5 หลัก รองลงมาคือหลักแห่งความยุติธรรม มีจำนวน 4 หลัก ตามด้วย หลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ สุภาษิตกฎหมาย และหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ เท่ากัน มีจำนวน 2 หลัก

3. หลักกฎหมายทั่วไปที่ส่งผลกระทบต่อกรปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา

จากการศึกษาคำพิพากษา จำนวน 109 ฎีกาที่เกี่ยวข้องหลักกฎหมายทั่วไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พบว่า หลักกฎหมายทั่วไปที่ส่งผลกระทบต่อกรปรับปรุงแก้ไขที่มีอิทธิพลมาจากคำพิพากษาศาลฎีกา จำนวน 17 หลัก ดังนี้ หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน หลักผู้ซื้อต้องระวัง หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” หลักกฎหมายของต่างประเทศ หลักสุจริต หลักการใช้สิทธิเกินส่วน หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม หลักกฎหมายทั่วไป หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หลักเหตุสุดวิสัย หลักพันวิสัย หลักความรับผิดชอบล่วงหน้า หลักความเป็นธรรม และหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง และพบว่ามีการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมทั้งส่งผลกระทบต่อกรตราพระราชบัญญัติ พระราชกำหนดและกฎหมายลำดับรองเพื่อรองรับหลักกฎหมายทั่วไป นอกจากนี้หลักกฎหมายทั่วไปบางหลักกฎหมายมีการตราไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายหรือบัญญัติให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้ ดังนี้

1) หลักกฎหมายทั่วไป มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคสอง

2) หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1336 มาตรา 458 เป็นบทบัญญัติคุ้มครองอำยวนกรรมสิทธิ์และการโอนกรรมสิทธิ์ตามสัญญาซื้อขาย ส่วนมาตรา 1299 วรรคสอง มาตรา 1329 มาตรา 1330 และมาตรา 1331 ซึ่งเป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอกเป็นบทบัญญัติยกเว้นหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

3) หลักสุจริต มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แบ่งเป็น 2 กรณีคือ หลักสุจริตทั่วไป ได้แก่ มาตรา 5 มาตรา 6 และมาตรา 368 และหลักสุจริตเฉพาะเรื่อง ได้แก่ มาตรา 63 วรรคหนึ่ง มาตรา 72 มาตรา 155 มาตรา 160 มาตรา 186 มาตรา 238 มาตรา 312 มาตรา 412 มาตรา 413 มาตรา 415 มาตรา 831 มาตรา 910 มาตรา 1299 มาตรา 1300 มาตรา 1303 วรรคหนึ่ง มาตรา 1310 วรรคหนึ่ง มาตรา 1312 วรรคหนึ่ง มาตรา 1329 มาตรา 1330 มาตรา 1331 มาตรา 1332

4) หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 มาตรา 1630 และมาตรา 1631

5) หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา *Culpa in Contrahendo* มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 การใช้สิทธิในการทำสัญญาโดยสุจริต ส่วนมาตรา มาตรา 420 มาตรา 421 มาตรา 355 มาตรา 215 มาตรา 218 มาตรา 366 มาตรา 367 มาตรา 576

6) หลักเหตุสุดวิสัย มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ มาตรา 8 และมาตรา 219 วรรคหนึ่ง

7) หลักพันวิสัย มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ มาตรา 150 ส่วนมาตรา 219 มาตรา 372

8) หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักกฎหมายนี้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ส่วนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ใช้หลักการตีความที่ว่าพระราชบัญญัติที่จะออกใหม่ไม่มีผลย้อนหลังกระทบกระเทือนถึงการกระทำที่เป็นมาแล้ว ก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินั้น

9) หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ ไม่มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าให้นำกฎหมายต่างประเทศมาใช้ แต่ในมาตรา 4 ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป” เช่น ฎีกาที่ 999/2496 ถือว่ากฎหมายว่าด้วยการประกันภัยทางทะเลของประเทศอังกฤษเป็นกฎหมายทั่วไป

10) หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ มาตรา 150 และมาตรา 151 มาตรา 411 มาตรา 654 รวมทั้งมีการตราพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 และพระราชกำหนดการกักเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.2527

11) หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151

12) หลักความเป็นธรรม ไม่มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่มีบัญญัติในมาตรา 4 ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป และในมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511

13) หลักผู้ซื้อต้องระวัง (*caveat emptor*) มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 472 มาตรา 473 มาตรา 474 มาตรา 475

14) หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “*Pacta sunt servanda*” มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 11 มาตรา 150 มาตรา 171 มาตรา 368 มาตรา 356 มาตรา 361 มาตรา 366 และมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540

15) หลักการใช้สิทธิเกินส่วน (*abuse of rights*) มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 421 และมาตรา 1337

16) หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 366 และมีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาอันไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการค้าขายรถยนต์ที่มีการจองเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ.2551 และประกาศคณะกรรมการว่าด้วย

สัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้กู้ยืมเงินเพื่อผู้บริโภครของสถาบันการเงินเป็นธุรกิจที่ควบคุม พ.ศ. 2544

17) หลักยินยอมไม่เป็นละเมิด มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 และมาตรา 420 และมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

ดังนั้น หลักกฎหมายทั่วไปส่งผลกระทบต่อการบัญญัติมาตราของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีการตรวจไว้ในเนื้อหาของตัวบท เช่น คำว่า “โดยสุจริต” คำว่า “ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน” คำว่า “พันธวิสัย” คำว่า “เหตุสุดวิสัย” และมีการนำหลักกฎหมายทั่วไปดังกล่าวไปตราเป็นพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนด ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน 2) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 ในปี พ.ศ.2522 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor) และหลักความเป็นธรรม 3) พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมเงินของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523 ในปี พ.ศ.2523 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน 4) พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2524 มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในปี พ.ศ.2524 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน 5) พระราชกำหนดการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน พ.ศ.2527 ในปี พ.ศ.2527 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน 6) พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ในปี พ.ศ.2540 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และหลักยินยอมไม่เป็นละเมิด หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” หลักความศักดิ์ของการแสดงเจตนา และหลักความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน 7) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งอ้างเหตุผลตามซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม 8) พระราชบัญญัติการรับขนของทางทะเล พ.ศ. 2534 ในปี พ.ศ. 2534 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ และ 9) พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ในปี พ.ศ.2535 ซึ่งอ้างเหตุผลตามหลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ดังนี้

1. หลักกฎหมายทั่วไปในการนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกากล่าวคือ เมื่อมีการใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงหรือการวินิจฉัยปรับกฎหมายกฎหมาย โดยการนำบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้น โดยในการใช้กฎหมาย การตีความและการอุดช่องว่างของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ที่บัญญัติไว้ว่า

“กฎหมายนั้นต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใดๆแห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมาย เช่นนั้นก็ไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

ซึ่งหลักกฎหมายทั่วไปเป็นกลไกทางด้านนิติศาสตร์ที่ใช้ในการอุดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร ในกรณีที่ไม่สามารถหากฎหมายลายลักษณ์อักษรมาบังคับใช้แก่คดีได้ และจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นก็ไม่มี กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งก็ไม่สามารถนำมาปรับใช้กับคดีได้ ก็จำเป็นต้องวินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป ตามมาตรา 4 วรรคสองตอนท้ายกำหนดไว้ และสอดคล้องกับมาตรา 134 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่บัญญัติว่า “ไม่ว่ากรณีใดๆ ห้ามมิให้ศาลที่รับฟ้องคดีไว้ปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดี โดยอ้างว่าไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดีหรือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับนั้นเคลือบคลุมหรือไม่บริบูรณ์” โดยหลักกฎหมายที่ค้นพบในคำพิพากษาศาลฎีกาทั้ง 109 ฎีกานั้น พบว่า หลักสุจริต เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่ศาลนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาพิพากษาคดีมากที่สุดและมีการบัญญัติคำว่า “สุจริต” หรือ “โดยสุจริต” ไว้ในบทบัญญัติต่างๆ หลักสุจริตโดยทั่วไป เช่น มาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 368 และหลักสุจริตเฉพาะเรื่อง เช่น มาตรา 63 วรรคหนึ่ง มาตรา 72 มาตรา 155 มาตรา 160 มาตรา 186 มาตรา 238 มาตรา 312 มาตรา 412 มาตรา 413 มาตรา 415 มาตรา 831 มาตรา 910 มาตรา 1299 มาตรา 1300 มาตรา 1303 วรรคหนึ่ง มาตรา 1310 วรรคหนึ่ง มาตรา 1312 วรรคหนึ่ง มาตรา 1329 มาตรา 1330 มาตรา 1331 มาตรา 1332 ผลการศึกษาวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของนิรัชรา พงศ์อาจารย์ (2563) ที่กล่าวว่า หลักสุจริต เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่มีความสำคัญต่อกฎหมายแพ่งทั้งระบบ โดยเฉพาะในเรื่อง ของการทำสัญญา ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พบว่ามีการบัญญัติถึง “หลักสุจริต” จำนวนหลายมาตรา เพื่อควบคุมการกระทำและการปฏิบัติตามสัญญาของคู่สัญญาอันสำคัญที่อาจส่งผลให้การกระทำนั้นชอบหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ และจากศึกษาดังกล่าวยังพบว่า ตุลาการศาลปกครองได้นำหลักสุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้ในคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองหลายคดี มีทั้งกล่าวอ้าง หลักสุจริตทั่วไปตามมาตรา 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และที่ไม่ได้กล่าวอ้าง อันอาจเนื่องมาจากการขาดบทบัญญัติถึงหลักสุจริต ซึ่งคดีพิพาทที่เข้าสู่การ พิจารณาของศาลปกครองนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้เอกสิทธิ์ของคู่สัญญาฝ่ายรัฐในการบอกเลิก แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงสัญญาฝ่ายเดียว จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการบัญญัติ “หลักสุจริต” อันเป็นหลักจริยธรรมสากลที่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการทั้งหมดของการทำสัญญามากำหนดบังคับใช้แก่คู่สัญญาทางปกครอง

2. หลักกฎหมายทั่วไปมีการนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ กล่าวคือ จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาพบว่า มีหลักกฎหมายทั่วไปจำนวน 17 หลัก ดังนี้ หลักกฎหมายทั่วไป หลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน หลักสุจริต หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง หลักความรับผิดชอบ

ก่อนสัญญา หลักเหตุสุดวิสัย หลักพันวิสัย หลักกฎหมายไม่มีผลย้อนหลัง หลักกฎหมายทั่วไปของต่างประเทศ หลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน หลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา หลักความเป็นธรรม หลักผู้ซื้อต้องระวัง (caveat emptor) หลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” หลักการใช้สิทธิเกินส่วน (abuse of rights) หลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และหลักยินยอมไม่เป็นละเมิด ซึ่งหลักกฎหมายทั่วไปสามารถนำไปบัญญัติลายลักอักษร เช่น หลักเหตุสุดวิสัย มีบัญญัติในมาตรา 8 บัญญัติว่า “คำว่า “เหตุสุดวิสัย” หมายความว่า เหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี เป็นเหตุที่ไม่อาจป้องกันได้แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสบหรือใกล้จะต้องประสบเหตุนั้นจะได้จัดการระมัดระวังตามสมควรอันพึงคาดหมายได้จากบุคคลในฐานะและภาวะเช่นนั้น” หรือหลักกฎหมายที่แฝงอยู่ในบทกฎหมายต่างๆ เช่น หลักยินยอมไม่เป็นละเมิดนั้น จะปรากฏในกฎหมายแพ่งว่าด้วยละเมิดที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่อยู่เบื้องหลังหลักกฎหมายละเมิด (ฎีกาที่ 673/2510) และหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน จะปรากฏในกฎหมายแพ่งว่าด้วยทรัพย์สินและสัญญาที่มีการโอนกรรมสิทธิ์ เป็นต้น ทั้งนี้หลักกฎหมายทั่วไปทำให้เกิดหลักกฎหมายทั่วไปเพิ่มขึ้นได้ เช่น หลักสุจริตและหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา “Pacta sunt servanda” ได้ก่อให้เกิดหลักความรับผิดก่อนสัญญาที่เป็นหลักที่มีที่มาจากคำสอนหรือตำรากฎหมาย ตามที่ไพจิตร บุญญพันธุ์ (2543 : 14) กล่าวว่า “หลักความรับผิดก่อนสัญญานั้น ไม่ปรากฏในที่ใดว่าได้ให้หลักหรือวางกฎเกณฑ์ไว้ว่าต้องพิจารณาหรือควรถือปฏิบัติอย่างไร เพียงแต่กล่าวอ้างหรือรวบรวมกฎหมายต่างประเทศหรือความคิดเห็นของนักกฎหมายไทยและต่างประเทศไว้ในข้อเขียนจำนวนมาก...การใช้กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ตามบทบัญญัติของกฎหมาย เราอาจให้กฎเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติในการพิจารณาเรื่องความรับผิดก่อนสัญญามาปรับแก้กรณีหรือคดีที่เกิดขึ้นได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 วรรคแรก” ดังนั้น หลักความรับผิดก่อนสัญญาเมื่อมีการใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงเกิดขึ้นก็ต้องใช้บทบัญญัติใดๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ เช่น มาตรา 5 มาตรา 420 มาตรา 421 มาตรา 355 มาตรา 215 มาตรา 218 มาตรา 366 มาตรา 367 แต่อย่างไรก็ตามพบว่ามีการศึกษาวิจัยว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อรับรองหลักความรับผิดก่อนสัญญา สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของนัฐติยา ตันตระกูลวานิชย์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายเรื่องหนี้ก่อนสัญญา ได้เสนอบทบัญญัติที่ควรแก้ไขเพิ่มเติมไว้ดังนี้

มาตรา 354 “คู่กรณีมีหน้าที่ในการปฏิบัติตนด้วยความสุจริตในระหว่างการเจรจาหรือในการก่อให้เกิดสัญญา

คู่กรณีฝ่ายที่ฝ่าฝืนหน้าที่ในการปฏิบัติตนด้วยความสุจริตตามวรรคหนึ่ง ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดขึ้นในระหว่างการเจรจา หรือในการก่อให้เกิดสัญญา แต่การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายในประโยชน์ที่คาดหวังจากผลแห่งการเกิดสัญญาจะไม่ถูกนำมารวมคำนวณไว้”

มาตรา 354/1 “ในระหว่างการเจรจา หรือในระหว่างช่วงก่อให้เกิดสัญญา หากมีพฤติการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ เป็นพฤติการณ์ที่อาจถือได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตก่อนสัญญา เช่น

(1) กระทำการหลอกลวงหรือเข้าสู่การเจรจาโดยไม่มีเจตนาที่จะทำสัญญาตั้งแต่นั้น

(2) ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งทราบข้อมูลสำคัญอันมีผลต่อการตัดสินใจที่จะแสดงเจตนาของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง แต่คู่กรณีดังกล่าวไม่แจ้งข้อมูลให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งทราบ

(3) นำข้อมูลอันเป็นความลับที่ได้มาในระหว่างการเจรจาจากคู่กรณีไปเปิดเผยโดยไม่ได้รับความยินยอม หรือนำไปแสวงหาประโยชน์ในทางที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญา

(4) การเจรจาเคียงคู่โดยปราศจากความยินยอมจากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

(5) การยุติการเจรจาโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรโดยทันทีในระหว่างการเจรจาเมื่อการเจรจาได้ดำเนินมาถึงขั้นที่อีกฝ่ายเชื่อแน่ว่าสัญญาจะต้องเกิดขึ้น

(6) ไม่ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งตามสมควรในระหว่างการเจรจา

ทั้งนี้ ให้หมายรวมถึงการกระทำ หรือมีส่วนร่วมในการกระทำอันใดอันแสดงได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตในระหว่างการเจรจา”

นอกจากนี้ หลักกฎหมายทั่วไปนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่มีศักดิ์ของกฎหมายเท่ากับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สอดคล้องกับหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัตินั้นๆ อ้างถึงหลักกฎหมายทั่วไปเอาไว้ในท้ายพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม 2540

“เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่องจากหลักกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมหรือสัญญาที่ใช้บังคับอยู่มีพื้นฐานมาจากเสรีภาพของบุคคล ตามหลักของความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา รัฐจะไม่เข้าแทรกแซงแม้ว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหนึ่งวันแต่จะเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้ซึ่งมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเหนือกว่าถือโอกาสอาศัยหลักดังกล่าวเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจต่อยกกว่าอย่างมากซึ่งทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สงบสุขในสังคม สมควรที่รัฐจะกำหนดกรอบของการใช้หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและเสรีภาพของบุคคล เพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมและความไม่สงบสุขในสังคมดังกล่าว โดยกำหนดแนวทางให้แก่ศาลเพื่อใช้ในการพิจารณาว่าข้อสัญญาหรือข้อตกลงใดที่ไม่เป็นธรรม และให้อำนาจแก่ศาลที่จะสั่งให้ข้อสัญญาหรือข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมนั้นมีผลใช้บังคับเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

ซึ่งเหตุผลในการตราพระราชบัญญัตินั้นอ้างหลักกฎหมายทั่วไป คือ หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนาและเสรีภาพของบุคคล และความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 จึงเป็นบทกฎหมายเฉพาะที่ตราขึ้นโดยอาศัยเหตุผลตามหลักกฎหมายทั่วไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้เป็นบทกฎหมายที่เฉพาะลายลักษณ์อักษรเพื่อให้สะดวกในการใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงตามมาตรา 4 วรรคแรกนั่นเอง แต่ถือว่าพระราชบัญญัติเป็นกฎหมายเฉพาะที่ต้องตีความแคบกว่าหลักกฎหมายทั่วไป

3. คำพิพากษาของศาลฎีกาในระบบกฎหมาย Civil Law แม้จะไม่ใช่บ่อเกิดของกฎหมาย แต่คำพิพากษาของศาลถือว่าเป็นตัวอย่างของการปรับใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงและคำพิพากษา

ของศาลฎีกาอาจทำให้เป็นที่มาของการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลายลักษณ์อักษรด้วย ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐาน เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1601/2492 เรื่องการรับรองบุตรตามมาตรา 1627 ที่บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” และในกฎหมายเฉพาะ เช่น ได้มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2560 มีการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกษียณอายุและการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างกรณีเกษียณอายุเพื่อคุ้มครองลูกจ้างกรณีเกษียณอายุและเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย เหตุผลเพราะว่ามีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1617/2547 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4732/2548 ที่เป็นบรรทัดฐาน ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1617/2547 ลูกจ้างมีอายุครบ 60 ปี ต้องพ้นสภาพพนักงานเนื่องจากเกษียณอายุตามข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน นายจ้างให้ลูกจ้างทำงานต่อมาถือเป็นการต่ออายุสัญญาและขยายระยะเวลาการเกษียณอายุ 2 ปี ต่อมาลูกจ้างขอใช้สิทธิเกษียณอายุ และนายจ้างอนุมัติถือว่าลูกจ้างพ้นจากการเป็นลูกจ้างเนื่องจากเกษียณอายุนายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4732/2548 การที่นายจ้างให้ลูกจ้างเกษียณอายุ เป็นกรณีที่นายจ้างไม่ให้ลูกจ้างทำงานต่อไปและไม่จ่ายค่าจ้างเนื่องจากเกษียณอายุ เป็นการเลิกจ้างตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน มาตรา 118 วรรคสอง แม้นายจ้างจะให้ลูกจ้างใช้สิทธิเกษียณอายุตนเองหลังจากครบ 60 ปีแล้ว เมื่อใดก็ได้ โดยแจ้งให้นายจ้างทราบก็เป็นกรณีสืบเนื่องมาจากลูกจ้างเป็นผู้พิจารณาเอง เป็นเรื่องที่นายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างเพราะเหตุเกษียณอายุ มิใช่เรื่องลูกจ้างขอลาออกในกรณีปกติตามข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน

จึงอาจกล่าวได้ว่า การเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 118/1 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560 ที่บัญญัติว่า

“มาตรา 118/1 การเกษียณอายุตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันหรือตามที่นายจ้างกำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้างตามมาตรา 118 วรรคสอง

ในกรณีที่มิได้มีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้ หรือมีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้เกินกว่าหกสิบปี ให้ลูกจ้างที่มีอายุครบหกสิบปีขึ้นไปมีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุได้โดยให้แสดงเจตนาต่อนายจ้างและให้มีผลเมื่อครบสามสิบวันนับแต่วันแสดงเจตนา และให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่เกษียณอายุนั้นตามมาตรา 118 วรรคหนึ่ง”

บทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 118/1 นั้นจึงเกิดขึ้นจากคำพิพากษาศาลฎีกาจนทำให้สามารถแก้ปัญหาในประเด็นเรื่องการเกษียณอายุตามที่นายจ้างและลูกจ้างตกลงกันหรือตามที่นายจ้างกำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นการเลิกจ้าง ทั้งนี้ในกรณีที่มิได้มีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้หรือมีการตกลงหรือกำหนดการเกษียณอายุไว้เกินกว่า 60 ปี ให้ลูกจ้างที่มีอายุครบ 60 ปีขึ้นไปมีสิทธิแสดงเจตนาเกษียณอายุได้โดยให้แสดงเจตนาต่อนายจ้างและให้มีผลเมื่อครบ 30 วันนับแต่วันแสดงเจตนา และให้นายจ้างจ่ายค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้างที่เกษียณอายุนั้นด้วย ดังนั้นคำพิพากษาศาลฎีกาจึงเป็นตัวอย่างของการใช้กฎหมายที่ทำให้ผู้เรียนเห็นถึงการวินิจฉัยปรับบทกฎหมายที่ดีและถูกต้องตามหลักกฎหมายอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยเรื่อง การศึกษาอิทธิพลของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อหลักกฎหมายทั่วไปเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย สามารถนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้เป็นข้อเสนอแนะได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวกับหลักกฎหมายทั่วไป เป็นฐานสำคัญในการทำวิจัยทางนิติศาสตร์ ผู้สอนควรส่งเสริมให้นักศึกษาฝึกการอ่าน วิเคราะห์ และสังเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อให้เข้าใจที่มาของหลักกฎหมายทั่วไปและแนวทางการตีความของศาล

1.2 นักศึกษาควรได้รับการฝึกให้เปรียบเทียบทฤษฎีทางกฎหมาย หลักกฎหมายทั่วไป และการนำไปใช้ในคำพิพากษา เพื่อเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง “แนวคิดเชิงทฤษฎี” กับ “การวินิจฉัยคดีจริง” อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ไม่เพียงจำกฎหมายแต่เข้าใจเหตุผลที่อยู่เบื้องหลัง

1.3 ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบหลักกฎหมายทั่วไปของไทยกับต่างประเทศ รวมถึงการเปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลาต่าง ๆ ของคำพิพากษา เพื่อมองเห็นพัฒนาการและแนวโน้มของกฎหมายไทยในอนาคต

1.4 ควรส่งเสริมให้นักศึกษาตั้งคำถามต่อแนวทางคำพิพากษา เช่น หลักกฎหมายทั่วไป บางหลักมีการใช้บ่อยเพราะสอดคล้องกับสังคมหรือเพราะข้อจำกัดของบทกฎหมาย และหลักใดที่ควรได้รับการยกระดับเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร

1.5 จากผลการวิจัยพบว่าหลักกฎหมายทั่วไปหลายหลักได้ถูกนำไปใช้ในการแก้ไขกฎหมายและตรากฎหมายใหม่ ผู้สอนควรกระตุ้นให้นักศึกษาศึกษาผลกระทบของคำพิพากษาที่มีต่อการปฏิรูปกฎหมาย เพื่อสร้างความเข้าใจว่ากฎหมายมิได้หยุดนิ่ง แต่พัฒนาอยู่เสมอ

1.6 การศึกษาคำพิพากษาไม่เพียงเป็นการเรียนรู้ในรายวิชา แต่ยังเป็นทักษะที่นักกฎหมายจำเป็นต้องใช้ตลอดเส้นทางวิชาชีพ ดังนั้น ผู้สอนควรปลูกฝังให้นักศึกษามีทักษะการสืบค้น วิเคราะห์ และนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการตีความและการใช้หลักกฎหมายทั่วไป ระหว่างระบบ Civil Law และ Common Law โดยเฉพาะในเรื่อง “หลักสุจริต” และ “หลักความรับผิดชอบสัญญา” เพื่อให้เห็นความแตกต่างและความเหมือน รวมถึงแนวโน้มการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย

2.2 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าศาลฎีกาใช้หลักสุจริตเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่สำคัญที่สุด แต่ควรมีการศึกษาเชิงลึกเพิ่มเติมว่า หลักสุจริตถูกนำไปใช้ในคดีประเภทใดบ้าง (เช่น คดีสัญญา คดีละเมิด คดีทรัพย์สิน หรือคดีปกครอง) และผลของการตีความนั้นส่งผลต่อคู่ความและระบบกฎหมายไทยอย่างไร

2.3 จากผลการวิจัยที่พบว่าหลักกฎหมายทั่วไปหลายหลักถูกพัฒนาไปสู่การตรากฎหมายลายลักษณ์อักษร (เช่น พระราชบัญญัติข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2560) ควรมีงานวิจัยเชิงประยุกต์เพื่อติดตามว่า หลักการเหล่านี้ถูกบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด และยังมีหลักกฎหมายทั่วไปใดที่สมควรถูกยกระดับเข้าสู่กฎหมายลายลักษณ์อักษร

2.4 เสนอให้วิจัยถึงผลกระทบของคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการร่างกฎหมายใหม่ เช่น กรณีการเกษียณอายุและค่าชดเชยแรงงาน ซึ่งเป็นตัวอย่างของการที่ศาลมีส่วนในการผลักดันให้เกิดการแก้ไขกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม

2.5 ควรศึกษาว่าหลักกฎหมายทั่วไปที่ศาลฎีกาอ้างถึง เช่น หลักสุจริต หลักความเป็นธรรม หรือหลักข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ได้ถูกบังคับใช้อย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมในศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์หรือไม่ เพื่อประเมินประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิของคู่ความ

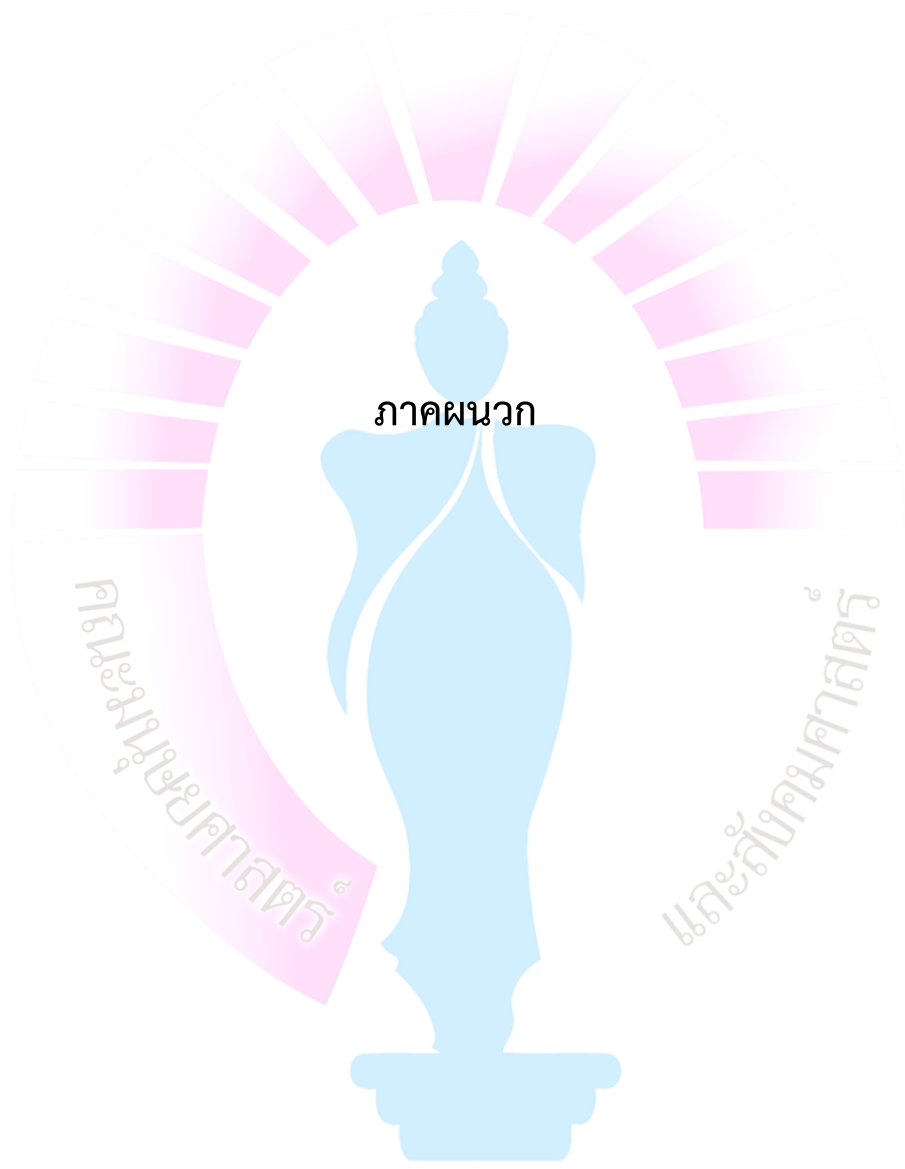
2.6 เสนอให้มีการศึกษาเชิงนโยบายกฎหมาย ว่าควรเพิ่มเติมหลักบางประการที่ยังไม่มีกฎหมายรองรับโดยตรง เช่น หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา เพื่อให้ระบบกฎหมายไทยมีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กิตติศักดิ์ ประกิตติ. (2561). *กฎหมายมหาชนเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- กรมบรรณานุกรม. (2560). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- โกเมศ ขวัญเมือง. (2549). *การศึกษาแนวใหม่: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ตระการ ตานกุล. (2560). *กฎหมายลักษณะทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ธงทอง จันทรางศุ. (2536). “กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์กับการปรับปรุงกฎหมายไทย.” *วารสารนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* 23(2): 15–30.
- ธรรมนิตย์ สุมนต์กุล. (2550). “การปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัย.” *วารสารกฎหมายปกครอง* 24(3): 82–96.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร และวิชา มหาคุณ. (2539). *การตีความกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- ดิเรก ควรสมาคม. (2554). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- นิรัชรา พงศ์อาจารย์. (มกราคม-มีนาคม 2563). “การนำหลักกฎหมายทั่วไปมาพิจารณาคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง : ศึกษากรณีหลักสุจริตในสัญญาสัมปทานและสัญญาจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภค” *วารสารสุทธิปริทัศน์*. ปีที่ 34 ฉบับที่ 109. หน้า 17-32.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. (2559). *การร่างกฎหมายและการตีความกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ประสิทธิ์ ปิวาวัดนพานิช. (2549). *กฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2526). *กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.
- ปัญญาณีสาร์ องค์ปรัชญากุล ป. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายทั่วไปกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. *วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 5(9), 78–95.
- พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส (มกราคม – มิถุนายน 2564). “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีผลผูกพันตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา”. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 4(1), 69-79.
- ไพจิตร บุญญพันธ์. (2540, กรกฎาคม-กันยายน). “หลักกฎหมายทั่วไป.” *ตุลยพาห* 44(3).
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2562). *การเมืองและการปกครองตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มานิตย์ จุมปา (บ.ก.). (2555). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยศวดี นิลคุหา. (2551). *หลักกฎหมายห้ามมิให้มีผลย้อนหลังในระบบกฎหมายไทย : ศึกษากรณีกฎหมายอื่นที่มีใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สถิต จำเริญ. (2567). *การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดในคำพิพากษาศาลฎีกา*. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สมยศ เชื้อไทย. (2538). *ป่อเกิดแห่งกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2540). *กฎหมายแพ่งหลักทั่วไป เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2553). *คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- เสนาะ อุณาคุล. (2532). “รัฐบาลกับนโยบายการปฏิรูปกฎหมาย.” เอกสารประกอบการสัมมนา ศูนย์วิจัยกฎหมายและการพัฒนา คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 21 ธันวาคม 2532.
- อมรเทพ คล่าโชคชัย และคณะ. (2566). “การศึกษาการใช้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับแดนกรรมสิทธิ์และการใช้กรรมสิทธิ์ในที่ดินจากคำพิพากษาศาลฎีกา.” *วารสารชัยพฤกษ์ภิรมย์* 5(2), 56-67.
- อาณัติ อาภาภิรม. (2529). *กฎหมายกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- หยุด แสงอุทัย. (2535). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: ปรายพริก.
- _____. (2552). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิษณุ เครืองาม. (2545). *กฎหมายทั่วไป*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. (2545). *กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒน์ศานต์. (2550). “การพัฒนากฎหมาย (Legal Development).” *วารสารกฎหมายปกครอง* 24(3): 21.
- ภาษาอังกฤษ**
- Allsop, Peter. (1959). “Law Reform and the Statute Law Revision Acts.” *The Modern Law Review* 22(4): 481–495.
- Lloyd, Dennis. (1981). *The Idea of Law*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Lobban, Michael. (1991). *The Common Law and English Jurisprudence 1760–1850*. Oxford: Clarendon Press.
- Stein, Peter. (1999). *Roman Law in European History*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thomas, J.A.C. (1975). *The Institutes of Justinian: Text, Translation and Commentary*. Oxford: Clarendon Press.
- Zweigert, Konrad & Kötz, Hein. (1998). *An Introduction to Comparative Law*. Oxford: Clarendon Press.

ภาคผนวก

คณะมนุษยศาสตร์

และศึกษาศาสตร์

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย) นายสถิต จำเริญ

2. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์

3. ประวัติการศึกษา

3.1 ปริญญาโท นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขากฎหมายธุรกิจ) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.2 ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

4. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา)

4.1 กฎหมายแพ่งว่าด้วยทรัพย์สิน

4.2 กฎหมายแรงงาน

4.3 กฎหมายล้มละลาย

4.4 กฎหมายลักษณะนิติกรรมและสัญญา

4.5 กฎหมายในการดำรงชีวิต

5. ผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ

สถิต จำเริญ. (2564). การมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ป่าโคกหนองโดนเพื่อเป็นแหล่งอาหารของชุมชน : เทศบาลตำบลหนองบัวสะอาด อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา**. ปีที่15 ฉบับที่ 2, เมษายน – มิถุนายน 2564, หน้า 107-120. (TCI กลุ่มที่ 1)

มงคล เจริญจิตต์, สถิต จำเริญ, บุญนำ โสภากุทก, พิทักษ์ชัย เดชอุดม และดวงพร ปิยวิทย์. (2563). สำนักทางกฎหมายของประชาชนตำบลหมื่นไวยอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาต่อการคอร์รัปชันที่เป็นความผิดอาญา. **วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา**. ปีที่ 14 ฉบับที่ 2, เมษายน - มิถุนายน 2563, หน้า 69-83. (TCI กลุ่มที่ 1)

สถิต จำเริญ (2562). การศึกษาความรู้ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือนที่มีต่อกฎหมาย แคนกรรรมสิทธิและการใช้กรรมสิทธิในที่ดิน กรณีศึกษาตำบลหนองสูงเหนือ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (2019): พฤษภาคม – สิงหาคม. (TCI กลุ่มที่ 2)

Jumrern, Satid. (2014). Health protecting of non-smokers: A case study of non-smoking and smoking areas in Nakhon Ratchasima Rajabhat University. **Review of Integrative Business & Economics Vol.3** (2014).

6. ผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

6.1 สถิต จำเริญ. (2567). การกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดในคำพิพากษาศาลฎีกา. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

6.2 สถิต จำเริญ. (2565). แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

6.3 สถิต จำเริญ. (2559). การศึกษาความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อกฎหมายแดนกรรมสิทธิ์และการใช้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน กรณีศึกษาตำบลหนองงูเหลือม อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

6.4 สถิต จำเริญ. (2556). การคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ : ศึกษากรณีการกำหนดเขตปลอดบุหรี่และเขตสูบบุหรี่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

6.5 สถิต จำเริญและคณะ. (2554). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชากฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสิ่ง ลากมีควรถัด เรื่อง “ละเมิด” โดยใช้วิธีการสอนด้วยกรณีศึกษา (Cases Study) ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

6.6 สถิต จำเริญ. (2552). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชากฎหมายแพ่งลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสิ่ง ลากมีควรถัดของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โปรแกรมวิชานิติศาสตร์ โดยใช้วิธีการสอนด้วยกรณีศึกษา (Cases Study) ผ่านสื่อภาพยนตร์. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

7. บทความวิชาการ

สถิต จำเริญ. (2559). ความผูกพันตามสัญญาซื้อขายในเกมออนไลน์. วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2559). หน้า 1-14.